

B
Bucureștiă polirom

Alaa al-Aswani

„România e ca o avioanelor românești, deasupra cărora nu se vede nimic, nu se vede nimic pe care să nu fi român.”

Aș fi vrut
să fiu egiptean

POLIROM

Alaa al-Aswani

Aș fi vrut
să fiu egiptean

Traducere din limba arabă
și note de Nicolae Dobrișan

POLIROM
2012

ALAA AL-ASWANI s-a născut în 1957, în orașul Cairo. A urmat Facultatea de Medicină la Universitatea din Cairo, specializându-se în stomatologie, și a făcut studii de master la Universitatea Illinois din Chicago. Este de profesie dentist, scrie proză, dar în același timp este considerat și unul dintre cei mai importanți lideri de opinie din presa egipteană. A debutat pe scena literară în 1990, fiind privit ca un demn succesor al laureatului Premiului Nobel Naghib Mahfuz, însă succesul internațional i l-a adus publicarea romanului *Blocul Iakubian* (2002; Polirom, 2008). Reeditat de mai multe ori, tradus în numeroase limbi și adaptat pentru marele ecran, acesta a provocat controverse aprinse, rămânând timp de peste cinci ani cea mai vândută carte arabă. I-a urmat romanul *Chicago* (2007; Polirom, 2010), care s-a bucurat de aceeași largă apreciere din partea publicului cititor.

*Lui Abbas al-Aswani, tatał meu,
care m-a învățat...*

Alaa

În loc de prefață

1

Prima prezentare a unui film din istoria omenirii a avut loc în decembrie 1895, în Salonul Indian de la Grand Café, situată în Boulevard des Capucines din Paris. La numai un an după aceea, filmul a ajuns în Egipt și prima proiecție a avut loc în noiembrie 1896, în Alexandria, într-o sală al cărei proprietar era un italian pe nume Dello Strologo. A fost un eveniment remarcabil în viața egiptenilor și a străinilor care trăiau în Egipt, așa că în grizele vremii au apărut numeroase comentarii entuziaste despre noua inventie, iar prețul extraordinar de ridicat al biletelor nu a impiedicat lumea să dea buzna la cinema. Proiecția dura cam o jumătate de oră și consta dintr-o serie de episoade fără legătură între ele, fiecare durând doar câteva minute, inspirate din viața obișnuită de pe străzi, din păduri sau de pe mare. În posida naivității subiectelor și a tehnicii primitive de filmare, lumea a fost din capul locului cucerită de arta cinematografică și oamenii achitau prețul biletelor fără ezitare, întrecându-se să intre în sala de proiecție și să ocupe scaunele asezate pe rânduri, așteptând cu nerăbdare clipa magică în care lumina se stingea, asternându-se un întuneric desăvârșit, iar scenele începeau să se succeadă pe ecran. Fără îndoială că satisfactia resimțită de primii spectatori care vedeau scenele din viață reală pe ecran era la început mai mare decât placerea ce ne-o oferă astăzi arta cinematografică, în ciuda unei reacții curioase care însoțea proiecția: uimiti de ceea ce vedeaup pe ecran, de multe ori spectatorii se transpuneau cu totul în acele evenimente, închipuindu-si că ceea ce vedeaup se potrece aidoma. Când se iveau talazurile înalte ale unei mari întunecate, îi cuprindea spaima, iar dacă pe ecran apărea un tren gonind și pufăind, mulți dintre ei țipau îngroziti și se înghesuiau să iasă din sală, de teamă să nu fie striviti de roțile uriașe. Cum incidentele regretabile de acest gen s-au repetat, Dello Strologo,

proprietarul sălii, s-a gândit să instituie o tradiție: îl înțepta pe spectatori la intrare și, după ce achitau prețul biloțului, înainte să ia loc pe scaune, îi invita să-l însoțească până aproape de ecran și li se adresa prinzând panza între degete:

— Acest ecran nu-i decât o bucată de panză ce nu se deosebește prea mult de un cearșaf de pat. Imaginele pe care o să le veți sună proiectate pe acest ecran, fără ca din el să iasă ceva. Peste câteva clipe o să vedeați un tren gonind nebunește. Nu uitati, doamnelor și domnilor, că aceasta nu este decât o imagine a trenului și, prin urmare, nu aveți motiv să vă speriați, căci nu există nici o primejdie pentru dumneavoastră.

Astăzi, la mai bine de o sută de ani după ce s-au petrecut astfel de incidente, echipa spectatorilor de imaginea trenului ni se pare caraghioasă și amuzantă, dar – din păcate – unii cititori de literatură continuă și în zilele noastre să confundă imaginatia cu realitatea și din pricina asta am avut mult de suferit, atât eu, cât și numerosi altri romancieri. În romanul meu intitulat *Blocul Iakubian*, am înfățișat două personaje – Abaskharon și Malak, doi frați dintr-o familie de copți¹ săraci care se caracterizau prin şiretenie, excentricitate și vivacitate, dar care în lupta lor amără pentru supraviețuire nu s-au sfătit niciodată să recurgă la minciună și la furt. După apariția romanului, m-am trezit că un prieten copt îmi zice cu reproș în glas:

— Cum de ti-a venit în minte să prezinti personajul copt într-o manieră atât de umilitoare?

Ce puteam să-i spun? L-am răspuns – deși nu cred că l-am convins cătuși de puțin – că n-am înfățișat personalitatea egipteană coptă în general, ci am zugrăvit niște personaje literare care s-a întâmplat să fie copte, după cum carte este plină de personaje musulmane corupte, fără ca din asta să putem trage concluzia că toti musulmanii ar fi coruși.

Tot la fel, în romanul meu *Chicago*, am înfățișat un personaj feminin care poartă numele de Saymaa – o Tânără purtând vălul traditional musulman² care pleacă din mediul provincial egiptean

1. Copții sunt descendenții vechilor egipteni care au adoptat creștinismul, la apariția lui, și care reprezintă o importantă minoritate a poporului egiptean actual (peste zece milioane de egipteni sunt copți creștini).
2. Prin văl (*hijab*), în conformitate cu dreptul canonice musulman, se au în vedere veșmintele ce acoperă întregul corp al femeii, cu excepția feței și a palmelor.

la Chicago pentru studii și pe care sederea în America o determină să renunte la educatia conservatoare și să se îndrăgostească de un coleg, între ei inspirându-se o iubire ce evoluează treptat către o relație trupească. Cum romanul a apărut initial în foileton în gazeta *Ad-Dustur*¹, mi-am primit săptămână de săptămână doza de injurii și blesteme din partea unor cititori cu vederi religioase extremiste, pentru că am cutezat să înfățisez un personaj feminin purtând val care renunță la principiile sale, ceea ce ar fi ofensat pe toate femeile musulmane purtând val și, prin urmare, Islamul însuși.

Mi-am pus de multe ori întrebarea: „Ce l-o fi determinând pe un cititor intelligent și instruit să considere că atitudinile unui personaj literar dintr-o lucrare de ficțiune ar putea reprezenta o tentativă de ofensare a religiei sau a unei pături din societate?”. Ca să fiu sincer, răspunderea pentru această confuzie nu revine în întregime cititorului. Dimpotrivă, ea este legată prin fire delicate de natura literaturii însăși și asta cel puțin din două motive.

În primul rând, o bună parte din placerea oferită de literatură se datorează faptului că ea dă forță imaginăției noastre. Ne delectăm imaginându-ne întâmplările și personajele romanului după cum ne place nouă, iar această imaginare nu poate avea loc fără un strop de iluzie. Cu alte cuvinte, lectura nu ne poate oferi placere fără să ne închipuim, la un moment dat, că ceea ce citim nu reprezintă rodul imaginăției, ci s-a petrecut aievea și tocmai în scopul creării acestei iluzii sunt stinse luminile în sălile de cinema sau de teatru. Prin urmare, confuzia între imaginăție și realitate care se produce în mintile noastre este o dovadă a desăvârsirii operei artistice, întrucât a reusit să determine această iluzie în mintea cititorului, dar în cazul de față ea devine exagerată, provocând confuzia între imagine și adevăr.

În al doilea rând, literatura este o artă a vieții. „Romanul este o viață transcrisă pe hârtie, care seamănă cu viața noastră de zi cu zi, dar care este mult mai profundă, mai semnificativă și mai frumoasă.” Pornind de la asta, putem afirma că literatura nu este o artă izolată, dimpotrivă, substanța ei este viața însăși și se intersectează cu științele umane, precum istoria, sociologia și etnologia. Dar această intersectare este o sabie cu două tâisuri: pe de o parte, romancierului îi se oferă resurse inepuizabile pentru a scrie, însă pe de altă parte – și acest lucru este negativ – unii

---

1. În traducere, *Constituția*.

sunt tentați să citească opera literară ca pe un studiu sociologic, iar asta este o eroare grosolană. Scriitorul nu este un cercetător științific, ci un artist influențat afectiv de personaje din viața reală, pe care se străduiește să le înfătiseze în lucrările sale. Aceste personaje reprezintă o realitate umană, dar nu neapărat și o realitate socială. Opera literară ne poate oferi unele indicii despre o societate oarecare, însă nu este capabilă să ne prezinte esența acesteia, în sensul științific al termenului. Doar sociologia, prin cercetările întreprinse pe teren sau teoretice, prin statistică și grafice, este capabilă să ne prezinte esența științifică a unei societăți date. Aceasta nu este cătușii de puțin rolul unui roman sau al unui poem. O Tânără egipteană purtând văl dintr-un roman poate să ne dea o idee în legătură cu sentimentele sau problemele unora dintre femeile care poartă văl, dar – cu certitudine – ea nu le reprezintă pe toate femeile care poartă văl din Egipt. Cel care vrea să stie adevărul despre fenomenul vălului trebuie să consulte studiile pe această temă elaborate de sociologi.

De ce scriu despre toate aceste lucruri?

Pentru că această confuzie între imagine și realitate, între opera literară și studiul sociologic a urmărit ca un blestem românului meu intitulat *Hărțile lui Isam Abd al-Ati* și i-a împiedicat apariția anii îndelungați. Cum s-au petrecut lucrurile?

2

Revenind în țară după studiile pe care le-am făcut în Statele Unite, la sfârșitul anilor '80, am decis să depun toate eforturile pentru a deveni scriitor, dar în același timp am fost nevoit să lucrez ca medic stomatolog pentru a-mi putea câștiga mijloacele de trai. Astfel, existența mea s-a împărțit în două jumătăți total diferite: pe de o parte, viața cumpătată și ordonată a unui medic stomatolog respectat, pe de altă parte, viața unui om de litoră liber, complet descătușat de convenții sociale și prejudecăți. În fiecare zi, după terminarea programului de la cabinet, porneam să descopăr viață, în formele ei cele mai autentice și mai provocatoare. Colindam prin locurile cele mai ciudate și mai ultrăduniam să cunoșc personaje cât mai neobișnuite, împins de o curiozitate nesătioasă și de nevoie reală de a-i înțelege pe oameni și de a învăța de la ei. Câte nopti am petrecut în compania unor personaje care mi-au stârnit interesul, prin localuri zgromozite, mai mult sau mai puțin deocheate, după care erau noapte na încrăpată

pe-acasă, pentru un duș și o cească de cafea, iar apoi să alerg la cabinet pentru a-mi relua treaba fără să fi închis un ochi! Si cu fiecare zi petrecută astfel, am reușit să-mi alcătuiesc o colecție proprie de personaje uimitoare. Am întâlnit oameni săraci și bogati, politicieni pensionați și fosti prinți faliti, alcoolici, recidivisti, femei decăzute, fanatici religioși, pungasi, sefi de bande și fel de fel de haidamaci și bătauși. Si toate astea păstrând cu rigurozitate distanța între lumea din timpul noptii și cea din timpul zilei.

Uneori, fără voia mea, s-au ivit și probleme. Odată, după ce am petrecut o noapte într-o tavernă ieftină din centrul orașului, înainte de ivirea zorilor s-a iscat o ceartă aprinsă între doi betivi, iar unul dintre ei l-a tărât pe celălalt în stradă și s-a pornit să-l lovească în neștiere, până ce am ieșit împreună cu câțiva clienți ai tavernei, animați ca și mine de bune intenții, și am intervenit pentru a-i desparti și a-i împăca. Toată scena, fireste, s-a petrecut pe fondul zarvei, tăpetelor și înjurăturilor nerușinate. Așa că am nuzit deschizându-se o fereastră din blocul de vizavi și un bărbat somnoroș a început să strige la noi și să ne ameninte că cheamă poliția, dacă nu încetăm numai decât scandalul. Când am ridicat capul spre el, l-am recunoscut – era un pacient de-al meu de la cabinet. Am fost sigur că m-a recunoscut și el, așa că m-am retras fără să scot vreun cuvânt. Peste câteva zile, avea programare la mine ca să-i iau măsura pentru o proteză dentară și m-am trezit cu el la ușa cabinetului. L-am întâmpinat ca de obicei, dar în vreme ce lucram în gura lui, am băgat de seamă că mă privește suspicios, iar într-o pauză nu s-a mai putut stăpâni și m-a întrebat:

— Iertați-mă că vă întreb, domnule doctor, vi se întâmplă să petreceți uneori prin localuri din centrul orașului?

Mă așteptam la această întrebare, așa că am zâmbit innocent și i-am răspuns cu tonul unui mincinos profesionist:

— În timpul săptămânii nu pot să petrec, fiindcă trebuie să mă trezesc devreme pentru intervențiile stomatologice, după cum știi...

— La fel mi-am zis și eu, a continuat pacientul, oftând ușurat. Mai ieri am văzut în stradă, pe la patru dimineață, pe cineva care vă semăna leit, dar mi-am zis numai decât că e imposibil să fiți dumneavoastră.

Cu toate că, din fericire, n-am avut parte de prea multe asemenea incidente, în timpul peregrinărilor mele nocturne fascinante m-am trezit odată față în față cu Mahmud Triplu. Mi-l prezintase un prieten și mă cuceriseră din prima clipă inteligența lui scliptoare și originalitatea ideilor sale. Era diferit de toți ceilalți oameni pe care îi cunoscusem. Până și numele lui era unic. Nu știi cum

se face, dar pe tatăl și pe bunicul lui fi chema la fel – Mahmud, așa că numele său complet era Mahmud Mahmud Mahmud¹. Acest nume ciudat a stârnit numeroase ironii din partea colegilor de școală, care l-au poreclit „Mahmud de trei ori“ sau „Mahmud Triplu“. Poreclele s-au lipit atât de tare de el, încât a ajuns să le adopte. Când l-am cunoscut, Mahmud trecuse cu puțin de patruzeci de ani și viața lui se putea rezuma prin numeroase încercări de realizare în diverse domenii, toate neizbutite. S-a înscris rând pe rând la Facultatea de Inginerie, la Facultatea de Arte Frumoase și la Institutul de Cinematografie, însă n-a izbutit să le ducă până la capăt. Când l-am întrebat din ce cauză, mi-a răspuns:

— Mi-am dat seama că sistemul de învățământ din Egipt ucide creativitatea studentului și în plus îl mai și torturează psihic.

Văzând nedumerirea de pe chipul meu, mi-a explicat:

— Marii artiști, pionierii cinematografului egiptean, au creat mai întâi filmul și abia după aceea au înființat Institutul de Cinematografie, ceea ce dovedește cu prisosință că n-au avut nevoie să urmeze cursurile unui astfel de institut pentru a crea filme.

Această logică ciudată și excentrică, însă nu lipsită întru totul de temei, reprezintă un exemplu ce ilustrează atitudinea lui Mahmud față de viață, iar majoritatea purtărilor și ideilor lui s-au caracterizat prin aceeași excentricitate și originalitate. I-a lipsit capacitatea de a se împâcă într-un fel sau altul cu prostia, birocracia și ipocrizia societății. A fost drept, sincer și grozav de mândru de opinile și demnitatea lui, iar toate astea sunt calități care atrag în mod inevitabil după ele eșecul în situația coruptă în care trăim în Egipt. Dar, cu toată revolta împotriva sistemului de învățământ, nu a fost lenes. Dimpotrivă, atunci când era convins de justețea unei idei, depunea eforturi extraordinare pentru realizarea ei. Pe deasupra, era unul dintre oamenii cei mai pasionați de lectură pe care i-am cunoscut în viața mea și a studiat singur, ajungând la o cunoaștere enciclopedică în domeniile artei, istoriei și literaturii. A fost un pictor talentat, însă prima expoziție pe care a organizat-o în Egipt nu s-a bucurat de primirea la care se aștepta. Atunci s-a hotărât să-și ia tablourile și să le expună în Franța.

— O să-mi car arta la cei care se pricep la artă, le-a zis prietenilor.

1. În onomastica musulmană tradițională, numele complet al unei persoane este alcătuit din trei componente: prenumele persoanei respective, prenumele tatălui și prenumele bunicului său.

— Cum o să pleci în Franta când nu știi o iota de franceză? l-au întrebat cătiva dintre ei.

— Da' ce, mă duc acolo ca să vorbesc? le-a răspuns, privindu-i dezaprobat, de parcă le-ar fi blestemat prostia.

E de prisos să spunem că eșecul nu l-a părăsit nici în Franta și că, după întoarcerea în țară, a descris cu un amestec de ironie și amărăciune sederea lui pe cheiurile Senei, răbdând de foame, fără nici un ban în buzunar, în vreme ce picăturile dese ale unei ploi zdravene se revârsau peste el și peste tablourile lui.

Am fost prieten cu Mahmud o bună bucată de vreme și marturisesc că a avut o mare influență asupra mea. Tineam la el și destinul de care avusese parte fmi pricinuia o tristete adâncă. După cătiva ani, Mahmud a fost afectat de o depresie și internat de mai multe ori pentru tratament în diverse sanatorii. Apoi a slunecat în mocirla drogurilor, care l-au împins spre o moarte lămurită, când nici nu împlinise cincizeci de ani. Tristetea mea pentru Mahmud era un sentiment deopotrivă personal și general. Pe de o parte, înțelegeam suferința acestui om care era dotat cu un talent autentic, ce îl îndreptătea să nutrească mari sperante, dar care în final eşua în implinirea lor, iar pe de altă parte, fmi dădeam seama că Egiptul pierdea talente și energii immense – aşa cum se întâmpla și în cazul lui Mahmud – din pricina opresiunii și corupției. Dacă Mahmud s-ar fi născut într-o țară democrată, care le garantează filor săi justiție și protecție, ar fi avut un alt destin, atât în artă, cât și în viață. Tragedia lui Mahmud m-a preocupat atât de mult, încât într-o zi m-am trezit întrebându-mă: „Ce-ar fi dacă aş scrie despre el? Despre ceea ce simtea și gădea? Despre cum se lansa în comentarii inteligente, ironice și profunde, care se situau la limita dintre înțelepciune și nebunie?“. Am intrat în pielea lui Mahmud ca și cum aş fi fost un actor, iar asta fără mare greutate, fiindcă pușese stăpanire cu totul pe gandurile mele. Așa că, de îndată ce mi-am pus un teanc de colii în față și am deschis stiloul, m-am așternut pe scris și câteva pagini au fost gata de la prima încercare. Am continuat să lucrez cu entuziasm zile în sir, până am încheiat romanul.

Eroul romanului, Isam Abd al-Ati, seamănă foarte bine cu Mahmud Triplu – e un Tânăr cultivat, dar frustrat, suferind din pricina opresiunii, corupției și ipocriziei care domnesc în societatea egipteană. El compară această situație cu discursul mincinos despre măretia egiptenilor și a civilizației lor milenare, repetat întruna de mass-media guvernamentală. Romanul este scris la persoana întâi și se deschide cu luarea în derâdere de către erou

a faimoaselor cuvinte rostite de liderul Mustafa Kamil¹ – „Dacă n-aș fi fost egiptean, aş fi vrut să fiu egiptean“ –, după care se năpusteste cu critici usturătoare asupra egiptenilor.

Adevărul e că nu mi-a trecut nici o clipă prin minte, în timp ce scriam acest roman, că ar putea să-mi provoace vreun fel de probleme. Am arătat manuscrisul unor prieteni și cu totii l-au elogiat entuziasmati și m-au încurajat, aşa că am făcut demersurile necesare pentru publicarea lui la Departamentul General Egiptean al Cărtii, fiind total încrezător că va fi primit cu interes, ba poate chiar cu căldură. Dar acolo, în clădirea somptuoasă a Oficiului Cărtii, situată pe cornișa Nilului, am încasat primul soc din partea acestui organism al corupției culturale guvernamentale din Egipt. Mi-a devenit limpede din capul locului că Oficiul Cărtii obișnuia să-i împartă pe autori în trei categorii. În prima intrau autorii consacrați, ale căror cărți erau publicate imediat. În cea de-a doua intrau autorii care veneau cu recomandări din partea unor personalități ale statului și cărțile lor erau de asemenea publicate, așteptând însă la rând, în funcție de influența personalității care îl recomanda pe scriitor, indiferent de calitatea cărtii sau de talentul autorului. În cea de-a treia categorie, reprezentată de marea majoritate a autorilor, intrau scriitori care nu erau nici bine-cunoscuți, nici nu aveau vreo recomandare. În consecință, cărțile lor erau repartizate comisiilor de lectură. Si – lucru ciudat – membrii comisiilor de lectură nu erau specialiști în domeniul literaturii, ci doar niște simpli funcționari pe care sefii lor voiau să-i recompenseze sau cărora voiau să le facă placere punându-i în comisiile de lectură pentru a putea lua niște prime. Cu alte cuvinte, un funcționar de la Departamentul finanțiar sau de la Departamentul de personal ajunsese să aprecieze valoarea literară a romanului tău și să se pronunțe asupra publicării sau nepublicării lui. În realitate, conducerii Oficiului Cărtii nu-i păsa prea mult de rapoartele comisiilor de lectură, de vreme ce autorii supuși judecății lor erau necunoscuți, fără nici un fel de relații cu cei sus-pusi, aşa că publicarea ori nepublicarea cărților acestora nu interesa pe nimeni.

Totuși, problema romanului în discuție nu s-a datorat atât corupției și nepotismului care funcționau în legătură cu publicarea

---

1. Mustafa Kamil (1874-1908) – jurist și important om politic egiptean de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, fondator al Partidului Național din Egipt.

cartilor, că mai degrabă confuziei între autor și personajele sale, pe de o parte, și lipsei de distincție între ficțiune și realitate, pe de altă parte.

Nu voi uita că voi trăi momentul acela critic, când stăteam în fața funcționarului din Comisia de lectură, care răsfoia manuscrisul romanului meu de pe birou, și m-am trezit că mi se adresează încruntat, pe un ton ostil:

- Nu e cu putință să public acest roman!
- De ce? l-am întrebat nedumerit.
- Chiar nu-ți dai seama de ce?
- Nu. Te rog, explică-mi dumneata!
- Din cauză că insultă pur și simplu Egiptul.
- Dar n-am insultat Egiptul cătuși de putin.
- Îl iei în derâdere pe liderul Mustafa Kamil.
- Nu l-am luat în derâdere defel... Îmi place Mustafa Kamil și am un respect deosebit pentru el. Cel care îl ironizează este eroul romanului, Isam Abd al-Ati...
- Adică, vrei să mă convingi că tu, care ai scris cartea, n-ai fi de acord cu vorbele rostite de el?

M-am apucat să-i explic onorabilului membru al Comisiei de lectură că există o mare deosebire între un articol – să zicem – și un roman sau o nuvelă, că într-un articol autorul exprimă opinile proprii, în vreme ce romanul sau nuvela sunt lucrări de ficțiune, unde apar diverse personaje care nu exprimă în mod obligatoriu opinile autorului.

Dar ți-ai găsit! Funcționarul n-a scos un cuvânt. Atunci m-am pornit să pledez cu ardoare în apărarea propriei cauze:

— Dacă acceptăm logica în baza căreia refuzi publicarea romanului, ar însemna că, atunci când înfățișează un hoț, autorul insuși este hoț sau, când înfățișează un spion, înseamnă că el însuși este spion și trădător de țară. O astfel de logică distrugе din temelii întreaga literatură.

Am citit pe chipul funcționarului că se află în mare încurcătură, dar a arborat un zâmbet șiret și mi-a răspuns provocator:

— Să înțeleg deci că nu împărtășești opinia și atitudinea eroului romanului?

- Cătuși de puțin!
- Ești sigur?
- Absolut sigur!
- Si ai putea să dai în scris o negare, o dezicere în sensul asta?
- O negare, o dezicere?

— Da. Sunt de acord cu publicarea acestui roman, dacă dumneata scrii cu propria mâna o dezicere în care să condamni opiniile eroului cărții despre Egipt și despre egypteni.

— De acord...

Am luat de la funcționar o coală de hârtie și un pix și, sub titlul „Dezicere“ am scris: „Subsemnatul, autor al acestui roman, declar că nu sunt cătusi de putin de acord cu opinile exprimate de eroul, Isam Abd al-Ati. Mai mult chiar, ele sunt în totală contradicție cu opinile mele despre Egipt și despre egypteni“. Apoi, am mai adăugat din proprie initiativă: „Mai afirm că eroul acestui roman este un idiot dezechilibrat psihic și tocmai de aceea își primește pedeapsa în final. Am scris această retractare la cererea Comisiei de lectură din cadrul Oficiului Cărții“.

Funcționarul a citit dezicerea cu atenție, a oftat usurat, a scris pe ea că este de acord cu publicarea romanului și mi-a promis că va apărea curând.

3

De ce am consimtit să scriu această retractare comică? Mai întâi, pentru că doream să-mi apară primul roman și apoi, pentru că am socotit că asta va stârni un scandal de natură să facă publice corupția și ignoranța care domneau în Departamentul General Egiptean al Cărții. Tocmai de aceea am și adăugat la sfârșit că am scris aceastădezicere la cererea lor.

După câteva săptămâni de la acest incident, am trecut pe la Oficiul Cărții ca să mă interesez de sansele apariției romanului, dar de data aceasta am găsit în biroul cu pricina un alt funcționar. Când i-am relatat discuția avută anterior, a scos dosarul referitor la roman (care nu se mișcase din sertar în tot acest timp) și, de îndată ce l-a deschis și a citit dezicerea mea, am văzut ivindu-se pe chipul lui o expresie de groază. M-a întrebat despre discuția avută anterior și, când i-am relatat întreaga poveste, s-a grăbit să-mi răspundă:

— Nu... Astea-s niște vorbe goale...

Apoi a rupt în bucătele hârtia pe care scrisesem dezicerea și mi-a zis calm:

— Stii ce? Romanul asta ar putea fi publicat numai după ce scoți din el primele capitulo. Ce părere ai?

Ce părere am? Firește, i-am smuls manuscrisul din fata, după care am ieșit din clădirea Oficiului Cărții, fără să mai revin acolo

vreodată. Am fost cumplit de decepționat, însă după o vreme mi-am adunat gândurile și am decis să public cartea pe cheltuiala proprie. Cum între timp tocmai terminasem de scris și o culegere de nuvele, am hotărât să le adaug la roman și să le adun pe toate într-o singură carte. Am tipărit pe cheltuiala mea doar trei sute de exemplare, pe care le-am împărtit criticilor și prietenilor. Cartea s-a bucurat de o primire călduroasă din partea lor, însă toate acestea au condus la un paradox – am rămas o vreme un scriitor cunoscut, dar fără cititori. Criticii vorbeau elogios despre carte în paginile ziarelor, însă cei care citeau aceste recenzii și căutau carteau nu puteau da de ea nicicum.

Ghinionul a continuat să-o urmărească. După marele succes pe care l-a avut romanul *Blocul Iakubian*, numeroși editori s-au ținut de capul meu să le dau orice carte scrisă de mine. Așa se face că am oferit unui mare editor egiptean romanul intitulat *Hartiile lui Isam Abd al-Ati*. Dar după ce a citit cartea, m-am pomenit că-mi zice:

— Să știi că mi-a plăcut foarte mult romanul, însă trebuie să-ți spun cu toată sinceritatea că nu mă simt în stare să-mi asum riscurile publicării lui. Ideile exprimate în el ar putea foarte bine să mă bage la zid.

Mai mult chiar, un critic cunoscut, care-mi purta pică din știu ce motive personale, a scris fără cea mai mică jenă sau mustrare de conștiință un lung articol în care m-a identificat dinadins cu eroul romanului și, pornind de aici, m-a acuzat de dispreț față de țară și aservire fată de Occident.

Aceasta este istoria romanului pe care îl aveți acum în fata ochilor. Am vrut să-o cunoașteți înainte de a-l citi. Sunt convins că cei mai mulți cititori înțeleg că personajele literare au întotdeauna o existență independentă de cea a autorului. Cât despre aceia care vor pune pe seama mea opinile eroului și mă vor face răspunzător de ele, nu voi putea decât să le repet cu tot respectul cuvintele cu care s-a adresat cândva proprietarul cinematografului din Alexandria, italianul Dello Strologo, spectatorilor săi:

„Acest ecran nu-i decât o bucătă de pânză. Imaginele pe care o să le vedeti sunt proiectate pe el. Peste câteva clipe o să vedeti un tren gonind nebuneste. Nu uități, doamnelor și domnilor, că aceasta nu este decât o imagine a trenului și, prin urmare, nu aveți motiv să vă speriați, căci nu există nici o primejdie pentru dumneavoastră.“

Această culegere are o poveste ciudată

Am terminat de scris această culegere în anul 1989 și am prezentat-o Oficiului Cărții, cerând publicarea ei, dar când conducătorii oficiului au încredințat-o Comisiei de lectură, aceasta a respins-o în unanimitate. Din ce cauză? Pentru că această culegere conține – aşa cum s-a afirmat în referat – idei subversive și ia în derâdere valorile societății, ale statului și ale patriei!! Am încercat să-i explic funcționarului de la Oficiul Cărții că opiniile exprimate în lucrare sunt ale eroilor povestirilor și nu ale mele personal și i-am mai arătat că un scriitor nu poate fi tras la răspundere, nicăieri în lumea asta, decât pentru opiniile pe care le exprimă în articolele proprii. Cât despre romane și povestiri, ele sunt pură ficțiune și fiecare personaj literar are propria logică artistică etc... etc... În momentul acela, funcționarul mi-a propus un lucru ciudat: să scriu la începutul cărții o explicație în care să dezavuez toate opiniile exprimate în ea. Am acceptat și am scris o dezicere în care am afirmat că eu, Cutare Cutărescu, nu sunt cătuși de puțin de acord cu opiniile exprimate de eroii romanului și povestirilor mele. După aceea, funcționarul a predat culegerea unei alte comisii de lectură, care a fost de acord cu publicarea ei, dar cu o condiție – să scot primele două capitole din roman. Am refuzat, bineînteleș, și mi-am luat culegerea de la Oficiul Cărții, străduindu-mă în continuare să o public, până am dat peste un editor prieten entuziasmat – domnul Amin al-Mahdi – care a consimțit să scoată o ediție specială de numai trei sute de exemplare (cu contribuția mea financiară) și am început să trimit aceste exemplare unor scriitori de la diverse ziară și reviste. Am avut surpriza ca un număr mare, la care nici nu visam, de scriitori renumiți să prezinte elogios culegerea.

Au scris despre modesta mea culegere: Alaa al-Dib, Gamal al-Ghitani, Ahmad Zaki Abd al-Halim, Ra'fat al-Khayyat, Sanaa Abu al-Hamid, Nawal Mustafa, Sharif Fathi, Mustafa Abd Allah, orientalistul francez Richard Jacqman și alții.

Nu puteam să-mi ascund fericirea pentru aprecierea cărții mele de către aceste mari nume, dar această fericire era incompletă,

fiindcă publicul cititor nu putea s-o găsească pe piață. De aceea, m-am bucurat când am convenit cu Editura Sabil ca lucrarea să fie reeditată.

În sfârșit, după o călătorie lungă și cu adevărat obosităre, iată culegerea mea, cuprinzând scurtul roman și un număr de nuvele, în fața dumneavoastră, dragi cititori.

Alaa al-Aswani

Hartiile lui Isam Abd al-Ati

„Dacă n-aș fi fost egiptean,
aș fi vrut să fiu egiptean“

Mustafa Kamil

I

Am ales aceste cuvinte ca să-mi încep hartiile, pentru că ele reprezintă – în opinia mea – cel mai inept lucru pe care l-am auzit în toată viața! Ele dovedesc, dacă cel care le-a rostit a fost sincer, un fel de fanatism tribal prostesc și simt cù mă cuprindem mânia numai când mă gândesc la asta ceva.

Cum ar fi gândit domnul Mustafa Kamil, dacă ar fi fost chinez – să zicem – sau indian? Ar fi repetat aceeași expresie, măndrindu-se cu naționalitatea lui chineză sau indiană? Si măndria asta ar fi avut vreo valoare, dacă ar fi fost rezultatul unei simple întâmplări? Dacă Mustafa Kamil ales de bunăvoie – așa cum pretinde – să fie egiptean, fără îndoială că a avut motive serioase ce l-au împins la o astfel de opțiune. Probabil că a descoperit la poporul egiptean virtuti pe care nu le posedă nici un alt popor! Si care ar putea fi acestea? Se disting egiptenii, de pildă, prin seriozitatea și pasiunea lor pentru muncă, asemenea germanilor sau japonezilor? Sau în plac aventura și schimbarea, ca americanilor? Sau apreciază istoria și artele, asemenea francezilor și italienilor?

Nimic din toate astea!

Atunci prin ce se disting egiptenii? Care sunt virtutile lor? Provoc pe oricine să-mi pomenească măcar o singură virtute proprie egiptenilor! Lasitatea și ipocrizia, răutatea și viclenia, lenea și pizma. Astea sunt calitățile egiptenilor și,

cum știm adevărul despre noi, ne străduim să le ascundem prin strigăte și minciuni. Sloganuri sforăitoare și goale, repetate zi și noapte, despre „mărețul” popor egiptean. Dar cel mai trist este că repetăm atât de mult minciunile astea, încât am ajuns să le și credem. Ba mai mult – și ăsta-i un lucru cu adevărat uimitor –, am ajuns să compunem chiar și cântece și ode din minciunile noastre.

Ați mai auzit ca vreun alt popor din lume să facă aşa ceva? I-ați auzit pe englezi, de pildă, cântând: „O, Anglie! O, țara noastră! Pământul tău e din marmură și țărâna ta din mosc și ambră! Atâta esti de măiastră!”. Astfel de banalități sunt parte integrantă a originalității noastre! Imaginați-vă că, în manualul de citire pentru clasa a doua primară, am găsit următoarea frază: „Allah iubește foarte mult Egiptul și a vorbit despre el în Cartea Sfântă. Tocmai de aceea l-a binecuvântat cu o climă temperată și frumoasă în timpul verii și al iernii și îl apără de viclenia dușmanilor“.

Iată cum îndopăm mintile copiilor cu fel de fel de minciuni. Această „climă temperată” din țara noastră este de fapt iadul pe pământ: vreme de șapte luni, din martie până în octombrie, arșița ne frige pielea, vitele ne mor din pricina secretei și asfaltul de pe străzi se topește sub dogoarea soarelui. Iar noi îi aducem laude lui Allah pentru „clima noastră minunată”! Și-apoi, dacă Allah apără Egiptul de viclenia dușmanilor, după cum pretind, de ce am fost cotropiți de toate popoarele de pe acest pământ? Istoria Egiptului nu este în realitate decât un sir neîntrerupt de înfrângeri în fața altor nații, începând cu romani și sfârșind cu evreii.

Toate prostiile astăzi mă scot din sărite, dar ce mă deranjează cel mai tare este că noi, egiptenii jalnici și demni de dispreț, ne scăldăm ca într-o baie în gloria mostenită de la faraoni. În vremea faraonilor, egiptenii erau într-adevăr o nație măreată, dar ce treabă avem noi cu asta? Noi nu suntem decât rodul degradat și corrupt al amestecului dintre soldații cuceritori și captivele luate din rândul supușilor înfrânti. Felahul egiptean¹, al cărui pământ a fost confiscat și a cărui

1. *Fellah* înseamnă în limba arabă „cultivator”, „lucrător al pământului”, „țărân”.

onoare a fost batjocorită de către cuceritori veacuri la rând, a pierdut orice legătură cu măreții lui strămosi și, fiind umilit atata amar de vreme, s-a resemnat, iar cu trecerea timpului a capătat o mentalitate de servitor. Încercat să vă amintiți căti egipteni cu adevărat curajoși ati cunoscut în viața voastră! Egipteanul – oricât de înaltă i-ar fi pozitia și oricât de educat ar fi – se pleacă dinaintea ta dacă simte că esti mai puternic, îți zâmbește și te lingusește pe față, dar în același timp te urăște și se străduiește într-ascuns să te distrugă printr-o metodă sigură, care nu comportă nici o confruntare și nici o primejdie.

Un simplu servitor! Asta-i egipteanul! Eu îi urăsc pe egipteni și urăsc Egiptul. Îl urăsc din tot sufletul și îi doresc o decădere și o mizerie și mai mari! Cu toate că mă străduiesc să-mi ascund ura față de Egipt, pentru a evita ivirea unor probleme stupide, mi se întâmplă uneori să nu-mi pot ascunde acest sentiment. Într-o zi, urmăream la televizor, în casa unui prieten, un meci de fotbal între Egipt și o țară africană numită Zair. Când jucătorul african a înscris golul victoriei, am sărit în sus de bucurie și am aplaudat. Bucuria pe care mi-o provoca înfrângerea noastră i-a scandalizat pe toți cei prezenți, dar nu-mi păsa. Priveam încântat jucătorii. În ochi li se ctea neputință, iar pe chipuri – tristetea și regretul. Așa au arătat egiptenii întotdeauna, de mii de ani..

2

Mintea mi s-a eliberat dintr-odată de iluzii și superstiții și trebuie să fiu mandru de asta, mai ales că am cunoscut mulți bărbați – unii dintre ei inteligenți și culti – care și-au irosit viața în iluzii și fantasme, dogme și teorii ce i-au amăgit, împingându-i să le urmărească ani în sir ca pe niste miraje: nationalismul, religia, marxismul. Am descoperit destul de timpuriu falsitatea acestor cuvinte orbitoare.

Eliberarea de religie a fost simplă, însă de marxism m-am despărțit mai greu. Recunosc că marxismul are o latură ratională demnă de respect care lasă în suflet un efect ce nu dispare odată cu ideea. Am fost un marxist angajat vreme de doi ani, dar am avut tot timpul sentimentul că mă voi schimba. N-am

înțeles niciodată de ce trebuie să mă sacrific eu pentru niște creaturi jalnice precum muncitorii și tărani. I-am urmărit spunând glume banale, i-am privit – în zilele de sărbătoare – năvâlind pe străzi ca niște vite agitate peste măsură, călcând cu picioarele grele tot ce este frumos și atunci am simțit cum acele cuvinte mari pe care le spune Marx despre ei pălesc în fata disprețului și măniei mele. Să lupt și să mor pentru oamenii astia? Sunt niște animale care nu merită decât să fie umilite și terorizate! Este singura limbă pe care o pricpe. Arată-te o singură dată slab în fata unuia dintre ei și-o să vezi ce o să-ți facă!

Terminand cu marxismul, am devenit stăpân pe mintea mea liberă și atunci m-am simțit singur. Iluziile, la fel de bine cum te amăgesc, ajung să-ți țină și companie. În schimb, realitatea rece și severă te aruncă într-o singurătate crudă. Totuși, pe cât am izbutit să-mi controlez mintea, pe atât am esuat în încercarea de a-mi domina sentimentele. Nici cele mai complicate probleme intelectuale nu sunt de netrecut pentru gândirea mea, însă orice interacțiune simplă și spontană cu oamenii mă pune în încurcătură și mă paralizează.

Există o relație invers proporțională între conștiință și acțiune, oamenii cei mai înzestrati pentru acțiune sunt cei mai apatici intelectuali și cei mai încuiati și invers – cu cât conștiința este mai ascuțită, cu atât mai alterată este capacitatea de acțiune. Capul meu, care nu se opreste nici o clipă din gândit și cercetează toate posibilitățile și probabilitățile, mă impiedică să actionez corect în situații obișnuite, peste care ceilalți oameni reușesc să treacă ușor. Când mă pregătesc să merg în vizită acasă la un prieten pentru prima oară, nu-mi dă pace ideea că portarul, pe care nu-l cunosc, o să mă opreasca și-o să mă întrebă la ce apartament mă duc. Teamă de întrebarea lui mă stăpanește atât de tare, încât de multe ori insist să mă întâlnesc cu prietenii într-un loc public, iar ei – bineînțeles – nu intuiște motivul. Dacă sunt nevoie totuși să mă confrunt cu o astfel de situație, în clipa când intru în holul blocului în care locuiește prietenul meu, mă simt încurcat, de parcă aș fi un copil, și atunci fluier sau mă uit la ceasul de mână sau mă joc cu mâneca bluzei. Mă prefac că nu-mi pasă de nimic, dar numai de căd aud glasul portarului interpelându-mă,

când trec pe lângă el. Îl ignor și pornesc grăbit pe scări, dar el se ia după mine, mă ajunge din urmă și, în sfârșit, reușește să mă opreasca și să mă chestioneze. Și cu toate că mă aștept la întrebarea lui, de fiecare dată mă simt nespus de umilit de ceea ce mi se întâmplă. Uneori îi răspund cu asprime și chiar cruzime în glas, alteori mă pierd complet cu firea și mă bâlbâi, vorbele îmi ies din gură ezitant ori precipitat. Atunci, portarul îmi simte slăbiciunea și face pe leul: urlă cu gura larg căscată și se holbează la mine cu ochii măriti, ca și cum ar vrea să mă înghită. În astfel de situații, nu mă simt niciodată în stare să adopt tinuta unui domn încrezător, sigur de forța lui și să-i răspund calm, zâmbind: „Merg la domnul Cutare...“ Fără îndoială că, de i-aș răspunde o singură dată în felul acesta, s-ar retrage numai decât și s-ar face mic, revenind la dimensiunile lui reale. Tocmai acest echilibru îmi lipsește și nu pot să-mi dau seama dacă tulburarea mea se datorează lucidității excesive sau condițiilor în care am crescut.

Amintirile din copilărie și adolescentă mi s-au întipărit în minte de parcă ar fi fost vorba de „evenimente istorice“. Când rememorez întâmplările vietii mele, am impresia că sunt un erou de tragedie care întâmpină loviturile sortii cu o inimă nobilă și curajoasă. Eroii nu cad pradă, ca oamenii de rând, întâmplărilor trecătoare și obișnuite. Tot ceea ce li se întâmplă lor este, în mod obligatoriu, mare și fatal. Lucru la fel de ciudat: evenimentele și faptele nu se întipăresc în memoria mea ca niște instantanee răzlețe, ci ca o linie continuă de puncte succesive, cu totul neașteptat și fără nici o pregătire.

Îmi imaginez acest lucru ca pe o cutie de carton compartmentată în interior în mici coridoare intersecționate.

Așa arată cutia privită de sus (fig. 1, p. 26), iar înăuntrul ei, prin coridoarele întortocheate, merge o mică marionetă de lemn, ale cărei mișcări sunt dirijate de numeroase fire subțiri, aproape invizibile, însă destul de solide, manevrate de o singură mână din afara cutiei. Această mână dirijează mersul marionetei. Stăpânul mâinii vede cutia în întregime, cu toate coridoarele ei labirintice, pe când marioneta nu poate vedea decât corridorul prin care merge, iar când ajunge la capătul lui, sforile o călăuzesc spre altul.

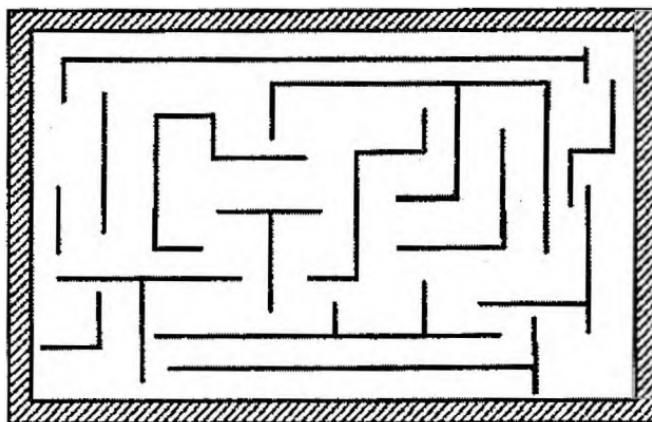

Figura 1

Figura 2

Eu sunt această marionetă, cutia de carton este viața mea, iar mâna aceea mare este mâna destinului. Soarta ne stăpânește rosturile aşa cum această mâna mare stăpânește marioneta. E o stăpână aspră, de care nu putem scăpa, și se joacă tot timpul cu puterile și cu speranțele noastre. Se joacă tot timpul cu noi, împinsă pur și simplu de o pasiune nestăpânită pentru joacă, fără să-i pese dacă este bine, dacă este drept sau dacă este adevărat. Dacă într-o zi și-ar da seama căte suferințe ne pricinuiește, dacă ar simți ce durere ne provoacă, atunci s-ar ascunde, rușinată de faptele sale.

3

I-a plăcut să deseneze încă din copilărie – chipuri de oameni, pomi, mașini pe străzi. Tot ceea ce vedea se imprima cu claritate în mintea lui mică, apoi liniile trasate alergau pe hârtie, încercând să redea formele lucrurilor aşa cum voia el să le vadă. La cincisprezece ani, pasiunea lui pentru desen a devenit o problemă, fiindcă își neglijă cu totul studiile. În fiecare dimineață fugea de la școală și, cu banii de buzunar, își cumpăra creioane colorate și un bloc de desen, apoi se întrepta spre parcul municipal din orașul Az-Zaqaziq¹, căutând o bancă neocupată, mai ferită de ochii trecătorilor, pe care se aseza și se apuca să deseneze. Tatăl lui l-a tratat și cu vorba bună, și cu asprime, ba chiar l-a și lovit de mai multe ori, i-a ascuns culorile și i-a rupt desenele în bucătele, dar toate au fost în van – pasiunea pentru desen era prea mare. Când avea douăzeci de ani, tatăl lui a murit subit și din ziua aceea i s-a hotărât destinul. Ultima barieră s-a prăbusit și curând a părăsit orașul Az-Zaqaziq, unde crescuse, și s-a stabilit la Cairo, locuind într-o cămăruță de pe terasa unei case vechi din cartierul Bayna as-Sarayat. În numai doi ani, a ajuns caricaturist principal la trei reviste săptămânale. La douăzeci și patru de ani, și-a inaugurat prima expoziție de picturi în ulei.

---

1. Oraș important din Delta Nilului, capitala Guvernoratului de Est.

Acest început ar fi fost fară îndoială demn de Raghib, Bikar¹ sau de alti mari pictori, dar eu nu despre ei vorbesc. Aceasta a fost începutul lui Abd al-Ati.

A auzit cineva de acest nume?

Abd al-Ati a fost tatăl meu. În pofida începutului promițător, sfârșitul lui a fost cu totul diferit de așteptări. Nu a strălucit și marile lui speranțe legate de pictură nu s-au împlinit. Nu a produs nici o schimbare în evoluția picturii, așa cum visase. După treizeci de ani de la plecarea în Cairo, tatăl meu continua să fie un pictor obscur, câștigându-și existența din desenele pe care le facea pentru o revistă – *Al-Hayat*² – pe care nu o citea nimeni și-si mai întregea veniturile din treburi mărunte, precum pregătirea gazetelor de perete din unele școli sau lectiile particulare de desen pe care le dădea unor copii încăruți. Cam la asta ajunsese Abd al-Ati când a împlinit vîrstă de cincizeci de ani, așa că stau acum și mă întreb: de ce a eşuat tata? Îi lipsea talentul? Dimpotrivă, a fost mult mai talentat decât numeroși alți pictori care au reusit și au devenit cunoscuți. N-a izbutit din pricina că ar fi fost lenș ori pasionat de plăceri? Nicidcum! Tata n-a exagerat nici cu băutura, nici cu drogurile decât în ultimii ani de viață. Până atunci, a lucrat fără odihnă. Când eram mic, mă trezeam deseori și vedeam că nu închisese ochii, trudind toată noaptea la un nou tablou. Eram mândru de el și-l iubeam atunci, așa cum arăta: cu ochii obosită, cu obrajii trăsi, cu surâsul slab și aerul lui mulțumit. Își stergea degrabă mâinile cu sortul manjit de culori și se apleca să mă sărute, învăluindu-mă în miroslul lui aspru, dar placut. Apoi mă prindea de mână, mă trăgea puțin îndărătat, arătând spre tabloul de pe sevalet, și mă întreba prefacându-se plin de gravitate:

— Ei, ce părere ai, domnul meu, de această lucrare? Îți place?

— Îl întrebi pe Isam? protesta mama în glumă. Ce stie copilul despre pictură?

1. Doi pictori egipieni de seamă din secolul XX: Sabri Raghib (1920-2000) și Husein Bikar (1912-2002).

2. În traducere, *Viața*.

— Păi, ce crezi? O să fie un mare artist! Mâine-poimâine o să-ți aduc aminte ce-ai zis, bombănea tata, trăgându-mă spre el ca să mă sărute.

Nu era vorba nici de lene, nici de lipsă de talent! Atunci care a fost motivul? Când am mai crescut, am înțeles! Tatălui meu fi lipsea charisma, acea aureolă care-i înconjoară pe unii bărbați, conferindu-le superioritate asupra celorlalți.

Charisma e o calitate care nu se dobândește, le este dăruită numai anumitor oameni. Charismaticii au rezervate locurile pe culmi încă de la naștere. E de ajuns să dovedească oarecare pricepere în munca lor pentru că admirarea și aprecierile să-i coplesească, pe când cei lipsiți de charisma se angajează într-o bătălie disperată împotriva firii, pe care inevitabil o vor pierde, și oricât s-ar strădui în munca lor, ceilalți oameni le vor arăta o apreciere ezitantă, plină de îndoieri și rezerve.

Cel care a descoperit Lumea Nouă nu a fost Cristofor Columb, ci un marinări bătrân și îscusit, pe nume Pinzón, care-l însotea pe corabie. El i-a arătat căpitanului directia bună, dar numele său a fost dat dat uitării în vacarmul gloriei stârnite în jurul nemuritorului și charismaticului Cristofor Columb.

Soarta tatălui meu a fost asemănătoare cu a corăbierului Pinzón – se născuse șters, obișnuit, ca atâtea milioane de oameni care nu se distingeau prin nimic. De statură medie, chel și puțin cam rotofei. Stăteai de vorbă cu el un ceas, pe urmă plecai și nici nu ti-l mai aduceai aminte sau, dacă te întâlnearai cu el din întâmplare, nu-ți mai aminteari numele lui. Vocea fi era ușor răgușită, iar cine-l asculta își închipuia că se va limpezi numai decât și se va face auzită, însă nu se producea nici o schimbare. Vocea tatălui meu părea înăbușită, aproape înghitind frazele. Vorbea repede, iar cuvintele îți lăsau impresia că se revarsă unul după altul din gura lui, încât fi era cu neputință să retină atenția ascultătorilor mai mult de câteva minute, după care oamenii se întorceau către alții interlocutori. Se întâmpla uneori ca tata să-i tragă atunci de mânecă sau să-i bată ușor cu degetele pe umăr pentru a le câștiga atenția. Acasă, tata nu era soțul care să facă regulă. Dimpotrivă, îi arăta supunere mamei în toate, iar mie nu mi-a fost niciodată frică de el, ba uneori, când mă mustra cu obișnuita lui blandete, simteam o bucurie răutăcioasă sfidându-l

și refuzând să-i dau ascultare. Când am mai crescut și m-am înscris la liceul Ibrahimiya, colegii mei rămâneau uimiți în clipa în care le spuneam că tata știe când chiulesc de la scoala. Îi spuneam tatei, pe un ton calm, că în ziua următoare voi chiuli și voi merge la cinema. Mă asculta măngâindu-și mustata, ca de obicei când era tulburat sau surprins, după care se prefăcea o clipă că stă pe gânduri și mă întreba zâmbind nervos, ca și cum ar fi vrut să-si ceară scuze:

— Nu ti-e teamă c-o să pierzi lectii importante dacă chiulești?

Asta era totul. O simplă întrebare și pe urmă lăsa lucrurile la alegerea mea. Dacă o ignoram, lucrurile se încheiau aici, dar dacă șovaiam și citea pe chipul meu că săteam pe gânduri, atunci prindea curaj și se lansa într-un discurs entuziasmat despre importanța studiului sistematic, după care îngăima cu glas sovăitor, oarecum stânjenit:

— Știi și eu? Adică... Cred că n-ar fi bine să chiulești... Tu ce părere ai?

Tata era un om slab și poate de aceea viața lui a fost o înfrângere totală, dar în ciuda slabiciunii și esecului, eu îl admiram. Îl admiram pentru că își acceptă înfrângerea cu tacerea celor care cunosc regulile jocului, nu umplea lumea cu lamentări și nu se transforma într-o insectă otrăvitoare. La vreun mare concurs, tata aștepta rezultatul împreună cu ceilalți concurenți și nici nu se mira, nici nu se înfuria când afla că ieșise altcineva câștigător, ci își aduna lucrurile cu grija, zâmbea trist și pornea grăbit să prindă ultimul autobuz. Dacă se simtea în largul lui cu pasagerul de-alături, se apuca să-i povestească pe un ton neutru ce i se întâmplase. Vecinul îl asculta la început cu înțelegere, dar după ce se uita mai atent la el, observa un mic detaliu – pantofii, cămasa sau chiar chipul lui – și atunci își dădea seama de ce nu reușise, iar regretul i se micsora sau dispărea brusc cu totul.

*

Seara se strângea o grămadă de lume acasă la noi. Multe nume aparținând unor profesii și generații diferite. Unii dispăreau pentru că plecau în călătorie sau se prăpădeau, dar

apăreau mereu chipuri noi. Cu toate diferențele dintre ei, îi unea o trăsătură comună – toti avuseseră proiecte mari care nu se împliniseră niciodată. Al-Ghamdi fusese profesor de limba arabă și sperase să ajungă poet. Muhammad Irfan, un fost marxist, își abandonase visul de-a schimba lumea și se apucase de scris niște articolești despre viața artistică prin ziare: născoteca știri despre dansatoare și despre cântăreți și-i santaja cerându-le bani. Am aflat de la tata că până și Unchiu¹ Anwar visase să devină mare compozitor, dar nu izbuisse să ajunga decât un biet cântăret la laută și să acompteze o dansatoare pe nume Sukkar². Și mai erau mulți alții. Toti avuseseră parte numai de vise distruse și nu se putuseră bucura de nimic în viață. Se întâlneau seară de seară, pentru a blestema norocul orb și vremurile haine. „L-am cunoscut pe Cutare, se ruga la Allah să câștige măcar căt să-si poată cumpăra un pachet de tigări, iar acum nu mai știe pe ce să-si cheltuiască banii, se scaldă de-a dreptul în ei. O vilă în Al-Maadi³, o casă de vacanță în Al-Agami⁴ și trei mașini de lux. Cutare cântăret, atât de vestit astăzi, n-a fost respins la concursul pentru angajarea la Radio în anii '50? Credetă-mă, am făcut parte din comisie!“

Petrecând atâtea seri împreună cu prietenii tatălui meu, mi-am dat seama că nu se iubeau cătuși de putin. Se tăchinau tot timpul și uneori izbucneau chiar certuri violente între ei, însă tineau cu tot dinadinsul să se întâlnească, fiindcă ceea ce îi unea era mai puternic decât antipatia – aveau nevoie să se întâlnească, pentru că sentimentul eșecului se risipea în acel grup în care toți fuseseră defavorizați de soartă și, când erau împreună, nici unul nu se mai rusina de propriul eșec.

Evitam să stau cu ei și căutam de fiecare dată un motiv ca să mă retrag. Totuși n-as spune întregul adevar dacă n-as recunoaște că îmi plăcea să rămân cu ei când venea și Unchiu' Anwar. Atunci era cu totul altceva, fiindcă el era diferit de toți ceilalți. Fusese cel mai apropiat prieten al tatălui meu – îi legă-

1. Apelativ folosit pentru persoanele mai simple și mai în vîrstă.

2. În traducere, „zahăr“.

3. Cartier rezidențial din Cairo.

4. Stațiune pe litoralul Marii Mediterane, la vest de Alexandria.

o prietenie de treizeci de ani. Cândva locuise să impreună în aceeași cameră, în cartierul Bayna as-Sarayat, tata visând la pictură, iar Anwar – la muzică. Anwar căstiga frumușel acompaniind-o pe Sukkar și cheltuia fără zgârcenie atât pentru el, cât și împreună cu prietenii. Era burlac sau, cum se mai zice, becher. Nu fusese niciodată căsătorit, fiind de părere că familia însemna tracasare, iar tracasarea grăbea moartea. Unchiu' Anwar era grozav de simpatic – nu înceta nici o clipă cu glumele, stârnind râsul celor din jur. După noptile bine-cuvântate – cum le numea el –, adică după nuntile unor odrasle de bogătași, Unchiu' Anwar apărea în cercul prietenilor încărcat de „bunătăți“: o sticlă mare de brandy, o uncie de hasiș de cea mai bună calitate, un kilogram de chebap și fel de fel de dulciuri. Când prietenii îl întâmpinau veseli, Unchiu' Anwar își lăua o înfățișare gravă, așeza dinaintea lor „bunătățile“ pe care le aduse și rostea cu tonul unui tată aspru:

— Mâncăți și beiți până când o să puteți deosebi firul alb în ziua neagră a tatălui vostru!¹

Unchiu' Anwar nu ura pe nimeni cum o ura pe dansatoarea Sukkar, asă că cele mai multe dintre glumele și bârfele lui erau pe seama ei. Uneori, când conversația lâncezea și se așternea tacerea, unul dintre cei prezenti îl provoca pe Anwar, cerându-i vești despre „stăpâna“ lui, și atunci se dezlănțuia, ironizând cu însufletire ignorantă lui Sukkar și aroganța ei, pe amanții ei bogăți și umilințele la care îi supunea, iar tacerea se risipea, toată lumea izbucnind în hohote de râs.

În posida pasiunii sale pentru muzică, Anwar putea sta seri întregi fără să cânte, ba uneori refuza cu brutalitate, ajungând chiar la certuri violente, dacă cineva îi cerea în astfel de momente să măngâie strunele lăutei. Prietenii cei mai apropiati îi cunoșteau firea și nu insistau. Stiau că erau și momente în care, fără să se aștepte nimeni, Anwar intindea mâna spre lăută, prindea pana între degete și se apuca să

1. Referire la versetul 187 din sura „Al-Baqara“ („Vaca“) din *Coran*, în care se spune că, în luna Ramadan, musulmanilor le este îngăduit să mânânce numai în timpul noptii, de la sfîrșitul soarelui până înainte de ivirea zorilor, când un fir de ată albă poate fi deosebit de unul de ată neagră.

ciupească strunele. Când îi priveai chipul, aveai impresia că nu-i mai vede pe cei prezenti și nu mai distinge nimic în jur. Când termina melodia, Anwar primea strigătele de admiratie și aplauzele cu chipul palid, pierdut și trecea mult timp până își relua glumele și sotiiile, iar atunci ne dădeam seama că a revenit la viața reală.

*

Lunea nu aveau loc nici petreceri, nici nunți, aşa că Unchiu' Anwar își facea apariția devreme, ba de cele mai multe ori noaptea chiar primul, cu urmele nesomnului și zarvei din noaptea trecută pe pleoape. O saluta politicos pe mama și se strecura în atelier. Își scotea tacticos costumul și-l agăța cu grijă de un cui din perete, apoi își îmbrăcă *ghilbabul*¹, căci obișnuia să țină tot timpul unul în casa noastră. După câteva minute, i se alătura și tata. Beau un ceai împreună, apoi se asezau pe covor și se apucau să pregătească petrecerea. Începeau cu *haza*². Curățarea și pregătirea ei sunt foarte importante, iar de treaba aceasta se ocupau Anwar și tata, de multe ori având discuții aprinse. Tata era de părere că trecerea fumului este împiedicată de îmbinările din hârtie groasă, în vreme ce Anwar susținea că tubul de trestie este infundat. Îmi plăcea să-i privesc: Anwar, îmbrăcat în *ghilbabul* vărgat, stătea cu picioarele sub el și mototolea între degete bucătele de hârtie, pe care le îndesa pe gâtul narghilelei improvizate și în scobitura pentru tutun, iar tata sedea alături și sufla în muștiucul tubului de trestie, făcând să gălgăie apa din borcan. Oare le trecuse prin minte că vor avea o astfel de soartă cu treizeci de ani în urmă, când sosiseră la Cairo, tineri artiști animați de hotărâre și ambii? Cât de departe este începutul și cât de ciudat este sfârșitul! De obicei, Anwar era mai priceput

1. *Gilbab* sau *ghilbab* sau *galabiyya* – veșmânt popular egiptean, constând dintr-un fel de cămașă lungă și largă, îmbrăcată peste lenjeria de corp.

2. Narghilea populară egipteană, improvizată dintr-un borcan cu apă și un tub de trestie care trece prin el și prin care se inhalează fumul de tutun sau de hasis.

la diagnosticarea problemelor *gozei* și, după ce terminau de asezat tampoanele tubului, aprindeau tutunul din scobitura pentru a face o probă. Anwar tragea un fum lung, după care tușea atât de violent, încât i se înroșeau ochii. Apoi întindea tubul spre tata, zicându-i:

— Nu ti-am spus eu că tubul e de vină? Uite că s-a schimbat treaba și acum merge strună. Poftim, trage și tu un fum și multumeste bunului Dumnezeu!

Tata se uită la mine și zicea mustăcind, înainte de-a duce mustiucul la gură:

— Unchiu' Anwar, înainte de-a deveni muzician, a fost mecanic de *goze* în cartierul Bayna as-Sarayat...

— Fiul de tărfa, nu mai spune asemenea prostii! îl apostrofa Anwar. Vrei ca Isam să-si facă o părere proastă despre mine?

Apoi se întorcea către mine, luându-și un aer de om nedreptat, și-mi zicea prevenitor:

— Să nu dai cumva crezare vorbelor tatălui tău! Am fost toată viața un om onest. Taică-tău m-a deprins cu hasișul. La început am crezut că-i ciocolată.

Si apoi se revârsa un potop de bancuri și glume mușcătoare, până ce chipul lui Anwar redevinea brusc serios. Se ridică și scotea din buzunarul hainei atârnate în cuiul din perete o bucată de hasiș învelită în celofan, apoi i-o dădea tatălui meu, care o mirosea, o încerca ușor cu dintii și o presa între degete, murmurând:

— Minunat, Anwar! De unde-i, de la Mustafa? Ce părere ai, îi așteptăm și pe ceilalți sau începem cu un duet?!

Anwar se aseza din nou cu picioarele sub el și spunea pe un ton foarte serios:

— Eu zic să începem cu un duet în cheia *sika*¹!

Măruntea hasișul cu dintii și-l presăra în scobitura unde era deja asezat tabacul îndulcit cu melasă. Pe urmă aprindea cărbunii și începea numai decat să tragă din narghileaua improvizată. Mă invita și pe mine să mă asez alături și mă apucam să trag și eu din tub împreună cu ei. După câteva prize, drogul începea să-si facă efectul în capul lui Anwar: pleoapele umflate i se îngreunau și ochii căpătau o expresie gravă, clătină

1. Cheie din muzica orientală.

din cap ca și cum ar fi urmărit un dialog interior pe care nu-l iuzea decât el, apoi zâmbea și-l lovea ușor pe tata peste coapsa plină, zicându-i:

— Ce zici, dom' Abdo, nu vrei să te lași păgubas de treaba asta cu pictura? Cu ce te-ai ales din ea? Ai fi putut să înveți dansul popular din buric mai bine. Cee, era rusine? O fi fost în vremea ta, dar acum e cu totul altceva. Uite cum face târfa asta de Sukkar... (În momentul acela își rotea mijlocul și-și ridică bratele ca o dansatoare.) Si ia cinci sute de lire pe noapte!

Tata dădea să-i răspundă, însă Unchiu' Anwar se ridică brusc în picioare în mijlocul camerei și începea să urle cuprins de frenzie:

— Hai, să te-aud ce zici, Abdo! Păcat, măi omule! Uite, faci aşa și iei cinci sute de lire.

Apoi Anwar și tata izbucneau în hohote de râs fără sfârșit.

La masa de prânz, tata obisnuia să dea pe gât un pahar cu rom, care-l ajuta să doarmă adânc în timpul siestei, după cum pretindea el. Băutura își trimitea căldura în tot trupul și atunci se pornea să ne spună povesti – mie și mamei – și să râdă. Uneori se ivea pe chipul lui o melancolie misterioasă, însă în ziua aceea părea mai agitat decât de obicei. Își măngâia în tacere mustață și privea în gol, cu ochii holbați. Când mama l-a întrebat ce-i cu el, a luat o înghițitură din paharul cu rom și, învărtind între dinti un băt de chibrit, i-a răspuns ca și când s-ar fi asteptat la întrebare:

— Imaginați-vă! Astăzi am primit o scrisoare de la un admirator al lucrărilor mele!

Părea timid, dar a continuat să vorbească pe un ton ceva mai ridicat, ca și cum ar fi recitat un discurs pregătit dinainte.

— Ca orice artist, firește, sunt fericit să primesc o scrisoare de la un admirator, dar ceea ce mă face să fiu și mai fericit este faptul că mai există astăzi cineva în Egipt care se interesează de artele frumoase și se pricopează la pictură.

Pentru câteva clipe s-a lăsat tacerea și tata a mai tras o dușcă din paharul pe care-l tinea în mână. M-am uitat la mama și mi s-a părut că voia să spună ceva, dar sovăia, căutându-și cuvintele.

— Și unde e scrisoarea? i-am luat-o eu înainte.

— În buzunarul hainei de colo.

M-am ridicat, am văzut mâna în buzunarul hainei atârnate pe un umeraș într-un colț al camerei și-am scos scrisoarea.

Pe plic scria elegant, cu cerneală neagră: „Marelui artist Abd al-Ati. Revista *Al-Hayat*, str. Qasr al-Ayni, nr. 60“. Am deschis plicul și-am început să citesc, dar tata mi-a strigat:

— Citește mai tare, Isam...

Tin minte și acum numele expeditorului – îl chama Mahmud Ali Ferghal și era din Minyet en-Nasr, guvernoratul ed-Daqahliya¹. Îi scria că este profesor de desen și că pictează tablouri în ulei, visând să ajungă într-o bună zi un pictor mare, așa cum este tata. Îi mai spunea că urmărește în fiecare miercuri desenele lui din revista *Al-Hayat* și că văzuse cu ani în urmă o expoziție a tatălui meu în Cairo. Venise special în capitală pentru asta, dar sfiala îl împiedicase să se prezinte și să stea de vorbă cu el. Îi promitea că va reveni curând în capitală și-l va vizita la biroul său de la revista *Al-Hayat*, ca să-l cunoască și să-i prezinte propriile tablouri. Si încheia scrisoarea astfel: „Primiți salutările unui discipol care vă urmează calea“, iar apoi semna: Mahmud Ali Ferghal.

Indiferent dacă era un admirator sincer al desenelor tatălui meu – și această posibilitate există, căci întotdeauna descoperi oameni interesați de lucruri pe care nu le știi decât ei, așa cum sunt, de pildă, suporterii clubului de fotbal At-Tirsana² sau pasionații de vocea lui Abd el-Latif at-Tilbani³ – sau doar un ipocrit care se străduia să se apropie de el pentru a-l ajuta sau pentru a-l prezenta cuiva. Când am terminat de citit, tata era în culmea fericirii. Cu ochii plini de bucurie, a început să se joace cu furculița în farfurie goală, strângând din buze ca un copil care se abține să nu izbucnească în râs.

— Nemaipomenit, Abdo! a strigat mama, părând că abia atunci pricepuse ce se întâmpla. Felicitări! Felicitări! Trebuie să înrămână scrisoarea și s-o atârnăm în salon.

1. Guvernatorat din zona deltei, a cărui capitală este orașul Al-Mansura.

2. Club din Liga a II-a de Fotbal Egipteană.

3. Cântăreț egiptean puțin cunoscut.

Eu am izbucnit în râs, iar tata a repezit-o brusc:

— Ce să înrămăm și să atârnăm? Ești cu adevarat toată, mai multe!

Pe moment, mama a rămas înmărmurită, dar și-a revenit foarte repede, mormâind încurcătă:

— Gata, domnule! Gata! N-o înrămăm. Nu mai fi supărat!

Tata și-a aprins o țigără și i-a explicat pe un ton calm și nobru că nu este fericit pentru că are un admirator, ci pentru urtele plastice în general. Si s-a tot învărtit în jurul acestei idei, întorcând-o pe toate fetele. Apoi s-a lansat într-un discurs nesfârșit despre datoria unui mare artist de-a ajuta tinerele talentate, amintindu-si de profesorii lui de pictură care-l încuraja-heră. Am simțit că tata aștepta cu nerăbdare ziua în care avea să-l întâlnească pe Farghal și că era gata să facă tot ce-i stătea în puteri ca să-l ajute.

Tata a intrat în dormitor să se culce, iar mama a ieșit să lucește farfurile în bucătărie, așa că am rămas singur. Scrisoarea era încă pe masă, în fața mea. M-am uitat lung la ea. Scrisul lui Farghal era frumos, elegant. Am întins mână, am luat scrisoarea și i-am pipăit hârtia moale, netedă. Am aruncat o privire spre fotografia înramată, cu tata și mama în străieile nuntă, care atârna pe perete. Întai m-am gândit la stilul costumului purtat de tata în ziua nuntii, dar după aceea m-am zăpat și m-am trezit apucând plicul și rupându-l în bucați. Ascultam zgomotul când stins, când aspru – pe care-l scotea hârtia ruptă. Când am terminat, am simțit că mă cuprinde o neliniște confuză, dar am alungat-o și, parcă împins de dorința de a-mi redobândi linisteala, am reluat operațiunea, rupând hârtia în bucați din ce în ce mai mari, deși îmi era tot mai greu, însă am continuat până ce scrisoarea s-a transformat în mici petice care s-au împrăștiat. Le-am adunat cu grijă, m-am dus în bucătărie și le-am aruncat pe fereastră în curtea interioară. Am privit un timp cum vântul le risipea în toate părțile. Pe urmă, am schimbat câteva cuvinte obisnuite cu mama, înainte să mă retrag în camera mea, unde m-am aruncat în pat și am adormit.

Seara, mama m-a trezit cu un pahar de ceai și, punându-l pe masă, mi-a soptit:

— Tata vrea să te vadă...

Nu m-am gândit la ceva anume. Mi-am zis în sinea mea că îmi beau ceaiul și-mi fumez tigara în liniste, pe urmă mă spăl pe față și mă duc să-l văd.

Musafirii se adunaseră deja și, când am intrat, m-au izbit un nor gros de fum și miroslul pătrunzător de hasiș, iar după ochii injectați ai tatălui meu, mi-am dat seama că bea și trăgea din narghilea de o bună bucată de vreme.

— Bine-ai venit, Isam! m-a întâmpinat Unchiu' Anwar. Unde stai ascuns?

Tata m-a invitat să iau loc. M-am asezat și Unchiu' Anwar a împins goza spre mine îmbietor, dar eu m-am scuzat, pretextând că trebuie să-mi pregătesc lectile.

— Ce-are a face? s-a mirat Unchiu' Anwar prințând muștiul tubului cu buzele. Asta-i un motiv să te împiedice? Lectiile se pregătesc cel mai bine când ești puțin amețit de drog! Stii ceva? Când eram la liceu, eu îmi răsuceam o tigără două, mă asezam bine și pe urmă rezolvam cea mai grea problemă de matematică într-o clipită... căt ai zice peste...

— De aia nu te-ai ales cu nimic din toată scoala, păgubasule! s-a amestecat în vorbă Muhammad Irfan, izbucnind în râs, în vreme ce restul petrecărilor s-au stăpânit, scotând doar niște chicoteli înfundate.

Mi-am dat seama că atmosfera e încordată dintr-un motiv oarecare, dar am înțeles că intrarea mea întrerupsese o discuție foarte aprinsă între tata și Al-Ghamdi.

Acest prieten al tatei era trecut de cincizeci de ani, însă părea mai Tânăr. Era destul de chipes, avea ochi mari și verzi, trăsături ferme și regulate, părul castaniu pieptănat cu grijă pe spate și tenul proaspăt. Si totuși, bărbatul acesta avea ceva imposibil de definit care-l facea antipatic. De multe ori aveam impresia că seamănă cu profesorul meu de limba arabă. Poate pentru că aveau și unul, și celălalt un mers umil și o fire lipicioasă și nesuferită. Al-Ghamdi a zâmbit și a reluat discutia, cu glasul clar și sobru, ca și cum ar fi predat o lecție elevilor săi:

— Ești prea optimist, Abdo... Mai mult decât s-ar cuveni... Asta-i problema ta... Să stii că arta și literatura sunt complet moarte în Egipt. Avem nevoie de cel puțin o jumătate de veac pentru ca egiptenii să ajungă să se intereseze de arte și să

se formeze un adevărat public pentru artă, cu tot respectul pentru domnul care ti-a trimis scrisoarea asta...

Vorbind, își plimba ochii verzi, încrezători peste chipurile celor prezenti și era clar că aceștia erau convinși de ceea ce spunea. Doar tata părea tulburat și nerăbdător să-și exprime dezacordul. S-a foit neliniștit pe locul lui, a oftat și i-a răspuns cu glas sacadat:

— Fie, Al-Ghamdi... S-ar putea să ai dreptate, dar pentru început sunt buni chiar și câțiva oameni care se pricep să guste și să aprecieze arta...

— Care început, domnul meu? a protestat Al-Ghamdi pe un ton teatral, ce dovedea că voia să-l biruie pe tata cu tot dinadinsul. Vino-ți în fire, omule! Judeci aşa doar pentru că ai un admirator care ti-a trimis o scrisoare. Și cu asta vrei să ne convingi că am avea în Egipt un public pregătit să înțeleagă arta? Coboară în stradă și o să pricepi cum stau lucrurile în realitate! Treci prin stațiile de autobuz și privește la chipurile oamenilor! Sunt ăștia în stare să înțeleagă arta, să priceapă ceva? ăștia și noaptea, când dorm, visează la puiul ieftin pe care l-ar putea găsi la magazinul cooperativ...

După vorbele astea, Al-Ghamdi a izbucnit în râs și odată cu el s-au pornit să râdă și ceilalți care erau de față, mai puțin eu și Unchia' Anwar, preocupat de curățirea gozei, chiar dacă părea că urmărește discuția cu interes. Al-Ghamdi s-a aplecat înainte, stând mai departe pe covor, și a zis, vrând parcă să încheie discuția pe marginea acestui subiect neînsemnat care durase deja prea mult timp:

— Ascultă, Abdo... Vreau să fii liniștit. Ce meserie spuneai că are omul ăsta care ti-a scris?

— E profesor, a răspuns tata aproape în soaptă.

— Am înțeles, însă profesor de ce?

— Profesor de desen, dar..., a spus tata, ezitând, după câteva clipe.

— Dar ce, măi omule? Se poate ca un profesor de desen să nu înțeleagă pictura? Măcar principiile de bază pe care le-a studiat. Un profesor de desen se interesează de pictură. Și tu vrei să spui că ar reprezenta o dovadă a constiinței artistice? Nu se prea potrivesc lucrurile, măi omule! N-ai dreptate!

Al-Ghamdi a făcut un gest de indignare și a izbucnit din nou în râs, uitându-se la cei prezenți, ca un jucător de șah care, cu o ultimă mutare de maestru, îl face mat pe adversarul său. Apoi s-a întors către tata și i-a zis cu ironie în glas:

— Domnule Abd al-Ati, ai dat acestei scrisori o importanță mai mare decât ar fi meritat.

Tata, care părea să se îndoiască pentru prima oară de justetea opiniei sale, l-a întrerupt puțin răstit:

— Lucrurile nu stau chiar așa! Nu e vorba doar de faptul că este profesor de desen... Am simțit, din ceea ce mi-a scris, că e un om care înțelege...

— Înțelege! Unul ca asta înțelege? a replicat Al-Ghamdi, răzând din nou ironic, și toti cei prezenți au sesizat răutatea aluziei.

De parcă ar fi spus: „Cum să înțeleagă cineva care admira lucrările lui Abd al-Ati?“.

În clipa aceea, o umbră de mânie adevarată a învăluit chipul tatei și l-am auzit bombânind nervos:

— Da, Al-Ghamdi, înțelege! Sunt sigur că înțelege...

Apoi, tata s-a uitat de jur împrejur, ca și cum ar fi căutat ceva, și, când i-au căzut ochii asupra mea, l-am auzit zicând:

— Isam, du-te și adu scrisoarea!

M-am uitat la el, ridicându-mă alene și îndreptându-mă spre ușă.

— O găsești pe masa din salon, a adăugat, crezând că șovai fiindcă am uitat unde e. Știi foarte bine unde am lăsat-o...

M-am întors din nou către el și i-am zis sec, uitându-mă în ochii lui:

— Am rupt-o...

— Ceee? a urlat tata cu ochii căt cepele, iar eu am simțit că-mi fuge pământul de sub picioare când am repetat, facând pauze între cuvinte:

— Am... rupt... scrisoarea!

Era peste puterile lui să accepte așa ceva. A sărit în picioare și s-a apropiat de mine atât de tare, că i-am simțit pe față fierbinteala respirației și gafaitul. M-am asteptat în clipele acelea să mă plesnească, dar nu s-a întâmplat așa. S-a tras brusc înapoi și a urlat că din gură de sarpe:

— Ești nebun! Complet nebun! Ai rupt scrisoarea, nebunule?!

Părea să nu mai aibă altceva de zis și-a început să se învârtă încoace și-ncolo, repetând aceleși cuvinte. Unchiu' Anwar s-a ridicat, s-a apropiat de el și l-a prins de mână, străduindu-se să-l linistească, în vreme ce eu priveam prostit la ceea ce se petreceau. Nu simteam nici teamă, nici regret. Parcă îmi pierdusem mintile. Îi vedeam pe tata, pe Unchiu' Anwar și pe ceilalți plutind ca niște umbre imprecise. Mi-am venit în fire când l-am auzit alungându-mă:

— Piei din ochii mei! Ai auzit ce-am spus?!

S-a lăsat tăcerea câteva clipe, până când l-am auzit pe Unchiu' Anwar șoptind:

— Nici așa, Abdo... E prea de tot!

— Asta-i treabă, Isam? mi-a răsunat în urechi glasul scăzut al mamei când treceam prin hol. Cum ai putut să rupi scrisoarea? Ai văzut căt s-a bucurat tata de ea și ai găsit de cuviință s-o rupi!

Nu i-am dat nici o atenție. Am intrat în camera mea și am trăntit ușa după mine. M-am așezat calm pe scaunul de la birou, am aprins veioza, am scos o carte și m-am apucat să citesc și să repet. Mi-aduc aminte și acum titlul lecției pe care am învățat-o în noaptea aceea. „Presiunea osmotică“: lichidele trec prin membranele semipermeabile și circulația lor în ambele direcții ia sfârșit în momentul când presiunea dintr-o parte și din celalătă a membranei este egalizată. În vreme ce parcurgeam textul din manual, îmi veneau din când în când în minte tata, Unchiu' Anwar, Al-Ghamdi, scrisoarea și frumoasa caligrafie a lui Farghal – imagini disparate care licăreau și dispăreau fără să mă tulbere în vreun fel. Dacă ceva mă surprindea, înregistram detaliile cu exactitate și aveam nevoie de puțin timp pentru ca mintea mea să fie în stare să pună din nou totul în ordine. Abia atunci reactionam puternic, chiar dacă asta se întâmpla cu oarecare întârziere.

Am terminat de repetat lectia aceea cam pe la ora trei după miezul nopții. Un vacarm îndepărtat răzbătea din atelier: glasuri, râsete și muzică. Tocmai îmi scosesem hainele și-mi puneam pijamaua, pregătindu-mă de culcare, când am auzit niște pasi grei pe hol. Erau ai tatei. A ciocănit în ușă. Nu i-am răspuns, dar a deschis încet, cu chipul zâmbitor și s-a strecurat înăuntru. Am rămas în picioare lângă pat, în vreme ce

el s-a apropiat, s-a trăntit în fotoliu și și-a întins picioarele. Pe chipul său, luminat de veioza de pe birou, se vedea că e drogat și obosit. După o clipă, m-am așezat și eu încet pe marginea patului.

— La ce oră ai lectii maine? m-a întrebat pe neasteptate.

— La ora douăsprezece, i-am răspuns scurt.

— Foarte bine! Dormi putin, ca să te duci maine odihniti, a continuat, de parcă problema cursurilor mele l-ar fi preoccupat cu adevărat.

S-a lăsat tacerea câteva clipe și m-am simțit brusc stânenit. Aș fi vrut să mă lase în pace și să plece, însă a urmat căscând:

— Știi, Isam, sunt foarte optimist în privința viitorului tău... Sunt sigur că o să ajungi un mare savant... Simt că îți place foarte mult să studiezi... Îți place chimia, nu-i aşa?

Tonul lui m-a deranjat și mai tare, așa că nu i-am răspuns.

— Sunt sigur că-ți place chimia, a îndrugat mai departe. Altfel n-ai fi atât de bun... Dar lucrul cel mai important, eroule, este s-o tii așa până la capăt... Să nu te multumesti doar cu licență și să te lasi pe tanjala... Trebuie să-ți iei și doctoratul... Pe vremea mea licența însemna mare lucru... Pe când acum, dacă vrei să zici că ai făcut ceva, trebuie să-ți iei și doctoratul... Și-apoi, ce altceva ai de făcut? N-ai nici un fel de relație cu vreo fată și nici n-ai de gând să te însori curând... Nu-i aşa? Ori gresesc cumva? Spune-mi! Spune-mi, nu te sfii de mine!

A izbucnit în râs, însă gluma lui m-a deranjat, mi s-a parut total deplasată.

— Chiar dacă te interesează vreuna, poți să-ți continui studiile, a insistat pe același ton vesel. De altfel, căsătoria timpurie te poate motiva să muncesti și mai mult. Tot ce contează este să nu ai nici un fel de aspirații legate de artă. E singurul lucru de care mi-e teamă. Stii, Isam, când mi-am abandonat studiile, eu n-am chibzuit nici o clipă. Mi s-a parut că fac ceva foarte natural. Fireste, nu-mi pare rău... N-am regretat niciodată în viață că m-am dedicat artei. Nu mi-am închipuit nici o clipă că aș fi putut face altceva. E adevărat că împrejurările mi-au fost potrivnice, dar am făcut tot ce a

depinis de mine... Înainte de revoluție¹, lucram la trei ziare și lumea ctea, înțelegea și facea comparații... Se interesa de orice pictor nou și-i aprecia talentul... După naționalizare, lumea nu s-a mai gândit decât la câștigarea existenței – nici oamenii n-au mai avut chef să se amuze, nici pictorii n-au mai avut chef să deseneze... Totul s-a rezumat la îndeplinirea unei obligații... Tu faci o caricatură și textul care o însoteste, știind că n-au nici un haz, iar oamenii o privesc și citesc textul, știind că n-au nici un haz, dar prefăcându-se că se amuză.

M-am gândit să-i cer tatei să mă lase în pace, dar n-am avut curajul.

— Ai văzut caricatura desenată de Sakir în ziarul *Al-Ahram*² de astăzi?

— Nu.

— Trebuie să vezi! E foarte ciudată. Nu stiu ce se întâmplă cu Sakir astăzi. S-a prostit sau ce-i cu el? Ia ghiceste ce-a putut să deseneze astăzi! Un disc solar din care pornesc două linii ce ne înpletește una cu cealaltă și dedesubt explicatia: „Împletitură“. Vezi ce prostie? Ar fi trebuit să fie o caricatură care să-i amuze pe cititori. De ce să se amuze? De prostia desenatorului, firește! Dar domnul Sakir este un artist cunoscut de cititori... Si primește de la *Al-Ahram* opt sute de lire pe lună... Chiar încă face niște măzgalituri, nimeni nu poate zice nimic. Absolut nimic! Sakir se crede un mare artist. Dacă te întâlnesti cu el la Uniunea Artistilor, se preface că nici nu te cunoaște sau că te-a recunoscut abia după câteva momente și atunci te salută: „Bună, Cutare! Scuză-mă, dar te-ai schimbat foarte mult și pe urmă stii cum stau cu memoria!“. Bineîntele, cu mine nu îndrăznește să facă asa... Până la mine... Aici se schimbă treaba... Își aduce aminte de bunele maniere...

Simteam că nu mai pot răbda și m-am ridicat în picioare. Am avut impresia că tata nu se astepta la acest gest, aşa că născut o clipă. Apoi s-a sculat din fotoliu, pregătindu-se să

-
1. Revoluția din 23 iulie 1952, condusă de Gamal Abd el-Naser, soldată cu abolirea monarhiei și cu naționalizarea.
  2. Principalul cotidian egiptean, publicat din anul 1875 și până astăzi fără întrerupere, unul dintre cele mai de seamă ziară din toată lumea arabă.

iasă, ca și când ar fi încheiat o discuție obișnuită, dintr-o noapte oarecare.

— Bine... Te las să dormi... Noapte bună! a mai murmurat.

A făcut câțiva pași spre ușă, în vreme ce eu am plecat privirea, uitându-mă atent la culoarele și desenele covorului. Pentru o clipă, am avut senzatia neclară că tata n-a ieșit din cameră, ci s-a apropiat de mine. Când am ridicat ochii, m-am trezit cu el în picioare în fața mea. A întins mâna fără o vorbă, mi-a așezat-o pe umăr și s-a uitat lung în ochii mei.

— Îmi pare rău, Isam..., a mai mormăit.

*

Tatăl tău va fi atunci un bătrân bolnav și gârbovit. Veti merge alături pe stradă și se va agăta de brațul tău, se va sprijini de tine ca să nu cadă. Trecătorii se vor uita insistenț la infirmitatea tatălui tău și apoi te vor cerceta pe tine. Privirile li se vor opri asupra chipului tău. Cum ai să te simți atunci? S-ar putea să te rușinezi de slăbiciunea tatălui tău ori să exagerezi cu duiosia pentru a dobândi aprecierea pri-vitorilor. Sau s-ar putea să-l ocărăști și să fii crud cu el pentru că îl iubești, pentru că te întristează să-l vezi asa, pentru că ai dori să-și recapete forța de altădată.

Revista *Al-Hayat* apare miercurea. Am vrut să cumpăr una de la vânzătorul de ziare din fața universității, dar nici nu auzise de ea. M-am adresat unui alt vânzător, din Piața Giza¹, unui al treilea, unui al patrulea, dar nici unul nu știa că ar exista o revistă cu acest nume. M-am urcat într-un autobuz și m-am dus la un mare magazin de ziare din Piata Suleiman Paşa. Când s-a apropiat un vânzător de mine, l-am întrebat cu indiferență:

— Ati auzit de o revistă care se numește *Al-Hayat*?

Am formulat întrebarea astfel pentru că, de fiecare dată când vânzătorii negau existența revistei pentru care lucra-tata, mă simțeam jenat și trist. Încredințat că nici acest

1. Cairo înglobează și orașul Al-Giza, situat pe malul stâng al Nilului, care este și capitala guvernoratului cu același nume.

vânzător nu știa nimic despre ea, am pus întrebarea cu indiferență, lucru care îmi atenua jena și mă plasa de aceeași parte în baricadei cu vânzătorul, lăsând impresia că, în ciuda întrebării, aş tagădui și eu existența unei reviste cu acest nume, dar – spre surprinderea mea – acest vânzător o cunoștea și mi-a răspuns numai deocamdată:

— Cincisprezece piastri¹...

Mi-am regăsit în sfârșit linistea. Am plătit, am luat revista și m-am uitat repede pe ultima pagină, unde am găsit caricatura tatălui meu: un mic pătrat și sub el semnătura tatei, Abd al-Ati. Pe drum m-am uitat atent la ea. Când am ajuns acasă, era ora două după-amiază și tata dormea încă. Am deschis ușa dormitorului său și m-am strecut înăuntru pe tăcute. Am dat la o parte draperiile negre și grele și lumina a inundat camera. Tata a deschis ochii alene și m-a zărit lângă el.

— Bună ziua! L-am salutat surâzător.

— Bună, Isam! Cât e ceasul?

I-am spus, iar el a căscat, a întins mâna spre măsuță, a luat pachetul de țigări și și-a aprins una. A tras un fum și imediat l-a apucat un acces de tuse. Am apropiat un scaun de patul lui și m-am așezat cu revista în mâna.

— Îți place, domnul meu? Caricatura pe care ai desenat-o astăzi era cât pe ce să mă ducă la secția de politie, i-am zis răzând și bătând cu degetul în revistă.

Puțin deranjat, m-a întrebat ce vreau să spun.

— Păi, uite cum stau lucrurile, am început eu, îndreptând marginea covorului cu piciorul, ca și cum i-aș fi vorbit despre un lucru obisnuit, care se întâmpla tot timpul. Am avut o discuție mai aprinsă cu un prieten în legătură cu semnificația caricaturii tale.

— Doamne păzește! Te-ai certat? m-a întrebat mirat.

— Vreau să te întreb mai întâi: bărbatul care apare în caricatura de astăzi e cumva Anwar as-Sadat²?

— Întocmai! a răspuns tata scurt.

1. Subdiviziune – a suta parte dintr-o liră egipteană.

2. Președinte al Egiptului între anii 1970-1981, asasinate într-un atentat terorist.

— Careva săzică, eu am avut dreptate, am spus oțând, că și cum m-aș fi usurat de o povară.

— Care-i problema? m-a întrebat tata cu vădit interes, ridicându-se și sprijinindu-se cu spatele de tablia patului.

— Nu-i nici o problemă! Am vrut doar să-ti spun că revista *Al-Hayat* este foarte citită la noi la universitate și că în fiecare miercuri am o discuție cu colegii. Toti se uită la caricatura făcută de tine și pe urmă se pornesc să mă bată la cap cu întrebările: „Tatăl tău a vrut să-l înfațișeze pe Cutare sau pe Cutare?“. Astăzi, mai ales, dacă n-ar fi fost vorba de Anwar as-Sadat, sensul ar fi fost cu totul altul.

— Trăsăturile lui nu sunt evidente? m-a întrebat tata, punându-și ochelarii pe nas și privind tulburat la ceea ce desenase.

— Dimpotrivă, sunt foarte evidente! l-am asigurat. Dar prietenul astăzi al meu e comunist și știi că ăstia sunt cam bătuți în cap. E convins că ești de dreapta și că n-ai putea să-l ataci pe As-Sadat în caricaturile tale.

Eu și tata ne angajăm în discuții lungi și întotdeauna avem păreri diferite. Se întâmplă să se enerveze și să mă atace, dar îmi dau seama foarte bine că, în pofida maniei și enervării, e fericit. Seară, tata se plânge de mine prietenilor. Le povestește despre discuția noastră și pretinde că – la fel ca toti cei din generația mea – sunt încăpățanat și vanitos.

— Imaginați-vă! Isam mi-a spus că revista *Al-Hayat* este foarte citită de studentii de la universitate și că a avut o altercație cu colegii lui din pricina caricaturii mele de astăzi, m-am trezit că zice dintr-o dată în mijlocul discuției lor.

Tata strecoară fraza astă și pe urmă continuă discuția, în vreme ce eu îi presimt parcă teama că nu cumva vreunul dintre ei să-l contrazică sau să-l socotească mincinos.

*

Ramadanul¹ a căzut în anul acela în mijlocul verii, în timpul vacantei universitare. Nici eu, nici tata nu tineam post, însă din respect pentru sentimentele mamei, tineam

1. Luna a nouă din calendarul musulman, în care postul ritual se încheie cu festivități religioase și populare ce durează trei zile.

rânduielile Ramandanului: masa principală – *iftar* – la asfintit și masa care precede ivirea zorilor – *suhur*. Mi-am petrecut noaptea împreună cu prietenii la cafeneaua Al-Fisawi. Era aglomeratie și multă zarvă, aşa că m-am intors acasă abia pe la ora trei. Tata și mama stăteau la masa de *suhur*: ea mâncă ceva ușor, iar el înfuleca de zor din dulciurile asezate pe platou și sorbea în răstimpuri ceai dintr-o cească. După buzele care-i atârnau, privirea pierdută și firimiturile de pe *ghilbab*, am crezut că era drogat. Am schimbat câteva vorbe cu el, după care m-am retras în dormitor, am răsfoit ziarele de dimineață, cumpărate din Piața Al-Husein, și m-am culcat.

M-am trezit dimineață, zgâltăit cu putere de mama, am deschis ochii și am văzut-o lovindu-se cu palmele peste obraji în timp ce trăgea de mine să mă dau jos din pat. Am alergat în urma ei spre dormitorul tatei. Era gol și părea că doarme întins pe pat, dar din gură îi ieșea un horcăit și trupul mătăhalos îi tremura slab. După chip, puteai bănui că îl chinuia un coșmar și că încerca să se trezească pentru a scăpa de el, însă nu reușea.

— Ută-te la taică-tău, Isam! m-a îndemnat mama bocind.

Apoi s-a aplecat asupra lui, l-a cuprins în brațe, s-a apucat să-l strige, și-a îngropat fața la pieptul lui și a izbucnit în lacrimi.

Doctorul a sosit după vreun ceas și, după ce l-a consultat atent, m-a tras deoparte, spunându-mi în șoaptă că a avut un atac cerebral și recomandându-mi să-l transportăm îndată la spital. Apoi a cerut douăzeci de lire, pe care le-a vărât în buzunar mulțumindu-mi, și a plecat. Infirmierii de pe ambulanță chemată numai de către s-au chinuit împreună cu mama să-l îmbrace într-un *ghilbab* alb, l-au așezat pe targă și au coborât scara, urmați de mama și de mine. Pe când ieșeau din bloc, s-a ivit pe neașteptate servitoarea noastră Tânără și, cu trupul ei firav și suvitele atârnându-i pe obraji, s-a pornit să alerge bocind în urma targii, cu brațele întinse.

În lumina becului ce atarna deasupra patului de spital, am avut pentru prima oară impresia că chipul tatei se scindase în două părți: una cu ochiul bulbuscat și injectat, cealaltă atârnând fără pic de vlagă. Încerca să vorbească, dar nu scotea

decat un horcait slab, nedeslusit. Mama s-a dus la administratia spitalului ca sa ceara niste informatii si m-a lasat in salon langa el. Dupa-amiaza au aparut prietenii, rudele, colegii de serviciu si alte cateva persoane pe care nu le cunosteam. Au vorbit cu noi - cu mama si cu mine - despre indurarea lui Allah, despre posibilitatea tratamentului in strainatare si despre prietenii de-ai lor apropiati care suferisera un atac cerebral, la fel ca tata, si care isi reveniseră cu ajutorul lui Dumnezeu, bucurandu-se acum de sanatate si fericire. Vizitorii s-au retras apoi unul dupa altul, lasand pe noptiera tatei buchete de flori si cutii colorate cu bomboane de ciocolata, iar mama si cu mine am ramas de veghe langa el. Cand a inchis ochiul bulbucat si-a inceput sa respire regulat, ne-am dat seama ca a adormit.

Era destul de tarziu, probabil trecuse de miezul noptii, cand cineva a ciocanit usoar in usa, care s-a deschis putin, lasand sa se iveasca chipul lui Anwar. Era imbracat in costumul de lucru: un smoching negru, cu guler lucios, de sub care iezeau camasa alba si papionul negru, atarnand putin in jos. Unchiu' Anwar si-a plimbat privirile prin salon, apoi mi-a facut semn cu mana si am ieșit dupa el, urmat de mama. I-am povestit ce se intamplase si ne-a intrebat cu de-amantanul despre parerile si diagnosticele medicilor. Avea chipul intunecat si, dupa felul cum ne intrerupea cand vorbeam, mi-am dat seama ca era foarte tulburat. A stins tigara cu talpa pantofului si a intrebat-o pe mama daca-l poate vedea. S-a apropiat de usa, a deschis-o si a intrat in salon. Cand a ajuns langa pat, am avut impresia ca un licar de recunoastere a strabatut fugar ochii tatei la vederea lui, insa a dispars numaidecata si privirile i s-au stins din nou.

— Ce s-a intamplat, dragul meu Abdo? l-a intrebat Unchiu' Anwar razand tare. Ce faci aici? Incerci cu tot dinadinsul sa ne provoci tulburare si neliniste? Uita-te la tine, esti ca un taur! Astia au trimis pe cineva la mine la nuntă sa-mi spună: „Vino indata la Abdo!“. Mi-am zis ca trebuie sa se fi intamplat ceva rau... Apoi a continuat, intorcandu-se spre mama: Ce vorbe sunt astea, madam? Ma sperii de pomană?! Uita-te la Abdo! E puternic ca un cal...

Apoi s-a răsucit iar spre tata, părând că vrea să spună dintr-o suflare tot ceea ce avea de spus sau că e hotărât să nu tacă din gură nici o clipă:

— Gata, Abdo! Drept pedeapsă pentru spaima pe care mi-ai provocat-o, miercuri, când o să vin la petrecerea noastră obișnuită, o să aduc — în contul tau — o sticlă de Brandy 84 și un kil de chebap. Tu o să suportă cheltuiala! Uite, Isam și maică-sa îmi sunt martori.

Aproape pot să jur că fata tatei a tresărit, că și cum ar fi vrut să zâmbească. Unchiu' Anwar a mai vorbit și a mai glumit o vreme, apoi și-a luat rămas-bun de la tata, ne-a salutat și a ieșit. L-am urmat. Când a ajuns pe corridor, nu s-a mai uitat la mine, ci a luat-o în dreapta, spre lift. Dar apoi și-a încetinuit brusc pasii, s-a oprit, s-a aplecat înainte, și-a prins capul în mâini și a izbucnit într-un plâns cu sughituri.

În dimineață următoare, s-a iscat o ceartă zgomotoasă între o asistentă și un om de serviciu pe care l-a acuzat în gura mare că fură din mâncarea bolnavilor. Acesta i-a răspuns cu un potop de injurături și s-a repezit la ea, dând s-o lovească, însă colegii lui s-au grăbit să-l împiedice. În clipa când au reușit să-l aseze pe un scaun și se străduiau să-l linistească, Tata tocmai își dădea ultima suflare.

4

Mi-am luat licență în Stiințe și am fost numit cercetător la Institutul de Chimie. Această numire convenea de minune stării mele de spirit de-atunci, căci faceam tot ce-mi stătea în puteri pentru a mă izola de ceilalți. Cunoasterea unei singure persoane inteligente ar fi fost în stare să-mi zădărnicăescă strădania, căci atunci m-aș fi întrebat: „De ce mă îndărjesc sătata să mă izolez de oameni, de vreme ce printre ei se află o persoană intelligentă capabilă să mă înțeleagă?“.

Din această perspectivă, activitatea la Institutul de Chimie nu a facut decât să-mi accentueze izolarea.

Poți să folosești toaleta din locuința ta ani îndelungat, fără să-ti treacă prin minte că în sifonul ei ar putea trăi vreo

vietate, dar dacă o singură dată ai avea curiozitatea să ridici capacul sifonului, ti s-ar dezvălui o lume întreagă: zeci de soiuri de viermi și alte vietăți care se hrănesc, se înmultesc, se luptă și se omoră între ele. O să fii surprins aflând că aceste creațuri trăiesc împreună cu tine de ani de zile, fără să știi. Aceasta era imaginea care mă însoțea în fiecare dimineață, când îmi faceam loc prin multimea de pe strada Ramses, plină de animație și vacarm, pentru că la un moment dat să-o părăsească și să cotesc singur spre stânga, ca să intru în clădirea Institutului de Chimie – un canal de scurgere în a cărui beznă jilavă trăiesc niște gândaci murdari. Dacă se întâmplă să calci vreunul cu talpa pantofului și să îl strivești, ieșe din el un lichid alb, lipicios.

„Gândaci” – acesta este termenul științific potrivit pentru colegii mei de serviciu. Dar pentru doctorul Sa'íd, *șeful meu*, mi-e greu să găsesc un termen potrivit. De fapt, doctorul Sa'íd nici nu avea titlul de doctor. Se prezenta de trei ori la rând la examenele pentru obținerea lui și de fiecare dată fusese respins, însă funcționarii de la Institutul de Chimie i se adresau – ca un compliment sau în bataie de joc – cu titlul de doctor, iar el se agățase numai de către acest titlu și se facea foc de supărare dacă cineva își se adresa fără să-l folosească. Omul asta ocupa postul de șef al Departamentului de cercetare – ce pompos sună! –, însă adevăratale lui preocupări erau mesele copioase. Pe la orele zece-unsprezece, doctorul Sa'íd lua loc tacticos la birou și se pornea să devoreze un platou mare plin cu bob, *ta'amiya*¹ și omletă, la care se mai adăugau și câteva căpătăni de ceapă rosie dulce și câteva vinete murate. După ce golea platoul, trebuia neapărat să slăbească puțin cureaua de la pantaloni, care-i presa prea tare burta ce-i atârna, pe urmă dădea peste cap un pahar în care dizolva o tabletă efervescentă din import și trimitea să îi se aducă ceaiul.

Prima impresie pe care îl-lăsa înfățișarea lui era aceea a unui animal preistoric ciudat: era complet chel, fără nici un fir de păr pe cap – ceea ce-l facea să pară bolnav sau deghizat –,

---

1. Chiftele din legume tocate mărunt și prăjite în ulei; alături de bob (*ful*), este una dintre mâncărurile cele mai populare din Egipt.

și avea ochii bulbuați, sprâncenele rare, urechile clăpăuge și un glas vulgar. Câteodată, când îl priveam atent, îmi trecea prin minte un gând bizar: îl vedeam pe doctorul Sa'id între-rupându-și brusc vorba și arătându-ne adevărata lui natură, adică apucându-se să ragă, scoțându-și coada și asezând-o dinaintea lui pe birou. Îmi dădeam seama, firește, că nu e cu putintă așa ceva, dar dacă s-ar fi întâmplat aievea, n-ăs fi fost catusi de putin surprins.

În pauza de ceai, toti funcționarii din departament se străngeau în biroul doctorului Sa'id, faceau cerc în jurul lui și-si petreceau timpul flecărind până la sfârșitul programului. Trei erau subiectele lui preferate: campionatul de fotbal, fiindcă era un suporter înclocat al Clubului Al Ahli¹, apoi piata automobilelor – întrucât era samsar de mașini și câștiga frumusel din afacerea asta – și al treilea – cel mai important – sexul, cu toate tainele lui, căci era un împătimit nerusinat de femei. Unii puneau această patimă pe seama frigidității sotiei sale, de care nu putea divorta și pe care nici nu se simtea în stare să supere educând o sau două sotie în casă, întrucât ea era bogată și-l întretinea și pe el. De aceea, prefera să-si satisfacă poftele în afara casei, mai precis, în biroul său de la Institutul de Chimie. Da, da, chiar în biroul său! Doctorul Sa'id era pasionat mai ales de femeile de serviciu și de alte lucrătoare simple din departament – un gust datorat neîndoienic experiențelor sale de început. Dacă se simtea atras de vreo femeie din această categorie, doctorul Sa'id o chema de mai multe ori la el în birou, discuta cu ea total degajat, îi făcea mici cadouri, până ajungea încet-încet să spună glume deocheante și să-i povesteară istorioare fără perdea, răzând zgomotos, cu poftă.

În ziua hotărâtă de el, o chema pe femeie în birou, o rugă să închidă usa – care avea o încuietoare specială, ce nu putea fi deschisă din afară – și, după ce ea închidea usa, îi cerea să-i aducă ceva din dulap, apoi se ridică de la birou și-si lipea trupul mătăhalos de spatele ei, pe urmă o străngea în brațe și o poseda. Aceasta era modul descoperit de el pentru a-si potoli poftele carnale chiar în biroul lui. Funcționarii din departament stiau

1. Unul dintre cluburile fruntașe din campionatul național de fotbal, probabil cu cel mai mare număr de suporteri, din Egipt.

când se întâmpla aşa ceva și se porneau să şusotească, ba chiar să rădă în gura mare, sau să-si exprime dezaprobaarea, dar niciodată nu îndrăzneau să facă lucrul asta cu glas tare.

Doctorul Sa'id si-a continuat practicile în birou vreme de ani de zile. O singură dată s-a întâmplat să-i fie tulburată linistea: când a apărut în departament Umm¹ Imad – o tanără frumoasă, cu ochii verzi, care a părăsit orașul Tanta² după ce i-a murit soțul și a fost angajată în departament cu contract temporar. Doctorului i-a căzut cu tronc de cum a vazut-o și i-a promis să facă tot ce-i stă în puteri pentru a o angaja. Avea tot timpul buzunarele pline cu diferite soiuri de gumă de mestecat și bomboane pe care i le oferea lui Umm Imad pentru copii.

Oare s-a grăbit doctorul Sa'id în stabilirea zilei hotărătoare ori a apreciat greșit situația de la bun început? A invitat-o înăuntru și a rugat-o să închidă usa, iar ea i-a dat ascultare. Apoi s-a ridicat – ca de obicei – pentru a se lipi de ea, dar a întâmpinat o împotrivire neasteptată. Nu i-a dat atenție, ci s-a lipit și mai tare, însă ea l-a avertizat la început aproape în soaptă, fără să ridice glasul: „E o rușine să faci aşa ceva“. Bunul-simț ar fi trebuit să-i dicteze să renunte, dar a insistat, probabil sub impulsul excitării sau pentru că a socotit împotrivirea ei un soi mai ciudat de cochetarie. S-a aruncat asupra ei cu tot trupul și a cuprins-o în brațe, însă ea s-a pornit să tipe, până ce tipetele ei au răsunat în tot Departamentul de cercetare și funcționarii s-au adunat căt ai clipe din ochi în fața biroului. Cum tipetele nu conteneau, unul mai îndrăznet, și-a luat inima în dinti și a bătut în geamul ușii. Câteva clipe s-a lăsat tacerea, apoi s-au auzit pașii grei ai doctorului. A deschis chiar el usa și funcționarii au dat buzna înăuntru, împinsă de dorință de-a vedea spectacolul vietii lor. Umm Imad stătea în picioare dinaintea dulapului, gafaină, cu părul despletit, cu *ghilbabul* șifonat și rupt în mai multe locuri.

1. Mama lui Imad – în afară de numele personal, atât femeile, cât și bărbații au și o poreclă în mediile musulmane, obținută prin adăugarea substantivului comun *umm* („mamă“), respectiv *abu* („tată“), înaintea numelui primului născut, de obicei de sex masculin, din familie.
2. Orăș important din zona centrală a Deltei Nilului.

Întreaga ei înfățișare dovedea că, în urmă cu numai câteva clipe, opusese o rezistență înverșunată.

— Rușine, omule! repeta ea pe un ton plângător, tângindu-se, cu mâinile la tample. O să rămăi de pomină... Crezi că, dacă aș fi fost o femeie din astea, aș fi ajuns într-o asemenea situație? Numai Domnul stie toate necazurile mele! Muncesc ca să-mi întrețin copiii... Rusine!

Pentru câteva clipe, Umm Imad a fost pe punctul de a-i convinge pe angajați, însă doctorul Sa'id și-a redobândit stăpânirea de sine, și-a aprins o tigară, s-a apropiat de Umm Imad și a prins-o cu putere de umăr.

— Ascultă, muiere neghioabă! a tunat glasul lui furios în vreme ce-și mișca degetul mijlociu într-un gest obscen. Tine fleacurile astea pentru sărbătoarea și bâlciul de *mawlid*¹! Ooh, Doamne! Eu nu sunt nici copil, nici tembel! Las-o balta cu toate povestile și aiurelile astea, nu tîn la mine. Îți spun pentru ultima oară, în fața acestor oameni: sau pui la loc cele o sută de lire pe care mi le-ai furat din sertar sau jur că anunț poliția! Pricepi sau nu? Asta-i tot și cu asta am încheiat tot ce-aveam de spus!

Mirarea și șoaptele s-au răspândit cu viteza fulgerului. Funcționarii au ascultat varianta doctorului Sa'id, apoi pe cea a lui Umm Imad. Cătiva s-au grăbit să-i impace, însă doctorul Sa'id a respins categoric orice tentativă. A refuzat ideea din capul locului și s-a zborsit la funcționari:

— Ce s-a întâmplat cu voi, fraților? Ce, o sută de lire este ici-de colo? Vă arde de glumă? Adică sporul meu la salariu se duce pe apa sămbetei?

A plesnit din palme și a bombanit, prefăcându-se furios foc:

— Stiti că-mi place?! Nu vi se pare că-i prea de tot?

Umm Imad s-a jurat în cele mai cumplite feluri – să rămână oarbă, iar fiul ei Imad să moară călcat de tramvai – că n-a văzut și n-a atins vreun ban. Dar a fost în zadar. Doctorul

1. Sărbătoare populară și religioasă organizată cu ocazia nașterii (*mawlid*) unui sfânt musulman, cum este cea de la Tanta, tinută cu ocazia nașterii misticului marocan, născut în Fes, As-Sayyid Al-Badawi (596-675), al cărui mormânt din Tanta a devenit loc de pelerinaj pentru musulmanii mistici de pretutindeni.

Sa'íd a insistat, cerând sus și tare să-i înapoieze banii pe care-i primise exact cu o zi în urmă și pe care-i uitase în sertar, unde nu-i mai găsise dimineată, după ce Umm Imad facuse curătenie în biroul lui.

Toti functionarii au priceput foarte bine cum stăteau lucrurile, dar au făcut o înțelegere tacită să respecte versiunea doctorului Sa'íd și să ia atitudine împotriva bietei femei, având impresia că o victorie a lui Umm Imad asupra lui ar fi însemnat într-un sens și o înfrângere a lor. A doua zi au venit la ea în delegații succesive, însă înțelegând-o, încercând să-o convingă să accepte împăcarea și să dea banii înapoi. Femeia părea că și-a pierdut mintile: urla ca nebună, se blestema în fel și chip și se jura pe *Coran*. Chestiunea a luat proporții, s-au ținut mai multe sedințe, functionarii au rămas preocupati de ea o săptămână întreagă, până ce au reusit să-o împingă aproape cu forță pe Umm Imad în biroul doctorului Sa'íd, pentru a-si cere iertare: s-a plecat până la pământ dinaintea lui și a dat să-i sărute mâna, însă el și-a retras-o, cerându-și iertare de la Allah și declarând de față cu cei prezenti – pe un ton din care se înțelegea exact contrarul – că Umm Imad nu a furat, că a găsit banii pe care îi uitase în buzunarul hainei și că este de fapt o femeie cinstită, pe care o iubeste ca pe propria frică.

Am fost de față la momentul împăcării, dar când Abd al-Alim, curierul departamentului, le-a propus celor prezenți să recite „Al-Fatiha”¹, pentru binecuvântarea împăcării, nu mi-a venit să cred că ceea ce se petrecea în fața ochilor meu este adevărat. Am avut impresia că toți cei prezenți sunt niște actori – începând cu doctorul și cu Umm Imad și până la ultimul functionar – care interpretează excelent o scenă dintr-o dramă și că la sfârșit își vor scoate costumele de teatru și vor reveni la adevărata lor personalitate.

Sunt convins că mi-au citit pe chip acest gând ciudat, căci am observat că toți au evitat să privească spre mine în timp

1. „Al-Fatiha“ („Deschizătoarea“) este numele primei sura din *Coran*, echivalând cu crezul creștinilor. Foarte scurtă (doar 7 versete), aceasta este cea mai cunoscută și cel mai des recitată de credincioșii musulmani în cele mai diverse circumstanțe.

ce vorbeau. N-aveam nici cea mai mică îndoială că toti colegii mă urau și așteptau cu nerăbdare un prilej de a-mi provoca vreun necaz.

Din prima zi când am venit în departament, i-am dispusuit și i-am tratat de sus. Fără să scot un cuvânt, am știut cum să-i fac să-si simtă inferioritatea. S-a nimerit că, tocmai în zilele acelea, a trebuit să-mi cumpăr ochelari de vedere și mi-ales dinadins o ramă rotundă, confectionată dintr-o sarmă subtire, întrucât aveam impresia că o astfel de ramă conferă scliei prestantă și, într-un fel, e ceva provocator pentru cei din jur. În fiecare dimineată, mă duceam la birou cu un teanc de ziare și cu o carte voluminoasă la subsuoară, de care eram convins că nimeni din departament nu auzise, *Cartea cântecelor* de Al-Isfahani¹ sau *Declinul și căderea Imperiului Roman* de Gibbon. După ce terminam cu ziarele, deschideam tomul gros și mă cufundam în lectură. Când încăperea se umplea de lume și vacarmul devinea de nesuportat, ridicam capul din carte și mă uitam insisten la cei prezenți, fără să scot o vorbă, iar zarva se potolea îndată sau ei se retrăgeau din birou.

Refuzam cu încăpătanare încercările lor insistente de-a se apropia de mine și de-a găsi chiar și un singur punct comun.

Câteodată, un funcționar se apropia zâmbind de mine și mă întreba cu glas sovăitor:

— Ce citesti, domnule Isam?

— Ca să fiu sincer, cartea pe care o citesc este o lucrare de strictă specialitate și n-ai putea să pricepi nimic din ea, îi răspundeam serios, fără nici cea mai mică ezitare.

Apoi îmi reluam lectura, iar el se retrăgea puțin descupânțit. Cam la vreo lună după angajarea în departament, ura pe care o nutreau fată de mine era deja vizibilă. Doctorul Sa'id se purta destul de prudent cu mine, dar îi vedeam limpede antipatia și frica din ochi. Eram pentru el ceva enigmatic, care-l depășea și de care se temea.

1. Abu al-Faraj al-Isfahani (897-967) – vestit filolog clasic arabo-persan, autor al faimoasei culegeri de cântece, însoțite de comentarii și note, *Kitab al-Aghani* (*Cartea cântecelor*), editată în perioada modernă în Egipt, în 21 de volume.

Intr-o dimineată, a venit să mă vadă și mi-a reprosat răzând că nu-l vizitez în biroul lui, așa cum obișnuiesc ceilalți colegi.

— Frate, vino și tu să bem ceaiul împreună! Suntem un grup foarte simpatic și ne amuzăm copios.

Am simțit o placere răutăcioasă, căci mi-a oferit un prilej minunat să-i dau o palmă. M-am uitat spre el serios, ca și cum n-aș fi înțeles ce vrea să zică.

— N-am timp să mă amuz..., i-am răspuns calm și mi-am continuat lectura.

Cu coada ochiului, l-am văzut cum se întuneca la față de mânie.

— Faci cum vrei... Nu veni! Eu n-am avut de lucru... Crezi că noi n-avem nimic mai bun de făcut... Adică noi nu avem treburi serioase, ca tine, a bombânit retrăgându-se din biroul meu.

Am presimțit chiar din clipa aceea că nu va lăsa umilirea nepedepsită și că o viitoare confruntare violentă va fi inevitabilă. Presimțirea mi s-a adeverit.

*

În luna Ramadan, doctorul Sa'id se preschimba într-un credincios pios. Nu lăsa nici o clipă din mâna sirul lung de mătănii, un fes alb tricotat îi acoperea tot timpul chelia, iar în picioare purta niste sandale care lăsau să i se vadă degetele groase, umflate, cu unghii netăiate. Își petrecea ziua între birou și baie, repetând ablutiunea rituală minoră ori de câte ori era nevoie, spunea tot timpul „Slavă lui Allah!“, conducea rugăciunile funcționarilor cu o punctualitate strictă, cîtea întruna dintr-un exemplar mare al *Coranului*, care stătea deschis dinaintea lui pe birou.

În prima zi din postul Ramadanului, m-am asezat la birou, am întins ziarele și am început să le citesc, rugându-l pe Abd al-Alim să-mi aducă o ceașcă de cafea, așa cum obișnuiam în fiecare dimineată. Am băgat de seamă că se cam codeste și bombâne ceva nedeslușit, dar nu i-am dat nici o atenție și mi-am văzut mai departe de lectură. A trecut cam o jumătate

de oră și nu s-a ivit cu cafeaua. Când a intrat în birou cu o treabă, l-am întrebat ce-i cu cafeaua și mi-a răspuns insolent:

— Astăzi nu există cafea. La mulți ani! Ramadan fericit!¹ Apoi a continuat, fără să-mi lase timp să-i răspund la urări: Astea-s dispozițiile doctorului Sa'id... În luna Ramadan nu se beau nici cafea, nici ceai...

Abd al-Alim era un tăran bătrân din Al-Munufiyya², care-i spiona pe funcționari și fi dădea raportul doctorului Sa'id. Mă ura la fel ca toti ceilalți și dorința de răzbunare era vizibilă în tonul lui, fiindcă nu era decât un simplu servitor și servitorii simt o bucurie malicioasă, tiranică, atunci când își văd stăpânii la ananghie. M-am uitat la el fierbând de furie și mi-a trecut prin cap să-i trag o înjurătură și să-i ordon să-mi facă o cafea, orice s-ar întâmpla, dar m-am stăpânit și m-am mulțumit să-mi aprind o țigară și să-mi văd mai departe de ziarele mele. De furie, n-am închis ochii toată noaptea următoare, până când am auzit chemarea mueziniului³ la rugăciune. Ideea că un dobitoc ca Sa'id îmi judecă purtările și hotărăste ce trebuie să fac și că niște ignoranți și servitori mă tratează fără cel mai mic respect nu mi-a dat pace o clipă și mi-a umplut sufletul de amărăciune și scârbă.

În dimineața următoare, am decis să ripostez și i-am cerut servitoarei mele, Hoda, să-mi pregătească un termos plin cu cafea. Am luat termosul la subsuoară și am intrat pe ușa Institutului de Chimie pus pe hartă, gata de luptă. Când am ajuns la ușa biroului meu, am văzut agătat de ea următorul sunț: „Domnii membri ai Departamentului de cercetare sunt rugați să se abțină de la consumarea de băuturi în luna sfântă a Ramadanelui, din respect pentru cei care postesc“. Semnat: „Administrația“. Am recunoscut scrisul doctorului Sa'id, așa că am întins mâna, am smuls hârtia, am mototolit-o, am aruncat-o jos și m-am uitat în jur, căutând pe cineva cu care să mă răfuiesc, dar pe corridor nu era nimeni. Am intrat în

1. Urările obișnuite din zilele lunii Ramadan.

2. Guvernatorat din zona Deltei Nilului.

3. Funcționar religios însărcinat cu anunțarea timpului celor cinci rugăciuni și chemarea la ele, după un ritual bine stabilit: în zori, la amiază, după-amiază, la asfințit și seara.

birou, mi-am umplut un pahar cu cafea, mi-am aprins o țigără, însă eram atât de agitat, încât nu m-am putut concentra să citesc nici măcar titlurile ziarelor. Simteam confruntarea ce plutea în aer și voiam cu tot dinadinsul să-o grăbesc. „O să-i dau catărului astuia o lectie pe care să n-o uite în vecii vecilor!” mi-am zis și m-am văzut deja trântindu-l la pământ și izbindu-i cu picioarele capul chel până când o să țășnească sângele din el, curgând și roaie.

După vreo jumătate de ceas, am auzit zgomet de pași pe corridor și m-am trezit în ușa deschisă cu doctorul Sa'id, urmat de Abd al-Alim.

— Ce se petrece, Isam? Ce-i povestea asta? m-a întrebat Sa'id răstîit, uitându-se că la țigara din mâna mea. E inaceptabil! Te întreci cu gluma...

— Ce e inaceptabil? l-am întrebat cu glasul tremurând de furie.

— Frate, știi ceva, „dacă sunteți bolnavi, atunci stați ascunsi”¹! mi-a răspuns Sa'id și mai răstîit. Ești musulman sau nu ești?

— Nu.

— Ceee? s-a mirat Sa'id.

— M-ai întrebat dacă sunt musulman și ti-am răspuns că nu. Nu sunt musulman! i-am repetat răspicat.

— Atunci ce ești?

— Ce te privește pe tine?

Câteva clipe s-a lăsat tacerea, după care Sa'id a făcut cățiva pași spre mine și a urlat cuprins de o furie turbată:

— Nu se poate! Te întreci cu gluma... Ascultă, băiete, nu vreau să mă cert cu tine și să-ti spun vorbe urâte, din respect pentru luna asta sfântă, dar fii atent că stai de vorbă cu directorul departamentului. Pricepi au ba?

Simteam că tremur de furie, însă n-am mai zis nimic. Am rămas tacut, holbându-mă furios la chipul lui.

— Si-apoi, poți să-mi spui și mie din ce cauză un om în toată firea că tine nu e în stare să postească?! m-a întrebat zâmbind ironic și arătând cu degetul către mine.

1. Referire la versetul coranic conform căruia persoanele aflate în călătorie sau bolnave sunt scutite de post.

— Cu siguranță are un motiv, doctore..., s-a amestecat în vorbă, pe un ton ironic, unul dintre funcționarii care se îngămădiseră în spatele lui Sa'îd.

Cătiva au izbucnit în râs și mi-am pierdut cumpăratul de furie. M-am trezit lovind cu mâna termosul, care a căzut pe podea cu un zgomot asurzitor. Capacul s-a deschis și cafeaua s-a prelins pe dusumea. Funcționarii s-au tras cătiva pasi înapoi și au tresărit brusc când am urlat la ei, tulburat peste margini:

— Vă bateți joc de mine, imbecililor? Voi, care nu sunteți în stare să pricepeti nimic?

Au rămas descumpărâniți o clipă, după care l-am auzit pe același funcționar, Ahmad al-Goda, răspunzând:

— Nuuu! Doar tu ești atotștiutor, geniule!

Cătiva dintre cei prezenti au izbucnit în râs, iar Al-Goda și-a bătut din palme și a continuat, lungind vocalele:

— A-tot-sti-u-to-ru-lee!

Au râs și mai tare, iar când m-am zborsit la ei, glasul mi și-a contopit cu larma lor:

— Dați-i înainte! Rădeti! Dar să știți că eu am citit despre Islam mai mult decât voi!

Nici vorbă să audă ce-am zis. Au continuat să râdă și am avut impresia că înfatisarea și tipetele mele i-au atâtat și mai tare.

— Idiotilor! Scursurilor! am urlat, pierzându-mi cumpăratul cu desăvârsire.

Răsetele s-au întrerupt brusc și au schimbat câteva cuvinte în șoaptă. Apoi doctorul s-a apropiat și s-a răstit la mine:

— Ajunge! Tine-ți gura!

— Tu să-ți tii gura, animalule! Sunteți niște scursuri și nu pricepeti nimic!

Au rămas stupefați și s-a făcut tacere pentru câteva clipe. Apoi Abd al-Alim s-a repezit dintr-odată la mine cu pumnul ridicat, zbierând răgusit:

— Păganule! Fiу de caine!

Nu-mi mai amintesc decât frânturi confuze din ceea ce-a urmat. M-am năpustit asupra lui Abd al-Alim și am vrut să-l puimuiesc, dar mâna mi-a alunecat în jos și i-a nimerit gâtul.

El m-a apucat de cămașă și-a început să mă înjure. Dar functionarii ne-au despartit și m-au scos cu forță din birou, în timp ce doctorul Sa'id striga cu glas răgușit:

— Astă-i comunist, fratilor! Comunist! Am simtit de la început... Parcă-mi spunea inima... Duceți-l imediat la Comisia de disciplină!

5

Picătura de apă ne pare pură și transparentă precum cristalul, dar când o mărești cu lupa, vezi în ea mii de impurități. Luna pare minunată și împede de la depărtare, dar când te apropii de ea, seamănă cu o plajă murdară, părăsită. Chiar și chipul femeii pe care o iubesti, cu pielea proaspătă și fermă, ce te-a vrăjit, ti se pare o tesătură urâtă și zbârcită când o vezi de-aproape te obisnuiesti cu ea. Asta se verifică de fiecare dată. Admiratia noastră pentru frumusețe nu este decât o amăgire a vederii și, cu cât vederea devine mai clară, cu atât devin mai vizibile zbârciturile.

6

Casa noastră este construită în stilul anilor '40: plafoane înalte, decorate; pardoseli cu pătrătele de mozaic ale căror culori au dispărut, șterse de pasi; mobilă sobră de lemn, miroșind a vechi; huse de scaune și fete de masă decolorate și găurite în mai multe locuri din pricina vechimii. Casa noastră are camere spatioase, în care se aud ecurile vocilor, balcoane mari ce dau spre stradă și altele mai înguste pe laturi, o baie mare pentru domni și alta mai mică, retrasă, pentru servitori și urgente, două intrări separate – una pentru familie și cealaltă dând direct în salon, pe care tata l-a folosit ca atelier. Fiecare coton al casei noastre evocă o viață plină, bogată, care acum se apropie de sfârșit.

După moartea tatei, m-am mutat în atelierul lui, păstrând totul așa cum fusese: tablourile îngrămădite lângă perete, cutiile cu vopseluri, sevaletul, taburetul mic, pernutele și

covoarele pe care stăteau prietenii, până și goza, mangalul și pungile cu cărbuni. Doar în colțul cel mai îndepărtat al camerei am aranjat un spatiu pentru mine, unde am instalat un pat pliant pe care să dorm. Și în fiecare seară, înainte de-a închide ochii, îmi petrec privirile peste atelier. Acesta a fost locul tatei și îi simt prezenta confuz, dar neîndoios. Dorm lângă lucrurile lui pentru a le păzi. În ziua când se va întoarce, îmi voi găsi linistea și voi reveni în fosta mea odaie. Într-o cameră a apartamentului doarme mama, care este bolnavă, iar în cealaltă, bunica, trecută de optzeci de ani. În holul dintre ele, își pregătește culcușul Hoda, servitoarea noastră, care doarme tinându-și fetiță în brațe. S-a măritat cu un instalator, dar acesta a plecat să lucreze în Irak cu vreo doi ani în urmă și de atunci n-a mai primit nici un fel de vesti de la el, asa că s-a întors ca servitoare în casa noastră. Și unchiul meu – singurul frate al mamei – a petrecut zece ani în Arabia Saudită și acum ne întretine pe toti: pe mine, pe mama, pe bunica și pe Hoda împreună cu fetita ei. Suntem o familie foarte unită, după tradiția de odinioară, însă eu m-am apropiat și am văzut.

7

Într-o zi, când m-am întors de la institut, am găsit-o pe mama abătută și tulburată. Am întrebat-o insistent ce i s-a întâmplat, însă ea a izbucnit în plâns și mi-a spus doar că se teme, fără să-mi dea alte lămuriri. A făcut semn spre Hoda, care stătea în spatele ei, și aceasta m-a luat deoparte în bucătărie și mi-a spus că mama se teme pentru că are o umflătură la un săn. Umflătura apăruse cu câteva luni în urmă, dar ea hotărâse să nu spună nimic nimănui și să încearcă să se trateze singura. A încercat totul. Și-a masat sănul cu aluat, a pus pe el tampoane de tifon înmuiate în apă cu zahăr, a inghitit până și anticoncepționale, la sfatul unei vecine. În cele din urmă, când și-a dat seama că totul este inutil, mama a hotărât să ignore umflătura, să vorbească, să râdă, să se mânie, pe scurt, să-si trăiască viața ca și când aceasta nici n-ar exista. O speranță slabă îi spunea că într-o dimineață o să se trezească și o să descopere că umflătura a dispărut

brusc, aşa cum apăruse. Dar în zadar, căci umflătura a venit ca să rămână, să invadzeze și să se întindă, iar într-o zi i-a ajuns la gât, care a început să se umfle și să se acopere de pete vinetii, aşa că n-a mai fost cu putință să-o ascundă și să-o ignore.

Dimineată, când am mers cu ea la doctor, cabinetul medical era ticsit de bolnavi și de însotitorii lor. Îl deosebeam usor pe bolnav de familia lui, de la prima privire, nu numai după paloarea și oboseala de pe chip, ci și după privirea absentă, acoperită parcă de un vâl. Când se uita la tine, părea să caute ceva în spatele tău, un lucru pe care tu nu-l vedeaai, ceva nelămurit, care nu se arată vederii decât cu puțin timp înainte de moarte.

Doctorul era specialist în oncologie și în același timp general de brigadă în fortele armate. În plus, părea și un om foarte pios – în mijlocul fruntii avea o pată întunecată, făcută de atingerea covorașului în timpul rugăciunilor, iar deasupra biroului său atârna pe perete Versetul Tronului¹, caligrafiat frumos, cu litere aurite. După ce-a consultat-o pe mama cu atenție, s-a întors la birou și a început discuția cu *basmala*². Apoi a plecat capul, pentru ca ochii lui să nu-i întâlnească pe-ai mamei, și i-a zis:

— *Hagga*³, dumneata crezi în Allah Preaînaltul, care a zis în Cartea Sa Sfântă: „Nu ne va lovi pe noi nimic în afara de ceea ce ne-a sortit Allah”⁴. Adevară grăit-a Allah Preamăritul.

-
1. Verset coranic (sura „Al-Baqara”, 255) numit astfel după expresia „Tronul Lui se întinde peste ceruri și peste pământ”, care apare în el.
  2. Abrevierea formulei *B-ismi Allahi ar-Rahman-ar Rahim* („În numele lui Allah cel Milostiv, Îndurător”), rostită în foarte multe împrejurări – cum ar fi începerea unei discuții, începerea unei activități, sacrificarea unui animal etc. De asemenea, ea precede cele 114 sură coranice și apare la începutul multor lucrări clasice, imediat după titlu.
  3. *Hagg*, fem. *Hagga* („pelerin, hagi“) – titlu dat persoanelor care au împlinit pelerinajul la locurile sfinte musulmane, dar și persoanelor mai în vîrstă.
  4. *Coranul*, sura „At-Tawba“ („Caintă“), v. 51.

Îmi pare rău, dar trebuie să-ti spun că ai o tumoare malignă în metastază. E o tumoare de categoria a patra și din pacate nu poate fi operată. Dar ne punem mari speranțe în chimioterapie, iar nădejdea pe care ne-o punem în Allah Preaslăvitul este și mai mare.

În facultate, profesorii mei faceau experiențe pe soareci. Cel căruia îi venea rândul se zbătea din răsputeri să scape de mâna uriașă a profesorului, ce îl urmărea prin cusca. La urmă de tot, când mâna îl înăntă și-l tragea afară, scotea un chițăit întrețăiat și-si deserta intestinile.

Mama a izbucnit în lacrimi și a început să se lovească cu palmele peste obrajii, după care s-a aruncat pe podea și cu gheu am reusit doctorul și cu mine s-o linistim. Acesta ne-a scris o listă cu analizele pe care trebuie să le facă și o rețetă. Am luat un taxi și ne-am îndreptat spre casă. Pe drum n-a scos o vorbă, a rămas tacută, dar – din licărul pe care l-am zărit în întuneric pe obrazul ei și din suspinele cu sughituri – mi-am dat seama că plâng. De îndată ce am ajuns acasă, mama i-a telefonat unchiului Abbas și în vreme ce-i povestea despre întâlnirea cu doctorul, chipul ei a căpătat o expresie de spaimă care n-a mai părăsit-o după aceea.

Au trecut deja câteva luni de tratament, în care trupul mamei s-a subțiat, sănii aproape că i-au dispărut, pielea a cîpătat o culoare închisă și parul de pe cap i-a căzut, dar spaimă n-a părăsit-o nici o clipă. Presimțirile rele nu i-au mai dat pace și a ajuns să fie stăpanita de un singur gând: săt alunge moartea cu orice pret, să scape din strânsoarea ei umenintătoare și să trăiască. Am citit undeva că elefantii, când simt că li se apropiе sfârșitul, se îndreaptă pe propriile picioare spre un loc pe care și l-au ales drept mormânt și rămân acolo, asteptându-si moartea. Ce gest nobil, să-ti păstrezi curajul și să nu cazi pradă spaimei! Sunt unicul fiu al mamei și știu că mă iubeste, dar la fel de bine știu că, dacă ar trebui să aleagă între moartea mea și vindecarea ei completă, n-ar sta o clipă în cumpănă și ar prefera să mor. Moartea mea poate s-o întristeze oricât după aceea, numai să se salveze și să fie ea sănătoasă.

Spaima de moarte n-a mai lăsat loc pentru nimic altceva în sufletul mamei. Când ne vizitează unchiul Abbas, se preface

mai slabă și mai neputincioasă, îl măgulește și se roagă fierbinte, ca Allah să-i sporească averea și să-i apere copiii, îl mângâie pe piept cu amândouă mâinile, cu o falsă afecțiune, în vreme ce tipă furioasă la mine – căci ce mai contez eu în clipele acelea?! – că am lăsat geamul deschis și că unchiul ar putea răci. Când el se pregăteste să plece, izbucnește în plâns și, printre sughituri, îi spune că se teme că într-o zi să ar putea ca inima lui să se împietrească din pricina neamurilor răutăcioase – facând aluzie la sotia lui. Atunci, unchiul zâmbește, se apleacă și o sărută pe frunte, scotând din buzunar plicul cu bani pe care-l pregatise și șoptindu-i neliniștit, în vreme ce vără plicul sub perna:

— Pe Allah și pe viața ta! Orice să ar întâmpla, te rog să nu-i spui nimic soției mele, Hikmet, despre vizitele aici, stii prea bine că, odată cu înaintarea în vîrstă, devine din ce în ce mai bănuitoare și am destule probleme...

*

Mă cule cu slujnica Hoda. Dorința mă chinuie fără încetare, mă domină într-atât, încât nu-mi mai pasă de miroslul de sudoare al trupului ei, de mâinile aspre și butucănoase și de unghiile murdare de la picioarele ei crăpate. O chem și pricepe din tonul meu ce vreau de la ea. Intră în cameră, închide ușa și așteaptă în liniste, fără să se uite la mine. Mă reped asupra ei, o cuprind în brațe și totul se petrece rapid, fără nici un cuvânt. Vreau ca totul să se petrească repede și, după ce terminăm, ea se desprinde din brațele mele și-și îmbracă putinele haine, în vreme ce eu simt căscându-se în mine un gol și revad în minte detaliile întâlnirii, fără nici o urmă de placere. Încercam același dezgust ca în timpul facultății, când atingeam cu mâna burta lipicioasă a unei broaste și mă străduiam să scap de toate acestea facând un duș fierbinte.

La începutul relației noastre, mă asiguram că mama dormea înainte de-a o chema pe Hoda în camera mea, dar cu trecerea timpului am ajuns să nu-mi mai pese de lucrul acesta. Mama știa ce e între noi, însă nu-i păsa deloc de ce se întâmpla. Sau, cel puțin, nu îndrăznea să se opună, fiindcă avea nevoie

ca slujnica să fie în permanență lângă ea. Hoda era cea care-i dădea să mănânce, o spăla și o aranja, îi schimba hainele, o ducea la toaletă și știa pe de rost orele la care trebuiau luate toate medicamentele.

După o întâlnire cu Hoda, ieșeam din camera mea și o găseam pe mama stând în pat, numai ochi și urechi. Mă întâmpina întotdeauna cu vorbe sau întrebări care nu aveau nici o legătură cu ceea ce se întâmplase cu câteva clipe mai devreme în camera mea. Câteodată, mă plângeam mamei că Hoda mă neglijă și-i dădeam de înțeles că mă gândeam să renunț la ea.

— Nu-ți face nici un fel de griji! încerca să mă liniștească, privindu-mă cu ochi îngroziti. O s-o trimit azi să facă curat și la tine în cameră...

Eram sigur că voia să-mi transmită că o va trimite să mă culc cu ea. Mama nu-și imagina viața fără Hoda și o însășinanta gândul că cineva ar putea s-o supere și să o împingă să-o părăsească. Ar fi vrut ca slujnica să lase orice altceva și să stea zi și noapte lângă ea. Se speria și tremura la gândul că într-o zi să-ar putea să aibă nevoie de Hoda și să n-o mai găsească. Simțeam că se înfuria grozav când slujnica era nevoită să-o părăsească, fie și câteva clipe, pentru a-și alăpta copila, pe Kawthar, sau pentru a-și schimba hainele. Într-o zi, Kawthar s-a îmbolnăvit și a făcut febră, iar eu i-am dat zece lire Hodei să o ducă la doctor, însă mama s-a împotravit, zicând că nu e nevoie, fiindcă toți copiii fac din când în când febră, care dispără de la sine, fără nici un fel de tratament și fără să le pricinuiască vreun rău. Hoda era căt pe-aci să se lase convinsă de inutilitatea vizitei la medic, dacă eu n-ăs fi insistat. În cele din urmă, când slujnica a plecat împreună cu fiica ei și am rămas singur cu mama, aceasta m-a mustrat pentru că insistasem să meargă la doctor, dar eu i-am explicat că micuții au nevoie de o îngrijire deosebită și că febra poate să simptomul unei boli grave. Mama a rămas încurcată câteva clipe, și-a vărât degetul în gură – un obicei dobândit de când n-a îmbolnăvit –, apoi s-a uitat la mine cu o expresie plină de răutate și spaimă.

— Ce bine ar fi, Isam, dacă Domnul ar scăpa-o pe servitoare de fetiță asta a ei! am auzit-o spunând în soaptă. Atunci s-ar putea ocupa numai și numai de mine.

Am bombănit dezaprobat, nevenindu-mi să-mi cred urechilor, însă mama și-a întors fața de la mine, privind parțial undeva departe, a fluturat din mână și a urmat cu aceeași indiferență:

— Si ce dacă s-ar întâmpla așa? Nu mor atâtia copii? Ce mai contează unul în plus?

8

Hoda a fost abandonată curând după ce-a venit pe lume la poarta unui orfelinat. Când era doar o copilă, o doamnă din Alexandria a luat-o ca slujnică în casa ei, obișnuind că, pentru cea mai mică greseală sau neglijență, să o ardă cu o lingură fierbinte, aproape încinsă, pe brațe și pe piept. Desi urmele suferinței timpurii se vedea clar pe chipul ei și o faceau să semene, chiar și în culmea plăcerii, cu un căine vagabond care înfulea măncarea primită pe neașteptate cu un amestec de lăcomie și neîncredere, Hoda a ajuns acum să ne domine pe toți din casă: și pe mine, și pe mama, și pe bunica. Parțial se agăta cu ghearele de noi și nu mai vrea să ne dea drumul. Uneori mă înfurii pe ea – de obicei după întâlnire și potolirea poftei trupești – și o dojenesc, așa cum face orice stăpân cu o slujnică! Atunci îmi amuște furia cu o singură privire, iar eu mă străduiesc cu calm să-o ajut să inteleagă unde a gresit. Ochii ei îmi răspund pe data: „Te faci c-ai uitat?“. Uneori, se întâmplă să mă facă să regret vreme de o săptămână sau chiar două că m-am înfuriat. O chem în cameră, iar Hoda vine, încuie usa și rămâne în picioare ca o stană de piatră. Mă apropii de ea, dar mă împinge și ieșe întocmai cum venise, cu pași tărăganăți, ucigători. Îmi aprinde dorința și pe urmă pleacă. Odată, refuzul a durat mai bine de o lună și am ajuns să mă rog de ea, aproape să-o implor. S-a uitat lung în ochii mei, vrând parțial să-si marcheze pentru ultima oară victoria și abia după aceea mi-a îngăduit să mă culc cu ea.

Mama o strigă pe Hoda să-o însotească la baie de două sau chiar de trei ori pe noapte. Uneori ea se preface că doarme și-o aude. Mama continuă să-o strige, ținându-se cu greu. Când, în cele din urmă, mama o roagă plângând, Hoda catadicsește

și se ridice alene din locul unde doarme și să se apropie tacticos – aproape ca o zeita – de mama, ajutând-o să meargă la baie. Cu toate lacrimile, mama nu îndrăznește să-o mustre, dimpotrivă, o potopește cu binecuvântări și rugi pentru sănătatea ei.

Hoda o dojeneste de fata cu toată lumea pe bunica, trecută de mult de optzeci de ani, și de obicei mama îi ține isonul. Dacă treci de optzeci de ani, nu te mai iubește nimeni, fiindcă sentimentele bune au și ele o viață a lor, iar spre sfârșitul ei slăbesc și în cele din urmă se ofilesc, și fiindcă să trăiești mai mult decât asteptările celorlalți e un fel de sfidare. Fără îndoială că mama și unchiul Abbas o iubeau mult pe bunica în urmă cu douăzeci-treizeci de ani și se găndeau fără să vrea în ziua când va muri și la tristețea sinceră pe care o vor simți înțunci, dar acum îi întristeaază faptul că acest moment întârzie și că au început să simtă cum li se apropie sfârșitul, în vreme ce bunica stă ghemuită în pat, fără să se găndească la moarte.

Reacția lor la această situație incomodă a fost ignorarea – o pedeapsă pe care i-au aplicat-o bătrânei pentru că a rămas în viață până acum. Unchiul Abbas stă ceasuri întregi de vorbă cu mama, râde și bea ceai, fără să-i arunce măcar o privire bunicii, care zace nemiscată în aceeași cameră. A uitat cu desăvârșire de existența ei și o lasă să stea întinsă pe pat, ascultând tacută râsul și vorbăria lor. Priveste în tavan, prin ochelarii rotunzi, cu ochii în care și-a găsit loc treptat semnul cel mai vizibil al bătrânetii – albeata opacă a cataractei. Uneori zace nemiscată ceasuri în sir, iar apoi se trezeste deodată punându-le celor prezenți o întrebare ce îi dovedește lipsa de concentrare și zapăceala pricinuită de scleroza avansată. Pe caniculă, ne trezim că-i cere mamei să-o acopere cu o pătură, fiindcă îi e frig. Uneori îi se adresează unchiului Abbas că și cum ar fi Hoda. Alteori ne uimeste, încercând să se dea singură jos din pat și, când e gata să cadă pe podea, trebuie să sără cineva să-o ajute. Bunica vrea cu tot dinadinsul să provoace neliniște și să tulbure atmosfera din care este exclusă, să le aducă aminte celor prezenți că e o bătrână slabă și neputincioasă, care are nevoie de grija lor.

De câteva luni, bunica nu-si mai poate retine urina și unchiul a adus un doctor pentru a rezolva această nouă problemă. Doctorul a examinat-o și a ieșit fără să pună vreun

diagnostic, după cum am văzut pe chipul lui. A oftat și i-a zis unchiului meu:

— Ce să-i faci? Semnele bâtrânetii... Nu prea mai există leac pentru ele...

Apoi i-a prescris un medicament din care să i se dea în fiecare seară căte șapte picături cu pipeta.

Când Hoda se pregătea să-i dea medicamentul bunicii, mama i-a strigat:

— Nu-i da numai șapte picături! Dă-i zece sau chiar două-sprezece! Ca să termine odată cu toată mizeria asta!

Momentele când bunica facea pe ea erau alese cu grija: se întâmpla mai ales când aveam musafiri – fie rude, fie străini. Când cei prezenti purtau o conversație veselă sau stăteau destinsi în fotolii, bunica se apuca brusc să urineze, stârnind jenă și deprimare. Odată, când se afla în vizită la noi Nadia, o Tânără rudă de-a noastră, bunica ne-a surprins dându-se jos din pat și îndreptându-se cu pasi înceti spre mijlocul camerei, cu o expresie de liniște desăvârșită pe chipul bâtrân, apoi a plecat capul, asemenea unui copil care se știe vinovat de ceva, în timp ce urina se prelingea, udându-i hainele și întinzându-se pe podea.

Nadia a privit stupefiată scena, de parcă n-ar fi înțeles exact ce se întâmplă, apoi a început să plângă cu lacrimi fierbinti. Mama și Hoda s-au făcut foc pe bunica și s-au pornit amândouă să țipe la ea, dar glasul mamei îl acoperea pe cel al slujnicei când o mustra pe bâtrână:

— Să-ti fie rușine, babo! Nu ne rugăm de tine de azi-dimineață să te duci la blestemata aia de toaletă?

Între mama mea bolnavă de cancer, palidă și însăpăimântată de moarte, și bunica mea doborâtă de bâtrânețe, era o dusmanie amarnică, ce poate fi în realitate dovada unei iubiri puternice și a unei deznaidejdi adânci – o luptă cumplită, înversunată, cu ghearele și cu dintii, între două detinute închise vreme îndelungată într-o celulă strâmtă, care și-au pierdut orice speranță de-a mai vedea lumina zilei. Când potopul de injurii și blesteme al mamei se revarsă asupra bunicii, am impresia că chipul liniștit al bâtrânei e cuprins de un tremur ușor. Bunica se face, la rândul ei, foc și pară când este umilită și se pricepe de minune să-i răspundă cu

aceeași cruzime. Odată s-a întâmplat să rămână singure în casă și bunica s-a decis să profite de ocazie. Din pricina chimioterapiei, mamei îi căzuse tot părul și-si acoperea capul chel cu o basma care-i cam aluneca, lăsând să i se vadă pielea închisă la culoare și cojită. Bunica s-a ridicat din pat fără nici un ajutor și a străbătut corridorul, îndreptându-se cu pași grei și tărsăti, care se auzeau clar, spre camera mamei.

— Ce poftest? s-a zborsit mama la ea când a văzut-o în usă.

Dar bunica nu i-a răspuns, ci s-a apropiat de ea surâzătoare, cu bucuria și pasiunea unui copil care se apropie de o jucărie interesantă, ce-i stârneste în același timp și teamă și plăcere. A înaintat până a ajuns în dreptul mamei, care stătea întinsă în pat, și – fără să ia în seamă strigătele ei – s-a ușoarăt, a întins mâna și i-a tras basmava de pe cap, lăsându-l complet gol.

— Vai de mine! Unde ti s-a dus tot părul?! a întrebat-o bătrâna cu luciditate, holbându-se la chipul ei.

Când am intrat la ele, după câteva minute, am găsit-o pe mama urlând printre sughituri:

— De ce-oi mai fi trăind atâtea zile? Du-te odată! Du-te de pe lumea asta și lasă-ne să trăim și noi în pace!

Am văzut-o pe bunica ieșind din cameră cu pași la fel de grei, după ce semănase furtuna în urmă, și în clipa aceea am zărit pe chipul ei obosit de ani o mare multumire.

9

M-am apropiat, am văzut și nici nu regret, nici nu mă bucur. Ce simți când îți cercetezi atent trăsăturile într-o oglindă? Ești puțin uimit să le vezi detaliele de aproape pentru prima oară. Dar privindu-ți nasul, ochii, sprâncenele, țura, îți dai seama că sunt diferite de ale celorlalți.

Așa mă simt eu acum. Am prins adevarul. L-am înămat cu mâna mea și am fost condamnat la singurătate. Pentru ră am înțeles, izolarea a devenit soarta mea. Să mă izolez nu a fost un lucru ușor și nu s-a petrecut rapid. M-am străduit mult. Am încercat și am esuat în repetate rânduri. De-abia în ultima tentativă am izbândit – m-am izolat de ceilalți. Un

zid solid, transparent, prin care poti doar să vezi, s-a înălțat în jurul meu și m-am retras între granitele mele, stăpânit de liniștea cercetătorului care amesteca substantele în eprubete și așteaptă rezultatele reactiei, înregistrându-le cumeticulozitate și obiectivitate în micul său caiet.

Acum nici nu mai sustin, nici nu mă mai împotrivesc vreunui lucru. Acum sunt absolut singur și singurătatea îmi oferă satisfactie și confort. Nu mă mai interesează nici să-mi demonstreze superioritatea, nici să-i fac pe ceilalți să-si simtă inferioritatea. S-au dus zilele certurilor și problemelor. În fiecare dimineată mă trezesc, îmi iau câteva cărți și mă duc la institut, unde îmi petrec ziua ca și cum as avea cabinetul meu personal. Îmi stabilesc un program de lecturi pentru fiecare zi și mă străduiesc să mă țin de el: încep cu ziarele, continuu cu o revistă, apoi cu un capitol din Nietzsche sau Spengler și-mi închei ziua cu Shakespeare sau cu un roman arab. Rareori se întâmplă să încerce vreun functionar să stea de vorbă cu mine. După scandalul cu doctorul Sa'id, au pricoput că sunt o ființă aparte și că să discute cu mine e prea obositor pentru ei, fiindcă asta îi constrâng la modele de gândire neobișnuite și chiar dureroase. Așadar, au luat o decizie colectivă tacită: să-si reia stilul de viață familiar și să mă lase în pace, singur în colțul meu întunecos și ascuns.

Își aduc aminte de mine doar întâmplator – cand naște vreo colegă sau când se căsătorește vreun coleg și se adună bani de la toată lumea pentru cadou. Atunci, îl trimit la mine pe curierul Abd al-Alim, care mi se adresează acum foarte politicos. Când mă uit căteodată întâi la el, am impresia că un fior usor îi trece peste față și că se așteaptă în orice clipă să mă înfurii și să-i arunc cu ceva în cap. Îmi înăbus zâmbetul stârnit de acest gând, și dau suma cerută fără să scot o vorbă și-mi reiau lectura.

Izolarea este pentru mine o binecuvântare și tin la ea cu orice pret. Cand se lasă noaptea, mă retrag în atelierul tatei și mă închid în mine. Uneori trec zile în sir fără să-o vad pe mama și fără să-mi pese ce se întâmplă în casă. Nu mai simt dorinta de-a mă întâlni cu Hoda decât rareori, pasiunea fiind o parte a vietii din care m-am retras. În atelierul tatei, mi-am creat o lume a mea – frumoasă și dreaptă –, unde alerg în

fiecare noapte, asemenea unui copil speriat care caută adăpost în piațul mamei, inspirând cu lăcomie parfumul ei placut, plângând până ce-și găseste linistea și adoarme. Lumea mea frumoasă este învaluită într-un nor de hasis, întocmai ca un brândafir de caliciul lui.

Hasisul e un cărmuitar drept – îți dă ce îți se cuvine, fiecărui fi face parte după merit. Pe oamenii simpli, obisnuiti, îi copleșește cu veselie și bucurie, pe când pe cei care gândesc, cei a căror pasiune pentru adevar o cunoaste, îi ia de mână, și-i apropie și le dezvăluie secretele. Când gustul hasisului îmi arde gâtul și începe să-și facă efectul, ratăcesc prin noi orizonturi și învăț. Adevarul este unic și etern și din el se nasc feluritele forme risipite, legate prin fire fragile ce nu pot fi văzute de la distanță.

Citeste despre Hamlet, citeste despre Ali ben abi Talib¹, citeste despre Socrate, despre Eva Perón, despre Jihan Sadat², despre Aisa bint abi Bakr³, despre Roma antică, despre Bagdad și New York! Citeste orice dorești, apoi apropie-te și privește înțept: firele ce leagă lucrurile între ele vor ieși la iveală și îndevarul tău se va revela în unitatea lui desăvârsită.

Din când în când luam micul dejun împreună cu mama. Mă uitam la ea cum înghithea cu lăcomie patru lingurite de miere una după alta, după care bea un pahar cu lapte și mâncă o farfurie cu omletă. Îmi vorbea despre greșelile de diagnostic ale doctorilor și susținea că strămosii noștri nu știau ce sunt bolile pentru că mâncau bine.

— Stii ce, Isam? Nu cred o iota din ce spune doctorul asta! continua apoi zâmbind implorator. Nu am cancer și-o să trăiesc până o să-l vad pe el în groapă, fiul de caine...

Pe urmă rădea cu poftă și se uita chiorăs la mine. Atunci îmi dădeam seama că, dacă nu as fi fost de acord cu ea sau

-
1. Vărul, ginerele și unul dintre tovarășii cei mai apropiati ai Profetului Muhammad.
  2. Soția președintelui egiptean Anwar as-Sadat.
  3. Aisa, fiica primului calif care i-a urmat Profetului Muhammad, după moartea sa – în anul 632 – a fost cea de-a treia și cea mai îndrăgită dintre toate soțile Profetului.

mi-as fi luat un aer trist sau i-as fi zambit compătimitor, as fi retezat firul subtire care o mai tinea legată de o speranță vagă. O priveam în tacere cum răde, în timp ce în minte mi se gravau cu litere mari următoarele cuvinte: „Dorința noastră abjectă de-a trăi este într-adevăr un lucru demn de dispreț“. Imaginai-vă un funcționar energetic și eficient, care-si îndeplinește îndatoririle cu pasiune, ia un salariu de o sută de lire, nu și-a neglijat niciodată munca și n-a dat nici cel mai mic semn de delăsare și care se trezește într-o dimineată că seful lui i-a redus salariul la doar zece lire, fără nici un motiv, doar pentru că așa a avut chef. Cum l-ati socotii pe funcționarul acesta, dacă n-ar renunța imediat la slujba? Nu ar fi vrednic de dispreț, dacă ar accepta să lucreze în continuare pentru numai zece lire și s-ar preface multumit și fericit făță de seful său?

Dacă mama și-ar scoate basmaua în fața unei oglinzi și s-ar uita atentă la chipul ei palid și epuizat, apoi ar așeza alături o fotografie din vremea când avea părul frumos pieptănăt și zâmbetul luminos – din zilele de fericire –, dacă ar face măcar o singură dată comparație între cele două imagini și s-ar întreba „De ce?“, ar trebui să refuze, să protesteze. Slăbiciunea nu poate fi o scuză de vreme ce, în povida slăbiciunii, este încă în stare să pună capăt unei nedreptăți opresive și crude. O singură izbucnire de curaj! O singură izbucnire și funcționarul ar refuza să lucreze pentru un salariu redus, elefanții s-ar retrage să-si astepte sfârșitul, Muhammad Kuraym nu și-ar răscumpără viața de la inamicii săi francezi¹ și ar merge la moarte calm, nobil, triumfător, atenienii ignorantă l-ar condamna la moarte pe Socrate, iar în noaptea execuției, când Platon s-ar strecura până la el propunându-i un plan de evadare, maestrul și-ar asculta elevul până la capăt și i-ar spune că refuză să fugă, iar când Platon l-ar întreba uimit de ce, Socrate i-ar răspunde zâmbind trist:

— Din cauză că eu am întors spatele acestei lumi demne de dispreț.

1. Guvernatorul orașului Alexandria în vremea campaniei napoleoniene de ocupare a Egiptului din anul 1798, condamnat la moarte din cauză că le-a opus rezistență francezilor.

10

Sfărșitul. Stăteam pe scaunul frizerului, care era așa cum sunt frizerii de obicei: servil, curios și vorbăret. Simteam căt de tare mă urăște din pricina că de doi ani de zile, de când am pus piciorul în frizeria lui, n-a putut să afle mai nimic despre mine. Doar primul meu nume. A încercat de nenumărate ori să lege o conversație cu mine, dar i-am rezistat până l-am adus la disperare – a ajuns să mă tundă fără să scoată un cuvânt. Uneori, tăcerea mea îl scotea din sărite și se adresa celorlalți clienti, în vreme ce eu citeam cu capul plecat.

În ziua aceea, am uitat să iau o carte cu mine. Trebuia să citesc ceva și mi-a atras atenția teancul de reviste îngrămădite pe polița oglinzi din fața mea. Mai multe numere dintr-o revistă frantuzească numită *L'Art du Décor*. Nu mă interesează arta decorului, dar am tras un număr din teanc și m-am apucat să-l răsfoiesc. Numeroase fotografii de piese de mobilier în diverse stiluri. Am întors în grabă paginile și am luat altă revistă. Pe coperta celei de-a doua, mi-a atras atenția o fotografie asupra căreia m-am oprit îndelung. Mi-o amintesc și acum în detaliu. Era fotografia unui dormitor modern – un pat larg și jos, aproape de podea, acoperit cu o cuvertură neagră de mătase. Pe perete atârna un tablou mare, ce reprezenta un nas mare, înconjurat de numeroase umbre pictate în nuante de alb și negru. Pardoseala camerei era acoperită în întregime cu blană albă și îmbinarea albului cu negrul producea un efect minunat. Am privit atent fotografie și am simțit că mă cuprinde o senzație plăcută, care n-a întârziat să se transforme într-o pasiune coplesitoare. Vreme de câteva minute m-am delectat cu frumusetea ei. Am încercat să întorc pagina și să privesc la altă fotografie, dar nu m-am simțit în stare și m-am întors la prima, iar după ce-am terminat cu tunsul, l-am întrebărat pe frizer, în timp ce-i plăteam:

— Aș putea să păstreze revista asta?

A încuviaiat numai decât, încântat că i s-a oferit ocazia să se amestece în treburile mele, și s-a pornit să-mi îndruge verzi și uscate despre arta decorativă franceză și eleganta ei.

— Ai nevoie de revista astă pentru noua dumitale casă, nu-i aşă? a intrat în cele din urmă în subiectul care-l interesa cel mai tare. De o mie de ori felicitări, domnule Isam!

Am scăpat de frizer, am îndesat revista la subsuoara și am luat un taxi până acasă. Stăteam cu sufletul la gura, ca un adolescent care tine în buzunar *fotografia unei femei goale* și care se repede în camera lui, încuind ușa și găfând de nerăbdare să scoată poza, ca să piardă câteva ceasuri cu ea într-o placere copleșitoare, ca și cum femeia ar fi fost adevărată. Mi-am petrecut noaptea fumând hasiș și delectându-mă cu fotografia. Fiecare particică din ea năstea în mintea mea o formă diferită de frumusete: nasul din mijlocul tabloului, cuvertura puțin încreită de pe pat, pardoseala albă... Am sorbit din frumusete până m-am saturat. Când m-am întins în pat ca să dorm, lumina zorilor pătrunde prințre jaluzele și eram convins că m-am lansat într-o experiență ciudată.

În ziua următoare, când am ieșit de la institut, nu m-am întors direct acasă, ci m-am îndreptat spre Piața Suleiman Pasa, unde se afla marele magazin de reviste și ziară. Vândătorul a zambit, arătându-si dintii de aur, și a facut semn spre un colț al magazinului, spunându-mi:

— În dreapta sunt revistele străine noi, iar în stânga cele vechi, cam la un sfert de pret.

Nici nu m-am uitat la revistele vechi. Numai gândul la o revistă străină prăfuită și cu colturile îndoite mă deranja. Am rămas mult timp acolo, răsfoind îndelung, privind atent și comparând două reviste: una franțuzească (desi nu cunoșteam limba franceză) și cealaltă americană.

11

Mi-am petrecut noaptea întocmai ca pe cea de dinainte. Liniste, hasiș, fotografii și vise. Am încercat să citesc un articol politic din revista americană, dar m-am plăcuit foarte curând și am renuntat. Nu mă atrageau decât fotografii. În fotografii totul mi se părea minunat, până și cele mai mici detaliu aveau un farmec discret. O viață plină de exuberanță, varietate și strălucire. Străzile, clădirile, oamenii, chiar și ploaia, zăpada și plajele. Artistii bărboși stănd în picioare în fața tablourilor,

muzicanții îmbrăcați de sus și până jos în negru, sezând pe scaune, cu instrumentele și partiturile dinainte. Până și demonstrațiile erau minunate: sute de oameni cu fețe albe și păr blond defilează tacuti printr-o piată largă, purtând pancarte cu sloganuri de protest; politiști cu trupuri puternice, uniforme elegante și insigne strălucitoare înconjurându-i pe demonstranți pentru a-i proteja; câteodată, un politician cu înfățișare venerabilă, purtând de obicei ochelari cu rama elegantă de aur sau de argint, se adresa mulțimii, rostind un mic discurs.

Am terminat cele două reviste și în ziua următoare am cumpărat altele, apoi altele și tot așa. Cu timpul, am devenit cu totul și cu totul captivat de lumea revistelor. Dar în pofida preocupării și fericirii pe care mi le oferea achizițiile zilnice, l-am surprins de mai multe ori pe vânzătorul de ziare urmăritu-mă cu privirea, circumspect și neliniștit, în vreme ce răsfoiam revistele. Cred că și-a dat seama de interesul meu neobișnuit pentru fotografii, fiindcă într-o zi s-a apropiat de mine și mi-a soptit:

— Înăuntru avem și un poster care sunt sigur că o să-ți placă. Vrei să-l vezi?

Nu știam ce e un poster, dar când l-am urmat înăuntru, mi-am dat seama că este o fotografie mare, în culori, care acoperă un perete. Am numărat banii pe care-i aveam la mine și mi-am dat seama că nu-mi ajung, așa că m-am repezit până acasă, am împrumutat niște bani de la mama și m-am întors de data asta acasă cu patru postere mari. Hoda m-a ajutat să acopăr cu ele cei patru pereti ai camerei mele. Pentru a face loc posterelor, a trebuit să îngărmădesc toate tablourile tăiei într-un colț. N-am avut nici regrete, nici păreri de rău, deoarece camera mea tristă strălucea acum de bucurie. Stănd în pat, vedeam pe perete o casă de tară, cu acoperișul în pantă, înconjurată de o grădină mică, împrejmuită cu un garduț de scanduri albe, iar în fundal, o padure deasă de conifere. E iarnă, pământul abia se ghiceste sub zăpadă, iar pe pomi și pe acoperișul casei se astern fulgi mici de nea.

Ce se întâmplă cu mine? Nu mai sunt de multă vreme adolescent. Am treizeci și cinci de ani. S-au dus zilele entuziasmului și sentimentelor febrile. Pasiunea pentru fotografii străine are o cauză pe care trebuie să-o analizez și să-o înțeleg. De ce imaginea unui fotoliu sau a unui pat îmi stârnește în

suflet atâtă bucurie? Să fie vorba de nebunie? Nebunii au cu siguranță logica lor proprie, pe care noi n-o înțelegem, deoarece comunicarea noastră cu ei se întrerupe atunci când se comportă altfel decât noi. Să fie oare nebunia o pasiune nestăvilită, ca aceea care a pus stăpânire pe mine? Mi-am muncit mintea nopti în sir, până ce – pe neașteptate – am ajuns la o concluzie limpede: nu fotografile mă pasionau, ci efectele lor asupra sufletului meu.

La nunți și de sărbători, tărâncile egiptene se îmbracă în străie tipătoare, nepotrivite, își vopsesc mâinile și picioarele cu henna, apoi închiriază o briscă trasă de un măgar legat la ochi și-si petrec ziua la înălțime, plimbându-se în sus și în jos, bătând din palme, chiind și cântând. Tabloul tărâncilor din briscă stârneste în sufletul meu un sentiment foarte precis – un sentiment „egiptean” distinct. În schimb, imaginea pădurii dese acoperite de zăpadă sau a artistului bărbos cu pipă în gură trezesc în sufletul meu un sentiment „occidental”. Spiritul Occidentului din aceste fotografii este cel care mă fascinează. Întocmai! Spiritul occidental ne împresoră, îl observăm pretutindeni, dar numai rareori izbutim să-l dezbrăcăm de învelișul său aparent. Tot ceea ce este elegant în viața noastră este în mod obligatoriu occidental. Exemple? Halatul alb al doctorului, aparatele științifice și chiar cele casnice, cravata unui star de cinema, o mașină luxoasă. Totul! Tot ceea ce ne place provine din Occident! Când mintea mea agitată a ajuns la acest grad de claritate, mi-a fost teamă să nu uit ceea ce am înțeles în sfârșit sau să nu se suprapună peste ideea asta unele mai puțin importante, așa că am scos un caiet din sertarul biroului și am scris pe prima pagină: „Am înțeles în sfârșit că am ajuns prizonierul spiritului occidental. Pe măsură ce îmi este tot mai lipsedă căt de inutili suntem, spiritul occidentilor îmi apare tot mai plin de posibilități minunate“.

12

Misterul pasiunii mele a fost dezlegat. Fascinatia mea pentru fotografii va scădea de-acum. Fotografiile au fost singura cale către ceea ce îndrăgesc și nădăduiesc să descopăr multe alte căi care să mă conducă și mai aproape. De ce să

nu trăiesc în spiritul occidentalilor în loc să-l cauți în fotografii? De ce să nu-l trăiesc, să nu-l respire și să nu-l ating? Voi pleca la ei, la soarele lor, la zăpada, clădirile și chipurile lor. Iar dacă nu voi putea să plec, le voi căuta aici, în Egipt. Ei vin nici. Colindă pe străzi. Până acum am văzut o multime de occidentali, dar nu m-am oprit să stau de vorbă cu ei. De bună seamă, e ciudat să vezi frumusetea de zeci de ori, să treci pe lângă ea fară să-i dai nici o atenție și apoi, într-un moment de inspirație divină, să o descoperi și să începi să tremuri din tot trupul de extaz.

Îmi petrec zilele la institut, cu mintea rătăcind aiurea, cuprins de tulburare și neliniște. Nu mai citesc și nu mă mai uit la nimeni. Îi văd pe îndrăgiti mei occidentali cu ochii închipuirii și ard de nerăbdare să-i întâlnesc. De îndată ce se termină programul, mă grăbesc către ei. Mă îndrept spre locurile prin care stiu că se plimbă: piramidele, Muzeul Egiptean de Antichități, Cetatea lui Saladin.

În fiecare zi dau peste ei în alt loc. Mă prefac că admir priveliștea, ca și ei, urmărindu-i din priviri. Îi măncă din ochi și memorez toate detaliile: chipurile, trupurile, răsunări și glasurile lor. Apoi cuget la ele cu placere în fiecare noapte, fumând hasis. Uneori mă trezesc întrebându-mă: „Oare Dumnezeu nu stie că sunt cele mai alese făpturi ale sale? Oare ar putea să-i chinuie și pe ei aşa cum ne chinuie pe noi? Oare ar putea să pedepsească, arzându-le minunata piele albă, pe femeile adultere, pe hoti și pe ucigași? Imposibil! Dumnezeu nu a creat aceste minuni pentru ca apoi să le dea foc!“.

Într-o noapte, m-am oprit în fața oglinzii și m-am uitat atent la părul meu aspru, la chipul meu tuciuri și hidos, apoi mi-am adus aminte chipurile mamei, tatei și ale tuturor cunoștinților și am simțit un dezgust clar, astădat că m-am grăbit să notez în caietul meu: „Noi merităm să fim chinuți, pentru urătenia chipurilor noastre“.

Uneori împrumut bani de la mama, alteleori fur pur și simplu din punga ei. Îmi cumpăr haine noi, elegante, pe care le îmbrac în fiecare zi, un pachet de țigări străine și mă duc să-i întâlnesc la expozițiile culinare, centrele culturale, concertele lor de muzică clasică. Mă duc în orice loc unde stiu că o să dău de ei și, cu timpul, am dobândit experiența îndrăgostitorilor.

Am ajuns să stiu că pizza italiană este usoară și subțire, în vreme ce pizza americană este groasă și grea. Disting, dintr-o singură privire, rigoarea germanilor de delicatețea francezilor, de vivacitatea italienilor și de firea simplă și deschisă a americanilor. Toate aceste variații sunt minunate, ca niste culori vii ce par deosebite, dar se îmbină în final pentru a produce lumina. Polii iubirii și cunoasterii s-au întâlnit, cercul s-a întregit și astfel am devenit demn să fac un nou pas care să mă apropie de extaz.

13

Centrul Cultural German își are sediul într-o clădire mică și elegantă, pe o stradă zgomotoasă. Era o expoziție de fotografii. Artistul fi întâmpină pe vizitatori stând în picioare. Un Tânăr german, abia trecut de douăzeci de ani, cu barbison, ochi albastri și păr lung, ca de fata, prins într-o coadă ce-i atârna pe spate. M-a salutat, mi-a strâns mâna zâmbind, iar eu am mormântă căteva cuvinte englezesti și am intrat. Vizitatorii erau atât germani, cât și egipteni – germanii îmbrăcați cu blugi uzati și tricouri sport, egiptenii la patru ace. Parfumurile scumpe se amestecau și hainele noi, luxoase îți luau vederea.

M-am îndepărtat de restul vizitatorilor și am început cu sfârșitul expoziției, privind fotografiile pe îndelete, de unul singur. Unele înfățișau imagini din München, orașul natal al fotografului, însă cele mai multe erau imagini din Egipt, admirate de turiști: un cărucior încărcat cu lămaii, un vânzător de băuturi răcoritoare jucându-se cu chimvalele, un bărbat cu turban cumpărând o lubenită pe încercate... M-am oprit în fața unei fotografii înfățișând un grup de băiețișăi în Piata Al-Husayn, desculți, îmbrăcați în *galabii* rupte sau petice, cu trupuri slabe și chipuri palide din pricina bolilor și malnutritiei. Rădeau în fața aparatului de fotografiat, unul dintre ei ridicându-și poalele *galabiei* mult deasupra genunchilor și impingându-și bazinul înainte într-un gest obscen.

— Fotografia asta este insultătoare pentru Egipt, nu-i așa? am auzit o voce spunând în spatele meu, într-o engleză clară, pe un ton prietenos.

M-am întors și am văzut-o.

Mergi pe stradă într-o zi obișnuită, pentru o treabă oarecare, și te trezesti brusc cu obiectivele aparatelor de fotografiat atintite asupra ta și cu multimea de trecători grăbindu-se să-ți strângă mână și să te felicite pentru o mare sumă de bani pe care ai câștigat-o doar pentru simplul motiv că ai trecut primul pe stradă în dimineața aceea. Atât de uimit am fost când am văzut-o! Doi ochi albastri și adânci peste care, dacă i-ai fi văzut, n-ai fi putut trece așa cum treci peste zeci de alte chipuri. Am fost fascinat de ei și restul chipului parca să-ă estompat. Doi ochi de care nu mai poți scapa. M-am uitat la ei și în primul moment n-am știut ce să răspund.

— De ce? am întrebat, îngrosându-mi glasul pentru a-mi ascunde tulburarea. Nu vad nimic insultător în fotografia asta.

S-a apropiat și zâmbetul i-a devenit mai larg. Frumusetea ei era orbitoare.

— Stiu în Egipt multe lucruri frumoase care merită să fie fotografiate mai degrabă decât niste copii desculți, mi-a răspuns ea.

Acum puteam să deslușesc un nas mic, două buze trandafirii și pline, un păr blond, matăsos și lung, pe care-l lăsase să se reverse pe umeri. Trupul și era voluptuos și părguit. M-am stăpânit să privesc la sănii ei plini și senzuali.

— Dacă nu fotografiezi copiii desculți și săraci și morțanele de gunoi, atunci ce să fotografiezi? Piramidele și Sfinxul? am replicat un pe ton ironic și amar.

— Ești egiptean? m-a întrebat surprinsă.

— Da, din păcate!

A fost și mai surprinsă și nu mi-a răspuns. M-am uitat din nou la fotografie, apoi am trecut la următoarea și am privit-o îndelung, cu inimă batând puternic. M-am cutremurat când i-am simțit pasii în spatele meu, am zărit-o lângă mine și i-am auzit din nou glasul:

— Mi se pare ciudat să regreti că ești egiptean. În copilarie, mi-am dorit nespus de mult să fiu egipteancă.

Fata i s-a îmbujorat puțin, în timp ce privea visătoare în gol.

— Din ce țară ești? am întrebat-o răzând.

— Sunt din Germania, dar iubesc Egiptul... Sunt îndrăgostită de Egipt...

— Îți place Egiptul asa cum îți place un spectacol de circ sau un animal rar de la grădina zoologică. Dar, crede-mă, dacă te-ai fi născut egipteancă, ar fi fost o tragedie.

Conversația a continuat. S-a arătat surprinsă de părerea mea și mi-a spus că a petrecut doi ani în Egipt, timp în care a cunoscut zeci de egipteni, însă până în momentul acela nu mai auzise pe nimeni afirmând asa ceva. Mi-am luat avânt, susținându-mi părerea cu îndărjire, în timp ce ea mă asculta neverindu-i să creadă și pe chip i se citea uimirea. Asta m-a făcut să devin și mai îndărjit. I-am spus că Egiptul este o țară moartă, că civilizațiile trec – asemenea oricăror fiinte vii – prin etapele copilariei, adolescenței și tineretii, după care îmbătrânesc și mor, că civilizația noastră a murit de sute de ani și că nu mai există nici o speranță să renască. I-am explicat că egiptenii au o mentalitate de slugi și sclavi și nu pricep decât limbajul bătei, apoi i-am spus povestea lui Al-Mutanabbi¹, când a venit în Egipt, și i-am tradus celebrul vers:

„Să nu cumperi sclavul decât împreună cu băta lui,
Căci sclavii sunt ticăloși, nenorociști.“

Discuția ne-a captivat atât de tare, încât am uitat de fotografii și nu ne-am mai dat seama cum trece timpul. În cele din urmă, ne-am trezit îndreptându-ne spre ieșire, sporovăind încă. Lângă ușă m-am oprit și s-a oprit și ea, aruncându-mi o privire stăruitoare, prietenoasă, care mi-a sfredelit inima.

— Îți mulțumesc sincer pentru această conversație plăcută, mi-a zis zâmbind. Sunt încantată că am auzit părerea unui intelectual egiptean despre țara lui. E adevărat că n-o împărtășesc, dar o respect pentru că este autentică.

---

1. Abu at-Tayyib Ahmad ibn Husein al-Mutanabbi (915-965) a fost unul dintre cei mai mari poeți arabi din perioada clasica. Versul mentionat aici face parte dintr-un amplu poem satiric îndreptat împotriva guvernatorului egiptean Kafur, contemporan cu el.

După aceste cuvinte, a răs și a continuat:

— Dar imaginează-ti că nu-ți cunosc încă numele.

I-am spus cum mă cheamă și apoi m-am amuzat copios în timp ce ei i se împletește limba în gură străduindu-se să-mi pronunțe numele.

Am întrebat-o, la rândul meu, cum o cheamă și mi-a răspuns:

— Mă numesc Jutta.

Rostindu-si numele, și-a rotunjit buzele senzuale, apoi a ridicat din umeri și a adăugat:

— E un nume german simplu. Iți place?

Am încuviațat din cap, iar ea mi-a întins mâna pentru a-și lăsa rămas bun:

— Isam, mi-a făcut placere să te cunosc și sper să mai avem ocazia să ne întâlnim și să continuăm conversația. S-a întors să plece, dar am întrebat-o pe neasteptate:

— Unde te duci acum?

— Acum?

Mi s-a parut că se gândește la ceea ce se află în spatele întrebării mele și mi-a răspuns fară să se grăbească:

— Nu am ceva anume de făcut...

— Atunci, ne-am putea continua discuția în alt loc? Ești invitată mea, dacă n-ai nimic împotriva.

S-a uitat serioasă la mine un moment, apoi a încuviațat din cap. După câteva minute ne-am suiat într-un taxi și i-am zis șoferului, după o usoară ezitare:

— Hotelul Semiramis!

14

Nu sunt nici îndrăznet, nici expert în privința femeilor. Când îmi aduc aminte cum am procedat cu Jutta, sunt pur și simplu uluit de curajul meu. Mi se pare că altcineva a făcut asta – un bărbat hotărât și descurcăret, care s-a strecurat înăuntrul meu, luptându-se cu mine până mi-a învins slabiciunea și mi-a împrumutat forta lui. Când izbucneste un incendiu, când cineva este gata să se înecă sau când se întâmplă ceva incredibil, chiar și omul cel mai neînsemnat în viață obișnuită poate să devină într-o clipită o ființă

extraordinară, gata să facă fapte pe care nimeni – nici el însuși – nu și-ar fi imaginat că e în stare să le facă vreodată, dar care existau înăuntrul lui în stare latentă, de posibilitate.

Eu am invitat-o pe Jutta să meargă cu mine?! Eu, care sunt pus în incurcătură de vorbele unui portar și care nu am curajul să înfrunt privirea, nici măcar cea mai banală privire, a unei femei frumoase!

M-am așezat alături de ea în taxi și m-am apucat să cercetez insistent. Cu brațele încrucisate și capul întors spre geamul mașinii, privea atent strada. Era îmbrăcată într-o jachetă albastră de blugi, cu un tricou negru pe dedesubt, lăsând să i se vadă gâtul alb, și niște pantaloni ușori, albi și largi, iar în picioarele mici purta niște pantofi negri obișnuiti. Părul îi era proaspăt spălat, dar nu și-l pieptănase, ci îl lăsase să se reverse pe umeri în șubițe dese. În oglinda retrovizoare, l-am văzut pe șofer uitându-se la noi și zâmbind cu subînteleș. În mintea lui, singura explicație a relației mele cu Jutta era o simplă aventură de ocazie. La atât și nimic mai mult îl putea duce capul pe un servitor de teapa lui. Am simțit că mă cuprinde o furie neașteptată împotriva șoferului, însă mi-am înăbusit-o și am întrebăt-o pe Jutta:

— Si ce faci în Egipt?

— Aaa! a exclamat ea râzând. E o poveste lungă... Am venit în Egipt cu un grup de turisti și m-am îndrăgostit de el atât de tare, încât nimic altceva n-a mai contat în viața mea. Când m-am întors în Germania, totul mi se părea plăcitor de moarte și m-am decis să mă stabilesc în Egipt.

— Așa a fost să fie...

— Asta a fost.

— Si lucrezi?

— Bineînțeles! Un prieten egiptean m-a ajutat să găsesc un post de secretară la o companie de import-export. Am un salariu destul de bun, dar la fiecare șase luni trebuie să plătesc o sumă uriasă pentru reinnoirea permisului de rezidență.

Probabil că tacerea mea a surprins-o, fiindcă a izbucnit dintr-o dată în râs și m-a întrebat:

— Ti se pare ciudată povestea mea?

— Da, oarecum..., i-am răspuns după o ușoară ezitare.

Hotelul părea ticsit – tavane înalte, candelabre mari, luxoase și complicate, atârnând foarte jos, coridoare luminate, servitori în costume negre. Când am intrat, Jutta m-a întrebat dacă cunosc hotelul și i-am spus că nu. A dat din cap și a urcat înaintea mea pe trepte de marmură până la bar. Am avut impresia că știa bine locul. Ne-a întâmpinat un ospătar elegant, care ne-a condus la o masă de pe terasa ce dădea spre Nil.

— Te-ar deranja dacă aş comanda o băutură alcoolică? m-a întrebat Jutta veselă.

— Probabil că m-ar deranja dacă ai comanda altceva, i-am răspuns fără să stau pe gânduri.

Când rădea, buzele lăsau să i se vadă dinții mici și regulați, de un alb strălucitor.

Ospătarul ne-a adus comanda: o sticlă de bere pentru mine și un pahar cu gin pentru Jutta. M-a cuprins neliniștea când mi-am adus aminte că nu am la mine decât treizeci de lire, dar m-am liniștit întru câtva gândindu-mă că îmi ajung pentru o sticlă de bere și un pahar de gin pentru ea.

În depărtare, pe celălalt mal al Nilului, luminile străluceau, iar vântul răcoros al serii sufla peste oglinda apei, spârgând-o în valuri mici, ce scoteau un clipocit usor. Jutta a sorbit din paharul ei, privind fascinată Nilul.

— Cum poate cineva să urască o țară atât de minunată? m-a întrebat pe un ton ce oscila între reproș și glumă.

— Crede-mă că peisajele din Germania nu sunt mai puțin frumoase, dar ele îți sunt familiare și tot ceea ce devine obișnuit își pierde farmecul.

— Nu-i adevarat! După doi ani de zile, priveliștea Nilului continuă să mă fascineze, poate chiar mai mult decât la început. Și-apoi, nu uita că nu doar peisajele îmi plac în Egipt.

— Ce-ți mai place? am întrebat-o ironic, fiindcă mă amețisem puțin.

— Îmi plac și oamenii, care sunt extrem de buni și de calzi...

Nu m-am putut stăpâni și am izbucnit în râs. Am râs așa de tare, încât o doamnă de la masa vecină s-a întors și s-a uitat la mine.

— Ce te amuză atât de mult? m-a întrebat Jutta.

— Părerea ta despre egipteni. De ce bunătate vorbești?! Egiptenii sunt niste insecte otrăvitoare. Nimic mai mult! Asta este definitia lor științifică...

— Eu n-am observat cătuși de puțin asa ceva...

— Firește, tu nu poti să observi lucrul ăsta, fiindcă esti străină, esti femeie și pe deasupra mai esti și frumoasă. Asculta! Crezi că trebuie să-l socotim pe ospătar un om bun pentru simplul fapt că se poartă politicos cu noi? Atitudinea curtenitoare pe care o afisează fată de clienti îi este impusă de condiții mult mai puternice decât el. Daca vrei să-l cunoști cu adevărat, întreabă de el pe unul dintre vecinii săi ori pe cineva din familia lui.

Si-a sprijinit bărbia în palme și s-a uitat căteva clipe în ochii mei.

— Esti foarte aspru și părerea ta mi se pare nedreaptă, dar într-un fel îmi și place.

Am mai cerut un pahar cu gin și o sticlă de bere. Simteam o dorință nestăpânită de-a vorbi, de-a povesti. Mă temeam să n-o plăcăesc pe Jutta și totodată eram puțin stângerit la gândul că mă dau de gol în fața ei, dar după ce băutura a început să-si facă efectul, m-am simțit împins să vorbesc cu un entuziasm nestăvilit. I-am spus totul despre mine. I-am povestit despre tata, despre mama, despre Institutul de Chimie. I-am vorbit chiar și despre slujnica Hoda. Jutta mă urmărea cu interes. Din când în când, mă întrerupea, interesându-se de vreun amănunt, iar uneori izbucneam în râs cu amărăciune. Ea nu rădea împreună cu mine, mulțumindu-se să-si atînteașcă ochii adânci întrai mei – semn că mă înțelegea. Când am terminat de vorbit, barul era aproape gol. Am auzit-o pe Jutta spunându-mi incet, cu ochii la paharul pe care-l răsucea în mâini:

— Isam, nu vreau să comentez vorbele tale în nici un fel. Mă tem că ce as spune o să ti se pară ridicol sau copilăresc. Dar îmi aduc aminte acum de Frederick, un prieten german, care mi-a vorbit primul despre Egipt. E inginer și a petrecut zece ani aici. Știi ce mi-a spus odată? Mi-a spus că a vizitat majoritatea statelor lumii și că nicaieri nu a găsit o țară atât de plină de oameni talentati precum Egiptul, apoi și-a exprimat

părerea de rău pentru marile dificultăți pe care le întâmpină năștea.

A rostit vorbele astea privindu-mă țintă și clatinând încet din cap, ca și cum ar fi vrut să sublinieze sensul lor. În momentul acela, mi-am dat seama că chipul ei avea de fapt două înfățișări diferite: uneori era delicat și visător – și atunci semăna cu o fetiță jucăușă, minunată –, alteori trăsăturile încep să schimbe – și atunci devinea aspru, sever.

— Mai bine un pahar? am întrebat eu.

— Iartă-mă, dar s-a făcut târziu și trebuie să plec, mi-a răspuns cu delicatețe.

Când am citit nota de plată, probabil că păream cumva tulburat, căci a plecat capul spre mine și m-a întrebat în șoaptă:

— Pot să-ti fiu de folos cu ceva?

Am clătinat din cap, i-am multumit și am achitat nota, lăsându-i ospătarului două lire bacăs. Apoi ne-am ridicat de la masă și am coborât scara tăcuti. În aer plutea o întrebare insistență și cred că ea pricepea ce-mi trecea prin cap, fiindcă nici n-am ajuns bine în stradă și s-a grăbit să-mi întindă mână pentru a-și lua rămas-bun.

— Îți mulțumesc mult, a murmurat. A fost o seară cu nedevarat plăcută. Sper să ne întâlnim des de-acum încolo. Ai telefon acasă?

M-am uitat la ea o clipă, oarecum încurcat, apoi i-am zis pe un ton categoric:

— Nu te voi lăsa în nici un caz să pleci singură.

— Ce vrei să spui? m-a întrebat răzând.

— Întelegi foarte bine ce vreau să spun. Nu pot să te las să pleci. Vreau să rămân cu tine.

Din nou am fost uimit de îndrăzneala mea. Jutta s-a uitat la mine, ca și cum ar fi vrut să mă pună la încercare, și chipul i-a revenit la înfățișarea lui serioasă.

— Ascultă, Isam! a început ea, cântărindu-și parcă vorbele. Că să fiu sinceră, îmi place de tine și-mi pari destul de interesant. N-ăș avea nimic împotriva să te invit la mine acasă, dar lucrul asta mi-ar pricinui probleme de care nu am cătusi de putin nevoie.

— Ce fel de probleme? m-am grăbit să-o întreb.

— Înainte să vin în Egipt, Frederick m-a prevenit că egiptenii au tradițiile lor, diferite de ale noastre, s-a apucat să-mi explice astănd. Fără îndoială, înțelegi ce vreau să zic... Dar eu n-am tinut seama de avertismentul lui și nu l-am luat în serios. Într-o noapte am vrut să invit un prieten la mine în apartament, iar lucrul acesta a stârnit mânia domnului Saaban și a fost căt pe ce să provoac un scandal.

— Cine-i Saaban acesta?

— Băcanul de la parter. Prăvălia lui se află chiar sub apartamentul meu și e deschisă până după miezul noptii. Nu vreau să mai am discuții cu el. E un om exagerat de religios și nu poate accepta ca eu să urc cu un bărbat în apartamentul meu. Mi-a spus lucrul acesta deschis, din capul locului.

— Il lasi pe băcan să se amestece în viața ta privată? m-am pomenit tipând furios.

— Te rog să mă înțelegi. Nu vreau să-i rănesc sentimentele, mai ales când stiu foarte bine că sfidarea tradițiilor în Egipt poate avea rezultate catastrofale. Frederick mi-a explicat clar lucrul acesta.

Furia mea a ajuns la culme. O clipă am rămas tacut, apoi am prins-o brusc de mâină și am tras-o spre mine.

— Isam, ai răbdare, te rog, a tipat ea. Vorbesc foarte serios.

N-am tinut seama de tipetele ei și am tras-o după mine într-un taxi parcat în fața hotelului. M-am așezat alături de ea și i-am soptit la ureche, pe un ton poruncitor:

— Spune-i șoferului adresa, te rog...

S-a uitat la mine șovăitor, apoi i-a spus șoferului într-o arabă chinuită:

— Madinet Nasr, strada Abbas al-Aqqad...

În drum spre locuința ei, am stat de vorbă, dar o neliniște ascunsă a tensionat puțin conversația, care în cele din urmă s-a întrerupt. Nu mi-era teamă. Simteam o forță dățătoare de elan alergându-mi prin vene. Fără îndoială că alcoolul era motivul stării mele, însă îmi dădeam seama că trec prin cele mai importante momente din viața mea și că trebuie să fiu stăpân pe situație, fiindcă altfel ar fi pierdut pentru totdeauna sansa ce se ivise. Eram pregătit pentru întâlnirea cu Saaban. Dacă ar fi încercat să mă împiedice să urc cu Jutta, eram hotărât să-l altoiesc, să pun mâna pe orice obiect greu din

prăvălia lui și să-l lovesc cu el în cap. Nu-mi păsa nici dacă l-as fi ucis. Nu voiam cu nici un chip să-l las pe Jutta să-mi scape sau să îngădui cuiva să mă împiedice să urc împreună cu ea. De fapt, cine e Saaban astă? Un băcan evlavios care-i înșală pe clienti și-i păcăleste, dar care împlineste fiecare rugăciune la vremea ei,josnic, prost, băgăret și pizmas, ca orice egiptean. Îi voi vorbi în limba pe care o înțelege. „Să nu cumperi sclavul decât împreună cu bâta lui.“

Jutta a vrut să oprim taxiul la o oarecare distanță de casă și, după ce am coborât, mașina a plecat.

— Prăvălia lui Saaban e deschisă. O să avem probleme..., a șoptit Jutta tulburată.

Am luat-o de mână și ne-am îndreptat spre locuința ei.

— Când ajungem la intrare, tu o iei înainte și mă lasi pe mine cu el, i-am zis hotărât.

Deasupra vitrinei, pe o placă de reclamă, scria: „Băcania credinței“. Un bărbat destul de vânjos, cu barbă, îmbrăcat într-un ghilbab alb străngea diverse lucruri și tragea înăuntru niște bidoane și butoiase. Saaban se pregătea să închidă când mă apropiam cu Jutta. După înfățișare părea a fi un om violent și mi-am dat seama că lupta cu el nu va fi usoară. Când am ajuns la ușă, Jutta a intrat repede în casă, iar eu am rărit pașii și m-am oprit în fața dughenei. M-am întors spre Saaban, care a lăsat bidoanele și s-a apropiat, uitându-se la mine provocator. L-am privit în ochi furios și l-am salutat cu glas tare:

— As-Salamu alaykum!¹

Nu mi-a răspuns la salut, ci s-a uitat la mine tăcut, măgându-și barba cu degetele. Cântarea situația înainte de-a deschide gura. Ochii înguști și trădau răutatea, iar fruntea largă avea în mijloc o pată rotundă întunecată – semnul atingerii pământului în timpul rugăciunii. Asta era chipul unui credincios? Cât de mulțumit de sine părea! Era convins, fără

1. *As-Salamu alaykum!* („Pacea asupra voastră“) este formula de salut folosită în majoritatea țărilor musulmane. Răspunsul la ea este *Wa-alaykum as-salam! Wa-rahmat Allah wa barakatuhu* („Si asupra voastră să fie pacea! Si îndurarea lui Allah și bine-cuvantarea Lui“).

îndoială, că Domnul lui nu putea să fie decât foarte multumit de el! Urăsc aceste animale. Ignoranță, josnicie și aroganță... M-am apropiat și mai mult și m-am oprit chiar dinaintea lui. Ne despartea o distanță foarte mică – atât că să-l pot pălmui, dacă era nevoie. L-am tintuit cu privirea și i-am strigat sfidător, gata să sar la harță:

— Am zis *As-Salamu alaykum...*

În primul moment a părut uimit, că și cum n-ar fi înțeles vorbele mele. Probabil că a fost luat prin surprindere de apropierea mea sau a simțit mirosul de alcool din respirația mea, căci a lăsat brusc ochii în pământ și a bombânit ceva, după care s-a răsucit pe călăcie și s-a îndepărtat, întorcându-se la locul lui de dinainte.

— *Wa-alaykum as-salam wa-rahmat Allah!* Bine-ai venit!

Săaban s-a dat bătut din capul locului și s-a întors la bidoanele lui. M-am uitat la el câteva clipe, până m-am convins că și-a reluat treburile ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Apoi m-am îndepărtat încet, astfel încât să nu-si inchipuie că aș fi slab și să se întoarcă la mine. Cu fizice pas cu care mă apropiam de intrare, simteam că-i strivesc capul mare și prost. Jutta mă aștepta la usă. Părea încântată.

— Ce i-ai făcut? Nu s-a împotrivit? m-a întrebat cu însuflețire, în vreme ce urcam scara spre apartamentul ei.

— L-am tratat aşa cum trebuie tratat un egiptean! i-am răspuns mandru, ca și când ceea ce se întâmplase ar fi fost o chestiune cu totul neînsemnată.

Usa s-a deschis și din apartament ne-a întâmpinat un miros de umezeală. Jutta a întins mâna și a apăsat pe între-rupător. Un salon mare, o bucătărie, o baie și un dormitor despartit de salon printr-un corridor lung. Mobila – ca de obicei în apartamentele de închiriat – părea a fi veche, folosită și reconditionată, ca un decor mediocru dintr-o piesă de teatru. M-am asezat pe o canapea rosie, în fața unei mese pe care am zărit niște hârtii rupte și împrăștiate, câteva bancnote și monede și o revistă germană deschisă.

— N-am de băut decât două sticle de vin roșu, a zis Jutta zâmbind și în glasul ei se simtea că își intrase în rolul de gazdă. Cum ti se pare?

— Perfect!

A intrat în bucătărie și s-a întors după câteva minute cu o tavă pe care se aflau o sticlă de vin și două pahare.

— Vinul roșu se bea cald, însă eu îl prefer rece, a zis turnând în pahare. Te deranjează?

— Cătuși de puțin! i-am răspuns, sorbind din pahar și privind-o.

În timp ce turna vinul, părul blond îi cădea peste ochi și îl ridică din când în când cu dosul măinii delicate, părând coborâtă dintr-un vis.

Vinul era puțin acidulat și delicios.

— Crezi că Saaban o să cheme poliția? m-a întrebat și fata i-a redevenit serioasă.

— Ce? am zis, ca și când n-ăs fi priceput despre ce vorbește, și am izbucnit în râs.

— Să nu-ți închipui că sunt slabă! a spus ea alintându-se și zâmbind de parcă ar fi vrut să se scuze. Nu sunt lașă, dar nu-mi plac problemele. Și îi cunosc pe fanatici. Sunt peste tot la fel. Avem și noi în Germania fanatici ca Saaban.

— N-am putea să uităm complet de subiectul Saaban? am întrebat-o zâmbind și ea a încuviințat din cap.

— Știi ce, Isam?! a început cu o mină veselă. Întâlnirea noastră din noaptea asta este unul dintre cele mai ciudate lucruri care mi s-au întâmplat în viața mea.

Am râs, fără să-i răspund, și ea a continuat, lăsându-se pe spătarul fotoliului.

— Nu sunt o fată virtuoasă în adevăratul înțeles al cuvântului. Deseori mi se întâmplă să mă implic în relații cu bărbați pentru simplul motiv că vreau să scap de plăcileală sau pentru că vreun bărbat m-a atras în anumite împrejurări. Noi le zicem relațiilor de acest fel „aventuri de-o noapte“. Însă acum este prima oară când ajung atât de repede în pat cu un bărbat. Gândește-te că, în urmă cu numai câteva ceasuri, nici nu ne cunoșteam și, dacă ne-am fi întâlnit pe stradă, nici n-am fi întors capul unul spre celălalt. Iar acum îți petreci noaptea în apartamentul meu, de parcă ne-am cunoaște de când lumea.

Vinul mi-a risipit orice urmă de teamă și m-am pomenit ridicându-mă și apropiindu-mă de ea. I-am luat mâna și i-am

sărutat-o, apoi mi-am lipit obrazul de al ei, dar ea s-a îndepărtat râzând.

— Nu, nu atât de repede! Ar fi ridicol să intrăm pe usa apartamentului și să mergem direct în dormitor.

M-am asezat din nou pe canapea și mi-am mai turnat un pahar, gândindu-mă că ceea ce se întâmpla era atât de minunat, încât merită să las lucrurile să se desfășoare oricât de încet, pentru a savura fiecare detaliu. Întotdeauna mă având grăbit către paroxism și, după ce l-am atins, totul se aprinde și arde cu flacără, iar apoi se stinge și nu mai rămâne în urmă decât o amintire caldă, dar îndepărtată. Atunci mă cuprinde tristetea și-mi reproșez că m-am grăbit să consum placerea când puteam să-o păstreze multă vreme.

— Stii că înfatisarea ta este înselătoare? a zis pe neastepitate.

— Cum?!

— La început te-am socotit timid, lipsit de îndrăzneală și apoi mi-am dat seama că lucrurile stau exact invers.

— Prima impresie este cea corectă. Purtarea mea din noaptea asta mă uimeste și pe mine, îți spun sincer. În realitate, sunt un om slab și de cele mai multe ori nu sunt în stare să înfrunt pe cineva.

— Nu pot să cred asa ceva.

— Cel puțin asa eram până acum câteva ceasuri...

— Ce vrei să spui? m-a întrebat, apropiindu-se de mine cu fata îmbujorată.

— Vreau să spun că în noaptea asta am fost curajos, de vreme ce sunt cu tine.

— Îmi place ce-mi spui, a murmurat, apropiindu-se și mai tare.

Am sărutat-o, dar ea și-a tras capul înapoi, soptind:

— Mi-e lene... Nu te ridică tu să aduci cea de-a doua sticlă din bucătărie?

Ridicându-mă, am sărutat-o din nou. Am simtit că obrazul își se înfiora la atingerea buzelor mele și am coplesit-o cu sărutări, în timp ce trupul ei se lăsa în voia mea.

— Vezi ce-ai facut din mine? a spus zâmbind și întinzând brațele.

Pielea de pe ele și tremura usor, înfiorată.

— Ce înseamnă asta? am întrebat eu.

— Înseamnă ceva foarte important, mi-a răspuns râzând.

Am continuat să sărut, fără să mai disting nimic înaintea ochilor. Mi-am îngropat față în părul ei și totul s-a topit într-o splendoare magică.

— Ce zici de-o înțelegere? a soptit printre hohote de râs. Tu aduci sticla din bucătărie și eu mă duc în dormitor înaintea ta.

*

În întunericul camerei dansau flăcările a trei lumânări. Întunericul și lumina se amestecau, iar trupul ei emana aromă de vin, căldură și parfum placut. Am strâns-o în brațe și emoțiile m-au coplesit, rădăcinile lor prințându-se adânc. Am regăsit clipa esențială pe care am cunoscut-o o singură dată în viață, cu multă vreme în urmă, și apoi am pierdut-o. As vrea să-i spun în soaptă ce simt. As vrea să o pot cuprinde cu simțurile mele, așa cum o învăluiesc trupul meu. Era un vis magic ce mă smulgea din realitatea urâtă și dusmanoasă care mă strivea neîncetat cu pumnul său neîndurător.

— Mi-e somn..., a soptit ea. As vrea să mă tii în brațe până se ivesc zorii..., a adăugat, strângându-se și mai mult lângă mine.

I-am privit chipul linistit, peste care se asternea încet-încet tihna somnului.

*

Am fost sigur că vei răsări asemenea soarelui... Te-am așteptat... Le-am povestit despre tine și nu m-a crezut nimeni. Dar am suportat durerea și nu mi-am pierdut nici o clipă speranță. Am crezut în tine... Am fost sigur că într-o bună zi te vei ivi pe neașteptate și vei tămadui rânilor crucimii cu mâinile tale... vei risipi întunericul cu surasul tău... Atunci nu vor mai rămâne din singurătate, nepuțintă și durere decât niste amintiri spinoase înăbușite. Te voi strânge în brațe și

le voi deserta la pieptul tău până îmi voi găsi linistea și voi adormi.

În intuneric, chipul mi s-a crispat, m-a străbatut un fior și m-au podisit lacrimile, care au alunecat peste chipul ei. S-a trezit din somn, a întins mâna și a aprins veioza de deasupra patului, privindu-mi chipul fără a-i veni să creadă.

— Plângi? m-a întrebat speriată.

Nu i-am răspuns. A tacut o clipă, ca și cum ar fi înțeles, apoi s-a uitat la ceas.

— E șase! a zis puțin neliniștită. Trebuie să mă scol! Peste o oră trebuie să fiu la birou.

S-a îndreptat goală spre fereastră, a deschis-o și lumina diminetii, învaluită de o adiere răcoroasă, a invadat dormitorul. A aruncat în grabă o privire la chipul ei în oglindă și m-a întrebat din usa:

— Cafea sau ceai la micul dejun?

Sorbind din ceasca de cafea, am întrebat-o:

— Te văd diseară?

— Dacă îți dorești cu adevărat lucrul asta...

Am zâmbit, fără să fac vreun comentariu.

— Poți să mă iei de la birou, după încheierea programului, la ora trei...

Când am ieșit din casă, dugheana lui Saaban era închisă și pe stradă nu se zărea nici un om.

— Nu vrei să mergi cu mine ca să vezi unde lucrez? m-a întrebat ea. E foarte aproape. La capătul străzii.

Am mers alături de ea câteva minute și ne-am oprit în fața unui mic imobil cu două etaje. Pe balconul de la primul etaj am zărit numele firmei scris cu litere mari: „Mustafa Yusri. Import-Export“.

— Aici lucrez. Etajul I, apartamentul 3, mi-a zis Jutta arătând spre firmă.

S-a uitat în jur, s-a apropiat pe neasteptate și m-a sărutat în fugă pe obraz, soptind:

— Ne vedem la ora trei...

Pe urma a intrat în clădire. Am luat-o singur pe jos până am ajuns în strada principală. Am oprit un taxi. Pe chipul soferului se vedea înca urmele somnului. Am privit pe geamul mașinii. Pe străzi începea forfota zilnică. Oamenii se adunau

grămadă, ca în fiecare dimineață, în stația de autobuz. Începeau o zi nouă, cu chipurile încă obosite după ziua din ajun. Mi s-a părut ciudat că nu era nimic schimbat în dimineața aceea. M-aș fi așteptat ca totul să-mi pară nou, minunat, dar toate rămâneau la fel, ca și cum n-aș fi întâlnit-o pe Jutta și n-aș fi petrecut împreună cu ea cele mai frumoase clipe din viața mea, ca și cum nu s-ar fi născut în mine un bărbat nou și puternic.

De îndată ce am trecut pragul casei, mama m-a întâmpinat tipând cu glas plângăcios:

— Mânia mea și a Domnului te vor urmări până în Ziua de Apoi!

M-am îndreptat tăcut spre dormitorul meu, fără să-i dau atenție, însă s-a ținut după mine pe culoar și m-a prins de brăț, continuând să se lamenteze:

— Așa te porți tu cu mine, Isam? Nu ti-e rușine să mă lasi o noapte întreagă să-mi fac griji din pricina ta? Nu știi că sunt bolnavă și că starea mea nu-mi îngăduie să-mi mai fac și griji?

Tot ce-o interesa era efectul pe care neliniștea îl avea asupra sănătății ei. M-am uitat întâia la ea până când detaliile s-au estompat treptat și vederea mi s-a încetosat. A durat câteva clipe. Când mi-am revenit și m-am îndreptat cu pași obosiți spre dormitor, mama continua să se tânguiască.

Stiam că nu voi reuși să dorm și nici nu m-am străduit prea mult. Am deschis fereastra și razele soarelui au invadat încăperea. Hoda mi-a adus ziarele și cafeaua. Am trecut cu privirea peste titluri și le-am lăsat deoparte. Nu eram în stare să mă concentrez. Asteptam ora trei și nu mă puteam gândi la nimic altceva. La ora trei o să-o întâlnesc, o să-sărăci și o să-o strâng la piept. O să doarmă în brațele mele, întocmai ca ieri. Timpul se scurgea chinuitor de încet. Puțin înainte de ora două, m-am ridicat, m-am spălat și m-am îmbrăcat. Când m-a văzut, mama a alergat în urma mea, tipând însăjumătata:

— Plecă din nou?

— Da, am mormăit fără să mă întorc spre ea.

M-a apucat de mâna și m-a implorat.

— Nu se poate, Isam... Te rog... N-ai dormit deloc și eşti obosit, nervos...

Mi-am smucit brațul și am ieșit, trântind ușa cu putere în urma mea.

Era cald și simteam broboanele de sudoare prelungându-mi-se pe frunte în timp ce asteptam în multimea din stația de metrou. Mi-am zis că e mai bine să economisesc banii de taxi, de vreme ce mai am încă un ceas înaintea mea și o să am nevoie de ei la noapte. După vreo jumătate de oră, a sosit metroul și m-am înghesuit printre ceilalți călători, însă trupurile lor mi-au astupat lumina și în jurul meu s-a făcut întuneric. Am ajuns în Madinet Nasr și am scos din buzunar bucătăica de hârtie pe care scrisesem adresa Juttei, ca să n-o uit. Am mers vreo zece minute pe jos până am ajuns la biroul ei.

Se făcuse atât de cald, încât am simțit nevoia să-mi scot haina și să-mi deschel nasturii cămașii. Casa avea aceeași infătisare ca dimineață și aceeași firmă: „Mustafa Yusri. Import-Export”. Am intrat și, de data asta, aş fi vrut să mă opreasca portarul. Începând de ieri devenisem un domn puternic. O să-l dau la o parte din cale cu incredere și hotărâre. Dar nu m-a oprit nimeni. În clipa când am intrat în birou, am simțit că inima îmi bate cu putere. Acum o să-o vad pe Jutta. Oare o să mă reped să-o strâng în brațe, coplesind-o cu sărutări în fața colegilor? Am refuzat să mă gândesc la asta. La biroul din fața ușii nu stătea nimeni, însă – după pachetul de tigări și ziarul deschis – mi-am dat seama că funcționarul care-l ocupa ieșise cu vreo treabă și trebuia să se întoarcă dintr-o clipă în alta. În colțul camerei, o fată purtând văl bătea la masina de scris. Am stat cam un minut dinaintea biroului din fața ușii, după care m-am îndreptat spre locul unde lucra fata. S-a oprit din scris și a ridicat privirea spre mine. Era frumusică, dar privirea ei mi s-a părut total inexpressivă, ca și cum nu m-ar fi văzut și n-ar fi vrut să-mi răspundă la salut, totusi prezența mea nici nu o surprindea, nici nu o deranja. Dacă nu mi-ar fi răspuns la salut înclinând ușor capul, as fi crezut că nici nu mă observase.

— Aș putea să o vad pe domnișoara Jutta, te rog?

— Cinee?

— Domnișoara Jutta... nemțoaica...

Fata a zâmbit. Abia mai târziu, când mi-am adus aminte de zâmbetul ei, am înțeles tot ce se întâmplase.

— Nu lucrează nimeni cu numele asta la noi, mi-a răspuns, reluându-și lucrul.

— Ba da! Sunt sigur. Am o întâlnire cu ea. Te rog, spune-i că Isam o asteapta.

De data asta nu s-a mai uitat la mine, ci a continuat să bată la mașină cu ambele mâini. Indiferența ei m-a enervat, așa că m-am apropiat de ea și am ridicat glasul:

— Eh, domnisoară, nu mă auzi? Ti-am zis să-o anunți pe Jutta că sunt aici...

A ridicat capul și m-a privit fără să spună nimic, apoi și-a reluat lucrul. Atunci am simțit că-mi pierd cumpătul. Am început să tip, ba cred că i-am tras și o înjurătură, după care am prins-o de umăr și am zgâltăit-o cu putere, simțindu-i în palma oasele tari. La auzul vacarmului, au venit câțiva funcționari și un bărbat slab și chel, de vreo patruzeci de ani, cu ochi mari și pătrunzători, îmbrăcat într-un costum gri elegant să-a propria de mine. M-a apucat de braț și m-a întrebat pe un ton dur ce doresc. I-am spus că vreau să văd pe Jutta și, când mi-a răspuns că și fata care purta văl, l-am înfruntat plin de furie, dar el m-a strâns cu putere de încheietura mâinii până când durerea mi-a paralizat orice mișcare. Atunci am început să strig și să-i înjur pe toți, în vreme ce în urechi mi se amestecau tipetele și cuvintele „nebun“ și „politic“. Bărbatul în costum gri m-a tras de încheietură către ușă. Apoi m-a impins cu putere, cu amândouă mâinile, afară din apartament.

M-am cătinat, fiind că pe ce să mă prăbusesc pe scară, iar el a trântit ușa biroului în urma mea.

Am coborât scara în cea mai mare viteză și am ieșit în stradă. Nu mai simteam nici mânie, nici surprindere. Eram în starea unui om care în ultima clipă vrea să impiedice o catastrofă sigură. Am alergat pe stradă, zărindu-i cu coada ochiului pe trecători cum se opreau și se uitau mirați după mine. În câteva minute eram în fața casei în care locuia Jutta. M-am oprit câteva clipe să-mi trag sufletul. Gafaiam și sudoarea îmi curgea șiroaie pe fată și pe gât. Când am intrat pe ușa blocului, m-am pomenit că un glas răgăsit mă întreabă:

— Unde te duci, frate?

Tonul mi s-a părut impertinent și am avut impresia, când m-am întors spre cel care vorbise, că e Saaban, cu barba lui, semnul întunecat de pe frunte și ticălosia lui. Saaban, a cărui piele groasă mustea de grăsimi și răutate. M-am repezit la el și l-am nimerit cu pumnul drept în față. Trupul lui mată-hălos s-a cătinat și, înainte să-si revină, i-am mai tras o lovitură în plin și un picior în burtă. Pe urmă, l-am doborât la pământ și m-am năpustit asupra lui, lovindu-l în cap până ce am simțit sângele văscos pe degete.

*

A fost un complot foarte bine ticluit și dus la îndeplinire. Acum, când rememorez în liniște întâmplările, mă cuprinde admiratia pentru abilitatea cu care au pus la punct toate amănuntele.

Efectiv, au pus la cale și au dus la îndeplinire perfect complotul. În timpul anchetei, Saaban a declarat că nu mă cunoaște și că n-a existat între noi nici o altercație sau dusmanie. A spus că m-a văzut intrând în bloc noaptea trecută și că i-a fost frica să mă întrebe ce-i cu mine, dându-si seama că sunt beat și temându-se că l-aș putea ataca. A negat cu tărie – că și ceilalți locatari, proprietarul și portarul blocului – că o fată de origine germană ar fi locuit acolo. La rândul lui, Mustafa Yusri – proprietarul biroului, bărbatul chei îmbrăcat în costum gri – m-a acuzat în timpul anchetei că aș fi nebun și a negat că vreo fată de origine germană ar fi lucrat vreodată la firma lui. Până și ospătarul de la hotelul Semiramis a declarat, când a fost chemat la poliție, că noaptea trecută fusesem la bar și băusem peste măsură, dar și el a negat că ar fi văzut vreo străină în compania mea. A susținut că eram singur și am plecat tot singur, pe la ora unu și jumătate după miezul nopții. Când anchetatorul l-a întrebat dacă a observat ceva nefiresc la mine, a răspuns că a băgat de seamă cum vorbeam singur englezeste cu glas tare și rădeam, dar că atunci i s-a părut un lucru obisnuit, pe care l-a pus pe seama stării avansate de ebrietate.

15

Cercul s-a închis perfect în jurul meu, nelăsându-mi nici o breșă prin care să scap. Au participat la conspirația împotriva mea cu toții – toți aceia care îmi cunoșteau posibilitățile și erau furioși pe superioritatea mea, toți aceia pe care i-am urât și i-am disprețuit: doctorul Sa'id, Saaban și ospătarul, până și mama, Hoda și bătrâna mea bunică, cu toții s-au coalizat ca să împiedice o primejdie sigură, care i-ar fi putut strivi, dacă eu – care m-am apropiat și am văzut – m-aș fi întâlnit cu Jutta. Au conspirat și au reușit să mă izoleze într-un loc special și să mă îmbrace în niște străie speciale. M-au apucat bine, cu bratele încordate, așa că am fost nevoie să capitulez. Atunci s-au prefăcut că le-ar părea rău pentru soarta mea și vin în vizită cu buchete de flori și cutii cu bomboane de ciocolată, vorbesc cu medicul care se ocupă de mine, luându-si un aer plin de neliniște și speranță. Pe urmă, fisi iau rămas-bun de la mine, aruncându-mi o ultimă privire ca să se asigure că nu voi mai putea scăpa din mâinile lor niciodată și pleacă.

Hărțiile sunt conforme cu originalul.

Ajutor de bucătar

Nu se stie din ce motiv, gradul de intelectualitate a fost asociat cu strălucirea ochilor. De aceea, oricine vrea să-si dovedească intelectualitatea priveste chipurile oamenilor și își pironește ochii într-ai lor, pentru ca ei să observe cum scântează și strălucesc de atâtă intelectualitate.

Ochii lui Hisam n-au strălucit niciodată și pe deasupra mai erau și foarte înguști, iar pielea tuciurie, trăsăturile comune, trupul firav și înclinarea naturală către sfială și retinere îl faceau să pară aidoma miilor de oameni obisnuiți de care sunt pline străzile și mijloacele de transport. Cu toate astea, de cum începi să discuți cu Hisam, rămâi uimit, fiindcă începeă imediat ce vrei să spui și răspunde înainte să-ți termeni vorba, apoi tace și zâmbește calm, ca pentru a-și cere scuze că îți-a luat-o înainte. Se spune – dar numai Allah știe cât adevăr este în aceste vorbe – că Hisam a început să vorbească foarte curând după naștere, că înainte de-a împlini trei ani stia să deruleze banda casetofonului mare, marca Grundig, să fixeze caseta în aparat și pe urmă să apese cu degetul pe butonul care trebuia ca să pornească muzica.

Fiind coleg de liceu cu Hisam, am constatat eu însuși superioritatea lui zdrobitoare. Cu adevărăt uimitoare nu era însă superioritatea lui, căt mai degrabă efortul minim de care avea nevoie pentru a învăța. Nu era dintre aceia care trudeau zeci de ore pentru a memora ceva, înțelegea lectia în clasă și o reținea de la prima lectură, apoi era de-ajuns să rezolve cîteva exerciții ca să obtină nota maximă fără eforturi mari. La orele de matematică, de multe ori se ridică și explică foarte calm cum a reușit să rezolve o problemă care ne pusese pe toti în încurcătură, iar când termina cu explicațiile, profesorul și

mulțumea, în vreme ce noi îl priveam, unii cu admiratie, altii cu invidie. Nu-i plăcea să fie tinta privirilor noastre, asa că își făcea de lucru căutându-și stiloul sau întorcea capul și intra în vorbă cu elevul din spatele lui. La examenul de bacalaureat, Hisam a ieșit primul pe școală. A vrut să se inscrie la Politehnica, dar mama lui l-a implorat plângând, invocând sufletul tatălui său și reamintindu-i că este singurul ei copil, de care și-a legat toate speranțele, să devină medic. Hisam i-a dat ascultare și a studiat medicina vreme de cinci ani, terminând-o cu calificativul „exceptional”. Se spune că și cei mai exigenți și mai neîndurători profesori își exprimau admirarea pentru cunoștințele lui la examenele orale. Ba se spune chiar că faimosul profesor de anatomie, doctorul Mandur, după ce l-a examinat, s-a apropiat de el, i-a strâns mâna și l-a invitat să servească o bautură răcoritoare – un gest de apreciere pe care marele profesor îl facea rareori. Cu toate că Hisam se dovedise a fi exceptionál, întrucât nu era odrasla vreunui profesor universitar și nici ruda cu vreun ministru, la examenul de licență a fost clasat al douăzecilea din seria sa. A fost repartizat imediat rezident la Secția de chirurgie generală, lucră care l-a umplut de o sinceră multumire. Când a aflat vestea, mama lui stătea în fața televizorului și curăța niște cartofi, dar și-a lăsat numai decât treaba și s-a pornit să chiuie, cu ochii plini de lacrimi de fericire, apoi a implorat binecuvântarea lui Allah și s-a prosternat de două ori în semn de recunoștință. Rudele și prietenii au aflat imediat vesteau de la televizor, asa că ea s-a îmbrăcat degrabă și a ieșit să cumpere serbet și dulciuri. Când au sosit primii vizitatori – niște vecini – ca să o felicite, mama le-a povestit (părând de data asta mai solemnă și mai demnă, asa cum se cuvenea să fie mama unui medic chirurg) că Hisam nu a facut nici un efort ca să dobândească această funcție și că ei au insistat să-o accepte, pentru că se dovedise eminent. A doua zi, când au venit alti oameni să o felicite, mama le-a reprobus un întreg dialog care ar fi avut loc între șeful secției și fiul ei, în care primul a insistat că Hisam să accepte să lucreze împreună cu el, întrucât băiatul ei ar fi ezitat și i-ar fi cerut timp de gândire.

*

Hişam ciocâni în usă și o deschise puțin, cu sfială, apoi se strecură pe nesimțite îmăuntru. Doctorul Basiyuni, seful sectiei, stătea de vorbă cu alti trei colegi, dar când se ivi Hişam, se opriră din conversatie și se uitără curioși la el. Hisam își simți inima bătând cu putere, își recăpătă suflul și salută zâmbind prietenos și politicos:

— Buna dimineată!

Nu-i răspunse nimeni la salut, toti asteptând mai departe cu o curiozitate sporită. Simți nevoie să se prezinte și îngăimă cu sufletul la gură:

— Sunt Hişam Fakhri, noul rezident, domnule...

— Asteaptă afară! îl intrerupse șeful sectiei, fără să-i dea nici o atenție, și-si continua conversația cu ceilalți colegi.

Hisam ieși și începu să se plimbe încolo și-ncoace pe culoar, fumând între timp trei țigări una după alta. Când profesorii părăsiră cabinetul șefului sectiei, Hisam procedă aşa cum făcuse prima oară, începând cu ciocanitul în usă și încheind cu prezentarea, pentru că doctorul Basiyuni uitase cu totul de el în puținele minute care trecuseră.

— Asculta, băiete, știi care este treaba ta în această sectie? îl întrebă profesorul.

Hisam rămase încurcat, neștiind ce să-i răspundă.

— Treaba ta aici este aceea a unui *marmiton*¹, îi explică profesorul și izbucnii în hohote de râs, trecându-și degetele peste perciunii lungi.

Hisam era cât pe ce să izbucnească și el în râs, din politete, ca să-i facă pe plac, dar – din fericire – îl opri țărăitul unui telefon.

— Știi ce-i acela un *marmiton*? Băiatul de la bucătărie, ajutorul de bucătar care adună cojile și spală gresia... pe care bucătării îl bat în glumă peste ceafă... Rezidentul de la Sectia de chirurgie generală este exact ca *marmitonul*... băiatul de la bucătărie...

1. Cuvântul francez *marmiton* („ajutor de bucătar”) a intrat în limbajul familiar egiptean.

Hisam clătină din cap.

— Vei face tot ce-ți cerem noi, continuă șeful secției. Să nu cumva să te împotrivescă sau să te plângi, căci totul se plătestește. Vrei să devii chirurg? Trebuie să plătesti prețul pe care l-a plătit fiecare dintre noi: trudă, sudoare, nedreptăți, umilințe... Toti am avut parte de ele. Și de-acum în trei ani, dacă o să-mi placă de tine, îți voi semna cu mâna mea hotărârea de numire ca asistent universitar, iar dacă n-o să-mi placă, voi renunța la tine și va trebui să te întorci la Ministerul Sănătății – un măgar printre toti măgarii de-acolo.

Apoi, dându-și seama că Hisam îi răpise mai mult timp decât s-ar fi cuvenit, șeful secției se încruntă brusc și se răstăcește el:

— Hai! De-ajuns! Acum du-te și completează hărțiile la Serviciul de personal.

*

Doctorul Basiyuni nu mai are nevoie de nici o prezentare. Este șeful Sectiei de chirurgie generală, președintele Asociației chirurgilor arabi și membru a zeci de asociații medicale internaționale. În plus, este și o personalitate publică importantă: ziarele se întrec să-i publice opinile în legătură cu chestiunile economice, posturile de televiziune îl invită în luna Ramadan să vorbească despre mâncărurile sale preferate. Dar înainte de orice, nu trebuie să uităm, doctorul Basiyuni este un excelent chirurg – a intrat pe poarta mare în istoria chirurgiei. Firește, doctorul Basiyuni este diferit de noi, oamenii obisnuiți, stersi, lipsiți de orice valoare sau talent. De fapt, doctorul Basiyuni este la fel de ciudat pe cât e de eminent, iar ciudăteniile lui stârnesc curiozitate și comentarii, dar și teamă și admirăție. De pildă, pe canicula din luna august, doctorul Basiyuni poartă o cămașă cu mâneci scurte, ca toată lumea, dar întotdeauna păstrează la gât o cravată foarte lungă, care-i ajunge până sub curea. Nimeni nu înțelege de ce insistă să poarte cravată când nu are haină, așa cum nimeni nu stie la ce-i folosește o cravată atât de lungă. În plus, își alege haine în culori tipătoare și parcă dinadins prost asortate (unii spun

că a dobândit acest gust în timpul sederii în America). Și dacă nu surprinde pe nimeni că cineva poartă perciuni mai lungi, ai lui sunt exagerat de lungi – perciunii încăruntiți îi acoperă întreaga față și coboară până sub urechi, facându-l să semene cu un lord englez din secolul XIX sau cu un băcan grec din Alexandria. Cu toate acestea – perciunii lungi, culorile tipătoare, începutul de chelie, trupul scund și plin, mișcările rapide și nervoase –, infățișarea lui nu este lipsită de eleganță și nu trădează în nici un caz cei șaizeci de ani pe care i-a împlinit.

Doctorul Basiyuni este necăsătorit, fiind burlac convins, iar asta s-ar datora – în opinia unora – fidelității față de o veche iubire care a avut un sfârșit dureros. Cât despre partea administrativă, toată lumea stie că sectia condusă de el este una dintre cele mai bine organizate din Spitalul Qasr al-Ayni. Asta nu se poate nega, cu toate că doctorul – cu excepția zilelor în care are operații – nu-si petrece la Sectia de chirurgie generală mai mult de o oră pe zi, după care se grăbește spre clinica sa din centrul orașului. Dar faptul că lipsește nu înseamnă cătusi de puțin că n-ar fi la curent cu ceea ce se întâmplă în secție. Invitată adesea în cabinetul său pe căte cineva (de la cel dintâi profesor la cel din urmă rezident), că să-l mustre sau să-l felicite pentru ceva întâmplat în lipsa lui. Nimeni n-a aflat până în momentul de față cum de stie doctorul ce s-a întâmplat în lipsa lui. Bineînțeles, se fac multe speculații, dar e greu să afirmi cu certitudine că l-ar informa o anumită persoană. Însă rezultatele sunt uimitoare: medicii din secție lucrează, vorbesc și răd, ca și cum doctorul s-ar afla în mijlocul lor. Se poate întâmpla ca doi dintre ei să aibă opinii diferite, să se supere sau chiar să se certe în legătură, de pildă, cu anul în care profesorul Basiyuni a obținut titlul de doctor în științe medicale sau cu universitatea americană care i l-a acordat (cu toate că această chestiune nu-i privește cătusi de puțin), dar amândoi sunt convinsi că vorbele lor – la fel ca toate lucrurile care se petrec în secție – vor ajunge la urechile lui cu lux de amănunte.

Dacă așa stau lucrurile în lipsa doctorului, atunci cum stau ele în prezența lui?

E bine, dacă doctorul este acolo, totul merge ca pe roate – fiecare se străduiește să-și îndeplinească perfect îndatoririle, de parcă ar fi o cheștiune de viață și de moarte, fiindcă doctorului nu-i plac vorbele goale, ci îl sanctionează pe loc pe cel care greșește – oricine ar fi acesta – și sanctiunile pe care le aplică sunt – ca tot ce face profesorul – extrem de ciudate. De pildă, dacă găsește o mașină parcată pe locul rezervat lui, dă imediat ordin să i se dezumfle cele patru cauciucuri și pleacă numai după executarea lui (ne putem imagina căt trebuie să se chinuie stăpânul masinii cu patru pneuri dezumflate); dacă surprinde un infirmier facând ceai lângă paturile bolnavilor, se repede de îndată la ceainicul încins și-l aruncă pe fereastră, fără să-i pese în capul cui ar putea cădea, acesta fiind riscul trecătorilor de pe stradă; dacă intră în sala de sterilizare și constată că periuta cu care obișnuiește să-și frece mâinile nu este curată, i-o aruncă pe loc în fața asistentei – o aruncă efectiv, cu riscul de-a o nimeri și de a-i sparge capul (asta s-a întâmplat o singură dată, cu o asistentă nouă, întrucât cele-lalte știau din experiență cum să se ferească).

În sala de operații, în minutele acelea de maximă încordare când se hotărăște soarta unui pacient sub anestezie, cu pantecele deschis, asistentii doctorului vorbesc cu teamă, în soaptă, broboanele de sudoare prelungându-li-se pe frunte, în posida nerului conditionat, în vreme ce profesorul – numai el – rămâne calm, netulburat, blestemând cu glas ridicat familiile celor care lucrează cu el sau potopindu-i cu diverse injurături, toate după același tipic, cum ar fi „Drenează săngele, animalule!” sau „Asta-i cusătura, măgarule?!” Surprinzător este că cel injurat – fie că e vorba de un chirurg sau de o asistentă – nu dă atenție insultei, ci se concentrează să repară greseala. Adevarul e că doctorul nu-i injură pe asistentii săi doar când se înfurie, ci și atunci când este multumit de ei și vrea să-i laude. Astfel, după vreo operatie, îl auzi zicându-i unuia dintre ei: „E-adevărat că ești un măgar de chirurg, dar în noaptea asta ai facut treabă bună”. Asadar, insultele și-au schimbat sensul în limbajul doctorului, care a ajuns să folosească numele de animale aşa cum folosim noi, oamenii de rând „tu”, „voi” și alte pronume personale.

*

De când lucrează la Secția de chirurgie generală, Hisam a ajuns să fie mai obosit ca niciodată. În fiecare zi lucra de la șapte dimineața până la miezul noptii, iar în zilele de operații (duminica și miercurea) își petrecea noaptea la secție. Pe lângă toate astea, trebuia să găsească în fiecare zi, când se întorcea acasă extenuat, un ceas sau două ca să repete cursurile pentru masterat. Prin urmare, nu putea dormi mai mult de patru ore pe noapte. Începuse să slăbească, să se tragă la fată și să aibă mereu cearcăne vinetii în jurul ochilor. Mama sa băgase de seamă că devenise din ce în ce mai nervos și îi reprosase de multe ori că fumează prea mult, dar – la insistețele lui – consimtise să-l trezească în fiecare zi în zori, aproape plângându-i de milă când îl vedea cum slăbește din pricina oboselii.

Dar pe Hisam nu-l supără atât oboseala, cât faptul că truda fi era în zadar. Telul lui era foarte clar și precis: să devină un mare chirurg. Cum își dădea prea bine seama că viitorul lui se hotără în acele zile, ar fi fost dispus să-și dubleze eforturile – dacă timpul i-ar fi permis. Mă credeti sau nu, Hisam a lucrat un an întreg cu doctorul Basiyuni, fără nici un fel de incidente. Intra la el de două ori pe săptămână, pentru a-i prezenta lista operațiilor. De fiecare dată se apropia de el asa cum te apropii de un cablu electric sau de un între-rupător de gaz, adică îi întindea hartiile și se trăgea înapoi, temandu-se de o izbucnire iminentă, dar – spre surprinderea lui Hisam – doctorul Basiyuni n-a izbucnit niciodată când s-a aflat la el în cabinet. Firește, nu lipseau niciodată din discuție unele apelative injurioase (doctorul obisnuia să i se adreseze cu „purcelușule“), dar acesta i s-a parut un lucru neînsemnat, un fleac.

Totuși, dacă doctorul Basiyuni nu i-a pricinuit lui Hisam nici un necaz, ceilalți i-au pricinuit fel de fel de neplăceri. În secție mai lucrau alți patru profesori, chiar dacă nici unul dintre ei nu se bucura de faima și autoritatea lui Basiyuni. Doctorul Mansur, de pildă, și-a terminat studiile universitare la un an după Basiyuni, a obținut și el titlul de doctor în

America, este și el un chirurg priceput, dar dintr-un motiv necunoscut – aşa cum se întâmplă de multe ori în viață – nu are charisma lui. Pe când doctorul Basiyuni, cu însatisarea lui ciudată, le face o impresie bună oamenilor cu care vine în contact, doctorul Mansur – în poftida costumelor pe care le poartă atât iarna, cât și vara – aduce, în cel mai fericit caz, cu un director dintr-un minister oarecare. Cu părul alb, ochelarii, bunele maniere și vocea lui joasă, era cu siguranță un om respectabil, dar nimic mai mult. Clinica lui Mansur nu aducea cine ce stie ce venituri, fiindcă bolnavii preferă de obicei să aibă de-a face cu un chirurg faimos, care este – firește – mai priceput, fiindcă altfel cum ar fi putut deveni faimos?

Cum avea destul timp, doctorul Mansur obisnuia să-si petreacă cea mai mare parte din zi în secție, plimbându-se prin saloane, observând de la distanță ce se întâmplă și intervenind întotdeauna la momentul oportun. De pildă, aștepta ca un medic să-i elibereze o rețetă unui pacient și, de îndată ce cîtea pe chipul acestuia recunoștință sau fi auzea pe cei din familia lui mulțumindu-i, se apropiă grăbit, întrebându-l pe medic ce medicament i-a prescris. Apoi doctorul Mansur zâmbea cu o ușoară ironie (care nu-l părăsește niciodată) și-i spunea că rețeta lui era în întregime gresită. Nu s-a întâmplat niciodată ca doctorul Mansur să constate că vreun medic a dat un diagnostic corect și a prescris un medicament potrivit. Doctorul Mansur nu pierdea niciodată prilejul să menționeze cu glas tare complicațiile la care s-ar fi expus pacientul dacă ar fi luat medicamentul cu pricina, ce i-ar fi distrus cu totul ficatul. Când observa cu coada ochiului neliniștea și spaimă de pe chipul pacientului, doctorul Mansur încerca, chipurile, să glumească, zicându-i: „Poti să-i mulțumești lui Allah! N-a lipsit mult ca medicul acesta să te omoare“. În momentul acela, pacientul și familia lui îl implorau inevitabil pe doctorul Mansur să-i prescrie un alt medicament. El lua rețeta, tăia primul medicament fără cea mai mică ezitare și prescria un altul (care nu se deosebea de obicei prin nimic de cel dintâi). Apoi ofta și clătina din cap, de parcă ar fi vrut să zică: „Doamne, ce să mă fac cu medicii astia ignoranți?“. După aceea, se îndepărta la fel cum venise – calm și politicos.

Doctorul Mansur comenta faptele sale astfel: „Tot timpul le transmit cunoștințele mele copiilor mei“. Cu același spirit patern obișnuia doctorul Mansur să distrugă și speranțele studentilor cărora le îndruma tezele. După ce studentul trudea vreme de doi ani la lucrare, când era aproape de sfârșit și se legăna cu speranța obținerii unei diplome de masterat sau doctorat, doctorul Mansur descoperă în ea o greșală esențială, despre care îl informa liniștit și tacticos, așa cum ai bea un ceai de mentă. După aceea, urmarea calm chipul studentului disperat și frustrat și îi respingea politicos, dar hotărât, încercările insistente de a-si apăra studiul. Când, în cele din urmă, disperarea punea stăpânire pe el și se refugia în tacere, doctorul Mansur ofta și-i zicea sincer satisfăcut:

— Nu te împotrivi, fiule, mai avem în față cel puțin un an de muncă.

Anul acesta se repeta o dată sau chiar de două ori, după care doctorul Mansur îi recomanda studentului să ia de la capăt cu un alt îndrumator, întrucât el pur și simplu nu este multumit de teză și nu acceptă să-i fie mentionat numele pe coperta ei. Rezultatul a fost că, în douăzeci de ani, doar patru studenti au reusit să ducă treaba până la capăt, înarmându-se cu multă răbdare, și să obțină diploma de masterat sub îndrumarea lui. Tânărul medic care avea ghinionul să-i fie reparțizat drept îndrumător doctorul Mansur primea condoleante sincere de la colegii săi, ca și cum ar fi pierdut pe cineva foarte drag.

La câteva zile după numirea sa, doctorul Mansur l-a invitat pe Hisam să-l asiste la o operatie chirurgicală. Încantat de atenția pe care i-o arăta, Hisam și-a sterilizat mâinile și a intrat împreună cu doctorul în sală. Operatia constă în extirparea veziciei biliare a unui biet tăran din Al-Munufiya. După ablație, doctorul Mansur i-a cerut lui Hisam să coasă incizia. S-a concentrat cât a putut, și-a controlat mâinile să nu-i tremure și a cusut cât a putut mai bine. E adevărat că s-a miscat cam încet, dar n-a facut nici o greșală, era convins de asta.

După operatie, doctorul Mansur l-a chemat pe Hisam în cabinetul său, l-a invitat să ia loc, și-a aprins o țigără și i-a zis, privindu-l cu calmul unui vânător încercat:

— Ascultă, Hişam, te superi dacă-ți spun că n-o să fii niciodată un bun chirurg?

Luat prin surprindere, Hişam l-a întrebat ce vrea să zică, iar profesorul i-a spus că chirurgia este o chestiune ce ține de simțire, înainte de-a fi un studiu, și că, datorită experienței sale îndelungate, poate să judece dacă cineva are sau nu acest simț special. După ce l-a urmărit în timpul operației, poate afirma că, din păcate, nu va ajunge niciodată un bun chirurg și de aceea îi recomandă să se transfere la o altă secție – de pildă, medicină internă sau dermatologie –, unde totul se bazează pe studiu. Hişam a încercat mai întâi cu vehemență, apoi cu disperare, să-l convingă pe doctorul Mansur că se află abia la începutul drumului, că va învăța și se va perfectiona. Doctorul a ascultat pledoaria lui Hişam până la sfârșit, fără să ridică nici o clipă capul, apoi i-a respins argumentele cu o singură frază scurtă, împingându-l să se străduiască și mai tare. În cele din urmă, doctorul s-a saturat de disperarea lui Hişam și a pus capăt întâlnirii cu un ton politicos, manierat, linistit:

— Vreau să aud cât mai curând că ți-ai dat demisia. Îmi pare rău, dar fac lucrul asta în interesul tău.

*

„Câteva minute nu sunt de-ajuns ca să mă judece și nimeni n-are dreptul să mă constrângă să-mi dau demisia“, și-a zis Hişam linistit și a hotărât să-și alunge vorbele doctorului Mansur din minte, ca și când nu le-ar fi auzit. Cu toate astea, săptămâni în sir a continuat să se simtă tulburat ori de câte ori i se încredința ceva de făcut în timpul operațiilor. Vorbele doctorului Mansur îi reveneau insistent în minte, mâinile nu-l mai ascultau și depunea eforturi extraordinare ca să nu tremure. În orice caz, din momentul incidentului, Hişam a renunțat să-l mai asiste pe doctorul Mansur în timpul operațiilor, ba evita chiar să-l întâlnească. Dacă-l zărea pe corridor, intra într-un salon alăturat, prefăcându-se că e ocupat cu ceva, până când era sigur că a trecut. Odată i s-a părut că doctorul Mansur l-a văzut și i-a zâmbit. Hişam îi asista numai pe ceilalți doctori, dar a constatat cu uimire că toți – fiecare în

felul lui – se purtau urât cu el. La început a crezut că îl urăsc dintr-un motiv anume, însă foarte curând a observat că nu doar el este tratat aşa si că relaţiile dintre ei erau la fel de proaste: asistenta-sefă le dojenea întruna pe celelalte asistente, profesorii îi acuzau pe toți – medici și asistente – de ignorantă și neglijență. Într-un cuvânt, fiecare se străduia și socotea de cuviinta să dea în vîleag ignorantă celor mai mici în rang decât el. Certurile aveau loc după o ierarhie neschimbată: dimineată, un profesor îi vorbea aspru unui lector și-l mustra de fată cu toată lumea, pentru ca, după un ceas, acel lector să descopere o greșeală fatală comisă de un asistent, care la rândul său nu întârzia să-si verse năduful pe un rezident sau pe o asistentă. Cum Hisam era cel mai neînsemnat din Secția de chirurgie generală, potopul de umilințe se spargea întotdeauna în capul lui, dar – de teamă să nu se bage în vreun scandal care putea să ajungă la urechile profesorului Basiyuni – accepta umilințele în tacere, iar dacă cineva întreceea măsura, îi arunca o privire tristă, plină de reproș, și zâmbea. Se gandea că i-ar putea descuraja astfel pe cei care ar îndrăzni să se poarte urât cu el, dar rezultatul a fost exact invers: umilințele au sporit și a devenit calul de bătaie al secției – toți tipau la el, mustrându-l pentru cel mai neînsemnat motiv, până și asistentele care îi erau subordonate ierarhic și pe care le-a surprins de mai multe ori dându-și coate și amuzându-se pe seama lui.

Lucrul acesta îl supără atât de tare, încât a ajuns ca în fiecare seară, când se culca, să-si pună perna pe cap și să treacă în revistă cu amărăciune întâmplările din timpul zilei, îndemnându-se singur să aibă răbdare. „Toate astea se vor schimba... O să mă descurc mai bine, o să fiu primul la măsterat și atunci toti o să se gândească de două ori înainte să se poarte urât cu mine. Ba mai mult, n-o să mai îndrăznească nimeni să mi se adreseze fără să-mi pună titlul în fața numelui...“

Dar, una peste alta, această atmosferă otrăvită, încărcată de ură nu-l împiedica pe Hisam să studieze. Citea mult despre fiecare caz, iar în timpul operațiilor se concentra și privea cu atenție ce se întâmpla sub ochii lui, ca să-si întipărească totul în minte. Trebuia să se perfectioneze. Încet-încet erorile

de diagnostic s-au împuținat și s-a convins că – dacă va fi lăsat – va putea efectua numeroase operații cu succes.

Când s-a apropiat examenul de masterat, Hisam și-a dat seama foarte bine că aceasta este șansa lui, să că s-a aplecat asupra cărților cu și mai mult sărg, citind, străduindu-se să înțeleagă și memorând. De multe ori îl prindea dimineața studiind, să că se multumea să facă un duș rece pentru a se inviora și se ducea la spital fără să fi pus geană pe geană. A trecut examenul scris aproape fără nici o greșală, a reușit perfect la cel practic, iar la proba orală – ca de obicei – a câștigat admirarea exinatorilor. Când s-a încheiat examenul, nu avea nici cea mai mică îndoială în privința rezultatului.

Din greșală, sau cel puțin săa a crezut Hisam, numele său nu a fost trecut în lista celor admisi. Nu și-a făcut griji prea mari și s-a dus la Biroul pentru problemele studenților, explicându-i situația directorului. Omul s-a purtat extrem de politicos cu el și i-a comunicat personal notele pe care le obținuse la examen. Hisam nu a mai comentat în nici un fel chestiunea, ci s-a îndreptat imediat spre cabinetul doctorului Basiyuni. A ciocănit în ușă repede și puternic, a deschis-o și a intrat. Doctorul Basiyuni ctea. A intrat direct în subiect și l-a anunțat cu glas răgășit, aproape găfăind, încât s-a mirat și el când l-a auzit:

— Am picat la examen...
— Felicitări! i-a răspuns doctorul fără să ridice ochii din carte.

— Vreau să știu de ce am picat! a insistat Hisam.
— Ai picat pentru că nu meritai să treci, i-a răspuns profesorul pe un ton ce prevăsea o izbucnire iminentă, măngâindu-și perciunii cu degetele.

— N-am greșit nici la proba scrisă, nici la cea practică, iar la oral...

— Asculta, purcelusule, l-a întrerupt doctorul Basiyuni, crezi că n-am altceva de făcut decât să-ti repet în fiecare zi același lucru? Ti-am spus de o mie de ori că e o mare deosebire între examenul de chirurgie și certificatul de școală primară. Nu îngăduim oricui i se năzare să ajungă chirurg, oricât de multe cunoștințe ar avea. Ne interesează în primul rând caracterul și morala. Ti-am spus din capul locului că nu vei

reusi să intri în breasla noastră decât dacă o să-mi placi. Pricepi?

Hişam n-a mai scos un cuvânt.

— Acum du-te și vezi-ți de treaba ta, purcelusule!

Hişam a ieșit fără să mai stea pe gânduri și și-a reluat lucrul ca de obicei, dar în noaptea care a urmat, rămanând singur, l-a cuprins nu numai tristetea, ci și un sentiment de panică. Da, panică, acesta era cuvântul cel mai potrivit. A simțit pentru prima oară că inteligența lui – acel fundament temeinic pe care se bzuise întotdeauna cu încredere – nu-i mai putea fi de folos. Declaratia deschisă a doctorului că „nu-i place de el“ (n-a spus așa?) îi sporea tulburarea și nu-si dădea seama ce putea face pentru ca profesorul Basiyuni să-l placă.

Au trecut zile, săptămâni și luni în care Hişam a continuat să lucreze în secție cu aceeași perseverență, dar numai cu jumătate din mintea sa, fiindcă cealaltă jumătate era preocupată numai de găsirea răspunsului la întrebarea obsedantă, capitală, care nu-i dădea pace: ce-ar trebui să facă pentru ca doctorul Basiyuni să-l placă? Nefind în stare să găsească singur răspunsul, s-a hotărât să-i întrebe pe cunoșcuți. A început cu mama-sa. I-a povestit ce se întâmplase și a întrebat-o cum să procedeze, dar ea a pus totul – spre surprinderea lui – pe seama colegilor care-l invidiau din pricina superiorității lui și a insistat să treacă în fiecare noapte de sapte ori peste o cătuie aprinsă, pentru care aducea tămaie de la mormântul Doamnei Sukra (o sfântă bine-cunoscută, al cărei mormânt se află pe strada Al-Azhar¹). Toate astea îl săcăiau grozav pe Hişam, dar – pentru a o mulțumi pe mamă-sa și a scăpa de gura ei – se supunea și trecea de sapte ori pe deasupra fumului.

Timpul trecea și nu mai rămăseseră decât vreo câteva luni până la cel de-al doilea examen de masterat (ultima lui șansă), asă că Hişam a făcut eforturi disperate să afle cum ar putea intra în grădile doctorului Basiyuni. A căutat să se apropie de fiecare profesor din secție, încercând să-l prindă în cea mai bună dispoziție, să rămână numai cu el și să-l descoasă pe

1. Numele moscheei și celei mai mari și mai vechi universități religioase din Egipt și din lumea musulmană în general, întemeiată în anul 972.

un ton prietenos și implorator: „Aș vrea să învăț din experiența dumneavoastră, domnule doctor. Ce-aș putea să fac pentru a intra în grădiniile doctorului Basiyuni?“. Toți zâmbneau și-i dădeau același răspuns: „Profesorul nostru, doctorul Basiyuni, îi iubește pe toți aceia care se dăruiesc sincer activității lor“. Hisam își dădea seama că îl mint și a trecut mai departe să-i descoasă pe colegii din alte secții. S-a dus pe la Secția de radiologie și pe la Secția de patologie, în căutarea unor vechi colegi de școală și de facultate, cărora le-a adresat aceeași întrebare. Încet-încet, a ajuns să-și expună problema și în fața unor medici pe care nici nu-i cunoștea. S-a apropiat de ei zâmbind, s-a prezentat, îi s-a plâns de situația lui și le-a adresat și lor întrebarea: „Ce să fac pentru a-i fi pe plac doctorului Basiyuni?“.

Nimeni nu stie exact cum a găsit Hisam răspunsul, pentru că s-a petrecut pe neașteptate. Într-o zi, Hisam a intrat ca de obicei să-i prezinte doctorului Basiyuni lista operațiilor. În mod normal, această întâlnire dura câteva minute, însă de data aceasta Hisam nu s-a grăbit să plece. Dimpotrivă, a rămas în cabinet vreme de vreun ceas, aşa încât medicii din secție, curioși și nerăbdători, au început să-și facă semne, să susțină și să se mire. Când a ieșit în sfârșit, chipul lui Hisam avea o expresie ciudată – un amestec de durere, epuiere și usurare. Nimeni n-a știut exact ce s-a întâmplat între Hisam și doctor în ziua aceea, dar nu este mai puțin adevărat că nimeni n-a uitat întâlnirea aceea, care a reprezentat începutul schimbării. După aceea, Hisam a ajuns să intre în fiecare zi în cabinetul doctorului și să petreacă împreună cu el vreme indelungată. Cand Hisam nu venea, doctorul trimitea pe cineva să-l caute. După câteva săptămâni, s-a zvonit că doctorul l-a luat pe Hisam să-l ajute la clinica sa privată, ceea ce nu mai face cu un rezident de ani de zile.

De atunci, Hisam a devenit singura persoană care cunoștea toate întâlnirile și programul doctorului Basiyuni. Dacă voiai să știi în ce spital operează doctorul în ziua următoare sau dacă se află într-o dispozitie potrivită ca să-i adresezi vreo cerere, trebuia să-l întrebi pe Hisam și numai pe el. Iar Hisam nu mai era nevoie să suporte umilințele nimănui, pentru simplul motiv că nimeni nu mai îndrăznea să-l umilească.

Ba chiar cu toții – mari și mici – au început să se poarte prietenos cu el, încercând să-i intre în grădini. Până și doctorul Mansur a ajuns să-l caute în fiecare dimineată pentru a-l saluta. Mai mult decât atât, i-a propus de mai multe ori să-l asiste la operații, dar Hisam găsea de fiecare dată căte o scuză, pretextând că era tot timpul ocupat cu Pasa¹ (adică cu Basiyuni). Când îi auzea răspunsul neschimbat, doctorul clătina din cap, de parcă ar fi înțeles căt de ocupat era. Hisam dobândi curând faima unui rezident foarte sever, care nu acceptă nici o neglijență în privința obligațiilor de serviciu. După ce le muștrulua bine pentru greșelile săvârșite, le reținea asistentelor – oricine ar fi fost ele – salariul pe câteva zile. Când se întâmpla să greșească un medic important din secție, Hisam se uita la el zâmbind (cu politete și superioritate) și-l întreba numai: „Credeți că Pasa ar fi multumit de ce ati făcut?“. Întrebarea asta îi tulbura până și pe cei mai calmi și mai severi dintre ei.

Când s-a prezentat a doua oară la examenul de masterat, Hisam n-a mai rămas închis în casă cu cărtile, aşa cum făcuse prima oară, și totuși a reușit să-să găsit trecut în fruntea listei. Chiar înainte de afișarea rezultatului, doctorul Basiyuni l-a felicitat, zicându-i: „Bravo, purcelusule! Ești primul!“. Hisam a zâmbit și s-a înclinat, gesturile și zâmbetul său fiind de cu totul altă natură. „Vă sunt dator pentru toate, Pasa“, a răspuns.

Colegii și profesorii s-au întrecut să-l felicite pe Hisam, însă când a sosit momentul să fie numit pe post, administrația universității l-a anunțat că nu există nici un post liber, ceea ce i-ar fi putut distrugе viitorul. De îndată ce a aflat lucrul acesta, dimineată la prima oră, a și pus mâna pe telefon, căutându-l pe doctorul Basiyuni acasă (lucru pe care nu mai îndrăznise să-l facă nimenei până atunci). Doctorul Basiyuni a înțeles cum stăteau treburile și a luat imediat legătura cu cei de care depindea rezolvarea chestiunii, așa că în aceeași zi, înainte de amiază, Hisam a primit stirea numirii sale ca lector la Secția de chirurgie generală.

1. Cuvânt de origine turcească, intrat în limba arabă cu semnificația sa istorică, dar mai ales în dialectul egiptean, unde a căpătat conotații specifice. Aici este folosit cu sensul de „șef“.

Lucrul astă s-a întâmplat acum vreo doi ani sau poate chiar mai mult. Acum medicul Hisam lucrează la teza de doctorat sub îndrumarea doctorului Basiyuni. Noi, colegii lui de demult, suntem mândri de succesele lui și deseori îl vizităm la Secția de chirurgie generală, unde petrecem împreună clipe plăcute și depănăm amintiri. Totusi, în ciuda fericirii pe care o afisează în timpul întâlnirilor noastre, în ciuda afectiunii pe care i-o purtăm și a mândriei pe care o simțim datorită prieteniei cu el, uneori avem impresia că s-a schimbat ceva la vechiul nostru coleg, dar alungăm numai decât gândul astă din minte.

„Noi le-am acoperit lor ochii”¹

Cine nu-l cunoaște pe domnul Gooda? Fără îndoială că cei mai mulți dintre noi îl cunosc. Cine n-a fost coleg de scoala sau de serviciu cu domnul Gooda l-a întâlnit fără doar și poate în aglomerarea din autobuz sau l-a văzut cu siguranță ținând o pungă mare, de plastic la subsuoară și aplânzând vreo ceartă izbucnită la coadă la magazinul cooperatist sau poate a ascultat conferința despre meciurile de fotbal pe care o tine la cafenea vineri seara, în fiecare săptămână.

Cel puțin unul dintre noi l-a văzut pe domnul Gooda în timpul plimbării sale de dimineață, însotit de cei trei copii ai săi, ducându-i pe fiecare la școala lui și grăbindu-se apoi să ajungă la slujba lui de funcționar la Departamentul de monitorizare din Ministerul Planificării.

În orice caz, eu scriu doar pentru cei care îl cunosc pe domnul Gooda, fiindcă cei care nu l-au cunoscut nu pot să înțeleagă sensul vorbelor mele.

*

Nu i-a fost niciodată rusine de pantofii lui. Erau din pânză, dar el pretindea întotdeauna că acest gen de pantofi ar fi cel mai confortabil pentru picioarele lui. Ba, uneori, domnul Gooda se mira de față cu alții cum de suportă celalți oameni pantofii din piele pe o caniculă ca asta.

---

1. Expresie din *Coran*, sura „Ya-Sin”, v. 9: „Și Noi am ridicat în fața lor o stâvilă și în spatele lor o stâvilă și Noi le-am acoperit lor ochii astfel încât să nu vadă“.

Datorită strădaniei sotiei sale, Buseyna, pantofii erau întotdeauna aproape eleganți.

Adevărata lui problemă erau cămașile, căci avea doar trei, pe care trebuia să le tot schimbe în cursul săptămânii, iar singura lui cămașă albă era destul de ponosită. Dacă ar fi fost ruptă, domnul Gooda ar fi renunțat la ea, dar era numai ponosită, aşa cum arată o pânză uzată din care încep să se itească și să atârne fire mici. În unele zile plumburii, întunecoase, domnul Gooda era totuși nevoie să îmbrace această cămașă albă, aşa cum s-a întâmplat și joia trecută.

În dimineața acelei zile, purtarea domnului Gooda era complet schimbată.

S-ar putea să pară exagerat, dar acelora care nu cunosc efectul unei cămași ponosite asupra comportamentului uman le pot spune că domnul Gooda i-a salutat pe colegii săi aproape în soaptă în dimineață aceea, iar când a comandat cafea, a zis cu jumătate de glas: „Dacă ești drăguț, o cafea potrivită, Barei!”, în loc să strige cu voce tare, ca în restul zilelor: „Barei, una potrivită!”.

Trebuie să mai spun că domnul Gooda și-a petrecut cea mai mare parte din zi la biroul său, prefăcându-se a fi foarte ocupat cu studierea unor dosare lipsite de orice importanță. Apoi a răspuns aproape monosilabic la întrebările și flecările colegilor, inclinând să fie mai tot timpul de acord cu părerile lor. Nici chiar meciurile de fotbal – subiectul său preferat – nu i-au mai stârnit interesul în dimineața aceea. Domnul Gooda se simtea neînsemnat și, din pricina stânjenelii exagerate, nu știa ce să facă cu mâinile: uneori le punea pe birou, alteori le arunca în lături, iar în cele din urmă le-a dus la piept, rămânând aşa până la sfârșitul zilei. Nimici nu știa de ce se lasă domnul Gooda dominat de o dorință irezistibilă de-a cerceta atent îmbrăcămintea colegilor săi, iar când a observat înfatisarea ponosită a unuia dintre ei, a simțit o usurare ascunsă, vinovată.

A fost o zi cu adevărat grea și să ar fi putut – subliniez, să ar fi putut – scurge fără să-i sporească îngrijorarea și suferința, dar se pare că această lume este guvernată de legi strâmbă, căci pe la unu a intrat în Departamentul de monitorizare un Tânăr elegant și suplu, care nu părea să fi trecut

de treizeci de ani, și s-a îndreptat spre biroul domnului Gooda. Căra un teanc de hârtii pe care voia să le stampileze – iar stampilarea hârtiilor era treaba aproape de căpâtai a domnului Gooda. Așa cum proceda de obicei, a scos tacticos stampila din sertarul biroului, pregătindu-se să o aplice pe hârtii. Apoi domnul Gooda a reflectat îndelung la tot ce făcuse Tânărul și a ajuns la concluzia că acesta aparținea acelei categorii de bărbați care au în infatisarea lor ceva vag feminin, ceva lipicios pe care nu-l observăm la prima vedere, dar care nu întarzie să iasă la iveală când unul dintre ei întrebă de prețul stofei sau face caz de priceperea lui la gătit sau la cumpărăt fructe sau pierde mai mult timp decât ar fi necesar cu lustruirea ochelarilor. Ca să nu mai lungim vorba, domnul Gooda a terminat rapid de stampilat hârtiile, iar Tânărul s-a dovedit a fi simpatic și prietenos – așa cum sunt în mod obișnuit bărbații din această categorie – și între cei doi s-a înfiripat o conversație plăcută, ce a durat preț de câteva minute, după care Tânărul a dat să plece, dar domnul Gooda a insistat să-l mai retină. Tânărul s-a așezat din nou pe scaun, chipul său luând o expresie de căldură și prietenie, apoi i-a oferit domnului Gooda o tigară străină, pe care el a acceptat-o recunosător, fumatul adăugând o placere în plus atmosferei agreabile. O senzație de căldură s-a strecut în inima domnului Gooda, care a uitat de cămașă și și-a luat mâinile de la piept, găsind și pentru ele un loc pe scaun. Apoi, dornic să pară că mai prietenos, domnul Gooda s-a prefăcut a-l căuta pe bufetier pentru a comanda ceva pentru bei¹. Dar brusc, Tânărul a fost cuprins de una din manifestările sale feminine și s-a trezit strigând:

— O clipă, Gooda bei!

S-a ridicat de pe scaun, s-a apropiat de domnul Gooda și a privit insistent într-un anumit punct de pe cămașa acestuia. Apoi, fără să scoată o vorbă, a întins degetele subțiri și delicate, a rupt un fir din cămașa albă, s-a uitat la domnul Gooda și a zâmbit innocent.

---

1. Cuvânt de origine turcească, intrat în limbajul colocvial egiptean cu sensul de „domn“, dar situat mult sub demnitatea pe care o presupune cuvântul „pașă“.

Tânărul nu intentionase nimic prin acest gest. Așa era el obișnuit – să întindă mâna spre vesmintele celorlalți oameni pentru a încheia un nasture rămas deschis sau pentru a culege o scamă sau a rupe un firicel din țesătură. Pur și simplu îi plăcea ca toate lucrurile să arate așa cum se cuvine. Nu putea suporta cu nici un chip să vadă un guler îndoit sau o cravată legată strâmb. Ba uneori, când observa o frunzulită agățată în părul interlocutorului său – oricine ar fi fost acesta – întindea bratul, apropiă capul bărbatului și insista să caute până ce găsea frunza vinovată și o arunca deoparte. Abia atunci ofta usurat și-l întreba pe interlocutor cu un ton extrem de politicos:

— Ce spuneați?

Așa era Tânărul acesta. Nu se aștepta ca un firicel neînsemnat să provoace tristețea cuiva. De fapt, domnul Gooda nu s-a arătat deloc afectat de fata cu Tânărul. Numai după aceea – când a așteptat îndelung autobuzul în stație, ridicând ziarul ca să-și apere capul chei de dogoarea soarelui și când a izbutit, gratie experientei sale, să sară în autobuz și să facă loc pentru trupul său mătăhălos – a simțit o senzacție apăsătoare, care i se furișa încet-încet în piept, făcând grijile să se prelungă, să se reverse și apoi să-l coplesească. Ajunsese la patruzeci de ani, era funcționar în Departamentul de monitorizare din Ministerul Planificării, sarcina lui principală fiind aceea de a stampila hartiile, și trecerea anilor îl învățase că multe dintre ele sunt total inutile și lipsite de cea mai mică importanță.

Se întâmpla deseori ca domnul Gooda să-și zăreasă colegii de scoală în mașini luxoase sau să citească despre ei în ziare și, când se întâlnea cu cei care avuseseră parte de un succes stralucit, întotdeauna își dorea ca unul dintre ei să-l trateze cu arăgantă și insolentă, ca unul dintre ei să-l ia peste picior sau să-l ironizeze pentru săracia și eșecul lui, oferindu-i un motiv rezonabil ca să-și verse invidia pe care o strânsese în piept. Dar așa ceva nu s-a întâmplat niciodată. Aceștia îl tratau cu toată bunăvoiță și simpatia, se întindea la vorbă cu el, se amuzau de glumele lui, îl ascultau cu interes... întocmai ca în povestile despre sultanul cel bun la suflet care și opreste alaiul în drum și aleargă să consoleze un copil

înlăcrimat sau o văduvă sărmană. Astfel, domnul Gooda s-a lăsat coplesit cu desăvârsire de grijile lui.

Trebuie să recunosc că povestea cu chioscul de țigări era una foarte simpatică și că domnul Gooda obișnuia să spună la cafenea pentru a stârni râsul prietenilor, că tuturor le placea această poveste și că deseori îl provocau să-o repete pentru a se amuza. Atunci se simtea căzând în extaz: trăgea un fum zdravăn de țigără și se pornea să le-o depene iar și iar, dar de-acum învățase să se concentreze ca un maestru asupra celor mai hazlii momente ale ei, pentru ca prietenii să se bucure, să râdă zgomotos și să se amuze copios. Domnul Gooda rădea și el laolaltă cu ei.

De data asta, domnul Gooda și-a amintit povestea cu chioscul, dar n-a mai găsit nimic amuzant în ea. Dimpotrivă, l-a cuprins un sentiment de jenă și durere amintindu-și de ziua când soția lui s-a străduit să-l convingă că cei mai mulți milionari au început ca vânzători de țigări sau dulciuri. Să adus aminte că, după multe eforturi și insistențe, reușise să obtină un chiosc de țigări într-o periferie a orașului Cairo și că ieșea cu teancurile de cartușe de țigări și cutii cu biscuiți de jur împrejur, pentru a scăpa de chioscul din metal care se încingea până lăua foc în văpaia soarelui, în timp ce el stătea înăuntru, asteptând clientii și bogăția.

La sfârșit, și-a mai adus aminte cum – după trei luni în cap – a descoperit că fusese păcatit și că în zonă nu existau nici un fel de clienti. Și când amintirile l-au purtat până în ziua cu pricina, domnul Gooda a constatat că ajunsese acasă.

Nimic nu lăsa să se vadă pe chipul lui că ar fi fost deprimat. De cum a intrat în casă, s-a dezbrăcat și a început să se joace ca de obicei cu copiii. Cum îl iubea cu osebire pe Serif – cel mai mic dintre ei –, domnul Gooda l-a apucat de piciorușe, ridicându-l de câteva ori până ce-a atins tavanul cu mâinile și a izbucnit în hohote de râs. Apoi s-a dus la bucătărie, interesându-se de mâncare, și a glumit cu soția, piscând-o de mai multe ori. Era o stare cu totul obișnuită.

Un singur lucru pe care l-a făcut domnul Gooda a părut ciudat. S-a întâmplat după dejun, când s-a retras împreună cu Busayna în dormitor să se culce puțin. Aerul era încins, sufocant. Sudoarea curgea de pe amândoi, dar – în pofida căldurii

și a faptului că nu obișnuia să se culce cu ea după-amiza, în ziua aceea s-a simțit tentat și a invitat-o, lipindu-se de ea. Cum era firesc, ea a încercat să refuze: „Sunt obosită, Gooda, și e atât de cald...“ Dar Gooda a insistat până ce a acceptat și s-a aruncat peste ea, asternându-se pe treabă – într-o întâlnire fierbinte și violentă – până ce s-a pierdut și s-a scufundat, finalizând totul cu o performanță strașnică și copioasă. Busayna îl cunoștea foarte bine – știa că nu se purta așa decât dacă era foarte fericit sau trist.

Când a terminat, domnul Gooda s-a ghemuit obosit pe-o parte, acoperindu-și capul cu perna, dar n-a reusit să adoarmă. Câteva minute s-au scurs în tăcere, după care s-a foit, schimbându-și poziția în pat, însă tot n-a fost chip să adoarmă. Oftând adânc, Busayna s-a hotărât să-l tragă de limbă:

— Ce-i cu tine, Gooda?

Ar fi vrut să-i vorbească despre multe lucruri, dar a preferat să tacă.

— De ce nu răspunzi? l-a întrebat ea. N-ar fi normal ca eu să dorm și să te las pradă tulburării...

— E felul cum arăt, Busayna... Nu arăt deloc așa cum s-ar cuveni...

La început n-a auzit ce-a spus, dar după ce Gooda a repetat, a înțeles.

— Ca să fiu sinceră, nu pricep despre ce-i vorba..., a murmurat ea.

— E vorba de îmbrăcămîntea mea, care este veche peste măsură... și mizerabilă... Mai ales cămașile... Cea cu care am fost îmbrăcat astăzi e o rușine...

Se așteptase să-i răspundă orice, dar în nici un caz ca ea să rădă. Busayna a izbucnit într-un râs ce se revârsa în hohote care nu s-au mai oprit până când patul de sub ei a pornit să se zgâltăie. Uimirea domnului Gooda s-a preschimbat brusc într-o supărare fără margini.

— Ce te-a apucat să râzi așa? a țipat. Eu îți spun că nu mai am ce să pun pe mine și tu râzi?

— Râd ca să te ajut să-ți dai seama ce comoară e nevasta ta...

Domnul Gooda tot n-a priceput mare lucru, dar ea a continuat pe un cu totul alt ton:

— Înseamnă că Domnul te iubește, de vreme ce ai avut parte de mine...

— Ce vrei să zici?

— Dragul meu domn Gooda, și eu știu de multă vreme că n-ai cămăși. Tocmai de aceea, m-am înscris într-o asociație de ajutor reciproc. Joia viitoare, cu voia lui Allah, mergem împreună la Port Said¹ ca să-ți cumperi lucrurile de care ai nevoie. Acum ai priceput?

Din joia aceea și până în cea următoare zilele s-au scurs încărcate de emoție. Dar domnul Gooda era un om înțeleător. E adevărat că visa la ziua aceea de joi. Fără voia lui, i se ivea pe buze un zâmbet când tandru, când nefericit. Se vedea plimbându-se pe culoarele departamentului îmbrăcat în cămașă nouă și elegantă, dar în același timp își dădea foarte bine seama că va trebui să plătească un an întreg – un an întreg în care i se vor reține ratele din salariu – pentru acea zi. Tocmai de aceea, domnul Gooda s-a gândit la toate, nelăsând nimic la voia întâmplării. Ce-o să cumpere din Port Said, unde anume o să se duca și cum o să trateze cu vameșii? Ba se întrebă și în ce buzunar să pună banii când aveau să plece. Domnul Gooda s-a gândit la zeci de amănunte și le-a întors pe toate fetele până și-a rânduit totul în cap, așteptând doar ceasul punerii lor în aplicare.

Miercuri, i-a anunțat pe colegii din Departamentul de monitorizare că în ziua de joi nu va veni la serviciu. Când l-au întrebat care-i motivul, s-a apucat să răsfoiască dosarul din față lui. În cele din urmă a catadicisit să le răspundă din vîrful buzelor, ca și când chestiunea nu l-ar fi privit:

— Ei, nimic deosebit... Știi, mă bate gândul să mă reped măine până la Port Said...

În mai puțin de jumătate de oră, vestea plecării domnului Gooda la Port Said s-a răspândit în întregul departament și funcționarii l-au asaltat cu fel de fel de cereri: care cămăși, care ciorapi, care cosmetice. Domnul Gooda știa foarte bine că nu le va cumpăra aceste lucruri, cu toate astea n-a refuzat

1. Orăș-port egiptean, situat în partea de nord a Canalului Suez, care a fost multă vreme o zonă liberă de taxe.

pe nimeni. Îi asculta și le răspundeau cu acel aer de importanță de care fusese privat vreme îndelungată:

— Cu voia lui Allah... Domnul să mă ajute să-mi aduc aminte...

S-a simțit nespus de fericit când a intrat în biroul domnului Aluba, directorul departamentului, și l-a întrebat dacă dorește ceva din Port Said.

Domnul Gooda nu și-a putut stăpâni bucuria când șeful lui i-a spus pe un ton plăcut și gentil:

— Înainte de toate, îți urez să te întorci sănătos, Gooda. Știi, există un fel deosebit de ciocolată care-i place foarte mult soției mele. Știi cum sunt doamnele, Gooda...

Apoi Aluba a râs ușor și a tușit tare pentru a-și recapăta sobrietatea.

În mijlocul de dinaintea plecării, domnul Gooda era încă un personaj important, dar noaptea, când s-a strecurăt în pat, l-a cuprins un sentiment ciudat, lipsit de orice logică, ba chiar prostesc, care-i spunea că nu va mai pleca la Port Said. Totul fusese pregătit: avea banii necesari, ba studiase chiar și preturile. Așa că a doua zi o să se ducă! Ce l-ar mai fi putut împiedica? Dar gândul acela negru îi stăruia în minte și numai cu foarte mare greutate a reușit să scape de el și să adoarmă. Dimineață, când s-a trezit, a simțit din nou o teamă confuză când a numărat pentru ultima oară banii. În cele din urmă, a îndoit teancul de bancnote și l-a vărât în buzunarul pantalonilor, asigurându-se că banii au ajuns până în fund. Când și-au ocupat locurile în autobuzul care trebuia să-i ducă la Port Said, Busayna a început să murmură „Al Fatiha“ – prima sură din *Coran*.

De îndată ce au ajuns la Port Said, domnul Gooda s-a apucat să ducă la îndeplinire planul stabilit. Își notase lucrurile pe care voia să le cumpere pe un petic de hârtie, iar pe un altul scrise numele magazinelor, aşa încât n-a fost nevoie să colinde prea mult împreună cu soția și pe la amiază terminaseră deja de făcut cumpărăturile: câteva obiecte casnice pentru Busayna, iar pentru el cămași noi – una dintre ele cu dungi verticale albe și roșii, deosebit de elegantă.

Aproape de intrarea unui bloc modern, soții au găsit un loc mai ferit, unde domnul Gooda s-a dezbrăcat pentru ultima

oară de cămașă albă ponosită, punându-și în loc una nouă, iar Busayna a reusit să ascundă în faldurile veșmintelor alte două cămași. Astfel, le mai rămăsesese doar o singură cămașă, pe care domnul Gooda o ținea în mână, pregătindu-se să intre în vama. Dar mai întai trebuiau să aștepte la o coadă lungă să le vină rândul la control.

Când au ajuns lângă vameș și s-au aflat la câțiva pași de control, Busayna s-a apropiat de soțul ei, șoptindu-i ceva la ureche, și imediat domnul Gooda a rostit *basmala* cu glasul puțin tulburat, după care s-a pornit să repete cu o evlavie sinceră, tinând în mână cămașa cea nouă: „Si Noi am ridicat în fața lor o stăvilă și în spatele lor o stăvilă și Noi le-am acoperit lor ochii astfel încât să nu vadă“. Si Noi le-am acoperit lor ochii... astfel încât să nu vadă...

Domnului responsabil cu aerul condiționat în sală

Domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, fii atent că încep povestea:

Povestea mea, domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, este o poveste arăbească fără perdea, care nu ține seama de normele bunei-cuvinte. Toti domnii și toate doamnele din sală se vor înfuria când o să vorbesc, inimile lor vor arde de mânie. De aceea te rog, domnule responsabil cu aerul condiționat în sală, să apeși din când în când butonul comenzi de răcire.

Iar dumneata, domnule inginer de sunet, când o să încep să vorbesc, încearcă să distragi atenția ascultătorilor de la mine, dă-le o muzică zgomotoasă, căt mai tare!

Dumneata, dragul meu clovn, va trebui să-i faci să rădă pe cei care se înfurie. Trânteste-te și rostogolește-te pe podea sau mergi în maini! Iar dacă va fi nevoie, clovnule, scoate un răget de magar! Esențial este să domnească buna dispozitie și să se risipească mânia.

Doamnelor și domnilor,

Povestea mea se referă la nesansă, la ghinionul blestemat ce aduce pe lume un copil nevinovat cu trupul strâmb sau cu chipul desfigurat, la soarta nedreaptă ce stârnește disperarea în inima bună a tatălui care și-a pierdut fiul în floarea tineretii, ce sădește cancerul în trupul bărbatului care izbândește în viață.

Un astfel de destin negru a vrut ca Jenin să fie un oraș arab. Dacă un oraș cum este Jenin s-ar fi aflat în Elveția, dacă grădinile lui de portocali ar fi fost acoperite de fulgii

albi de nea din Europa, dacă numeroasele sale moschei ar fi fost biserici catolice, dacă locuitorii săi ar fi aparținut unei rase albe superioare, dacă – Allah Preamăritul să mă ierte! – Jenin n-ar fi cunoscut psalmodierea *Coranului* și împlinirea celor cinci rugăciuni zișnice, nu i s-ar fi întâmplat ceea ce i s-a întâmplat. Dar soarta oarbă a vrut ca Jenin să fie un oraș arab și nu s-a mulțumit doar cu această umilință, ci l-a mai făcut pe desupra și oraș palestinian. Apoi – colac peste pupază – aceeași soartă i-a stabilit locul pe Malul de Vest, exact pe linia de granită cu onoratul stat evreiesc. Allah Preainaltul și Preaputernicul mărturiseste – așa cum pot mărturisi și rapoartele serviciilor de informații – că nici unul din locuitorii orașului Jenin nu a săvârșit acte de violență. Jenin este un oraș mic, o casă mare cu locuitori pașnici.

Țărani buni, pricepuți la cultivarea portocalilor, căci nici nu știu să facă altceva, care țin la rugăciunea din ziua de vineri și cărora le place *araqul*¹, adică răchia...

Nu s-a întâmplat niciodată să se audă vreo vorbă răstătită sau urâtă ieșind din gura vreunui locuitor al orașului Jenin. Chiar și în zilele nebuniei – când gândurile negre despre Israel alergau ca niște otrăvuri prin venele lumii arabe și arabii se îmbătau cu povești despre eliberarea Palestinei, socialism și nationalism sau alte ineptii de genul asta –, Jenin a rămas la fel, iar locuitorii orașului și-au văzut, ca întotdeauna, de cultivarea portocalilor, căci numai asta știu să facă – să-i planteze și să le culeagă fructele.

Adevărul este că această purtare frumoasă i-a impresionat atât de mult pe conducătorii evrei, încât s-au gândit de multe ori să le ofere vecinilor pașnici o mare recompensă și lucrul acesta era cât pe ce să se întâpte, dacă nu ar fi survenit evenimentele regretabile, extrem de regretabile, pe care le-a cunoscut orasul Jenin în primăvara anului 1967.

---

1. Băutură alcoolică obținută prin distilarea, în principal, a curmalelor sau strugurilor. Cuvântul a ajuns și în limba română, în varianta *rachiu* / *răchie*, prin intermediul limbii turce.

*

Domnule responsabil cu aerul conditionat în sală, mai rece cu un grad, te rog...

Am să vă povestesc ceea ce s-a întâmplat pe neașteptate. În luna mai 1967, orașul Jenin a decis să intre în război. Vă rog să vi-i imaginăți, domnilor, pe cultivatorii de portocali luând armele la spinare pentru a porni la război. Împotriva cui? A statului Israel! Fără îndoială că soarta ironică îl împinge pe om să se ducă de bunăvoie la pieire...

Tăvălește-te pe jos, clovnule!

Primele zile din luna iunie 1967. Criza se acutizează și se generalizează. Războiul este pe buzele tuturor. Și, într-o zi teribilă ca soarele și semeată ca muntele înalt, armata iordaniană răsuflă adânc, apoi ridică armele puternice și intră în orașul Jenin¹. Așa era planul – întrucât Jenin se afla pe linia frontului, armata iordaniană trebuia dislocată în oraș pentru a-l apăra. Jenin nu va uita niciodată ziua aceea. „Bine ați venit, eroi ai Iordaniei!” Pancartele mari atârnau mândre, în așteptarea armatei. Oamenii se adunaseră buluc pe ulițele înguste – unii stăteau jos, alții nu-și găseau locul din pricina agitației și urcau găfăind până pe coama dealului înalt, de unde se întorceau cu vesti tulburătoare: „Eroii vor fi aici într-o jumătate de oră...”, „Probabil că acum sunt la marginea orașului...”

Femeile, la rândul lor, au fost mai ocupate ca niciodată în ziua aceea. Și cum să nu fie, când eroii sosesc după un drum greu și trebuie să găsească ceva de-ale gurii – atât mâncare, cât și băutură. Așa că au pregătit peste noapte nenumărate sandvișuri, felurite plăcinte, caserole cu fel de fel de mâncăruri, alături de șiruri de sticle cu *araq* învelite în frunze de palmier.

Până și copiii din Jenin așteptau cu mare nerăbdare și interes sosirea armatei iordaniene. Aveau motivele lor să

1. Din 1948 până în 1967, teritoriile palestiniene de la est de linia stabilită prin armistițiul cu Israelul și Malul de Vest al Iordanului s-au aflat sub administrația iordaniană.

fie atât de nerăbdători, pentru că era prima oară în viață când aveau ocazia să vadă o armată adevarată, în carne și oase, precum și pustile – o armată făță de care ostile de la Metro-Goldwyn-Mayer sunt niște gramezi de jucării vechi și uzate.

Ce minunat e dansul acesta, domnule inginer!

Armata iordaniană a sosit la ora unu, imediat după prânz. De cum s-a ivit primul soldat la intrarea în Jenin, de cum s-au zărit uniforma verde și insigna lui strălucitoare de aramă, s-a dat semnalul – un semnal magic, care a facut să răbufnească sentimentele ce așteptaseră de dimineață și în același moment să izbucnească, într-o singură explozie, chiotele femeilor, aplauzele, cântecele patriotice și larma generală. O ploaie de flori adevarate s-a revărsat peste capete în semn de salut. Sosiseră eroii să apere Jenin și întregul oraș și îmbrătisa. Toți cântau și faceau semne, nimeni nu se sfia să-si exprime sentimentele, căci era un moment cu adevarat unic, ce nu lăsa loc pentru nici o retinere. Ovationau până și bătrâni și oamenii de vază ai orașului. Fiecare locuitor tinea ca salutul său să ajungă la soldați, ca și cum ar fi fost singurul. Ca să spunem întregul adevarat, armata iordaniană merita o astfel de primire caldă. Formații care inspirau respect și teamă, arme negre lucind în soare, gata de atac, și-apoi bărbații – adevarati bărbați: trupuri puternice și musculoase, mustăti arăbesti, pe care soimul poate poposi fără nici o teamă. Ce mai încoace și încolo – întregul tablou exprima forță. Când s-a ivit primul tanc, nimeni nu și-a mai putut stăpâni sentimentele și lumea a dat năvală, cătărându-se care cum putea pe zidurile de otel. Capacul tancului s-a ridicat și dinăuntru s-au ivit luptătorii răzând, primind îmbrățișări și sărutări.

În cîteva minute, întregul convoi militar s-a destrămat, iar soldații s-au lăsat prinși, alături de locuitorii orașului, într-o manifestație furtunoasă, de nestăvilit. Toți bărbații în putere s-au întrecut să-i poarte pe umeri pe eroii Iordaniei, mulțimile s-au revărsat pe străzile orașului și în cele din urmă au ajuns la Geamia cea Mare (cea mai impozantă dintre moscheile orașului Jenin). Predicatorul nu putea rămâne mai puțin entuziasmat, văzând aici o ocazie unică de a-și exprima

zelul, aşa că le-a cerut celor prezenți să se aseze în rânduri pentru a împlini o rugăciune, fără ca nimeni să-si pună întrebari legate de semnificația ei religioasă, apoi a rostit o predică aprinsă în fața mulțimii, fiecare dintre cei prezenți reținând pasaje întregi din ea pentru a le repeta copiilor săi în anii care vor urma. A vorbit mai întâi despre *Muhajirin*¹ și despre *Anser*², a trecut apoi la semnificația *Jihadului*³ în Islam, iar când a ajuns la versetul care spune „Dacă îl veți ajuta pe Allah, și El vă va ajuta pe voi”⁴, situația a scăpat de sub control și multimea participanților la rugăciune s-a transformat într-un adevărat vulcan, răsunând ovații și strigatul „*Allahu Akbar!*”⁵.

Ce mai, a fost o zi mare în viața orașului Jenin! Entuziasmul nu s-a stins până seara, doar s-a mai potolit puțin. Comandanțul iordanian, pe care-l numea Ofițerul Comandant (căci acesta era gradul lui), s-a întâlnit cu bătrâni și cu oamenii cei mai de vază din Jenin ca să stabilească măsurile ce se impuneau pentru apărarea orașului. Au vorbit despre cele câteva tunuri vechi, ruginite, instalate pe coama dealului și întâlnirea s-a sfârșit destul de repede, bătrâni au plecat radiosî, exprimându-și increderea și prevestind victoria iminentă.

Așa a trăit, domnii mei, orașul Jenin ziua de 4 iunie 1967, iar în noaptea de 4 spre 5 iunie, locuitorii orașului s-au bucurat – doar trebuiau să se bucure, nu-i aşa? – de un somn liniștit, fără nici un fel de griji. Dimineață, când s-a anunțat izbucnirea războiului, oamenii au primit vestile despre lupte cu moralul ridicat și cu un optimism de neclintit. Cum s-ar fi putut teme cineva? Cum s-ar fi putut gândi cineva – chiar și pentru o singură clipă – la o victorie parțială sau la o batere

1. Însotitorii Profetului Muhammad, care l-au urmat în migrarea sa de la Mekka la Medina (622).
2. Sprijinitorii inițiali din Medina ai Profetului Muhammad.
3. Lupta sfântă – concept susceptibil de interpretări diferite, de la participarea la lupta armată până la strădania și efortul de autoperfecționare, stăpânire de sine etc.
4. *Coranul*, sura „Aal Imran” („Neamul lui Imran”), v. 160.
5. „Allah este (cel mai) Mare” – expresie rostită de musulmanii de pretutindeni când pornesc la înfăptuirea unei acțiuni, îndeosebi militare.

în retragere? Când aceea trebuia să fie ziua victoriei? Ziua victoriei – în care mâna lui Allah trebuia să ne călăuzească, astfel încât să-i strivim. În această zi va fi nimicit statul evreilor și ei se vor risipi în toate colturile pământului. Lucrul acesta se va întâmpla fără doar și poate. Altfel ce-ar însemna Ab-del-Naser¹? Ce-ar însemna eroii Iordaniei gata să-i sfătie pe evrei? Cum am putea interpreta comunicatele de la Cairo despre avioanele israeliene care se prăbuseau precum muștele? Toate astea pot însemna altceva decât un singur lucru? În dimineața zilei de 5 iunie, a fost un ceas întreg, de la nouă până la zece, un ceas roz dăruit de îndurarea lui Allah, în care toate inimile au obținut victoria împotriva Israelului. „Si ce mai victorie! O victorie finală, absolută! O victorie străveche, dragă inimilor, în care parfumul de la Hattin² și al sabiei lui Khalid³ s-a amestecat cu strigătele de *Allahu Akbar* ale luptătorilor în primele campanii de cuceriri.

Dar clipele de fericire s-au scurs rapid, asemenea unor vise, și la Jenin ceasul a bătut ora zece, vestind momentul groazei.

Apasă pe butonul de răcire până la capăt, domnul meu, căci sudoarea începe să curgă șiroaie!

La început au fost niște soapte prosteți, un zvon pe care nimeni n-a reușit să-l repete fără să atragă ironii, dar – vai! – zvonul s-a răspândit, s-a întins și a devenit atât de insistent, încât soaptele s-au preschimbăt – pe ulițele orașului Jenin – în glasuri clare, exprimându-și regretul: „Iordanienii se retrag...“ Unii au crezut, alții n-au crezut, iar alții au avut îndoielii până în ultima clipă, când a apărut Ofiterul Comandant și, adunând câțiva bătrâni pe care i-a găsit mai ușor, le-a adus la cunoștință noile ordine: „Armata iordaniană se retrage din Jenin“. Când oamenii au insistat să afle din ce motiv, le-a răspuns scurt: „S-a schimbat planul de apărare“.

1. Președintele Egiptului și al Republicii Arabe Unite în anul 1967 și în perioada 1958-1970.
2. Locul în care Saladin i-a învins pe cruciați în anul 1187, restabilind autoritatea musulmanilor asupra Ierusalimului.
3. Khalid ibn al-Walid (592-642), supranumit „Sabia lui Allah“, a fost un comandant de seamă al fortelor musulmane în timpul primelor campanii de cuceriri, neînvins în peste o sută de bătălii.

— Și cine o să apere orașul Jenin, domnule? s-a încăpățanat cineva să afle.

— Vă asigur că nu suntem proști, i-a răspuns comandantul, simțind că-și pierde răbdarea. Noi ne retragem și în locul nostru va veni o întreagă brigadă irakiană pentru a apăra orașul.

Pentru a doua și ultima oară, iordanienii s-au aliniat disciplinat, și-au luat la spinare armele mâniașe și au început retragerea.

Noi spunem totul așa cum s-a întâmplat, fără nici o teamă sau retinere. Grație măiestriei Ofiterului Comandant și experientei sale îndelungate, retragerea din Jenin a avut loc cu o vizibilă rapiditate, în vreme ce locuitorii priveau cu gura căscată, cu totii pradă unei tăceri adânci, odihnitoare și elocvente în același timp. Senilele tancurilor scormoneau pământul scoțând un horcăit trist, iar din când în când o adiere usoară sufla peste militarii în retragere, fluturându-le pe deasupra capetelor o pancartă mare, pe care scria: „Bun venit eroilor Iordaniei!“.

Doamnelor și domnilor,

Mă simt obligat să reafirm că povestea mea nu are nimic de-a face cu intențiile rele, nici cu bârfele sau clevetirile. E normal ca locuitorii orașului Jenin să nu fi înțeleși, până în acest moment, de ce armata iordaniană i-a părăsit și s-a retras în dimineața zilei de 5 iunie, pentru că militarii au propriile reguli și regulamente, care nu trebuie să fie cunoscute de niste naivi cultivatori de portocali. Orice s-a întâmplat sau se va întâmpla, ferească Allah ca Ofițerul Comandant să fi mintit sau să fi greșit, la fel cum Allah ne e martor că tot ce a prezis el s-a întâmplat întocmai cum a anunțat. N-a trecut nici un ceas de la retragerea iordanienilor și tancurile irakiene s-au și ivit pentru a apăra orașul Jenin, conform planului, dar – din căte se pare – s-a produs o eroare, căci de cum s-au apropiat, au început să-și trimite obuzele asupra lui.

O mică eroare se poate comite întotdeauna în timpul războiului. Tancurile irakiene au bombardat orașul Jenin până l-au făcut una cu pământul. Apoi eroarea neînsemnată a devenit totală și fatală când din tancurile asa-zis irakiene au coborât soldați evrei, care au intrat în orașul Jenin și nu l-au mai părăsit nici astăzi.

În seara zilei de 6 iunie, când maiorul Levy a fost numit guvernator militar al orașului Jenin, unul dintre seihii din partea locului a vrut să facă o glumă și i-a relatat povestea despre tancurile irakiene. Când a aflat că n-a lipsit mult ca locuitori orașului Jenin să întâmpine tancurile sale cu flori, și-a scos pipa din gură, s-a lăsat pe spate și a izbuosit în hohote de râs. S-a amuzat atât de tare, încât a sfârșit într-un acces de tuse, cu ochii plini de lacrimi.

Domnule responsabil cu aerul conditionat în sală,

Domnule inginer de sunet,

Dragul meu clown,

Vă adresez tuturor cele mai sincere mulțumiri.

Iată că povestea mea arăbească fără perdea s-a încheiat, iar domnii și doamnele continuă să stea în sală, bucurându-se de aerul condiționat.

O dispoziție administrativă

Numele lui întreg este „Unchiu’ Ibrahim“ și, în pofida sărăciei și a chipului palid, de sub paltonul ponosit îi atârnă – în mod surprinzător – o burtă mare. În vreme ce în mediile înalte burtă este socotită o boală ce trebuie tratată prin regim și sport, negustorii văd în ea o dovedă palpabilă a bunăstării pe care și-o doresc a fi permanentă, iar pentru săraci ea este o simplă umflătură pe care trebuie să-o care cu ei fără nici un motiv clar.

Unchiul Ibrahim, nerușinata burtă i-a stricat întregul costum pe care l-a primit anul trecut de la medicii spitalului.

În registre, angajatul Muhammad Ibrahim este încadrat pe postul de „om de serviciu“, cu un salariu lunar de douăzeci de lire și trei piaștri. Dar pentru că Unchiu’ Ibrahim este un om simpatic, tot timpul cu zâmbetul pe buze, și curat – iar curătenia este lucrul cel mai important –, medicii l-au ales să pregătească ceaiul și cafeaua în locul Unchiului Salih, care a ieșit la pensie.

Viața devine căteodată suportabilă. De când se ocupă exclusiv de noua sa meserie – pregătirea ceaiului și a cafelei –, Unchiu’ Ibrahim câștigă un salariu dublu, își permite să fumeze țigările pe care și le dorește, să le cumpere copiilor – cel mai mare dintre ei având zece ani – galabii și pantofi, să facă rost și pentru el de o bucătică de hasiș, așa încât să poată prelungi actul sexual cu soția lui. De vreo două ori și-a permis chiar să vină cu taxiul, ca să nu întârzie la serviciu.

Unchiu’ Ibrahim poate să numere pe degetele lui butucănoase „cinci ani de viață decentă“, iar viața decentă presupune ca omul să nu fie constrâns să cersească – „o binecuvântare pentru care îl preamărim pe Allah“. Orice ar fi făcut în noaptea

de joi, când petreceau cu soția lui, Unchiu' Ibrahim tinea din tot sufletul să fie prezent la rugăciunea de vineri. Obișnuia să se ducă la o geamie mai mică, numită *zawiya*, cu trupul și cu straiele curate, răspândind în jur un parfum plăcut.

Când începea predica, Unchiu' Ibrahim își cuprindea capul între mâini și privea pios în pământ. Într-o zi, în urma unei predici însuflarește despre *zakat*¹, Unchiu' Ibrahim s-a simțit atât de tulburat și vinovat, încât a hotărât în sinea lui să ofere în fiecare zi gratuit o cafea unui bolnav sărac din spital.

Într-un cuvânt, Unchiu' Ibrahim era un om bun.

*

Dar, aşa cum spunea din când în când predictorul de la geamie, „nimic nu durează veșnic“.

Cu câteva luni în urmă, angajatul Muhammad Ibrahim a primit un ordin administrativ de transfer la poarta spitalului.

— Te felicit, Ibrahim, ai intrat în rândurile personalului de securitate, i-a zis șeful personalului, înmânându-i ordinul de transfer.

Ibrahim a simțit subit o spaimă confuză. Dar transferul s-a făcut și Ibrahim a primit un palton negru de lână și niște bocanci militari grei și s-a instalat la poarta spitalului, oprindu-i în fiecare zi pe vizitatori să intre și salutându-i pe medicii care intrau cu mașinile. În prima lună, fi stăruia în nări miroslul de ceai și apă fiartă și-a început să ceară ajutor în dreapta și-n stânga, plângându-se tot timpul că fi erau bolnavi copiii și că rămâneau în urmă la școală, dar doctorii nu făceau decât să zâmbească rece și să-l încurajeze, zicând: „Domnul să te ajute, Unchiule Ibrahim!“.

În a doua lună după mutare, Ibrahim s-a prezentat la șeful personalului, încheindu-și pleoaria cu aceste cuvinte rostite răspicat: „Vreau să mă întorc!“.

1. A zecea parte din câștig, pe care credincioșii musulmani trebuie să-o ofere instituției religioase în scopuri caritabile. *Zakat*-ul este unul din cei cinci stâlpi ai islamului, alături de mărturisirea credinței, rugăciune, post și pelerinaj (ultima obligație fiind facultativă).

Seful personalului și-a dus mâna la ochelari, i-a ridicat de pe nas, apoi vocea lui blestemată a răsunat în urechile lui Ibrahim:

— Dar asta-i o dispozitie administrativă, Ibrahim...

În cea de-a treia lună, Ibrahim s-a schimbat foarte mult — nu-i mai saluta pe nici unul dintre medicii care intrau cu mașinile. Stătea pe scaunul lui din fața porții, încheindu-și și descheindu-și tot timpul nasturii paltonului negru. Trăsăturile chipului său păreau să fi rămas neschimbate, dar privirea îi devenise dură, împietrită.

*

Cei care fuseseră atunci de față povestea că o doamnă în vîrstă a vrut să intre în spital pentru a-și vizita fiul bolnav. Dar cum vizitele nu erau permise dimineață la ora aceea și cum ea a insistat peste măsură, Unchiu' Ibrahim s-a ridicat de pe scaun, s-a apropiat de ea, a privit-o un timp în ochi și pe urmă s-a năpustit cu pumnii asupra ei.

Clipa înfrângerii

1

Vânzătorul de ziare striga, invitând cumpărătorii, culoarea roșie a semaforului s-a schimbat și o mașină neagră a pornit în viteză, cât pe ce să lovească o doamnă ceva mai plină, îmbrăcată în vălul traditional, ceea ce a stârnit o altercație violentă între soțul ei și șofer. Părea că vede totul printr-o sticlă groasă și rece – chipurile trecătorilor, zgomotul mașinilor, luminile fluorescente din vitrinele magazinelor... Totul în jurul său se amesteca, pe un fundal deformat și îndepărtat... Totul era în afara lui... Mintea se oprișe într-un moment anume și refuza să treacă mai departe – o clipă stinsă, nemiscată, străbătută de nori și motăielni, exact ca aceea prin care trece mintea înainte de-a o cuprinde somnul, în acel interval de timp, extrem de scurt, care precede pierderea cunoștinței. Când și-a revenit, traversa Piața Suleiman Pașa. Trecuse de ora opt și negustorii tocmai își închideau prăvăliile, coborând obloanele din tablă groasă, toate cenusii. O adiere răcoroasă i-a măngăiat chipul și s-a gândit la un local prin preajmă unde ar fi putut să se duca. Si-a amintit de un mic bar de pe strada Imad ad-Din, unde obișnuia să meargă din când în când în timpul studentiei și unde n-avea să dea peste el nici un cunoscut. A făcut stânga-împrejur și a luat-o în direcția barului cu pricina, dar un glas din mintea lui îl ironiza, bătându-și joc de el și soptindu-i că seamănă cu un actor de mâna a saptea dintr-un film de Hasan al-Imam. A încetinit pasul, a sovăit puțin, dar în cele din urmă și-a revenit, zicându-și încă o dată că simțea efectiv nevoia să dea pe gât un pahar sau două și să fie singur, doar cu gândurile lui.

2

Era încă devreme și în local nu se aflau decât vreo cătiva clienți, strânși în jurul meselor separate una de alta. S-a întrebat calm către capătul celălalt al salonului, fără a privi nici în dreapta, nici în stânga, pentru a nu fi nevoie să salute pe cineva. Lumina era slabă, fata de masă – ponosită și murdară, localul răspândea un miros jilav deranjant, ospătarul – un bătrân nubian cu dinți stricăți – zâmbea politicos. Tăria alcoolului din brandy-ul dublu era puțin atenuată de semințele de *turmus* sau lupin și de Pepsi. Un pahar, două, trei și apoi a simtit cum îl cuprindea o stare de uluire – o adevarată uimire care-l copleșea, desi nu i se părea a fi cea care punea stăpânire pe el zi de zi... O senzație grea, care-l lipsea de puterea de înțelegere și pe care nu o mai cunoscuse până atunci, în afara clipei când văzuse pentru prima oară moartea. În ziua aceea, tatăl lui stătea întins în pat, acoperit până la piept cu un cearșaf alb. Avea gura înclestată și ochii închisi, dar fața lui părea să aibă înfățișarea obisnuită, ca și cum ar fi dormit. Singurul lucru care-l deosebea de un om cufundat în somn era o învinetire usoară a chipului într-o nuantă de cenușiu, ce nu se observa la prima vedere aproape deloc. Acea paloare de culoarea cenusii era moartea însăși. În ziua aceea a avut senzatia pe care o avea și acum: a simtit că nu mai înțelege nimic și că e năpădit de tristete, că a fost învins brusc, fără nici un motiv, că înfrângerea lui a fost grea, cumplită, definitivă și că, în clipa spargerii sticlei, cioburile scot un zgomot strident, după care se împrăștie dintr-o dată și totul s-a sfârșit.

3

Dimineată, când aerul era încă rece, o aștepta lângă statia de benzină, cu mâinile varăte în buzunarele pardesiului pentru a se încălzi. Căuta cu privirea spre capătul străzii, de unde trebuia să se ivească ea. Avea obiceiul să întârzie și

de fiecare dată se aprobia în fugă, răzând și cerându-si iertare, cu părul scurt legănându-se. Oare o mai fi stiind si altcineva în afara lui secretul acelei șuvite mici care-i atârna pe frunte, acoperindu-i cicatricea rămasă de la o rană de demult?

Când s-au căsătorit, au petrecut câteva zile la o pensiune ieftină din Alexandria.

— Dacă o să te întrebe prietenii, i-a zis ea când se întorceau, să le spui că am stat la hotelul Palestina¹.

Atunci el i-a răspuns răzând că bogății nu se duc la Alexandria pe frigul acela, ci în sud – la Luxor sau Aswan.

4

Literele astăzi mici și negre, legate una de alta au ochii lor! Ochi adevarăți care văd, înseninându-se de bucurie sau înnorându-se de tristețe. Acum ei privesc cu șovâială, neliniște și încă ceva care pare să oscileze între ironie și milă.

Draga mea Nahid,

Astăzi este 20 mai! Ti-aduci aminte? Eu, draga mea...

*

Acum nu-si mai aduce aminte exact cum a urcat scara și nici cum a ajuns în apartamentul lui, însă își aminteste clar că lumina era aprinsă în salon, iar pe masă a descoperit cina pe care i-o pregătise și pe care o acoperise cu o pagină de ziar – cea de sport. S-a îndreptat către dormitor, a deschis usa și a aprins lumina. Dormea cu trupul copilului ghemuit lipit de ea și cu capul varat între brațele ei. A întins mâna și a zgâltăit-o. Ea s-a trezit și, când l-a vazut, a zâmbit fericită. I-a făcut semn să se ridice și ea i-a dat ascultare, urmându-l

1. Cu douăzeci-treizeci de ani în urmă era singurul hotel de cinci stele din Alexandria, situat într-un golfulet linăștit, în apropierea palatului regal din parcul Montaza.

afară cu pași ușori, ca să nu trezească băiețelul. S-a așezat pe canapeaua din salon. Era îmbrăcată în cămașă de noapte roz, cu mâneci lungi.

— Ce mai faci? l-a întrebat pe un ton obișnuit, cu urmele somnului pe chip.

Nu i-a răspuns, ci s-a răsucit pe călcăie și a pornit încet spre usa apartamentului. S-a întors apoi cu pași ușori și i-a zis pe neasteptate, privind în pământ:

— Nahid... Trebuie să divorțăm!

S-a uitat la el și i-a citit totul în ochi. Privirea îi era fixă și nesigură. După câteva clipe de tăcere, i-a răspuns pe un ton așezat, de parcă ceea ce-i spunea ar fi fost ceva obișnuit, de zi cu zi, și singurul lucru care o deranja era faptul că se repeta atât de des:

— Bine, domnul meu!

A vărat mâna în buzunar, scotând o scrisoare pe care a întins-o. (A făcut asta repede, ca și cum s-ar fi asteptat la o întrebare din partea ei și graba lui a părut într-un fel copilărească.) Ea a mormăit ceva, a desfăcut hârtia îndoită și a citit-o sau mai degrabă s-a prefăcut că o citește vreme de câteva minute, încercând să mai căștige timp. A reușit să se stăpanească și a pus scrisoarea alături, pe canapea, apoi a ofstat și i-a spus că e vorba de o neînțelegere, că lucrurile nu stau așa cum își închipuie el, că normal ar fi să-i dea șansa de a-i explica în amănunt cum stau lucrurile în realitate și numai după aceea să-o judece, dar a fost nevoie să-și întrețină și sirul vorbelor când a tipat brusc la ea, găfaind, lucru care i s-a părut chiar și lui nefiresc. A acuzat-o că e o târfă sau cam așa ceva, nici nu-și mai aduce aminte exact. A avut o ultimă șansă pentru a se apăra.

— Nu-ți îngădui, a tipat și ea, ieșindu-și din fire și holbându-se la el.

Dar n-a putut încheia ce avea de spus, căci s-a trezit cu o palmă puternică peste obraz, așa încât s-a inclinat într-o parte și s-a lovit de spătarul de lemn al canapelei. A plesnit-o încă o dată și încă o dată, și mai tare. Pe urmă s-a năpustit asupra ei cu pumnii, pocnind-o peste față, gât și piept, după care s-a pornit să lovească și cu picioarele peste pulpele goale

și nu s-a oprit decât în clipă când a văzut un fir subțire de sânge prelungându-i-se din nas. S-a uitat la ea, suflând greu. N-a plâns, ci a plecat încet capul în față, săngele curgându-i siroaie peste cămașa de noapte.

— Acum pot să plec? l-a întrebat după câteva clipe cu glas stins.

Nu i-a răspuns, ci i-a întors spatele, uitându-se la ea doar cu coada ochiului. A văzut-o ridicându-se și a auzit ușa dormitorului închizându-se. Nu-și mai aduce aminte exact de câte ori a scos-o din dormitor în noaptea aceea – de trei sau de patru ori. De fiecare dată deschidea ușa, aprindea lumina și o găsea stând alături de copilas, cu ochii închisi. Stia că e treză, cu toate astea o zgâltăia, de parcă ar fi vrut să-o trezească. I se părea că o facea de fiecare dată cu un gest foarte bland: întindea degetul și o împungea ușor cu el în spate, ca și cum ar fi vrut să-o trezească pentru un lucru obișnuit, într-o noapte oarecare. Ceea ce-l uimea și mai tare este faptul că ea deschidea ochii și privea în jur, ca și cum să-ar fi trezit cu adevărat, apoi se ridică tăcută și-l urma. Ar fi putut să refuze, să tipe, să se ia la hartă cu el, să se opună sau – în ultimă instanță – să-l trezească pe copil, dar n-a făcut nimic din toate astea, ci l-a urmat de fiecare dată, mergând în spatele lui supusă, ca un animal de casă, aseزانându-se pe canapea și lăsând capul în jos. Fără să scoată o vorbă, o lua de la capăt cu loviturile, în vreme ce trupul ei se chircea de durere și scotea gemete stinse. Dar n-a plâns, n-a vărsat niciodată lacrimi, nici n-a încercat să se apere de lovitură. Se lăsa pradă cu totul furiei lui, până ce termina și se îndepărta de ea, răsuflând usurat. Numai atunci se retrăgea, ducându-se în dormitor, pentru că el să intre din nou, să scoată de-acolo și să ia de la capăt. Ultima oară când s-a așezat pe canapea din față lui, n-a mai lovit-o, ci a privit-o îndelung. Dându-și seama ce se petreceau, a ridicat capul spre el. Privirea fi era complet goală, parcă nu mai vedea nimic dinaintea ochilor. Vânătăile fi acopereau aproape toată fața, din nări continua să i se prelungă sânge încheiat, iar sub ochi îi săngera o mică rană proaspătă. El s-a tras un pas înapoi, s-a întors și s-a îndreptat spre fereastra închisă. S-a

aplecăt apoi brusc, de parcă ar fi urmărit ceva pe podea. A pus o mână pe mânerul ferestrei și a întins-o pe cealaltă pe geam, ca și cum ar fi privit undeva în zare, a strâns din buze, încercând fără succes să-și stăpânească lacrimile, și în cele din urmă a izbucnit în hohote de plâns.

Latina și greaca

„Caut profesoră de limba franceză pentru un băiat de șapte ani. Ofer 120 de lire pe lună. Interviu: str. Ghalib, nr. 6, cartierul Al-Muhandisin, zilnic între orele 5-7 după-amiaza.“

După o așteptare de peste o jumătate de oră, era aproape disperată. Soferii treceau pe lângă ea unul după altul, aruncându-i priviri indiferente. O cuprinsese o plăcintă amestecată cu neliniște și oboseală. De ce-or fi refuzând să opreasca? S-ar putea ca rochia ei albă să-i țină la distanță, cine știe? Zâmbi, aducându-și aminte de un articol referitor la reacții pe care-l citise recent. Făcu din nou semn unui taxi care se aprobia, de data asta implorându-l din priviri – gest care, deși pentru un moment i se păru comic, avu efectul scontat, căci soferul opri numai decât.

— Cartierul Al-Muhandisin, vă rog.

Când taxiul porni, ceasul ei arăta aproape sase. După câteva minute era pe Podul Universității. Trupul ei subțire se apropie de geamul din dreapta al mașinii. Studentii traversau podul în grupuri, în sens invers. „Fără îndoială, se întorc de la un curs de după-amiază, sau poate au întârziat la cofetărie, cum se întâmplă deseori.“ Se trezi zâmbind și o cuprinse un sentiment de regret plăcut când îi veniră în minte zilele și chipurile trecute. Cu cinci ani în urmă, într-o sămbătă, pe 18 octombrie, s-a dus pentru prima oară la universitate. Își aminteste și acum că tatăl ei a trezit-o în dimineață aceea și i-a pregătit totul. „Îmi plac lucrurile astăzi mărunte, dar fermecătoare, pe care le faci“, i-a zis ea.

În ziua aceea a vrut, pentru prima oară de când era doar o copilă, să-i aranjeze el părul. S-a bălbăit rușinat când i-a propus s-o ajute, dar ea a râs și și-a lăsat capul în mâinile lui. Își aduce și acum aminte cât de mult a insistat să-i împletească el cozile, pentru ca în cele din urmă să fie nevoie să se pieptene din nou, amuzată, în vreme ce el murmura o scuză. „La revedere, domnișoară profesoară!“, și-a luat rămas-bun de la ea, conducând-o până la usă, iar ea s-a răsucit pe călcăie pentru a pune capăt acestui moment emoționant.

Tatăl ei nu avusese parte de studii universitare. Săracia l-a constrâns să muncească de la o vîrstă timpurie. A visat îndelung la ziua în care ea urma să-și ia licență și a fost o surpriză că a murit cu câteva luni înainte de asta.

A simtit pe obraji o pală rece de aer, apoi a întins mâna și-a închis geamul. A tras capul înapoi și rochia a scos un foșnet, amintindu-i de vecina care i-o împrumutase și căreia îi plăcea să stea la taifas și să flecăreasă. A încercat să-și analizeze sentimentele din clipa aceea. Ce însemna slujba asta pentru ea? „O sută de lire pe lună...“ a venit răspunsul la întrebare și la el contribuiau mai multe articole ponosite de lenjerie intimă, ciorapii găuriti și o grămadă de sandale rămase desperecheate. În răspunsul acesta se regăseau și rugăciunea sinceră din zori a mamei sale și plânsul nepurtincios al surorii ei mai mici, după ce avusese parte pentru prima oară de înghesuiala din autobuze, laolaltă cu bărbatii. Banii acestia ar fi fost de ajuns pentru nevoile celor două surori, ea fiind singura în stare să-i dobândească. Altminteri nu-i prea păsa de hărțile astea numite bancnote.

O prietenă îi spusesese într-o zi, cu un regret sincer: „Pe tine te-au stricat lecturile...“ A râs auzind vorbele ei ciudate, dar apoi nu i s-au mai părut cu totul stupide. Literatura nu a stricat-o, însă i-a stricat gustul pentru alte lucruri. Îi făcea mare placere, la fel ca tuturor fetelor, să viseze la o vilă și o mașină luxoasă, pe care s-o conducă un sot elegant și suplu. Mașina electrică de tocata carne și băzăitul aparatului de aer conditionat oferă, fără doar și poate, o anumită fericire, pe care literatura nu i-a putut-o oferi. Era singură... Singură... Într-o zi, când a asistat la o ceremonie de nuntă la țară, i-a venit să vomite. Totul se reducea la sex: de la hașișul fumat

de bărbați până la coatele pe care și le dădeau femeile, de la moliciunea coapselor lor până la fetiță de opt ani care a început să se răsucească voluptuos, în vreme ce mama-sa îi strângea mândră și provocatoare coapsele cu o esarfă. Veselia era o creațură sălbatică, cu trăsături vulgare, un impuls implacabil, ascuns în toate făpturile și în toate lucrurile. În schimb, tristetea era diafană și nobilă precum noaptea... o iubea așa cum iubea iarna, fiindcă o ridică și o înaltează în vîzduh... Când se revărsau accordurile Simfoniei a IX-a de Beethoven, închidea ochii și le astepta, să se prelungă peste ea nemuritoare, asemenea unui părâu cristalin ce susură coborând printre stâncile ignorantei și cruzimii.

Glasul soferului a adus-o brusc la realitate:

— Aici este numărul 6...

O casă cu trei nivele, construită recent, cum se vedea după gramezile de nisip și resturile de cărămidă rosie. Simtea că încrederea ei în sine era prea slabă pentru asemenea încercare, dar un glas lăuntric plăcut i-a soptit că va obține această slujbă, încredințând-o că știe limba franceză destul de bine.

— Apartamentul 15...

Cu aceste vorbe a întâmpinat-o portarul cu voce monotonă, făcând semn din cap spre locul căutat. Fără îndoială, s-au mai prezentat multe alte candidate înaintea ei. În curtea casei se afla o statuie de marmură a zeitei Venus în mărime naturală. S-a apropiat de ea și a privit-o cu atenție, plimbându-și ochii peste trăsăturile nobile și cercetând-o cu interesul unui cunoșcător pasionat. Cu toate că splendoarea statuii o atrăgea, încerca în același timp un sentiment incomod, ce se amesteca pe undeva cu frumusetea. Fața sacră i s-a părut ciudată – în tăcerea zeilor se ascundeau ceva necunoscut ei. I s-a părut că buzele strânse ale zeiței aveau o expresie aparte, misterioasă și profundă. O durere de care zeii de mici dimensiuni nu erau capabili.

Numărul apartamentului era gravat cu cifre romane, iar pe ușa de lemn fusese fixată o placă modestă cu numele celui căutat: „Muhammad Musilhi, inginer“. „Domnule Muhammad, domnule Musilhi, am navigat zece ani pe mările literaturii și știu foarte bine franceza. La rândul ei, mama mea a obosit stând la cozile săracilor...“

A apăsat pe butonul soneriei și s-a auzit o melodie. După cîteva clipe, ușa s-a deschis, dar în locul obișnuitului servitor nubian s-a ivit o doamnă blondă, a cărei frumusete trăda originea europeană – lucru confirmat și de accent, atunci când a vorbit.

— Ai venit în legătură cu anunțul? Poftim înăuntru... Eu sunt *madame Musilhi*...

Alături de el stațeau patru sau cinci fete – candidate la această slujbă ca și ea, de bună seamă. Trăsăturile nu li se vedea clar, dar toate chipurile trădau cu nerușinare săracia. Cum era și firesc, el avea poziția cea mai importantă în această adunare, chiar dacă sedea la marginea din dreapta. Era un tip solid, dar nu peste măsură. Mai bine zis, trupul lui era îndeajuns de plin ca să-i confere titlul de „bei“. Nimici nu i s-a adresat până acum fără acest titlu, nici chiar însotindu-i numele cu un altul, cum ar fi „domnule Musilhi“ sau „başmuhandis¹ Musilhi“. Nimici n-a îndrăznit să facă asa ceva – nici colegii de muncă, nici necunoscuții. Această atitudine nu se datora atât robustetii sau eleganței sale, nici iubirii pe care i-o arăta lumea, căt mai degrabă faptului că Musilhi Bei era un bărbat puternic, versat în a-și folosi influența, expert în arta de a se impune și a domina. Avea o privire poruncitoare și gesturi liniștite de rege, astfel încât se străduia să-si reducă mișcările mâinilor, adăugându-le în schimb o lentoare hotărâtă. Vreun tremur al vocii? Nici vorbă! Tremurul vocii îi dispăruse de mult. Musilhi Bei era un bărbat cu adevărat puternic! Până și pantofii îi erau strălucitori și radiau de fericire. „Munca! Munca!“, repeta el. „În lumea asta, slăbiciunea și pieirea înseamnă unul și același lucru“ era o altă zicală prezentă tot timpul pe buzele lui.

Musilhi s-a mutat foarte repede din ulitele înguste ale vechiului cartier As-Sayyida Zaynab, unde copilarise, în cartierul modern Al-Muhandisin². S-a îmbogățit rapid, însă nu a fost nici hot, nici sarlatan. După obținerea licenței, Musilhi a refuzat să lucreze la universitate. Ce valoare au studiile? A preferat să-si înființeze o firmă de import-export – o meserie

1. Inginer-șef.

2. În traducere, „cartierul sau orașul inginerilor“.

legală, recunoscută de legile statului. Musilhi a fost realist, cu picioarele pe pământ. Și-a dat seama de la bun început că schimbarea rânduielilor existente este de veacuri doar un vis care-i obsedează pe poeti și pe eroii din cărțile de istorie. Așa că li l-a lăsat lor! Din cauza luptei pentru schimbare, eroii sunt întemnițați sau siliți să ia calea exilului. El nu este un erou și nici nu vrea să fie. N-are timp să devină erou. Cât o să trăiască? În cel mai fericit caz, o să-o mai ducă încă vreo treizeci de ani. Asadar, vrea să trăiască și să se bucure de viață. Să muncești și să te zbați este mai util din punctul de vedere al lui Musilhi. Rânduielile pot să rămână așa cum sunt sau pot să se schimbe. Oricare ar fi acestea, el își va folosi inteligența în slujba intereselor proprii.

Astfel, Musilhi Bei a reușit și s-a îmbogățit, devenind din ce în ce mai prosper. În fiecare seară, îi plăcea să-și găsească liniștea alături de soția sa – o elvețiană frumoasă, bine făcută – și să citească puțin din biografiile eroilor și liderilor chinuți de ideile lor irealizabile, din istoria celor proști.

Astăzi, Musilhi Bei a publicat în ziare un anunț prin care caută o profesoră de limba franceză pentru copilul său și iată căt de mare este competiția. El stă alături de candidate, le cercetează și le testează pentru a o alege pe cea mai demnă de încredere dintre ele. Memoria ironică îl ducea cu gândul la încăperea întunecoasă a uneia dintre scolile coranice pentru copii din cartierul As-Sayyida Zaynab. „Totul se învârtă în jurul banilor, Musilhi...“ Chiar acum se află dinaintea lui această fată îmbrăcată într-o rochie albă. I se pare liniștită și ușoară ca o adiere plăcută, dar atât de sfioasă, încât mai că i se face milă de ea. Însă Musilhi Bei detestă slăbiciunile și sentimentalismele.

- Numele complet?
- Nadiya Abd as-Salam...
- Studiile?

— Absolventă a Facultății de Litere la Universitatea din Cairo...

Cuvintele stânjenitoare parcă i s-au stins pe buze și s-a simțit pierdută. Trebuia să se uite în ochii lui. S-a hotărât să zâmbească, dar n-a fost în stare.

— Ai absolvit Secția de limbă franceză..., a zis el ca și cum ar fi constatat un fapt.

— Nu... Secția de latină și greacă...

— Dar în anuntul meu se spune clar că eu caut o profesoară de limba franceză, a continuat el după câteva momente de tăcere, pe un ton prietenos, care dovedea că se simte stăpân pe situație.

— Am studiat limba franceză vreme de cinci ani la un institut privat, a răspuns ea, hotărâtă să-și dezlege limba.

— Arată-mi certificatul, te rog!

I-a întins certificatul cu o expresie indiferentă, trăgând cu coada ochiului spre una dintre fetele de alături, care i-a șoptit amuzată la ureche ceva vecinei sale.

— Domnișoară Nadiya, vreau să-ți explic ceva. Fiul meu n-are nevoie să învețe elementele de bază ale limbii franceze. Vorbește franceza fluent. Are nevoie de cineva care să-l ajute să-și pregătească lectiile pentru Liceul Francez.

— Cunosc foarte bine franceza, a insistat fata.

— Mă rog, o să vedem... Karim! a strigat Musilhi Bei și de afară s-a ivit un băiat blond, care s-a apropiat de tatăl său.

— Aceasta este *mademoiselle* Nadiya, noua ta profesoară. Strânge-i mâna și vorbește puțin cu ea în franceză!

— Bine... Dumneavoastră sunteți noua mea profesoară?

Ea știa într-adevăr foarte bine franceza.

— *Papa*, nu știe să vorbească...

Musilhi Bei se prefăcea că citește niște hârtii, dar asculta atent. Când a ridicat capul spre ea, Nadiya se pregătea să se retragă.

O rochie veche și o bonetă în culori aprinse

1

O rochie bleumarin veche

În ziua când am cunoscut-o, am invitat-o să luăm cina împreună într-un mic restaurant din Piața Operei. În săptămâna următoare, am dus-o la cinema și după aceea am însotit-o până acasă, dar înainte de-a coborî din mașină, am rugat-o să-mi facă o vizită în apartamentul meu. Nu s-a arătat nici surprinsă, nici socată, nici măcar nu s-a prefăcut a fi mânoioasă, aşa cum fac de obicei femeile. Mi-a aruncat o privire de nepătruns, apoi mi-a cerut liniștită adresa, s-a interesat de atitudinea portarului și vecinilor și a venit la ora stabilită.

Am băut două pahare ca să-mi intru în formă și am luat loc în salon, pregătind terenul printr-o conversație lungă și veselă. M-am așteptat la tot soiul de refuzuri și cochetării, aşa cum se întâmplă de obicei la prima vizită a unei femei, dar – când a sosit momentul hotărâtor – nu s-a împotrivit cătuși de putin, ci s-a abandonat sărutărilor mele, apoi și-a cerut scuze în soaptă și a început să-si scoată hainele una după alta, agățându-le cu grijă în cuier, ca și cum ar fi jucat un rol într-o piesă de teatru sau ar fi onorat o înțelegere. Când am terminat, și-a îndepărtat de mine trupul gol, s-a întins pe spate, cu mâinile sub cap, și-a rămas cu ochii pironiți în tavan. Avea un aer foarte trist. Eram expert în căderile care urmează după o partidă de amor, aşa că am întins mâna și-am început să mă joc cu o suviță din părul ei desfăcut. M-a atins ușor și a zis aproape în soaptă:

— Știi, uneori o fată poate să regrete cu adevărat ce-a făcut...

— Nu-ți face griji! am șoptit, așezându-i capul pe bratul meu și pregătindu-mă să o sărut din nou.

Era o fată săracă, dar cumsecade. Mi-a vorbit despre tatăl ei, care era șofer, despre cei cinci frați și surori, despre camera lor de pe o terasă din strada Al-Mawardi și despre sotul ei saudit, care a dispărut la două luni după căsătorie. S-a amuzat imitând accentul funcționarului de la Consulatul saudit și mi-a descris apartamentul lui luxos din Zamalek¹.

Acum îmi aduc bine aminte de ea.

O văd cu părul încă umed după ce-a ieșit din baie, îmbrăcată în halatul meu de mătase brodat, cu mâncile suflecate pentru a i se potrivi pe trupul subtire. O văd seara, înainte de-a părăsi apartamentul meu, stând în întunericul de la intrare, ca și cum și-ar fi scos masca de amantă și și-ar fi pus un chip obisnuit pentru a semăna cu ceilalți trecători. Apoi a deschis ușa cu grijă și a ieșit. Aud și acum zgometul pasilor ei, care devinea din ce în ce mai puternic pe măsură ce se îndepărta. O văd apoi colindând o zi întreagă împreună cu mine prin magazine, ca să-mi aleagă niște haine după gustul ei, examinând cu grijă, comparând, de parcă am fi fost căsătoriți și ea ar fi fost soția mea iubită și chibzuită.

O văd pe urmă în dimineața aceea. Ne dăduserăm întâlnire în stația de autobuz din vecinătatea casei sale. Era destul de rece, așa că lumea se îngrămadise pe partea de trotuar la care ajungeau razele soarelui. Stătea printre ceilalți oameni, îmbrăcată într-o rochie bleumarin de iarnă, puțin uzată în coate. Chipul ei mi s-a părut ciudat și schimbat în dimineața aceea. Când s-a urcat în mașină alături de mine, am simțit că între noi s-a strecut o stingheră reală apăsătoare.

— La spital, la capătul străzii Salah Salim, a murmurat puțin îmbufnată.

Am pornit în direcția pe care mi-a indicat-o, începând un nou act al piesei.

1. Cartier aristocratic din Cairo, situat pe insula formată de cele două brațe ale Nilului în zona centrală a capitalei egiptene.

— Ti-am spus că sunt gata să mă căsătoresc cu tine, am reluat discutia începută în urmă cu câteva zile, după ce am oftat, simțind că-mi pierd răbdarea.

Repetasem cuvintele astea de o sută de ori în ultimele două zile, dar ea nu spusesese nimic. De fiecare dată când îi propuneam să mă căsătoresc cu ea, aștepta să termin de vorbit și relua la rândul ei discutia despre operație, de parcă n-ar fi auzit ce-i spusesem. Știa că n-aveam s-o iau de soție, iar eu insistam, repetând aceste cuvinte, ca să-i dau de înțeles că nu vorbesc serios.

Spitalul era o clădire mică, albă, cu o placă mare la intrare: Maternitatea Adib. Am avut impresia, văzând-o cum urcă treptele de marmură cu pași nesiguri și cu capul plecat, că jucam într-o piesă de teatru rolul gardianului care conduce o femeie vinovată la locul osândei inevitabile.

Doctorul Adib ne-a primit în cabinetul său. Avea un trup flasc, o calvitie aproape totală și o fată plină și lăsată. Ne-a răspuns scurt la salut și m-a întrebat cu un aer de falsă inocență:

— Dumneata ești soțul doamnei?

Am încuviațat din cap.

— De ce vrei să faceti operația?

— Mai avem doi copii – slavă Domnului! – și cred că suntem fericiți cu ei, am îngăimărat, asa cum mă învățase ea.

Formalitățile s-au încheiat și doctorul mi-a spus, de data asta pe un ton normal:

— Operația costă cinci sute de lire și anestezia o sută...

Aveam banii într-un plic, pe care doctorul l-a luat multumind și i-a pus în sertarul biroului. Apoi s-a ridicat și a murmurat:

— Facă-se voia lui Allah! Poftiti, doamnă!

Doctorul a luat-o înainte și l-am urmat – eu, ea și asistenta – printr-un corridor lung și întunecos, până la ușa batântă a sălii de operații, cu două ferestruici rotunde. Am mers tâcuți, dar când am ajuns în fata ușii, ea s-a întors brusc spre mine și mi-a soptit:

— Mi-e foarte frică, Salah...

N-am scos o vorbă. Am rămas nemiscat pe loc până ce asistenta a luat-o de mâna și a tras-o în sală, ușa balansându-se zgomotos în urma lor. Când m-am așezat pe scaunul de pe

culoar, simteam că mă doare capul și situația mi s-a părut destul de încurcată, dar nu mă puteam căsători cu ea, oricât de cumsecade ar fi fost și oricât de mult m-ar fi iubit, la urma urmei nu era decât o târfă, mi-am zis, încercând să scap de gândurile care-mi dădeau tărcoale. Si-apoi, nu cumva a vrut să rămână gravidă ca să mă forteze să mă însor cu ea? Băbine că nu! Totul era posibil...

2

O bonetă în culori aprinse

Lucrul care-mi plăcea cel mai mult la ea era morala ei impecabilă. Dintre cele cinci studiente de la cursul de contabilitate, ea era singura care purta văl, însă vălul ei nu era larg și lung, până la tălpile picioarelor, ci se limita doar la un acoperământ pentru cap – o bucată de mătase rotundă, brodată, care-i acoperea părul. Am aflat mai târziu că acest gen de văl poartă numele de „bonetă“. Avea o multime de bonete diferite: pentru fiecare rochie – o bonetă asortată. Și era extraordinar de frumoasă cu ochii ei mari și negri, pielea albă, angelică, nasul mic ca un fruct delicios, buzele pline și bine conturate, care lăsau să se vadă, când râdea, dintii regulați ca un șirag de perle.

Toată frumusețea aceasta era învăluită în sobrietate și modestie, care impuneau respect. De făță cu colegii, nu-i scăpa nici un chicotit frivol, nici un cuvânt în plus, nu facea nici o încercare să atragă privirile. Pe deasupra, era atât de credincioasă, încât îi cerea asistentului să intrerupă seminarul pentru a-și împlini rugăciunea de după-amiază exact la timp. Îmi plăcea, dar – în posida experienței mele în materie de femei – n-am cutezat niciodată să-i fac vreun compliment sau să-i adresez vreun cuvânt care i-ar fi putut jigni pudoarea. Am urmărit-o în tăcere luni în sir în timpul cursurilor și sunt convins că își dădea seama. Când privirile ni se întâlnneau, peste chipul ei trecea un fior ușor.

M-a surprins că într-o seară mi-a telefonat acasă. Părea somnoroasă, ca și cum era gata să adoarmă sau chiar atunci să-ar fi trezit. M-a întrebat despre un lucru din ultimul curs

care nu i se păruse clar. I l-am explicat, iar ea mi-a mulțumit și a închis numai de către telefonul. În schimb, eu n-am închis ochii toată noaptea și mi-am făcut tot felul de gânduri. De ce m-a ales tocmai pe mine ca să mă întrebe? În primul rând, eu eram cam slabut la contabilitate și ea știa foarte bine lucrul asta și, în al doilea rând, avea numărul de telefon al asistentului și ar fi putut să-l întrebe pe el. Să fi fost vorba de...?

Gândul că ar fi putut fi îndrăgostită de mine m-a făcut să mă înalt în văzduh ca o pasare.

În ziua următoare, am căutat-o eu la telefon și mi-a răspuns mama ei, care m-a întrebat cu răceală în glas:

— Cine ești dumneata?

— Sunt Salah, colegul ei, doamnă..., m-am prezentat fără cea mai mică ezitare.

Mamă-sa a tăcut câteva clipe, ca și cum ar fi cântărit lucrurile, și apoi a chemat-o. De data asta am stat mai mult de vorbă. Am aflat că avea două surori și că tatăl ei era profesor universitar și lucra în Golf. I-am vorbit și eu despre tatăl meu, care murise de curând, și m-am plâns de procedurile complicate legate de mostenire. La sfârșit, am întrebat-o dacă pot să-i mai telefonez din când în când. Mi-a răspuns râzând:

— Poți... Ca să ne încurajăm unul pe celălalt la învățătură...

Am vorbit la telefon în fiecare zi și mi-am dat seama că m-am îndrăgostit de ea într-atât, încât într-o bună zi m-am pomenit zicându-i:

— Știi ce? Te iubesc. Nu vrei să te măriti cu mine?

A tăcut îndelung. Apoi mi-a răspuns aproape în șoaptă și am simtit în glasul ei o umbră de tristete. Mi-a spus că asta a fost singurul lucru de care s-a temut încă de la început și că nu se găndește să se mărite acum, chiar dacă sunt un Tânăr exceptional, pe care orice fată și l-ar dori drept soț. Răspunsul a fost ca o lovitură puternică și am întrebat-o cu glas disperat dacă asta înseamnă că mă refuză. Mi-a spus că nici nu acceptă, nici nu refuză, ci că pur și simplu deocamdată nu se găndește la măritis. Am continuat să vorbim la telefon, însă nu i-am mai pomenit de căsătorie, cu toate că în fiecare zi îi mărturiseam că o iubesc. Îi repetam întruna: „Te iubesc! Te iubesc!“. Uneori rădea, alteori îmi spunea: „Dacă mă iubești într-adevăr, atunci învăță bine...“ Când s-a apropiat examenul

de licență, m-a surprins într-o zi cu propunerea: „Ce-ar fi dacă ne-am pregăti împreună? Vino mâine la noi acasă. Am vorbit deja cu tata și cu mama“.

Mi-am petrecut noaptea într-un vis magic: n-am putut nici să dorm, nici să citeșc un singur cuvânt. Când s-a apropiat ora întâlnirii, mi-am pus cele mai elegante haine pe care le aveam, m-am ras și pieptanat cu grijă. M-am oprit în fața usii ei, coplesit de fericire, și am apăsat pe butonul soneriei muzicale.

Locuia într-o casă frumoasă, iar familia ei mi s-a părut minunată. Tatăl – un bărbat distins – s-a purtat cu mine părintește, iar mama-sa era încă destul de frumoasă, în ciuda vîrstei, și își acoperise părul cu o bonetă sobră, de culoare neagră. Mi-a plcut foarte mult faptul că părintii ei au închis ușa și ne-au lăsat singuri în birou. Mi s-a părut cea mai mare dovedă de încredere în fiica lor, precum și în morala ei!

Ce minunată e iubirea! Am ajuns să-o vizitez în fiecare zi. Mă asezam lângă ea și repetam cursurile sau stăteam de vorbă. Mă apropiam de ea și respiram parfumul pe care îl răspandea părul ei. O prindeam pe neasteptate de mâna fină și moale, pe care o simteam topindu-se într-a mea. În momentele aceleia se înrosea la fată, și se tăia respirația și șoptea cu teamă în glas: „Ești nebun... Dacă intră mama peste noi o să fie văi și-amar...“

Până într-o zi, când m-am dus la ea ca să repetăm împreună, ca de obicei. S-a asezat la birou și și-a pus pus cursurile dinainte, spunându-mi – ca din întâmplare – că părintii ei au plecat de-acasă și se vor întoarce tocmai seara. De îndată ce-am auzit asta, mi-am simtit săngele cloicotindu-mi în vene și pe ochi mi s-a pus parcă un vâl, așa încât nu mai distingeam clar ceea ce vedeam. Am rugat-o, cu glas sacadat și tremurător, să-mi aducă un pahar cu apă, dar în clipa în care s-a ridicat și a dat să se întoarcă, am prins-o de braț și am tras-o spre mine, acoperindu-i fată și gâtul cu un potop de sărutări. La început a scos câteva tipete slabe și a încercat să se opună, dar curând s-a abandonat în brațele mele și ne-am pierdut într-un sărut prelung și fierbinte – n-am cunoscut în viața mea altul mai dulce! Când mi-am revenit, am văzut că fată palidă și era udă de lacrimi și a izbucnit numaidecăt într-un

plâns îndurerat. Am încercat să-o liniștesc. I-am zis că îmi pare rău, însă n-am fost în stare să mă stăpânesc. Apoi am adăugat, încercând să atenuez gravitatea situației: „La urma urmei, n-a fost decât un sărut...“, dar iubita mea a tipat furioasă la mine:

— Pentru tine o fi un lucru lipsit de importanță, dar pentru mine e ceva foarte grav căci nu m-a atins vreun alt bărbat în afara tatei. Cum de-am putut să te las să mă săruti? Ce-o să-i spun tatei? Ce-o să-i spun mamei?

Apoi iubita mea a izbucnit într-un nou val de plânsete și tipete, așa că nu m-am mai simtit în stare să suport situația și am plecat degrabă, îndurerat peste măsură.

*

Iată-mă împreună cu mama în salonul lor. Iubita mea, îmbrăcată într-o rochie roșie, cu o bonetă de aceeași culoare, stă între parintii ei, radiind. Mama a vorbit îndelung despre educația și morala mea, dar mai ales despre avereia pe care mi-a lăsat-o tata moștenire și despre dorința ei de-a mă vedea fericit. Când am trecut la subiectul zestrei de nuntă și bijuteriilor pe care trebuia să i le ofer în dar, iubita mea a întins mâna ei gingășă, și-a îndreptat boneta, care-i alunecase puțin într-o parte, pe urmă i-a spus mamei, cu glasul ei dulce și fermecător că suma de douăzeci de mii de lire nu este de ajuns în nici un caz, amintindu-i în treacăt că niste rude ale ei au primit șaizeci-saptezeci de mii de lire. A pus punct chestiunii, spunând pe un ton politicos, dar hotărât, că nu acceptă o zestre mai mică de treizeci de mii.

I-am dat numai de câte un ghiont mamei, îndemnând-o să accepte.

Izzat Amin Iskandar

Era coleg cu mine în clasa întâi de gimnaziu: relativ scund, dar lat în spate și vânjos, cu capul mare, acoperit de păr negru, moale și drept, cu ochelari, zâmbet stins și blajin, aproape implorator, priviri copte, când sirete și bănuitoare, când temătoare, supuse și pline de vinovăție și suferință, cu o proteză în loc de picior și o cărjă prevăzută, la capătul de jos, cu un tampon de cauciuc care atenua zgomotul și o împiedica să alunece. Își acoperea piciorul artificial cu pantalonii uniformei școlare și-l încălța cu un ciorap și cu un pantof pentru a părea natural.

În fiecare dimineată, Izzat Iskandar intra în clasă șchiopătând și, sprijinindu-se în cărjă, își tărsaia piciorul și mergea șontac-șontac până la ultima bancă. Se aseza în colt, lângă fereastră, punea cărja pe podea și după aceea nu mai arunca nici o privire spre ea. Se concentra asupra lectiilor, notându-și cu grijă tot ce spunea profesorul. Asculta atent, încrunta din sprâncene, se gândeau, apoi ridica mâna și cerea multe lămuriri, pierzându-se astfel în multime, confundându-se cu noi, devenind pentru câteva ceasuri doar un elev sârguincios, fără să-i mai pese de cărjă și de șchiopătat.

Când suna clopoțelul, elevii nici nu aveau răbdare să înceze clinchetele vesele și săreau în sus de bucurie, lăsând tot ce țineau în mâini, dând buzna spre ușa clasei și împingându-se până ce unii dintre ei cădeau pe jos, pentru a coborî în curte. Doar Izzat Iskandar întămpina clinchetul clopoțelului ca pe ceva lipsit de însemnatate. Închidea caietul și-l punea tacticos deoparte, își scotea din ghiozdan sandvičul și revista ilustrată și-si petrecea pauza stând în bancă, mânând și citind. Dacă vreunul dintre colegi se uita la el cu milă sau

curiozitate, Izzat zâmbea în barbă și-si vedea mai departe de lectură, ca și cum s-ar fi delectat cu ea și doar pasiunea pentru citit l-ar fi oprit să coboare în curte.

*

Veneam pentru prima dată cu bicicleta la școală. Era într-o joi după-amiază și curtea era aproape goală. Doar câțiva băieți băteau o minge într-o margine. Am început să gonesc cu bicicleta: alergam dintr-un capăt în celălalt al curții și înapoi, mă învărteam în jurul pomilor, mă închipuiam într-o cursă de ciclism și strigam în gura mare: „Doamnelor și domnilor, sunteți la Campionatul Mondial de Ciclism...“ Cu ochii îninții, vedeam publicul, oficialii și cicliștii cu care mă aflam în competiție, auzeam încurajările și fluerăturile fanilor și întotdeauna iesem pe primul loc. Treceam linia de sosire înaintea tuturor concurenților și primeam buchete de flori, felicitări și sărutări.

Am continuat să mă joc așa o vreme și pe neasteptate am avut impresia că cineva mă urmărește. M-am întors din mers și l-am văzut pe Izzat Iskandar stând pe scara laboratorului. Mă urmărise cu privirea de la început. Când ochii ni se întâlnit, a zâmbit și mi-a făcut semn cu mâna, iar eu m-am îndreptat către el. Se chinuia să se ridice în picioare: s-a sprijinit cu cotul de zid, și-a vârât cărja sub braț, apoi a coborât scara treaptă cu treaptă, până ce-a ajuns lângă mine și-a început să-mi cerceteze bicicleta cu atenție. A apucat ghidonul, a încercat soneria de câteva ori, iar în cele din urmă s-a aplecat și a atins cu degetele spitele roșii din față, spunându-mi aproape în soaptă:

— Frumoasă bicicletă...

— E un Raleigh 24, o bicicletă de curse, are trei viteze, m-am grăbit să-i explic cu mandrie.

— Poti să conduci fără mâini? m-a întrebat, după care s-a uitat atent la bicicletă, ca și cum ar fi vrut să verifice ceea ce-i spusesem.

Am încuviațat din cap și mi-am reluat cursa nebună. Eram un ciclist foarte priceput și-mi facea placere să-i fac o

demonstratie, asa ca am pedalat cu putere pana ce am atins viteza maxima si am simtit bicicleta tremurand sub mine. Am luat cu grija mainile de pe ghidon si le-am ridicat in aer, pana la inaltimea umerilor. Am pedalat asa o vreme, dupa care m-am intors la el. Intre timp inaintase cativa pasi catre mijlocul curii. M-am oprit in fata lui si i-am zis, coborand de pe bicicleta:

— Ai vazut, domnul meu? Ti-a placut?

Nu mi-a raspuns. Alasat capul in jos, uitandu-se la bicicleta, ca si cand ar fi cugetat adanc, apoi a aruncat deodata carja la pamant si, facand un pas inainte, s-a lipit de cadru. A apucat ghidonul si s-a aplecat spre mine, rugandu-ma in soaptă:

— Da-mi-o sa fac si eu o tură, te rog... te rog... te rog..., a stăruit.

N-am prea luat in seamă vorbele lui si m-am holbat la el buimacit... In momentele acelea, parea sa fie furat de valul pasiunii si nu era in stare sa se stăpâneasca sau sa dea inapoi. Vazand ca tac, a zgaltait ghidonul si a strigat furios de data asta.

— Ti-am zis sa ma lasi sa fac si eu o tură!

Pe urma a topaît pe loc si a dat sa se urce pe bicicleta, dar s-a dezechilibrat si a fost cat pe ce sa cadem amandoi. Nu stiu ce-a fost atunci in capul meu, insa m-am trezit ajutandu-l sa urce pe bicicleta. S-a sprijinit de umarul meu si de carja si, dupa cateva incercari, a reusit sa-si ridice corpul, sa-si treaca piciorul sanatos peste cadru si sa se aseze in sa. Voia sa intinda piciorul artificial inainte, tinandu-l la distanta de pedala, si in acelasi timp sa invartea cealalta pedală cu forta piciorului sanatos. Era un lucru extrem de dificil, dar nu imposibil. Izzat si-a tinut echilibrul in sa, iar eu l-am impins inceat, cu grija, din spate si, cand bicicleta s-a pus in miscare si a inceput sa pedaleze, m-am oprit brusc, lasandu-l singur. S-a dezechilibrat si s-a clatinat mai-mai sa cada, dar pana la urma a reusit sa ramana in sa si sa controleze bicicleta.

Depunea un efort extraordinar ca sa pedaleze cu un singur picior si sa-si pastreze echilibrul. Bicicleta a inaintat cateva clipe inceat, Izzat a trecut de pomul cel mare, apoi de chioscul alimentar, iar eu m-am apucat sa bat din palme si sa strig:

— Bravo, Izzat!

A mers cu bicicleta până aproape de capătul curtii, unde trebuia să întoarcă. M-am temut că nu va reuși, însă cu mare atenție – chiar cu măiestrie – a izbutit și, când s-a întors în sens invers, părea încrezător și stăpân pe bicicletă, așa că a schimbat viteza o dată, a schimbat-o și a două oară, până ce suvițele de păr au început să-i fluture în vânt.

Bicicleta a ajuns să ruleze în mare viteză pe aleea dintre pomi, Izzat dispărând și ivindu-se printre frunzele și crengile care se întrețăiau. A reusit! L-am văzut din spate, pe bicicleta care zbura acum ca o săgeată, ridicând capul și scotând un chiuit prelung, care a răsunat în toate colturile curtii – un chiuit ciudat, sfâșietor, neîntrerupt, ca și cum ar fi fost reținut multă vreme în pieptul său pentru a răbufni în clipa aceea.

— Vezi? Vezi? striga mândru.

*

După câteva clipe, când am alergat spre el, bicicleta era răsturnată la pământ, în vreme ce roata din față continua să se învârtă zbârnăind. Picioarul artificial i se desprinse de trup și zacea aruncat undeva la distanță, împreună cu ciorapul și pantoful, încis la culoare, gol pe dinăuntru, ca și cum ar fi fost amputat chiar atunci sau ar fi fost o faptură distinctă, înzestrată cu viață proprie, independentă. Izzat era întins cu fața în jos, tinând mâna pe locul de unde-i fusese amputat piciorul, din care începuse să-i curgă sânge, făcând o pată ce creștea pe stofa pantalonului sfasiat.

L-am strigat și a ridicat încet capul. Avea jumături pe frunte și pe buze, iar chipul lui mi s-a parut foarte ciudat fără ochelari. S-a uitat la mine, adunându-și gândurile, și a zis cu glasul stins și cu urma unui zambet ce se iveau de undeva de departe pe buzele lui:

— M-ai văzut? M-ai văzut cum am mers pe bicicletă?!

Draga mea soră Makarim

În numele lui Allah cel Milostiv, Îndurător, căci la El căutăm ajutor! Rugăciunea și binecuvântarea asupra domnului nostru, Profetul Muhammad, domnul neamului omenesc din toate timpurile, asupra familiei sale și asupra însotitorilor săi, asupra tuturor!¹

Apoi...

Draga mea soră Makarim,

Ne este tare dor de tine, draga mea soră Makarim. Tot timpul te avem în minte, Makarim, jur. Ieri numai, m-am trezit însășimănat în toiul nopții și am văzut că Batta, cununata ta, plânge cu sughituri. „Mi-e greu, Hasan, să suport gândul că se chinuie singură cu mama...”, a îngăimătat ea.

Inimile noastre sunt alături de tine, sora mea dragă, și noi toti – eu, Batta și copiii – ne rugăm lui Allah Preaputernicul și Preamăritul să-ți dăruiască răbdare și să-ți întărească inima. Ai dovedit, Makarim, că ești o soră adevărată și o femeie mărinimoasă rămânând alături de mama, care e atât de bolnavă! Dar să stii, sora mea, că grija ta pentru mama nu va rămâne nerăsplătită, căci o singură rugă a mamei noastre dragi îți poate deschide larg porțile raiului, cu voia lui Allah!

Draga mea soră, am arătat radiografiile și analizele mamei doctorilor de-aici și toti au confirmat că tumoarea, din nefericire, se află în faza a treia și că operația chirurgicală nu este de nici un folos, singura soluție fiind chimoterapia.

---

1. O formă mai amplă a formulei *basmala*, care se rostește în diverse împrejurări ori se consemnează în scris la începutul unei cărti sau a unei scrisori, ca în cazul de față.

Makarim, tu esti o bună credincioasă, ai fost crescută în spiritul supunerii față de Allah și-ai acceptării destinului hărăzit de el și știi foarte bine, sora mea, că bolile, sănătatea, viața și moartea sunt în mâinile Creatorului Preamărit și Preaînalt și că omul nu are nici o putere în privinta lor.

Îmi închipui că vrei să știi cum o mai duc. Nu vreau să-ți sporesc grijile, Makarim, Allah mi-e martor, ți-ajung cele pe care le ai. De când ne-am întors din ultimul pelerinaj, Batta și cu mine am avut întruna probleme, dar slava Domnului pentru tot ce se întâmplă! Luna trecută am simtit o durere puternică în sale, în partea stângă. Noaptea, durerea a devenit atât de cumplită, încât m-am zvârcolit pe jos, plângând ca un copil. La spital, mi-au făcut analize și doctorul mi-a spus că am pietre mari la rinichiul stâng și trebuie să fac operatie. Dar ce să mai lungesc vorba, sora mea, am făcut operația și am stat în spital trei săptămâni. Allah mi-e martor, Makarim, sora mea, că toate astea m-au costat zece mii de riali în cap. Însă, de îndată ce m-am întremat după operatie, am avut o problemă cu garantul meu. E proprietarul scolii unde lucrăm Batta și cu mine, iar pe deasupra – și un seih important, cu relații multe, așa încât – dacă vrea – în douăzeci și patru de ore poate să ne trimítă pachet acasă...¹ Problema a apărut din cauză că garantul a descoperit că, din când în când, mergeam la vila seihului Fahd ar-Rubayi pentru a-i ajuta pe copiii lui la pregătirea lectiilor. Garantul m-a bănuit că le-ază la lectii particulare pe bani, deși i-am explicat că seihul Fahd și cu mine suntem frați întru Allah și ne întâlnim în principal pentru a studia *Coranul* împreună. Dar garantul meu nu m-a crezut și, cu fiecare prilej, făcea aluzie la faptul că ăsă da lectii particulare. M-a deranjat atât de tare treaba asta, încât acum două zile i-am strigat în față: „Ai frică de Allah, seihule! Cel care acuză trebuie să aducă și dovezi, seihule! Mă acuza fără să ai nici o dovadă și e păcat, seihule!“. Dar vorbele mele

1. Rialul este unitatea monetară din Arabia Saudită. Strainii nu pot lucra în această țară decât în baza garantiei unui cetățean saudit, care le reține pașapoartele și le controlează deplasările în țară și în afara ei. Garanții primesc, în mod obișnuit, o parte din salariile lucrătorilor străini.

n-au fost de nici un folos și mi-a reținut sporurile pe două luni – Allah să-l ierte!

Ce să-ti mai spun, Makarim? Allah mi-e martor, ne bat gândurile serios, pe Batta și pe mine, să ne întoarcem definitiv în Egipt. De zece ani trăim departe de casă și tot ce câștigăm se duce numaidecăt. Cu alte cuvinte, suntem la fel de săraci ca în ziua când ne-ai creat, Doamne. Slavă lui Allah! Dar ceea ce mă înfurie cel mai tare este că toată lumea din Egipt își închipuie că noi stăm pe sacul cu bani, că învărtim aurul cu lopata și adunăm comori.

La sfârșit, dragă soră, te rog să ai grija de mama noastră iubită, să ne tii la curent cu ce i se mai întâmplă și – pe viața Profetului! – să-i spui, dragă Makarim, că dacă n-ar fi atât de greu, am lăsa totul balta și-am veni cu totii – Batta, copiii și cu mine – să fim alături de ea, fiindcă ea întruchipează pentru noi binefacerea și binecuvântarea... Te mai rog, dragă soră, să citești la capul ei Rugăciunea celui nefericit, după rânduiala Profetului – pacea și binecuvântarea asupra lui! –, și e preferabil să-ti faci ablutiunea rituală înainte de recitarea ei. Îți reamintesc această rugăciune, care sună astfel: „Îndurarea ta, Doamne, o caut. Nu mă lăsa pe mine singur nici o clipă și ajută-mă să izbandesc în toate, căci nu există alt Dumnezeu în afara de Tine!“. Repetă această rugăciune mereu, dragă Makarim, și vei avea parte de mult bine – cu voia lui Allah.

Cât despre suma pe care mi-o ceri pentru a o interna pe mama la un spital privat, chiar dacă aș cheltui banii din întreaga lume și mi-as vinde hainele de pe mine pentru a-i veni în ajutor, n-as răsplăti nici jumătate din cât a făcut această femeie minunată pentru mine, dar – cu mare regret – trebuie să-ti spun că și condițiile mele materiale sunt extrem de grele, atât de grele că luna aceasta am împrumutat bani de la cătiva prieteni pentru a o scoate la capăt.

În orice caz, l-am consultat pe doctorul Husni Aabid în legătură cu spitalul privat și m-a asigurat că tratamentul în spitalul de stat este identic cu acela oferit în spitalul privat, deosebirea dintre ele fiind numai suma exorbitantă cerută în spitalul privat, întrucât medicina în Egipt – Allah să mă ierte! – a devenit pur și simplu o afacere. Astă-i părerea doctorului Husni, care este socotit aici un medic mare și un

om evlavios, cu frică de Domnul lui („căci noi nu socotim pe nimeni mai presus de Allah“). Fii binecuvântată, dragă sora.

Si te mai rog ceva, dragă Makarim, o să găsesti în plicul asta un plic mai mic – o scrisoare adresată agentului imobiliar Hagg Gharib. Du-te și-l cauță la Cafeneaua Clubului, dă-i imediat acest plic și roagă-l să-mi telefoneze în caz de nevoie, iar dacă nu mă găseste, să ia legătura cu seihul Fahd ar-Rubayi la numărul (06) 582 1465. Chestiunea este foarte importantă și urgentă, dragă Makarim. Allah să te răsplătească, dragă soră, și s-auzim de bine!

As-Salamu alaykum wa-rahmat Allah wa-barakatu-hu!¹

Fratele tău,

Hasan Muhammad Nagati

Al-Qasim, 5 Muharram 1413

(Conform cu originalul)

---

1. Formula cu care se încheie orice scrisoare, discurs, program de radio sau televiziune etc. – „Pace vouă și îndurarea lui Allah și binecuvântările Lui!“.

Necazurile lui Hagg Ahmad

După ce-a împlinit rugăciunea la moschee, Hagg Ahmad s-a întors acasă și s-a așezat în fața televizorului, unde a rămas până când soția lui, Hagga Dawlat, l-a invitat la masa de *suhur*¹. S-a ridicat început și a luat loc la masă, și-a suflecat mânecile *ghilbabului*, a rostit *basmala*, apoi a dat peste cap un pahar de limonadă căldată, pentru a-și curăța aparatul digestiv și a-și deschide pofta, astfel încât mâncarea să nu-l surprindă nepregătit. În timpul asta, slujnica filipineză străbătea culoarul, ducând tava cu *suhur*-ul în camera lui Hagg Azzam, bătrânelui lui tată, care locuia de doi ani împreună cu el.

Hagg Ahmad a întins mâna, a rupt o bucată din plăcinta fierbinte, muiată în unt topit, și a întins cu ea în platoul cu bob de alături. Mai înainte, bobul trecuse printr-un lung proces de preparare incluzând: fierberea, descojirea, terciuirea și amestecarea cu felii mici de roșii, după care fusese dres – atât cât era nevoie – cu ulei de porumb, lămaie, piper și chimen, astfel încât să fie un deliciu pentru cei care-l mâncau și o rezervă pentru cei care posteau peste zi. Hagg Ahmad, cu ochii pe jumătate închiși de poftă, a început să mestece îmbucătura început, ca un violonist virtuoz care-si pregătește strunele cu niște melodii simple înainte de-a pluti în lumea simfoniei.

— Domnul să te țină sănătoasă, Hagga, a mormăit cu căldură în glas, mestecând de zor.

---

1. În timpul postului din luna Ramadan, musulmanii practicanți mânâncă doar în cursul nopții: o masă principală *iftar*, după asfintitul soarelui, și o masă mai usoară înainte de ivirea zorilor, în momentul din noapte care-i dă numele (*suhur*).

— Să-ți fie de bine, Hagg, i-a răspuns soția cu recunoștință.

După bob, Hagg Ahmad era hotărât să atace platoul cu omletă cu pătrunjel din dreapta lui. Urma un pahar cu sirop de hibiscus de Aswan rece, ce putea să facă loc în stomacul lui pentru câteva ouă fierte, pe care urma să le mănânce goale, adică fără paine, ca să nu se sature și să se lipsească de desert, care — după cum a aflat — în noaptea aceea era alcătuit din niște castronașe de orez cu lapte presărat cu fulgi deliciosi de nuca-de-cocos.

Dar tocmai când Hagg Ahmad a întins mâna să mai ia o bucată de plăcintă, un tipăt de spaimă ascuțit a sfâșiat liniștea nopții și apoi s-a stârnit un vacarm de nedescris. Hagg Dawlat a sărit în picioare îngrozită, răsturnându-si scaunul și provocând un zgomot puternic. A alergat și Hagg Ahmad în urma ei, atât cât îi permiteau obezitatea și durerile reumatice. Servitoarea filipineză se oprișe în mijlocul camerei lui Hagg Azzam, cu spaima de moarte pe chipul ei asiatic. Încăperea era cufundată într-o liniște apăsătoare. Când a intrat, Hagg Ahmad a simțit că un miros puternic de praf și mucegai îi năpădește nările. L-a descoperit pe tatăl său întins pe pat, cu gura fără nici un dintă larg deschisă și cu ochii pierduți în gol, în vreme ce chipul bătrân avea o expresie împietrită, de parcă ar fi fost lovit prin surprindere, o singură dată și cu putere, pentru totdeauna.

Hagg Azzam era mort. Dawlat a scos un bocet prelung, ca și cum ar fi vrut să anunțe vestea dureroasă, în vreme ce Hagg Ahmad s-a prăvălit cu trupul său greu peste corpul neînsuflăt al tatălui său, îngropându-și fața la pieptul lui și izbucnind în hohote ca un copil rătăcit. S-a lăsat coplesit cu totul de plâns, iar când și-a revenit, după câteva clipe, camera era goală. S-a ridicat, și-a sters lacrimile cu mâneca și a rostit „Al-Fatiha“, a închis gura și pleoapele defuncțului, i-a acoperit fața cu un cearsaf, apoi a strecurat încet mâna sub perna tatălui, de unde a luat cheile bătrânului și le-a vărat în propriul buzunar. După aceea, a ieșit din cameră și le-a telefonat ruedelor și cunoșcuților, anunțându-le vestea decesului.

După vreun ceas, Hagg Ahmad, îmbrăcat într-un costum sobru de culoare închisă, stătea în salon și primea condoleantele celor săsiți degrabă, în timp ce servitoarea filipineză trecea printre ei cu o tavă pe care erau asezate cesti de cafea și pahare cu apă rece. Au sosit mai întâi vecinii și, odată cu ei, și domnul Sa'íd Azzam, fiul mijlociu al defunctului – subsecretar de stat în Ministerul Irrigațiilor. Avea față palidă și privirea buimăcită din pricina socrului. Când a sosit Adil, fiul cel mic, funcționar la American Express, a insistat urlând să vadă chipul tatălui său, iar de cum au dat cearsaful la o parte, s-a prăbușit pe podea, zvârcolindu-se. L-au cărat în salon, frecându-i față cu apă de colonie. Doamna Amina, singura fiică a răposatului, a intrat în apartament valvărtej și, de îndată ce a zărit-o, Hagg Dawlat a strigat la ea cu glasul sugrumat, sfâșiindu-i inima:

— Vino și vezi, Amina... tata a murit, Amina...

Aceasta i-a răspuns lovindu-se violent cu palmele peste obraji, apoi s-a prăbușit pe pardoseala culoarului. Hagg Ahmad i-a părăsit pe cei îndoliati și s-a grăbit să le liniștească pe cele două femei doborăte de durere, pe urmă s-a retras într-un colț cu fratele său Adil, care între timp se mai liniștise, întinzându-i un teanc de o mie de lire și punând la punct împreună cu el măsurile ce trebuiau luate în dimineața următoare: antreprenorul de pompe funebre, cortul, anunțul mortuar și toate celelalte.

Hagg Ahmad știa ce trebuie făcut când vine o nenorocire peste familie, căci el era cel mai mare dintre frați, iar activitatea în domeniul antreprizelor de construcții îl înzestrase cu simț practic și nervi tari. La acestea se adăugau credința sa profundă și cunoașterea treburilor religioase. Acum stătea cu ochii în pământ, tacut, în mijlocul îndoliătilor. Pe chipul lui se puteau vedea atât durerea, cât și răbdarea pe care adevăratul credincios trebuie să-o arate în fața nenorocirilor. Hagg Ahmad n-a plâns și nici nu s-a zvârcolit ca alții, dar suferinta lovise și inima lui tare ca un munte, privirile fi erau abătute și buzele lui murmurau versete din Cartea cea Sfântă, în speranță că ele îi vor alina durerea. A socotit potrivit ca în noapte aceea să-si aducă aminte de tatăl său – de

grijă pe care le-o arătase lui și fraților săi când fuseseră copii, sacrificându-și linistea și averea pentru a-i crește. Și astăzi – după ce își îndeplinise menirea în întregime – pleca la Domnul lui. „O, tu, suflet linistit, întoarce-te la Domnul tău mulțumit și împăcat!“¹ Adevăr grăit-a Allah Preamăritul!

Hagg Ahmad a rămas în salon, în mijlocul celor îndoliati, cufundat în gânduri și cerând iertare pentru tatăl său. La un moment dat a tresărit, a înălțat capul, trosnindu-și gâtul – un gest obisnuit, lipsit de importanță, întocmai cum unii se joacă cu brătara ceasului sau își răsucesc mustața între degete în vreme ce vorbesc. Ce să facem? Când și-a înălțat capul, ochii i-au căzut pe acele mari, aurite, ale pendulei din perete, care indicau ora trei și jumătate după miezul nopții. Când a lăsat din nou capul în jos, a simțit că ceva se schimbase înăuntrul lui, ceva mărșav a început să-l înțepe ca un ac mic, supărător. Hagg Ahmad a încercat să se gândească din nou la defunct, dar în zadar. Întepăturile se înșiruiau și se adunau, iar în cele din urmă s-au preschimbat într-un gând rușinos, care-i stăruia în minte, fără să-i mai dea pace: nu-și luase încă *suhur-ul*... Când i-a lovit nenorocirea, nu apucase să ia decât o înghițitură. Nu mai rămânea decât un sfert de ceas până la ivirea zorilor și stomacul lui era gol, simțea cum fi ghiorăie matele. Îi era foame și voia să mănânce – astă era adevărul curat, ca să spunem lucrurilor pe nume.

Când gândurile sale au ajuns în acest punct, Hagg Ahmad s-a simțit jenat, ba chiar i s-a făcut rușine de-a binelea, socotindu-se demn de dispreț. „Cum adică, să vrei să mănânci, să te ghiftești și să râgai, când știi că tatăl tău a murit acum un ceas? Nu esti în stare să rabzi de foame o singură zi, din respect pentru tatăl tău care te-a crescut și a făcut din tine un bărbat cu stare? Sufletele văd și aud, probabil că sufletul tatălui tău zâmbeste acum trist și disprețitor văzând nerecunoștința ta. Atât de repede și se abat gândurile de la nenorocire, fugându-ți la omletă și la bob cu rosii?“ Hagg Ahmad a murmurat „La Allah caut adăpost“, astfel încât l-au auzit și cei care stăteau lângă el. Apoi a întors brusc capul spre dreapta, de parcă ar fi vrut să alunge gândurile urăte,

1. *Coranul*, sura „Al-Fajr“ („Zorii“), vv. 27-28.

dar și-a găsit! Satana – blestemat fie de Allah! – este nespus de viclean. Stătea la pândă și-l ademenea, șoțindu-i liniștit, convingător: „Pentru ce atâtă frământare? Ce, până și *suhur*-ul a devenit un păcat, un lucru interzis de religie?“. Se cunoștea mai bine ca oricine. Dacă nu măncă atunci, trebuia să încalce și să întrerupă postul și să mănânce a doua zi, iar păcatul să fie abătut asupra lui și într-un caz, și în celălalt! Era mai bine să mănânce imediat, căci urma o zi grea, va trebui să fie de față la spălarea, îmbălsămarea și coborarea în groapă a trupului neînsufletit, să ia parte la procesiunea funerară și la un milion de alte treburi! Cum ar putea suporta toate belelele astea cu burta goală?! Si pe urmă, toti îndoliatii acestia care stăteau triste în jurul lui cu câteva minute înainte ca bubuitul tunului să anunțe începerea postului... Dacă le-ar fi fost foame, n-ar fi putut sta atât de liniștiți... De bună seamă, toti s-au îndopat bine acasă și pe urmă au venit să verse lacrimi fierbinți pentru defunct... Chiar și el, dacă tatăl lui ar fi murit într-un alt loc și nu în propria casă, ar fi măncat și ar fi băut înainte de-a primi condoleanțele. Era ceva firesc. Nu era nici un păcat, pentru că așa ceva nu poate fi interzis!

Si astfel, rezistența lui Hagg Ahmad s-a erodat treptat până ce s-a stins cu totul când ceasul arăta ora trei și patruzeci de minute. Mai rămăseseră doar cinci minute, asă încât Hagg Ahmad a sărit în picioare, ca și cum și-ar fi adus brusc aminte de un lucru foarte important, și s-a îndreptat aproape în fugă pe corridorul îngust spre bucătărie... În usă, Hagg Ahmad a găsit-o pe sotia lui, Dawlat, stând tacută, fără să facă nimic, ca și cum l-ar fi așteptat, ca și cum anii îndelungati de convietuire i-ar fi spus să aștepte venirea lui la bucătărie exact în acea clipă. I-a aruncat o privire înțele-gătoare. Avea ochii umflati de plâns, iar pe obrajii se puteau vedea urmele vinetii lăsate de loviturile palmelor.

— Să-ti aduc un pahar cu iaurt, Hagg? l-a întrebat în soaptă, străduindu-se să-și păstreze glasul trist și tremurat.

Fără să vrea, glasul, atitudinea ei și lumina slabă ce venea din bucătărie, i-au dat lui Hagg Ahmad impresia că erau doi conspiratori și asta l-a făcut să izbucnească furios:

— Ce iaurt, care iaurt?! Nouă ne arde acum de-asa ceva?!

Dawlat a lăsat capul în jos, ca și cum s-ar fi rușinat, și s-a retras tacută pe corridor. Când a dispărut complet, Hagg Ahmad s-a strecurat în bucătărie și a închis bine ușa în urma lui, fără să facă nici cel mai mic zgomot. Acolo, pe blatul de marmură de lângă chiuvetă, Hagg Ahmad a descoperit platoul cu bob și roșii din care nu apucase să ia decât o singură înghititură.

În așteptarea Liderului

— Frății mei, ziua de 23 august va rămâne pentru totdeauna gravată cu litere strălucitoare în inimile noastre. În această zi, cu douăzeci și cinci de ani în urmă, ne-a părăsit Liderul Wafdu lui și al națiunii, Mustafa an-Nahhas Pasa.¹ Sufletul său nevinovat s-a înăltat la cer, blestemându-i pe opresori. În ziua aceea, frăților, tiranul Abd el-Naser ne-a interzis să-l conducem pe Liderul nostru la locul lui de veci, dar noi am ieșit în stradă. Întregul Egipt, până la ultimul suflet, a ieșit împreună cu noi pentru a-l conduce pe fiul său devotat. Atunci am fost aruncăti în temnitele lui Abd el-Naser. Am intrat în ele mulțumiți, împăcați cu soarta noastră, fiindcă noi, fiili mărețului Wafd, am rămas și vom rămâne credincioși legămantului atâtă vreme căt ne vor bate inimile în piept.

Domnul Kamil az-Zahhar stătea la tribună și glasul îi răsună în toate colturile încăperii. Înflăcărat de entuziasm, a început să-si agite pumnul în aer. În spatele lui se vedea un portret în mărime naturală al Liderului Mustafa an-Nahhas, pictat în ulei direct pe perete. Alături de el, la tribună, se aflau cei doi stalpi ai Wafdu lui: în dreapta lui seudea Muhammad Bei Basyuni – Allah să-l tină în viață! –, un bătrân în vîrstă de saptezeci și cinci de ani, fost director al cabinetului lui Mustafa an-Nahhas, cu trupul subrezit de boli

---

1. Partidul Wafd („Delegația“) a fost una dintre grupările politice de seamă din Egipt în prima jumătate a secolului XX. Partidul și liderul său, Mustafa an-Nahhas, au fost eliminati din viața politică în urma revoluției din 1952, condusă de Gamal Abd el-Naser, dar în 1983 partidul a revenit pe scena politică a Egiptului.

și vederea slabită de ani, dar cu inima arzând încă de dragoște pentru Wafd și pentru Liderul său, iar în stânga lui seudea – cu statura lui impunătoare, îmbrăcat într-o aba de țară – șeihul Ali Sahhab, cunoscutul deputat al Wafdului, consătean al lui An-Nahhas Pasa din Samannud, Guvernatoratul de Vest.

Ceremonia în memoria lui An-Nahhas avea loc în camera de zi din casa lui Kamil az-Zahhar, situată în cartierul Al-Munira. Aceasta era neîncăpătoare pentru participanți, așa că unii dintre ei au fost nevoiți să privească de afară. S-au adunat vecini de-a domnului Kamil, câtiva trecători de pe stradă care au urcat împinși de curiozitate și o mulțime de săraci din cartier, bărbați și femei tărând după ei copii cu haine zdrentuite și murdere. Miroslul lor patrunzător de sudoare se amesteca cu acela al respirațiilor fetide și cu fumul de tutun, așa încât atmosfera ce plutea în încăpere era înbăsită și insuportabilă.

Az-Zahhar și-a încheiat discursul și s-a asezat, stergându-si sudoarea ce i se prelingea pe frunte și pe obrajii, în mijlocul unui ropot de aplauze tunătoare. Apoi i-a venit rândul lui Muhammad Bei Basiyuni – Allah să-i dăruiască sănătate și putere! S-a ridicat de pe scaun ajutat de soferul său, Barei, și-a apropiat încet de microfon, și-a plimbat o clipă privirea peste cei prezenți și a zis:

— Vreau să vă întreb, fraților, de ce ne-am întrunit în noaptea astă? Am venit aici căutând bani sau posturi? Nici vorbă! Ne-am întrunit pentru el, pentru Mustafa an-Nahhas, atât de drag nouă. O, Mustafa! O, Nahhas! Ești viu! Vei rămâne în inima Egiptului câtă vreme vor dăinui Nilul și piramidele. O, Mustafa! O, Nahhas!

După aceste cuvinte, glasul lui Basiyuni Bei s-a întrerupt brusc și el și-a lăsat capul în jos. O lacrimă trădătoare i s-a prelins din spatele ochelarilor cu lentile groase, trupul gârbosit a început să-i tremure și a izbucnit într-un plâns violent. Peste încăpere s-a asternut o tacere stânjenitoare, apoi s-a auzit glasul răgusit al șeihului Ali Sahhab strigând entuziasmat de trei ori:

— După tine nu mai există nici un alt lider, Nahhas!

Cei prezenti au repetat după el în cor și apoi – dându-și seama că oamenii au obosit din pricina căldurii, înghesuielii, aclamatilor și aplauzelor – domnul Kamil s-a apropiat din nou de microfon, le-a mulțumit, psalmodiind împreună cu ei „Al-Fatiha“ pentru sufletul Liderului, după care s-a oprit în usă pentru a-și lua râmas-bun de la ei.

Cei doi stâlpi ai Wafdului, precum și o parte dintre participanți, au plecat, dar majoritatea au rămas în cameră. Mai luaseră parte și altă dată la ceremoniile organizate de Az-Zahhar și cunoșteau rânduiala lor, astă că se îngămădiseră lângă tribună, în fața unei mici usi laterale închise, ce n-a întârziat să se deschidă, lăsând să se ivească o slujnică bătrână, îmbrăcată în negru, care ținea în maini o tavă mare cu sandviciuri – un morman de lipii tăiate în jumătăți și umplute cu carne fiartă. Nici n-a intrat bine tava pe ușă, că multimea s-a și năpustit asupra ei cu lăcomie, astă încât biata slujnică a socotit mai potrivit să-o arunce cu totul. A izbucnit numai de cât o încăierare crâncenă: mâinile își smulgeau sandviciurile cu carne, atmosfera a devenit incendiарă, urletele s-au preschimbat una-două în insulте și înjurături. Domnul Kamil az-Zahhar stătea la tribună, urmărindu-i pe cei care se încăierau. Nu s-a amestecat și n-a scos o vorbă până ce lupta a luat sfârșit și oamenii s-au împrăștiat, fiecare cu prada pe care o apucase. Încet-încet, camera s-a golit. Abia atunci domnul Kamil s-a ridicat, a închis ușa și s-a prăbușit în fotoliul cel mai apropiat.

*

Ce să-l fi deranjat pe domnul Kamil într-atât? Ceremonia fusese minunată, iar discursul său despre Mustafa an-Nahhas avusese un succes extraordinar! Izbutise să demonteze toate calomniile pe care Abd el-Naser le sădise în mintile oamenilor. Le povestise cum An-Nahhas Paşa îi înfruntase ca un leu pe englezi și pe regele absolutist. Demonstrase cu argumente de necontestat că incidentul din 4 februarie fusese în favoarea și nu împotriva lui Mustafa an-Nahhas.¹ Elocvența sa

1. Pe 4 februarie 1942, trupele britanice au înconjurat palatul regal din Cairo și l-au constrâns pe regele Faruq să accepte un guvern format din Partidul Wafd și condus de Mustafa an-Nahhas.

îi convinse pe toți cei prezenti, astfel încât palmele și găturile lor se întrecuseră în aplauze și lozinci. Totul fusese așa cum trebuie. Atunci ce nu-i dă pace? E adevărat că domnul Kamil az-Zahhar este un om extrem de sensibil – un cuvânt oricăr de neînsemnat îl poate face extrem de fericit, după cum îl poate îndurera în aceeași măsură. În seara aceasta a fost impresionat de spectacolul oamenilor din public încăierându-se pentru o bucată de carne. Stia că sunt săraci și necajiti, multe dintre chipurile lor fi erau cunoscute, dar nu-și închipuia că lupta pentru mâncare ar putea să devină atât de cumplită. Si cine luase parte la această încăierare? Toamai aceia care aplaudaseră și ovationaseră Partidul Wafd și pe Liderul lui ceasuri în sir! Toamai aici era punctul nevrălgic: domnul Kamil ajunsese să se îndoiască de devotamentul lor față de principiile Wafdului. În plus, îi stăruiau în minte și vorbele pe care le spuse sotia sa, Dawlat, când îi dăduse cele cinci sute de lire pe care le cheltuise pentru ceremonie.

— Poftim, Kamil! îi zisese, zâmbind cu afectiune. Chiar dacă oamenii astia nu vin decât ca să-si umple burtile pe seama noastră... Domnul răsplătește după intenții...

În mintea lui își făcuse loc și începu să-l roadă gândul stăruitor, dureros că Partidul Wafd murise. Dacă Abd el-Naser esuase în toate, izbândise, în schimb, într-o singură chestiune: îi rupsese pe egipteni de trecutul lor și făcuse să se succeată generații care nu stiu și nu vor să știe nimic despre Wafd și despre liderii lui. Cum se uită, de pildă, cei doi copii ai lui – Mustafa și Zeynab – la el, când le vorbește despre Mustafa an-Nahhas? Zâmbesc politicos și privesc indiferenți, iar dacă nu ar avea un respect adânc pentru tatăl lor, i-ar lua în derădere și pe el, și pe Liderul lui. Era firesc ca lucrurile să stea așa, de vreme ce asta învățaseră în școlile lui Naser. „Lumea s-a întors cu fundul în sus“, a bombânit domnul Kamil, întinzându-si picioarele și cufundându-se în fotoliu, în timp ce contempla chipul lui An-Nahhas de pe perete. Liderul era îmbrăcat în uniforma de parada și pieptul îi era împodobit cu stele strălucitoare, pe umăr avea petrecută esarfă roșie de magistrat, la sold îi atârna sabia argintie, iar față binevoitoare schita un zâmbet îngăduitor și plăcut, exprimând demnitatea și patriotismul său.

Domnul Kamil a închis ochii și prin minte i s-au perindat imagini îndepărtate. Și-a adus aminte de zilele când era elev la liceul As-Sa'idiya și colegii îl purtau pe umeri în timpul unei mari demonstrații, în vreme ce striga, iar ei repetau după el: „Trăiască Egiptul liber și independent!“. Când manifestanții treceau pe Strada Universității, li s-au alăturat și studenții de la Politehnica din apropiere. Toți clocoteau de un entuziasm ca un vulcan și lozincile răsunau până la cer. Englezii încercau să-i împriște, dar în zadar. Au deschis focul, s-au auzit împuşcături și au căzut primii martiri, strigând numele Egiptului. Seară, s-a întrebat grăbit spre vila lui An-Nahhas din cartierul Garden City, unde i-a găsit așteptând în salon pe cei mai mari bărbați de stat. Însă lui, Kamil az-Zahhar, liderul elevilor de la liceul As-Sa'idiya, care nu împlinise încă douăzeci de ani, i s-a permis imediat să intre. Însusi Liderul l-a întâmpinat și i-a urat bun venit, dar când s-a aplecat să-i sărute mâna, și-a retras-o, cerându-i iertare lui Allah, și i-a adresat vorbele acelea pe care și le aduce aminte și acum: „Zahhar, tu eşti fiul meu, eşti fiul Wafdului. Revăd prin tine zilele tinereții mele“.

A fost nespus de fericit în ziua aceea. Unde s-au dus toate astea?! Cât de ciudată este viața!

Intr-o zi, le-a spus, plin de mândrie, colegilor de la As-Sa'idiya:

— Sunt sigur că voi fi prim-ministru al Egiptului.

Aproape că-i venea să rădă de vorbele aceleia. Anii s-au scurs rapid și iată-l ieșit la pensie ca simplu funcționar la Departamentul asigurărilor sociale, asemenea atâtorei mii de oameni obișnuiați. Lumea a uitat de el, la fel cum a uitat și de Mustafa an-Nahhas. Domnul Kamil az-Zahhar era trist și obosit, dar s-a simțit brusc usurat, fiind cuprins de un sentiment misterios de liniște și orbit de o lumină puternică, ce s-a pornit să scânteieze, apropiindu-se de el, până ce a simțit o usoară întepătură pe fată. Domnul Kamil a sărit speriat și a dat să se napustească afară, dar când s-a uitat la tabloul de pe perete, a rămas pironit în loc de uimire. Imaginea începuse să se miște. Zâmbetul s-a largit, apoi Liderul a mișcat brațul drept și a coborât din tablou... Era chiar el, Mustafa an-Nahhas, îmbrăcat în costumul său de paradă

presărat cu stele și purtând pe cap *tarbușul* – fesul egiptean din vremea lui. S-a oprit în fața lui surâzător, iar Az-Zahhar s-a apropiat și s-a aplecat să-i sărute mâna, dar acesta l-a strâns la piept.

— Domnul meu, unde-ai fost? l-a întrebat uimit.

— Am fost mort, Zahhar, dar l-am rugat pe Allah să mă readucă la viață și iată că mi-a ascultat ruga.

Az-Zahhar s-a holbat la Lider, nevenindu-i să-și creădă ochilor.

— Te văd surprins de întoarcerea mea, Zahhar... Spune: „*Cine mai aduce la viață oasele după ce au fost putrezite?*“ Spune: „*Le aduce la viață Cel care le-a creat pe ele prima oară!*“¹

— Adevară grăit-a Allah, domnul meu! a murmurat Az-Zahhar, continuând apoi cu glas tremurat: Excelență, Egiptul căruia i-ati dăruit viață Domniei Voastre a ajuns... Egiptul trece printre-o mare încercare, Excelență...

— Stiu, Zahhar, a șoptit Liderul clatinând din cap cu părere de rău. În lumea cealaltă am urmărit zi de zi ce se întâmplă în țara mea.

— Și ce-i de făcut, domnule? Cum poate Egiptul să depășească această situație grea?

— Deviza Wafdului a rămas neschimbată, Zahhar: „Constituția și democrația“.

— Dar oamenii s-au schimbat, mărite Lider al Vaii Nilului. Constituția nu mai interesează pe nimeni. Singura grija a oamenilor este burta.

— E de înțeles, Zahhar, cu scumpetea, săracia și condițiile astăzi grele de trai, dar prosperitatea nu se va realiza decât prin democrație.

— Nimeni nu înțelege lucrul asta, domnule. Nimeni nu-si mai aduce aminte de Wafd și de An-Nahhas.

Zâmbetul Liderului s-a stins și ochii i s-au înnegurat.

— Nu disperă, Zahhar! a încercat să-l încurajeze, vorbindu-i pe un ton foarte serios de data asta. Egiptul nu va pieri! Este raiul lui Allah pe pământ. Se va ivi o nouă generație de tineri care va cunoaște adevarata valoare a Wafdului.

1. *Coranul*, sura „Ya-Sin“, vv. 78-79.

Ascultă: avem în față o luptă lungă, ce ne va cere eforturi mari. Ai rămas credincios legămantului, Kamil?

— Viața mea aparține Egiptului și Liderului său! a strigat cu înflăcărare domnul Kamil.

— Excelent! Hai să ne apucăm imediat de treaba! Îți dau o singură zi! Vreau să-ți aduni colegii și să mă așteptăți luni, la ora opt dimineață. *As-salamu alaykum!*

Chipul Liderului a început să paleasă și privirea i s-a schimbat, părând să scruteze zările îndepartate.

— Acum trebuie să urc, am o întâlnire în cer. Îți doresc numai bine, a soptit cu glas stins, retrăgându-se cu spatele spre perete.

— Dar unde să te aștepțăm, domnule? a mai apucat Az-Zahhar să-l întrebe, alergând după el.

— În fața Casei Națiunii¹..., i-a răspuns cu greutate, lipindu-se la loc pe peretele de pe care coborăse.

Az-Zahhar a întins mâna să-l retină, însă l-a cuprins o ameteală puternică, și când și-a revenit, tabloul lui Mustafa an-Nahhas a reapărut pe perete aşa cum îl stia.

*

Rutina matinală a lui Muhammad Bei Basiyuni era neschimbată: se trezea devreme, facea un dus, se schimba de pijama și facea o plimbare îmbrăcat în *robe de chambre*² prin grădina vilei sale din Al-Maadi. Barei, șoferul lui, îi aducea ziarele, iar el se așeza la masa din grădină și se apuca să le răsfoiască, folosind o lupă, în timp ce-și bea, cu înghitituri mici, paharul cu lapte călduț. În ultimii ani, Basiyuni Bei a trecut prin mai multe crize de sănătate, care i-au slăbit puterea de concentrare. De aceea, când s-a trezit cu domnul Kamil az-Zahhar în fața lui de dimineață, la început a rămas o clipă încurcat, dar și-a revenit imediat și i-a răspuns la salut. Domnul Kamil

1. Sediul Partidului Wafd și locuința intemeietorului său, Saad Zaghlul (1859-1927); acum este muzeu de istorie.

2. Sintagma *robe de chambre* („halat de casă“) apare în textul arab în limba franceză.

nici nu s-a așezat bine pe scaun și s-a apucat să-i relateze cum l-a vizitat, cu o zi în urmă, Liderul Mustafa an-Nahhas. În momentul acela, Basiyuni a făcut ochii mari, holbându-se la el din spatele ochelarilor.

— Cine zici că te-a vizitat ieri, Kamil Bei? l-a întrebat nedumerit.

— An-Nahhas Paşa... A coborât din tabloul lui de pe peretele din salon...

— Îhî!..., a aprobat Basiyuni Bei mirat, prefăcându-se că-l asculta pe Az-Zahhar cu luare-aminte și zâmbind din complezență.

— Nu mă crezi, Basiyuni Bei? l-a întrebat Kamil pe un ton mustător, uitându-se fix în ochii acestuia.

— Iartă-mă, Kamil Bei! Cum să nu te cred? Te cred, de bună seamă, i-a răspuns politicos, cu același zâmbet pe față.

„Moșul astănu mă crede. Își bate joc de mine“, și-a zis Az-Zahhar furios, ieșind pe poarta vilei. S-a urcat într-un taxi și, după ce s-a asezat comod pe bancheta din spate, și-a zis iarăși: „Nu sunt nebun. Niciodată în viața mea nu m-am simțit mai zdravăn la minte decât acum. L-am atins cu mâna mea pe Mustafa an-Nahhas și am stat de vorbă cu el. N-am nici cea mai mică îndoială! Și mâine An-Nahhas Paşa o să vină din nou la mine. Îl voi însotî peste tot unde va vrea să meargă: ne vom duce la ziare, la parlamentul nostru, așa-numita Adunare a Poporului, ba o să cerem audiență chiar și la Președintele Republicii. Liderul și cu mine vom apărea pe prima pagina a tuturor ziarelor de marți... Și-atunci să vedem ce-o să mai zică Muhammad Basiyuni!“.

Taxiul s-a oprit în fața casei șeihului Ali Sahhab, din strada Murad. Șeihul Ali tocmai își terminase rugăciunea de dimineată și stătea pe o bancă, trecându-și mătăniile printre degete. S-a înterupt și l-a salutat pe amicul său Kamil Az-Zahhar, care s-a grăbit să-i relateze cu de-amănuntul ceea ce i se întâmplase cu o zi în urmă. Câteva clipe s-a asternut o tacere bănuitoare, după care șeihul Ali a îngăimat cu glasul lui răgușit:

— E o poveste mai ciudată decât toate închipuirile la un loc!

— Ascultă, seihule Ali, s-a răstit Az-Zahhar la el, dacă nu mă crezi, spune-mi și m-am dus.

— Te cred, Kamil, fireste, te cred, a încercat seihul Ali să-l linistească. Doar ne cunoastem de-o viață. Si spiritele sunt o realitate: *Te întreabă despre Duh. Spune: „Duhul este din porunca Domnului meu!”¹*. Adevară grațit-a Allah Preamăritul. Dar ești sigur că era An-Nahhas Pasa?

Domnul Kamil a sărit în picioare, hotărât să pună capăt discutiei.

— L-am văzut pe An-Nahhas Pasa în carne și oase, întocmai cum te văd acum pe tine, și am stat de vorbă cu el. Ascultă: maine mă duc la întâlnirea cu Excelența Sa Pasa. Vii cu mine sau nu vii?

Seihul Ali a rămas adâncit în gânduri, după cum se putea citi pe chipul lui, dar s-a ridicat, i-a întins mâna lui Az-Zahhar și l-a asigurat cu glas sovăitor:

— Voi veni cu tine, cu voia lui Allah!

*

Cum ar fi putut domnul Kamil Az-Zahhar să închidă ochii în noaptea aceea? S-a întins lângă sotia sa, Dawlat, pe întuneric și-a început să tragă dintr-o tigară, cu gândul la ziua ce urma. Va fi o surpriză pentru toată lumea, de bună seamă! Iar după aceea o să organizeze niște campanii uriasă împreună cu Liderul. O să bata Egiptul în lung și-n lat. Toti egiptenii trebuie să-l vadă pe Lider și să-l audă, în orașe, sate, cătune și în taberele beduinilor. Pe urmă, la primele alegeri, Wafdu va mătura, ca de obicei, toate celelalte partide, iar Mustafa an-Nahhas va alcătui un guvern din care o să facă și el parte. O să aleagă ori Finantele, ori Economia, fiindcă acestea sunt domeniile pe care le cunoaște cel mai bine. Externele sunt o treabă delicată, riscantă, iar Internele nu i se potrivesc defel.

La un moment dat, Dawlat s-a trezit și a aprins lumina.

1. *Coranul*, sura „Al-'Isra” („Calatoria în noapte”), v. 85.

— De ce nu dormi, Kamil? l-a întrebat, privindu-l neliniștită.

— Nu pot!...

Dacă ar ști ea, partenera lui de viață, ce le pregătește ziua de mâine! Draga mea Dawlat, peste un an de zile o să fi soție de ministru. Nu l-am suportat tu pe Kamil az-Zahhar, funcționar la Departamentul de asigurări sociale, vreme de un sfert de veac fără să bombăni și să te plângi? Acum o să culegi, floarea mea dragă, roadele îndelungii tale răbdări. O să mergi în pelerinaj la Casa Sfântă a lui Allah, așa cum ti-ai dorit toată viața, iar vara ne vom duce într-o stațiune din Europa – eu, tu și copiii mei iubiti, Mustafa și Zeynab. Az-Zahhar s-a apropiat de soție, a sărutat-o pe frunte și i-a soptit cu tandrețe în glas:

— Noapte bună!

S-a prefăcut apoi că doarme, dar dimineață, la șapte fix, a sărit din pat și, după un sfert de ceas, mergea grăbit pe strada pustie, îndreptându-se spre Casa Națiunii. Trebuia să ajungă acolo înaintea Liderului! El putea să-l aștepte pe Lider, însă nu s-ar fi cuvenit să fie invers.

Casa Națiunii era închisă. Pe o tăblită de aramă ruginită scria: „Muzeul Casa Națiunii. Deschis zilnic între orele 10-15. Vinerea închis“.

Clădirea veche era acoperită cu un strat gros de praf, iar grădina parea părăsită și pustie. Az-Zahhar s-a simțit cuprins de tristete și, în sinea lui, a hotărât ca renovarea Casei Națiunii să fie prima sarcină a noului cabinet. Era ora opt fără un sfert. Chiar cu o clipă în urmă ajunsese și seihul Ali Sahhab, care i-a strâns mâna lui Az-Zahhar și a rămas în picioare lângă el pe trotuar. Peste încă o clipă s-a ivit hurducându-se în capătul străzii un Cadillac negru, care s-a apropiat și a oprit în fața lor, iar din el a coborât Muhammad Bei Basiyuni. Az-Zahhar s-a grăbit spre el cu mâna întinsă, zicând cu emotie în glas:

— An-Nahhas va sosi. N-a întârziat niciodată la o întâlnire...

Opt fix. Strada se umplea de mașini și pietoni. Pe trotuarul de vizavi lumea se îngrămădea în jurul unei tarabe cu sandvișuri cu bob, funcționarii alergau valuri-valuri către

ministerele din apropiere pentru a nu întârzia la slujbă. În fața Casei Națiunii continuau să stea toți trei în picioare – domnul Kamil az-Zahhar, seihul Ali Sahhab și Muhammad Bei Basiyuni – cu gaturile întinse către capătul străzii, de unde trebuia să se ivească dintr-o clipă în alta Marele Lider, Excelenta Sa Mustafa an-Nahhas Pasa...

O privire spre chipul lui Nagi

Scoala mea – o clădire veche, cu ferestre și balcoane rotunde și coloane uriașe – pare, în ceată zorilor, o cetate părăsită. Poarta de lemn se deschide încet, lăsând să se vadă curtea largă, cu pomii înalți și goi, ale căror frunze uscate, risipite pe pământ scoteau un fosnet ușor și se fărâmătau când ne zbenguiam și călcam pe ele. Iată-ne stând în bânci, îmbrăcati în bluzele albastre pe care era brodată emblema școlii noastre venerabile și ascultând ce spunea învățătorul nostru, Frere. Mi-amintesc chipul lui bătrânicios, capul aproape complet chel, ochelarii și ochii albastri din spatele lor, bocancii militari de culoare închisă, straiele monahale lungi și albe, cu o cruce care inspira respect și teamă atârnând pe piept, și nuaiau, mai ales nuaiau lui lungă și subtire, dureroasă ca o lamă de ras, fulgerătoare ca un glonț.

Frere se plimba printre noi, citindu-ne la nesfârșit. Aerul din clasă era închis și, ca să scap de moțiala ce-mi dădea târcoale, mă uitam pe fereastra de lângă mine la mașinile și trecătorii de pe stradă, dar mai ales la Unchiu' Kamil – vânzătorul de fructe de *doum*¹. M-am amuzat privind în stradă până m-am trezit cu capătul nuiului împungându-mă în spate și am auzit glasul lui Frere îndemnându-mă:

— Citeste tu mai departe!

Am simtit că sunt pierdut. Mă holbam în carte, tremurând, însă rândurile mici se amestecau unele cu altele dinaintea ochilor mei.

— Întinde palma!

---

1. *Hyphaene thebaica* – arbust din familia palmierilor, cu fructe ovale, comestibile.

Frere stătea în fața mea, agitând nuiaua în aer.

Nu mai exista nici o scăpare. Am întins mână, iar el mi-a apucat-o și a început să-l lovească fără milă cu nuiaua. Am tipat, am izbucnit în lacrimi, l-am implorat să-mă ierte, dar el a continuat să-mă lovească fără milă. În cele din urmă, când s-a saturat, m-a lăsat să-mă prăvălesc pe scaun. M-am uitat cu lacrimi în ochi la colegii din jurul meu, ca și cum i-ar fi luat drept martori, însă nu m-au băgat în seamă, prefacându-se a fi ocupat cu cititul lectiei și urmărirea explicațiilor. Dacă i-ar fi întrebat ceva, mi-ar fi răspuns cu totii mirați, simulând inocenta: „Ce zici că și s-a întâmplat? Noi n-am văzut nimic și nu știm nimic”. Imediat după aceea, de îndată ce Frere punea o întrebare, săreau de pe scaunele lor, întrecându-se să ridice mână, ca și cum – prin entuziasmul de-a răspunde – s-ar fi străduit să nege că aveau vreo legătură cu mine, spunându-i parcă lui Frère: „Numai el este neascultător, în vreme ce noi suntem întotdeauna elevi cuminti”.

Palma mă dorea și plângeam în gura mare, dar Frere nu-mi dădea nici o atenție. Continua să citească, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, țuguindu-si puțin buzele subțiri pentru a-i avertiza pe ceilalți: „Vedeti? Asta-i pedeapsa celor care nu-mi dau ascultare“. Dar cine-ar fi cutezat să facă așa ceva? „Noi suntem ascultători, domnule învățător, noi îți suntem atât de supuși, încât am devenit cu timpul parte din tine, așa cum sunt degetele tale, pe care le strângi și le desfaci după bunul-plac. Faci cu noi orice vrei.“ Uneori Frere părea binedispus, zâmbea și glumea cu noi, strigându-ne cu nume de animale. Atunci, ca la un semnal, izbucneam în hohote de râs, strigam că ne țineau puterile și începeam să lovim podeaua cu picioarele, ca și cum am fi dat frâu liber refularii ascunse îndelung sub masca fetelor liniștite și politicoase. Apoi, totul se sfârsea, așa cum începuse, la un semn al lui Frere, o tuse usoară sau o privire dintr-odată severă care ne făcea să rămânem nemîscăti în bânci. Ne ghenuiam înăuntrul nostru. Nu se mai auzea nici un glas și nici o răsuflare, fiindcă știam prea bine că până și cel mai mic semn de indisiplină însemna acum moarte sigură. Ne înspăimânta numai gândul la el, la fel ca închipuirea unui monstru mitologic în bezna noptii.

*

Si deodată a apărut Nagi: ne-am trezit cu el într-o dimineață în usa clasei, cercetându-ne iscoditor cu ochii lui mirați, de culoarea mierii. Am fost orbiti de frumusețea lui, de fața albă, puțin palidă, părul castaniu și moale ce-i ajungea până la umeri, sortul elegant, bine călcat, ghiozdanul din piele fină, lucioasă, fără petice și crăpături, precum ghiozdanele noastre burdușite. Până și sandviiciurile lui erau subțiri și albe, întocmai ca el: felii de paine frantuzească albă cu unt, pe care le purta într-o pungă transparentă elegantă, semănând cu aceea de la halvaua cu susan pe care o primeam noi de Crăciun!

— Nagi, noul vostru coleg, ni l-a prezentat Frère.

Apoi s-a întors într-o parte și-n alta, căutându-i un loc. Cel de lângă mine era liber și am început să sper. Dar oare e de ajuns să-ti doresti ceva ca să se și îndeplinească? Iată-l pe Frère facând semn către locul unde stăteam eu. Nagi s-a îndreptat spre mine, m-a salutat în soaptă și s-a așezat. Simteam parfumul placut răspândit de hainele lui. Am petrecut restul zilei cercetându-l și adulmecându-i parfumul, asteptând să sună clopoțelul și să putem sta de vorbă. Mi-a spus că mama lui era frantuzaică, iar tatăl lui egiptean și, la rândul meu, i-am povestit despre mine. Am așteptat împreună cu el la poarta scolii până ce a sosit o mașină luxoasă, din care a coborât un sofer în uniformă și i-a luat ghiozdanul.

— O să fim prieteni, Nagi, nu-i așa? l-am întrebat eu, întinzându-i mâna pentru a-mi lua râmas-bun.

A dat din cap și s-a urcat în mașina.

Când am ajuns acasă, am tras-o de manecă pe mama, care era în bucătărie, mai-mai să vârs pe ea mâncarea fierbințe, fiindcă voi am neapărat să-i povestesc despre Nagi. După aceea m-am mai potolit, străduindu-mă în fata oglinziilor să-i imit trăsăturile și crispându-mă, în speranța că o să-mi apară și mie două gropite ca acelea care se iveau în obrajii lui Nagi când zâmbea.

Foarte curând, Nagi a urcat pe prima poziție în clasă. Era cel mai frumos și cel mai inteligent dintre noi. O singură

scânteiere a ochilor lui era de-ajuns pentru ca Frère să se lanseze într-un ceas întreg de explicații, în vreme ce noi alergam să ne tinem de el, găfaind și împletecindu-ne, iar în final ne uitam la tablă și clătinam din capete ca și cum am fi înțeles totul. Până și pronunția noastră în franceză părea grozav de greoale și stângace în comparație cu aceea delicată și fluentă a lui Nagi. Franceza lui era întocmai ca a lui Frère sau poate chiar mai bună... Pe urmă, ne-am dat seama că Nagi nu se temea, aşa cum ne temeam noi, că fața lui nu pălea, ca ale noastre, că glasul lui nu tremura și nici ochii lui nu căutau refugiu în pământ sau în tavan. Stătea drept în fața lui Frère, fără să se plece nici un pic, și îi vorbea cu o claritate și o încredere ce sporea de la o zi la alta, în vreme ce noi asteptam să se producă dintr-o clipă în alta un incident, ca și cum Nagi ar fi fost o mașină de curse ce se avânta spre vârful unui munte, îndărâtul căruia se căsca hăul. Închideam ochii, asteptând să auzim zgomotul infernal produs de prăbușire, dar nu se întâmpla nimic. Dimpotrivă, Frère se arăta foarte binevoitor și tolerant cu Nagi, iar noi ne bucuram și nu ne întrebam de ce Frère îl preferă pe Nagi nouă tuturor. Nu ne întrebam, deoarece îl iubeam pe Nagi, iar acela pe care-l iubeam era ca și noi însine, de parcă am fi ridicat capetele în fața lui Frère, de parcă noi toti am fi fost Nagi. Nu ne mai temeam, chiar dacă primeam în fiecare zi o ploaie de lovitură, nu mai simteam că eram bătuți. În pauză, ne adunam în jurul lui, poftindu-l să se joace cu noi și întrecându-ne să-i explicăm jocul. Ah, cât de mandru era acela dintre noi care izbutea să-l facă să zâmbească!

Nagi era fericit și noi am fost fericiți împreună cu el, până într-o zi. Frère străngea caietele de teme, ca de obicei, iar Nagi s-a ridicat în picioare dinaintea lui și i-a zis cu glasul lui încrezător:

— Îmi pare rău! Mi-am uitat caietul acasă!

Fata lui Frère s-a crispătat, apoi a strâns din buze, vrând să pară hotărât, și i-a zis:

— Întinde palma!

Dar Nagi n-a întins palma și nu s-a clintit, iar atunci glasul lui Frère s-a ridicat amenintător:

— Întinde palma!

Nagi însă a rămas neclintit ca o stâncă. Noi am alergat cu toții în spatele lui, pentru a-l sprijini cu mâinile noastre mici și tremurătoare, dar Frère a mugit, a ridicat palma și l-a izbit pe Nagi peste față. Am tipat cu toții, dar fără glas. Tot ce se întâmpla ni se părea de neînchipuit, când Nagi s-a înroșit și a protestat:

— Bătaia este interzisă!

— Ieși afară, dobitocule! O să te învăț eu cum trebuie să te porți! a tunat Frère.

Pași mici, nesiguri și grăbiți, urmați de pași mari, hotărâti și neîndurători. Când am rămas singuri în clasă, ne-a cuprins frenezia: am sărit din bânci și am urlat căt ne țineau puterile, ca și cum am fi vrut să ne audă Frère:

— Bătaia este interzisă!

O mulțime de scene s-au perindat atunci prin fața ochilor noștri, toate sfârșindu-se cu imaginea lui Frère doborât la pământ, cu sângele prelingându-i-se pe față, și cu Nagi alături de el, umflându-și pieptul și ținând mâinile în solduri, asemenea unui erou învingător din filmele de aventuri.

Frère s-a intors singur, a dat să adune din nou caietele, dar în zadar. S-a întâmplat ce s-a întâmplat și ceva s-a schimbat. Un elev s-a ridicat în picioare și i-a spus că și-a uitat caietul acasă, apoi încă unul, dar Frère nu i-a mai lovit. Și-a agitat furios brațul, a întors capul și a trecut mai departe, părând sătul până peste cap. Dumneavaoastră ați mintit, domnule învățător, ați fost înfrânt. Acum vă vedem cu alți ochi și ne dăm seama că sunteți un om obișnuit. Dacă v-ati da jos rasa de călugăr, ați fi asemenea oricărui trecător de pe stradă.

Ziua a trecut și neliniștea din pricina lui Nagi nu ne dădea pace. Seara am povestit acasă ce se întâmplase la școală. Mamele n-au prea priceput despre ce era vorba, dar tații s-au arătat nemulțumiți de ideea răzmeritei și au încercat cu binișorul să ne determine să renunțăm la ea.

În dimineața următoare, Nagi s-a intors și s-a așezat din nou alături de noi. Ne-am îngărmădit în jurul lui, punându-i fel de fel de întrebări, însă el a răspuns doar zâmbindu-ne. Chipul nu fi era nici palid, nici chinuit, dar nu mai era nici ca în ziua trecută. Nagi s-a așezat, Frère s-a apucat să ne explice lectia, ca de obicei, dar după puțin timp, de parcă ar

fi fost înțeleși, l-a chemat pe colegul nostru în fața clasei și ne-a zis pe un ton amenințător: „Eu mă duc pentru câteva minute în biroul directorului, iar Nagi rămâne să vă supravegheze. Toți cei scriși de Nagi pe tablă vor primi câte zece nuiele“.

Nagi ne urmărea, stând cu mâinile la spate și plimbându-și încet ochii larg deschisi peste capetele noastre, ca și cum ne-ar fi căutat pricina cu tot dinadinsul. Toți elevii se arătau prudenti, ținând-și mâinile pe masă dinaintea lor și capetele aplecate asupra cărților. Îmi aruncau din când în când priviri, ca și cum ar fi vrut să-mi spună: „Situația s-a schimbat! Ai grija!“. Dar mie nu-mi păsa, căci Nagi era prietenul meu. M-am apucat dintr-o dată să-l strig:

— Nagi!

Îl strigam ca și cum aș fi vrut să-l țin lângă mine, să mă agăț de el, dar el m-a împins cu putere, pe urmă s-a răsucit spre tablă și mi-a scris numele pe ea, iar când s-a întors, Frère mi-a aplicat cele zece lovitură dinaintea întregii clase.

Iată-mă acolo, cu fața șiroind de lacrimi și palmele arzându-mi de durere. Mă uitam la Nagi, care stătea încă alături de Frère. Mă uitam întruna la el, în speranță că ni se vor întâlni privirile și că va lăsa ochii în jos, rușinat, căcar o dată.

De ce, Sayyid? (O întrebare)

De ce, Sayyid? De ce, Abd al-Wahhab? N-a fost prima dată și ce s-a întâmplat n-a fost o surpriză pentru tine. În plus, Tânărul a fost destul de politicos și de simpatic și tu ai tinut cu tot dinadinsul să intri în vorbă cu el. Când l-ai văzut coborând din autobuz în fața muzeului, cu aparatul de fotografiat pe umăr, te-a atras fața lui linistită. Nu s-a străduit, precum ceilalți, să atragă atenția asupra lui. Tu te-ai apropiat de el, Sayyid, l-ai salutat și i-ai spus că esti un Tânăr egiptean și că vrei să-l cunoști. În clipa aceea, ochii lui albastri s-au mărit și au clipit mirati, dar buzele i s-au întins într-un zâmbet, nu lipsit de oarecare îndoială, pe care n-ai întârziat să o risipești cu vorbele tale calde și curgătoare.

Nu te-ai simtit fericit cu el la restaurant, Sayyid? Ați avut o conversație plăcută, destul de lungă și după cină te-a invitat să beti un pahar împreună. Ca și când ai fi fost un vechi prieten, și-a deschis inima în fața ta și ai aflat că lucrează la un spital din Boston. L-ai spus, la rândul tău, că ai absolvit Facultatea de Comerț. Când i-ai calculat salariul tău în dolari, la început nu i-a venit să credă, iar când ai reușit să-l convingi, a râs îndelung. Nu te-ai putut stăpâni și ai râs și tu împreună cu el.

Dacă e vorba de ceea ce ti-a zis liftierul de la hotel, gândește-te că nu e decât un simplu servitor și nu trebuie să-ți pese de ce cred servitorii despre tine! Totusi, ce s-a întâmplat în cameră? Tânărul ți-a mărturisit căt de atașat este de mama lui și, când ti-a arătat o fotografie de-a ei, i-ai spus că seamănă cu mătusa ta și atunci el a murmurat râzând că s-ar putea să fiți rude.

Se ametise puțin, dar băutura îl facea și mai simpatic. Când i-ai cerut suma, a sovăit vreo clipă, Sayyid? Dimpotrivă, s-a grăbit numai decât să-ți vâre în buzunar hârtia de o sută de dolari. Pe urmă te întreb, Sayyid, fiindcă știu că esti un bun cunoșcător al lucrurilor de felul acesta, a fost cumva grosolan și insensibil cu tine sau a continuat să fie delicat până la capăt?

Ai adresa lui din Boston și – cine știe? – într-o bună zi s-ar putea să-i faci o vizită acolo.

Acum iei micul dejun la hotelul Méridien – mănânci și bei ca un rege și nu trebuie decât să semnezi o factură cu numărul camerei lui: 511. Nu mai e decât o jumătate de oră până când se deschid ghișeele. Te duci la prima bancă, la orice bancă, și-ți schimbi sută de dolari pe loc. Atunci care-i problema, Sayyid? De ce plângi ca un copil, fără nici un motiv?

Ora de sport

Noi, elevii din clasa a cincea, aşteptam cu mare nerăbdare ora de sport de marți dimineață. Ne scoteam uniformele și ne îmbrăcam în echipamentele de sport: șort alb, maiou alb și teniși. Doamna Suad, profesoara de sport, ne strângea în curte. Ne asezam pe trei șiruri paralele, făceam diverse exerciții de gimnastică un sfert de oră și în restul timpului băteam mingea.

Colegul nostru Muhammad ad-Dawakhili nu lua parte la nici un fel de jocuri, fiindcă era obez peste măsură. Din cauza corpului umflat, a burtii lăbartate și a fundului mare, sărmanul de el nu putea să se îmbrace în șort, ca noi, sau să se întindă pe spate și să ridice picioarele în aer, aşa cum făceam noi la exerciții. Nu era în stare nici să alerge cu noi după mingea, căci curgea sudoarea de pe el tot timpul și și pierdea răsuflarea la cel mai mic efort. Doamna Suad îl ignora pur și simplu cu desăvârsire pe Ad-Dawakhili, de parcă ar fi existat un acord tacit în această privință. Așa că el își petreceea ora de sport stând pe treptele scării ce ducea către clase și urmărindu-ne în tăcere, îmbrăcat în hainele de școală: jacheta bleumarin și pantalonii gri lungi. Cât despre noi, de îndată ce doamna Suad ne arunca mingea cu pătrățele albe și negre, scoteam cu totii – ca la comandă – un urlet înalt și prelung: „Heei!“. Prindeam mingea din zbor numai decât și ne lansam într-o discuție aprinsă până ce reușeam să ne împărțim în două echipe, apoi marcam o singură poartă cu două bucați de cărămidă. De îndată ce începeam jocul, uitam de tot ce era în jurul nostru: alergam cu mingea, driblam, înscriam goluri și-i imitam pe marii jucători pe care-i vedeam la televizor. De îndată ce unul dintre noi înscră un gol, colegii

se năpusteaau asupra lui să-l felicite și să-l îmbrățișeze, iar el cădea în genunchi pe pământul din curte, aducându-i multumiri lui Allah pentru succes, sau alerga cu brațele ridicate spre sirurile de pomi de pe marginile curtii, închipuindu-si că ar fi tribunele înțesate de spectatori care urlau dezlănțuiti.

În vremea asta, uitam cu totul de Ad-Dawakhili. Ne aduceam aminte de el doar când aveam păreri diferite în privința unui gol. Atunci ne îndreptam spre locul îndepărtat unde stătea el și strigam agitați:

— A fost gol, Ad-Dawakhili?

În momentele acelea, Ad-Dawakhili se ridică în picioare și lăua un aer de om serios. Se aprobia în grabă de noi, întindea mâna în direcția din care venise mingea și, suflând greu, decidea:

— Mingea a venit de-aici... aşadar, e gol sută la sută...

După ce-și îndeplinea datoria, dând verdictul, se întorcea pe treptele scării, se aseza și se apuca să urmărească din nou jocul.

Acum, când rememorez aceste lucruri, îmi dau seama căt de mult voia Ad-Dawakhili să se joace împreună cu noi, căt de mult își dorea să aibă și el, în locul corpului obez ce stărnăea râsul, un trup obișnuit, ca ale noastre. Dar pe-atunci eram prea mici ca să înțelegem. Vedeam în el doar o faptură uriașă și ciudată, care ne distra și ne stărnăea râsul, ca elefantii și uriașii pe care îi vedeam la circ. Simteam o tentație irezistibilă de a-l tăchina pe Ad-Dawakhili. Faceam tot timpul glume pe seama obezitatii lui, ba mai mult, unii colegi găseau o adeverărată placere în a-l săcăi: căte unul se ridică din bancă în pauza dintre lectii, pus pe glumă și artag, se îndrepta către locul unde stătea el și-l plesnea asa nitam-nisam peste ceafă, fără să rostească o vorbă, și pe urmă fugea sau îi lăua un caiet ori un creion sau – și acesta era lucrul cel mai ușor – se oprea în fața lui, la o distanță suficientă ca să se afle în siguranță, și începea să facă glume pe seama lui în gura mare: „Hei, Ad-Dawakhili! Hei, vitelule! Cum de te-ai făcut așa de gras? Ce mânânci acasă, catărule, purcelule?“. Si continua pe tonul asta până ce colegii izbucneau în râs.

Ad-Dawakhili se dădea bătut în fata atacurilor. Stia că n-ar fi fost în stare să-l prindă pe atacator, dacă ar fi încercat

să alerge după el. Stia, de asemenea, din experiență că încercarea de-a face față atacului n-ar fi făcut decât să-l umilească și mai mult și de aceea prefera să tacă și să rămână așezat, cu trupul ghemuit în bancă, prefăcându-se că nici n-a auzit sau schitând un zâmbet umil, chinuit, prin care îl implora pe atacator să-l lase în pace. Când cineva îl plesnea și fugea, Ad-Dawakhili se întorcea către noi, care rădeam, cu față încă rosie din pricina loviturii, pe urmă ofta și clătina din cap, ca și cum s-ar fi mirat și ne-ar fi întrebat: „Băiatul astă e nebun?“.

Cu toate acestea, Ad-Dawakhili făcea tot ce-i statea în putință ca să ne intre în grădini. Ne împrumuta orice cu dragă inimă. De îndată ce-i ceream, ne dădea imediat, fie că era vorba de un sandvici, un caiet sau de un pix la examen, dacă se nimereau ca vreunul dintre noi să-l fi uitat pe al său acasă. Se grăbea să-i dea telefon oricărui coleg care se întâmpla să lipsească dintr-un motiv sau altul, dictându-i lecțiile pe care le pierduse. De îndată ce venea pauza, se grăbea să stea de vorbă cu tine despre orice subiect te preocupa, vrând parță să-ti abată atenția de la el. Iți vorbea despre creșterea taxelor școlare sau despre dificultatea lecțiilor de geografie, ori te tragea de mână undeva mai la o parte și-ti soptea, ca și cum ti-ar fi dezvăluit un secret important: „Am aflat că profesorul de arabă o să ne dea mâine extemporal, așa că fii atent!“. Pe urmă te bătea prietenestă pe umăr și-si vedea de treaba lui.

Ad-Dawakhili făcea toate lucrurile asta în speranță că-l vom iubi sau, cel puțin, că vom renunța să ne mai batem joc de el, rușinăti de bunătatea lui. Dar toate încercările lui erau în van. Ascultam ce ne spunea, toate vestile lui interesante, îi acceptam ajutorul și-i multumeam, însă conversatiile noastre cu el erau tot timpul tensionate, nesigure, în prag de primejdie, gata să alunece numai decât spre ironie și insultă.

Asta până în ziua când doamna Suad n-a mai apărut. Am aflat curând că s-a transferat la altă școală. În locul ei a venit domnul Hamid – înalt și suplu, cu ochi mari, pătrunzători, față încruntată, ținând tot timpul în mână o nuia lungă, subțire și ascuțită la vîrf, cu care ne plesnea peste spate sau peste mâini, dacă pregetam la executarea exercițiilor. Noul profesor era destul de sever și, de îndată ce l-a descoperit pe Ad-Dawakhili stând pe treptele scării îmbrăcat în uniformă

școlară, l-a chemat la el și l-a întrebat de ce nu se îmbracă în echipamentul de sport. Bietul Ad-Dawakhili a lăsat capul în pământ și n-a scos nici o vorbă, însă profesorul l-a avertizat că la ora următoare trebuie să vină îmbrăcat în echipament.

În pauză, ne-am adunat grămadă în jurul lui și l-am descusut despre discutia cu profesorul. Ne-a spus pe un ton categoric că nu se va îmbrăca niciodată în echipament de sport, susținând că elevii aflati în condiții „speciale“, ca el, sunt scuțiți să se îmbrace în echipament și că asta este un lucru arhicunoscut!

Cu toate afirmațiile lui categorice, ceva din glasul și din ochii lui Ad-Dawakhili ne spunea că se află într-o mare încurcătură, din care nu stie cum o să iasă. La ora următoare ne-am asezat în rânduri, pregătindu-ne pentru exercitii, dar când am privit spre scară ce dădea către clase, nu l-am zărit acolo – nu sedea pe trepte, ca de obicei. Am cercetat toate colturile curții și în cele din urmă l-am descoperit – stătea în spatele pomului mare de lângă chioșcul alimentar. Își ascunsese corpul după trunchiul urias al pomului și scotea doar capul pentru a vedea ce se întâmplă. Semăna cu un strut aflat în primejdie, care încerca zadarnic să treacă neobservat. Profesorul l-a zărit și l-a chemat la el.

— Ti-ai adus echipamentul de sport? l-a întrebat pe un ton amenintător.

Ad-Dawakhili a tăcut o clipă, după care – spre surprinderea noastră – a încuiat din cap.

— Du-te și schimba-te și vino la treabă! i-a spus profesorul fără să stea pe gânduri.

S-a auzit un murmur general. Era bomba anului: Ad-Dawakhili să-și pună sortul și să facă exercitii. O să ne prăpădim de răs văzându-l și o să ne amuzăm copios bătându-ne joc de el, ne-am gândit cu totii. Ne-au copleșit o curiozitate nestăvilită și o răutate îngrozitoare, asemenea celei care îi copleseste pe spectatorii întrecerilor de lupte. Voiam neapărat să-l chinuim, să-l rănim și să ne distrăm pe seama lui. Stăteam cu privirile atinse spre scară, de unde trebuia să se ivească dintr-o clipă în alta Ad-Dawakhili. Am început să ne foim de nerăbdare, asemenea unor salbăticiumi mici, care-si adulmecă prada.

N-am fost nevoiti să așteptăm prea mult: iată-l coborând treptele... Înfatisarea lui era mult mai ciudată decât ne-am fi putut închipui. Maioul îi scotea în evidență tătele ca de femeie, burta mare îi atârna și se bălăbânea, coapsele grase erau de un alb imaculat, iar fundul imens era împărțit de sort în două emisfere aproape egale – când mergea, una se lăsa în jos, cealaltă se ridica și tot asa...

A izbucnit o furtună de hohote. Ne-am lăsat cu totii pradă unui râs năvalnic – chiar și profesorul Hamid, care rădea cu gura larg deschisă. Apoi ne-am pornit să aplaudăm, să fluerăm și să tipăm: „Hai, Ad-Dawakhili!“. Trebuia să traverseze curtea pentru a ajunge la noi, dar – arzând de nerăbdare – am rupt-o la fugă către el și ne-am îngrämat în jurul lui, răzând și bătând din palme. Ad-Dawakhili a reacționat cu totul neasteptat: a început și el să râdă în hohote, prefăcându-se că nu se putea abține, apoi s-a apucat să meargă legănăt, etalandu-si exagerat bucile și bătându-se cu palmele pe burtă, de parcă s-ar fi străduit cu tot dinadinsul să pară căt mai caraghios. Astă părea să fie strategia lui pentru a ieși din situația penibilă în care se afla. Era ca și cum ne-ar fi spus: „Ei, ati văzut? Pot să fiu nemaiomenit de comic! Pot să fac chiar haz pe seama mea. Ce vreți mai mult de-atât?“.

Această atitudine ne-a încurcat întru cătva, căci amuzamentul prefăcut al lui Ad-Dawakhili a atenuat forța ironiei. Veselia noastră nu era deplină, dacă nu-l înfuriam și nu-l faceam să sufere. De parcă diavolii ar fi pus stăpânire pe noi, ne-a cuprins un impuls răutăcios și nu i-am mai dat atenție nici profesorului, care ne striga din spate să ne întoarcem la locurile noastre. Ne-am apropiat și mai tare de Ad-Dawakhili, continuând cu întepăturile atât căt ne-a stat în putință, iar mai mulți dintre noi s-au năpustit și l-au plesnit, după care s-au îndepărtat în fugă. În clipele acelea, chiar dacă nu ne mai amuză înfatisarea lui, rădeam căt puteam de tare și ne distram doar pentru a-l face să sufere, pentru a străpunge învelisul indiferenței, dur ca un scut, pe care o afișase pentru a-si ascunde durerea. Dar Ad-Dawakhili nu s-a lăsat învins, ci a continuat să se prefacă vesel, răzand și el, și să meargă legănăt. Atunci ne-am întrebat atacul și unul dintre noi s-a legat de tătele lui, cu care putea să alăpteze sugarii. În clipa

aceea am izbucnit în râsete de nestăvilit, iar Ad-Dawakhili s-a oprit din mers și s-a năpustit cu pumnii ca să ne lovească, însă nici una dintre loviturile lui nu și-a nimerit tinta, așa că a rămas holbându-se la noi și a încercat să deschidă gura pentru a spune ceva, dar buzele au început să-i tremure și a izbucnit în plans.

Boxeri – toate culorile

„Fawwaz Hasanein“ – îți șoptește prezentându-se. Iar când îl vezi, e musai să-ți placă de el, întrucât Fawwaz Hasanein e un bărbat simpatic. Vrea să fie și un fel de filfizon, cum se poate deduce după părul lui uns cu briantină și zuluful à la Anwar Wagdi de pe frunte, căt și după cureaua lată de piele pe care și-o pune peste burta mare, cu o cataramă de aramă pe care scrie LOVE în mijloc și, în sfârșit, după pantofii de lac cu vîrfurile ascuțite și cu tocuri conice, pe care le preferă în mod special. Toate acestea erau la modă acum douăzeci de ani, pe vremea când Fawwaz era Tânăr, dar el continua să țină de ele. Uneori era chiar convins că este îmbrăcat cum nu se poate mai elegant și-l surprindeai uitându-se cu admiratie și mandrie la catarama curelei sau la vîrfurile pantofilor în vreme ce stătea de vorbă cu tine. Fawwaz Hasanein era pe deasupra și politicos, atât de politicos, încât te jenai când îl se adresa. Aproape că se topea de atâta politete. De cum te zarea, alerga spre tine, gata să-ți strângă mâna, se pleca până la pământ dinaintea ta, arcuindu-si spinarea, de parcă ar fi vrut să-si micșoreze trupul urias și să devină neînsemnat, numai din respect pentru prezența Domniei Tale. Când stătea de vorbă cu tine, rostea cuvintele aproape șoptit, lăsa ochii în jos și-si rotunjea buzele groase, tuguindu-le, încât semăneau cu ciocul unei păsărele nevinovate.

Așadar, ce motiv ai fi putut avea să nu-l iubești pe Fawwaz, când era un om atât de politicos și de supus? Răspunsul l-ai fi putut afla numai de la locuitorii de pe Aleea Zahărului și Lămăii, căci frecventa cafeneaua aflată în capătul ei, unde poposea îndelung. Aceștia l-au văzut pe Fawwaz încăierându-se

cu bricelele și cu scaunele – atunci își țuguiua buzele provocator și-i arunca adversarului o privire aprinsă, după care începea lupta cu un potop zgomots de înjurături, îndeosebi cu referire la viața mamei acestuia. Localnicii n-au uitat și nu vor uita niciodată ziua când Fawwaz s-a luat la bătaie cu sergentul-major Abd al-Ghani, în urma unei partide de cărți pe bani. Fawwaz a adunat copiii de pe ultă, s-a oprit împreună cu ei sub fereastra lui Abd al-Ghani de pe linia ferată și-a început să se tânguiască cu glasul lui grav și hodorogit, în vreme ce grupul repeta după el cu mare veselie: „Sergentul-major, scârnavie dolofană, muiere de militar, mânânci ceapă și crevetii“.

Asta-i Fawwaz Hasanein pe care îl cunoaște lumea de pe ultă, dar nimeni nu știe totul despre el, nimeni nu stie ce lucrează Fawwaz, de pildă. Uneori are bani, dar de cele mai multe ori e mofuz.

În dimineața aceea, Fawwaz stătea în cafenea, ca de obicei. Își bea ceaiul cu lapte și trăgea din țeava narghilelei improvizate, când a trecut prin fața lui un copil desculț, îmbrăcat într-un cămesoi vechi și zdrențuit, ducând pe umăr un căteluș frumos, cu blană neagră și moale, cu o zgardă roșie și o fundă la gât.

— Mai băiete, ia vino-ncoa’! a strigat Fawwaz la el, fulgerându-i un gând prin minte.

Băietasul s-a apropiat, uitându-se temător la el.

— De unde-ai luat cătelul astă? l-a întrebat cu glas amenintător.

— Din Al-Maadi...

— Minti, l-ai furat, lua-te-ar saizeci de draci să te ia! s-a rătoit Fawwaz la el și i-a tras o palmă atât de zdravănă, încât cătelul i-a sărit de pe umăr, iar puștiul a rupt-o la fugă de-i sfărâiau călcăiele.

Fawwaz a prins cătelul și l-a luat în brațe. Avea o formă ciudată: burta atârnată, picioarele scurte și fața puțin trasă. I-a adus un oscior de la vânzătorul de chebap și a continuat să tragă din țeavă, întrebându-se ce ar putea face cu cătelul.

„Vasăzică este un cătel din Al-Maadi“, s-a gândit Fawwaz. „Păi, astă înseamnă că trebuie să fie destul de scump.“ A auzit

întâmplător pe cineva spunând că un boxer poate ajunge și la o sută de lire. După ce a chibzuit îndelung, întorcând chestiunea pe toate fetele, a ajuns la o concluzie. Peste două zile a apărut în ziarul *Al-Ahram* următorul anunț: „Vând boxeri – toate culerile“, alături fiind trecut numărul de telefon al cafenelei.

Dis-de-dimineață, s-a așezat lângă telefonul din cafenea, răspunzând întrebărilor venite de la clienti și explicându-le cum să ajungă în Aleea Zahărului și Lămăii. Spre amiază s-a ivit și primul „mușteriu“. Pe uliță și-a făcut apariția un Mercedes mare, negru, din care a coborât un bărbat cărunt, impunător, de vreo șaizeci de ani, îmbrăcat într-un pardesiu de stofă neagră. Avea față roșie, ca englezii, asă că Fawwaz și-a închipuit în prima clipă că este un *khawaga*¹. Fawwaz s-a grăbit să-l întâmpine cu politetea lui aparentă, i-a oferit un scaun și i-a comandat un ceai cu lapte, dar nu l-a invitat, firește, să tragă din narghilea.

— Vă stau la dispoziție. Cu ce vă pot fi de folos? l-a întrebat zămbind, lăsând ochii în jos și rotunjindu-și buzele.

— Stimate domn, am venit în legătură cu cainii.

Fawwaz s-a ridicat imediat și după câteva clipe s-a întors cu cățelul pe umăr. (Îl tinuse legat înăuntru, alături de rafturile din cafenea). Beiul s-a uitat atent la cățel înainte de a-l lua în brațe, apoi a început să se joace cu el, cercetându-l cu ochi de expert. În timpul asta, Fawwaz nu s-a oprit o clipă din vorbit:

— Asta-i ultimul cățel care mi-a mai rămas, domnule. Am vândut trei și asta-i al patrulea. Stii că un boxer este foarte greu de găsit în zilele astea. Multă lume vrea boxer și nu găseste...

Cu un gest spontan, Fawwaz l-a apucat pe clientul său de mână, continuându-și pledoaria:

— Crede-mă, Allah mi-e martor! Trei am dat înainte, Allah mi-e martor! Inima mi s-a deschis și boxerul asta este al dumitale. Ei, ce zici?

1. Titlu și apelativ cu care egiptenii musulmani li se adresează europenilor, dar și creștinilor copti, având sensul de „stăpâne“, „domnule“.

— Iți mulțumesc, dar cățelul ăsta nu este boxer, i-a răspuns beiul zâmbind calm.

— Ce spui? a strigat Fawwaz dezaprobat și a început să privească în jur, ca și cum ar fi căutat pe cineva care să-l salveze de nedreptatea ce i se facea.

— Domnule, cum pot să spui așa ceva? E boxer sută la sută. Uita-te la el! E boxer. Uite! Si el îți spune: „Sunt boxer... sunt boxer...“ Se poate să spui așa ceva?

— Dragă domnule, boxerul arată cu totul altfel. Sunt pasionat de câini de patruzeci de ani, l-a contrazis beiul zâmbind cu gura până la urechi, fiindcă era ferm convins.

— Atunci de ce răsă este? a bombardat Fawwaz, acceptând în final vorbele clientului, pe care-l blestema în gând, cu câinele lui cu tot, în vreme ce lirele – douăzeci la număr – pe care le plătise pentru anunț începeau să-i joace prin fața ochilor.

— Câinele ăsta-i pechinez...

— Si ce-are a face? Poate să fie orice... Important este un singur lucru: cât dai pe el? a zis Fawwaz plăcăsând, dar și hotărât să scape de blestematul de cățel cu orice pret.

Beiul a tăcut o clipă, uitându-se cu afectiune la cățel. De parcă ar fi simțit ce se întâmplă, cățelul a început să sara, a întins botul și l-a lins pe fată.

— Îți dau trei sute de lire...

Fawwaz a rămas înmărmurit și i-au trebuit câteva clipe ca să se dumirească.

— Nu-i drept, domnule! E păcat! Vasăzică un câine... (nu-i venea în minte numele rasei, așa că a continuat)... un câine de răsă ca ăsta costă doar trei sute de lire... Mă așteptam să oferiș sapte sute sau cel puțin sase sute!

S-au mai tocmit ce s-au mai tocmit și în cele din urmă beiul a scos trei sute cincizeci de lire, pe care Fawwaz le-a numărat rapid, hârtie cu hârtie, le-a împăturit cu grija și le-a vărăt în buzunarul de la piept. Beiul și-a luat cățelul și s-a îndreptat fericit spre mașină. Fawwaz l-a însotit până la portieră, s-a aplecat și i-a întins mâna pentru a-si lua rămas-bun, după care s-a făcut nevăzut.

Din ziua aceea, Fawwaz Hasanein n-a mai apărut nici la cafenea, nici pe uliță. Nimeni n-a știut motivul disparitiei sale,

dar ieri s-a răspândit zvonul că niște tineri de pe uliță l-ar fi văzut, dimineața devreme, plimbându-se prin cartierul Al-Maadi și dând tărcoale grădinilor din jurul vilelor. De îndată ce zărea un cățel, îi arunca un oscior pe care-l scotea din geanta de pe umăr, apoi își rotunjea buzele și-l chemea în soapta:

— Bubi... Bubi... Vin' la tata!

Madam Zitta Mendez

O ultimă imagine

1961

Era într-o duminică. Tata m-a luat cu el, să-l însoțesc la ea acasă.

Blocul înalt și impunător era situat cam la jumătatea străzii Adli. De cum am intrat pe ușa principală, ne-a întâmpinat o boare de aer răcoros. Holul de la intrare era placat cu marmură și decorat cu uriașe coloane rotunde. Portarul – un nubian masiv – s-a repezit să cheme liftul. Tata i-a strecut în mână o bancnotă și el s-a retras multumindu-i. Din ziua aceea, tata a avut pentru mine un alt chip decât cel pe care i-l știam acasă. În casa lui tanti Zitta, tata devinea brusc delicat, curtenitor, glumet, tandru, vorbea cu glas bland, plin de afecțiune. Pe plăcuța de alamă de pe ușa apartamentului scria în franceză: „Mme Zitta Mendez“. Ne-a deschis chiar ea. Fata albă, proaspătă și luminoasă îi radia. Avea nasul mic și fin, buze pline, rujate cu roșu aprins, ochi mari și albastri, ce păreau uimiți din pricina genelor rimelate. Părul negru, unduios i se revărsa pe umeri, rochia decoltată lăsa să i se vadă pieptul plin, brațele durdulii păreau ca de marmură, până și unghiile de la mâini și de la picioare erau curate, elegante, conturate cu grijă și pictate în roșu aprins.

Îmi va rămâne multă vreme în minte chipul Zittei când ne-a deschis ușa – imaginea „celeilalte femei“, iradiind parfumul seductiei, amanta zveltă care te invită înăuntru, în lumea ei secretă, catifelată, învăluită în placere și păcat. Tanti Zitta mă întampina cu căldură: mă săruta, mă imbrățișa și îmi repeta în franceză: „Bine-ai venit, tinere bărbat!“.

În spatele ei stătea Antoine, fiul ei, mai mare cu doi ani decât mine – un băiat slab și înalt, cu părul negru acoperindu-i fruntea, cu mulți pistrii pe fată, ce-l făcea să semene cu băiatul de pe coperta manualului nostru de limba franceză.

Antoine nu vorbea și nu zâmbea decât arareori. Ne urmărea – pe mine și pe tata – cu ochi neliniștiți, cu buzele strânse, apoi se mișca brusc, se ridică ori se retragea în camera lui. Tot timpul lăsa impresia că un lucru important îi apasă pieptul și se pregătește să-l rostească, dar în ultima clipă se răzgândește și renunță. Chiar și atunci când ne jucam în camera lui, se concentra în tacere asupra jocului, ca și cum ar fi îndeplinit o obligație.

(Doar o singură dată m-a întrebat, oprindu-se brusc din joc: „Ce lucrează tatăl tau?”. „Tata este avocat”, i-am răspuns eu. Apoi el mi s-a destăinuit fără să-l mai întreb: „Tata este un doctor celebru în America... Si când o să mă fac mare, o să mă duc la el...“ Când l-am întrebat mirat: „Si o lasi pe mama ta singură aici?”, mi-a aruncat o privire confuză și nu mi-a răspuns.)

Din cauza firii sale dificile și deconcertante, tata și cu mine îl tratam pe Antoine cu prudentă.

Odată stăteam toți patru în salon. Tata și Zitta se străduiau să însufletească puțin conversația, dar Antoine s-a arătat refractar, ca de obicei, în vreme ce eu le-am venit în întâmpinare: am glumit cu tanti Zitta, m-am lăsat sărutat de ea. Parfumul ei puternic, fascinant și atingerea pielii ei calde, catifelate mă gădilau... I-am povestit despre scoala mea și am născocit aventuri eroice, fabuloase, prin care trecusem împreună cu colegii mei, în vreme ce ea se prefăcea că mă crede, că e uimită și se teme pentru mine din pricina acestor aventuri uimitoare.

Am iubit-o mult pe tanti Zitta și am fost întru totul de acord cu tatăl meu. Când ne întorceam acasă, tata mă sfatua de fiecare dată să nu-i spun nimic mamei. Iar eu încuviațiam din cap, ca un bărbat adevarat care se angaja să facă intocmai. Când mama mă iscodea cu ochii ei neliniștiți, sovăitori și bănuitori, îi răspundeam pe loc, fără cea mai mică ezitare: „Am fost cu tata la cinema“. Minteam cu nerușinare și nu simteam cătuși de puțin că as gresi sau as trăda.

Lumea magică a Zittei m-a captivat. O păstrez în suflet. Mi-au rămas în minte și acum toate detaliile apartamentului ei, un adevărat model al vechii eleganțe și fineti europene: oglinda mare de la intrare, cuierul rotativ în care ne agătam pardesiele, vasele rotunde din aramă lucioasă decorate cu capete de lei pe laturi, draperiile groase de culoare închisă prin care se filtra lumina palidă a zilei, tapetul deschis la culoare, cu modele, ce decora peretii, fotoliile maro închis, acoperite cu o catifea verde-oliv, iar într-un colț era asezat un pian mare, negru (Zitta era dansatoare la un club de noapte de pe strada Alfi și cred că acolo a cunoscut-o tata).

Tanti Zitta s-a dus în bucătărie să pregătească masa, iar tata ne-a tras aproape de el pe mine și pe Antoine și a început să ne vorbească prietenesc, să cum face un părinte cu copiii lui în ceasurile de tihna. Din când în când îi striga Zittei, pe un ton glumet, să se grăbească cu pregătitul mâncării, iar ea îi răspundea râzând din bucătărie. (Acum, acele gesturi familiare mi se par dovezi ale faptului că tata ar fi avut de gând s-o ia pe Zitta de sotie.)

Masa pentru dejun era o operă de artă: făța de un alb imaculat, servetele călcate și îndoite elegant, astfel încât să stea îmbojoiate, farfurile albe, strălucitoare, cu lingurile, furculitele și cutitele asezate în aceeași ordine în jurul lor, vaza cu trandafiri, cana cu apă, paharele sclipitoare și o sticlă lungă, ce stătea culcată într-un vas de metal plin de cuburi de gheată. Mâncarea pregătită de tanti Zitta era delicioasă, semăna cu aceea de la restaurantele de lux la care ne ducea tata – pe mine și pe mama – din când în când. Mâncam cu grija, prefaçându-mă foarte repede că m-aș fi saturat, astfel încât să nu-mi adreseze nimeni nici un reproș, să cum fusesem învățat acasă. Dar lui tanti Zitta și tatei nu le păsa de nimic – stăteau unul lângă altul, mâncând, bând, sușotind și râzând tot timpul. Spre sfârșitul mesei, tata a insistat pe lângă ea să ne cânte ceva. Întai s-a împotrivat, dar în cele din urmă a consimțit și s-a asezat în fața pianului. Încet-încet, zambetul de pe buze i-a dispărut și un aer de gravitate i-a învăluit chipul. Degetele i se plimbau pe clapele pianului, scotând armonii triste sau vesele. La un moment dat, Zitta a lăsat capul în jos, a închis ochii, ca și cum și-ar fi adunat gândurile, degetele au început

să-i alerge pe clape și să apucat să cânte faimoasele melodii ale lui Édith Piaf: *Non, je ne regrette rien* și *La Vie en rose*.

Avea o voce plăcută, melodioasă, putin răgușită și învăluită de melancolie. Cand termina, rămânea câteva clipe cu capul plecat, ochii închisi și degetele pe clapele pianului. Eu aplaudam cu căldură, în timp ce Antoine rămânea tacut, fără să schizeze nici o reacție. Cât despre tata, entuziasmul lui ajungea la paroxism. Își scotea haina și-și desfacea cravata. Aplauda și striga în delir: „Bravo! Bravo!“. Apoi alerga spre ea și o săruta pe frunte sau îi strângea măinile într-ale lui și i le săruta.

Acesta era semnalul, pentru mine și pentru Antoine, că venise momentul să ne retragem. Știam din experiență. Antoine se ridica primul și zicea, îndreptându-se către ușa apartamentului: „Mamă, noi ne ducem să ne jucăm afară“.

Acum îmi vine în minte – zâmbind cu înțelegere – chipul tatălui meu, putin îmbujorat de băutură și aprins de dorință, în timp ce se scocea nerăbdător prin buzunare, pentru a ne da mie și lui Antoine căte o liră întreagă și a ne îndemna, conducându-ne până la ușă: „Ce ziceți dacă, după ce vă jucati, mergeti să vă luati căte o înghetată mare la New Kurasaal?“.

*

1996

Masa străinilor de la restaurantul Groppi. Toti sunt bătrâni. Armeni și greci care au trăit în Egipt și nu l-au mai părăsit, pește care anii s-au scurs până ce s-au trezit cu desăvârsire singuri. În fiecare duminică, la șapte dimineața, o porneau încet pe strada Talaat Harb, pustie la ora aceea, îndreptându-se cu pași șovăielnici, sprijinindu-se unii pe alții sau în bastoane, către locul lor obișnuit, ca și cum s-ar fi trezit atunci din morți și și-ar fi scuturat de pe ei praful mormintelor pentru a veni acolo.

La Groppi, se aşază la aceeași masă, cea de lângă fereastră, neschimbată în decursul anilor. Iau micul dejun, vorbesc de

una și de alta și răsfoiesc ziarele în franceză până ce vine vremea slujbei de duminică. Atunci pornesc împreună către biserică.

În dimineată asta s-au dichisit cu toții. Bătrâni s-au ras cu grija, și-au lustruit pantofii englezesti în două culori, s-au îmbrăcat în costume europene cu cravate vechi, sifonate sau deformate de vreme și s-au înfotolit în paltoane groase, demodate și decolorate, pe care le-au scos de îndată ce au intrat în local, aşa cum cere buna-cuvintă.

Bătrânele, care au fost cândva fermecătoare și cochete, poartă acum haine ce erau la modă în urmă cu vreo treizeci de ani și se dau cu pudră din belsug, pentru a-și acoperi ridurile adâncite de scurgerea timpului. Toti acești bătrâni, fără excepție, respectă cu religiozitate bunele maniere. Bărbații stau deoparte, lăsându-le pe doamne să treacă mai întâi, le ajută să-si scoată paltoanele pe care le împăturesc cu grija și delicatețe, trag scaunele pentru ca ele să se așeze la masă, apoi se întrec să le povestească lucruri curioase și amuzante femeilor, care nu uită să scoată exclamații de mirare și admiratie sau hohote de râs încântătoare și delicate.

Masa de duminică dimineată este pentru acești bătrâni un moment de fericire, după care cad din nou pradă singurătății lor desăvârșite și însăpămantătoare. Nu le-a mai rămas decât apartamentul mare din centrul orașului, la care jinduiesc proprietarii blocurilor sau vecinii – camere spatioase, tavane înalte, mobilă veche, neglijată, cu tapițerie uzată, pereti din care cad bucăți de tencuială, băi învechite, pentru a căror renovare ar avea nevoie de o grămadă de bani și nu-i vor avea niciodată. Amintirile, doar amintirile dăinuie în toate ungherele: fotografii dragi, alb-negru, ale unor copii minunati și veseli (Jack sau Helen), care sunt acum bărbați în toată firea și femei mature în America, unde au emigrat și de unde le trimit vederi în culori splendide sau le telefonează de sărbători și le expediază lună de lună sume de bani. Bietii bătrâni trebuie să stea o zi întreagă la cozi lungi ca să le încaseze și numără de două ori bancnotele ce li se cuvin înainte să le îndoai și să le vâre apoi cu grija în buzunarele interioare ale hainelor groase.

Dar, în posida vârstei înaintate, mintile lor au o putere uimitoare de-a rememora trecutul cu o limpezime desăvârșită, în vreme ce în suflete poartă certitudinea sfârșitului imminent, însotită mereu de întrebări precum „Când?” și „Cum?”. Speră ca sfârșitul călătoriei să le fie linistit și demn, însă îi chinuie gândul însăși că s-ar putea să moară ucis de hoți, răpuși de suferințe nesfârșite ori subit, pe stradă sau la cafenea.

În dimineața aceasta, am zărit pe chipul unei bâtrâne doamne ceva care mi s-a parut foarte familiar. Stătea în mijlocul grupului, față îi era acoperită cu un strat gros de pudră, iar pe cap purta o pălărie de postav verde, decorată cu un trandafir din pânză roșie. Am urmărit-o o vreme cu privirea, iar când am auzit-o vorbind, n-am mai avut nici o îndoială. Desigur, înfântarea mea – un bărbat sobru, trecut de patruzeci de ani – i s-o fi parut ciudată când m-am îndreptat spre ea, m-am aplecat peste masă și i-am vorbit, vădit nerăbdător și emotionat:

— Tanti Zitta!?

Ridică încet capul spre mine. Ochii bâtrâni îi sunt acoperiți de albeță, iar ochelarii ieftini, puțin inclinați îți dau impresia că priveste la ceva din spatele tău. Îi reamintesc cine sunt, îi vorbesc cu căldură despre zilele de demult și o întreb ce face Antoine. Mă ascultă în tacere, cu un surâs indiferent și neutru pe chipul îmbătrânit, astfel încât am senzatia că m-am înșelat sau că nu-și dă seama cine sunt. Dar după o clipă, o văd sprijinindu-se cu mâinile de masă și ridicându-se anevoie în picioare. Întinde brațele și mâncările rochiei se trag în sus, descoperindu-le în toată uscăciunea lor. Apoi, tanti Zitta îmi apropie capul de ea și se întinde până ce ajunge să mă sărute pe frunte.

Cuprins

<i>În loc de prefață .....</i>	7
<i>Această culegere are o poveste ciudată .....</i>	18
Hărțiile lui Isam Abd al-Ati	21
Ajutor de bucătar	98
„Noi le-am acoperit lor ochii“	114
Domnului responsabil cu aerul condiționat în sală	123
O dispoziție administrativă	131
Clipa înfrângerii	134
Latina și greaca	140
O rochie veche și o bonetă în culori aprinse	146
Izzat Amin Iskandar	153
Draga mea soră Makarim	157
Necazurile lui Hagg Ahmad	161
În aşteptarea Liderului	167
O privire spre chipul lui Nagi	178
De ce, Sayyid? (O întrebare)	184
Ora de sport	186
Boxeri – toate culorile	192
Madam Zitta Mendez O ultimă imagine	197